45
A 21

GAUDEO

John Carter Brown
Library
Brown University

q meditatione tranq̄llo aio
eni certe eſt· et id incertū: an
s boris impēdentē timēs,
e: Sapiens igit̄ quiſq3 equ
diſcedit: tanq̄3 ex hoſpicio·
roſa: Ideo ē: q2 iopinate
norte̅ habēdis ſollicitant̄
alis ē iis, quoꝝ cū vita o
ius emori nō pōt· Idē tull·
(inq̄t) phōꝝ vita (vt ait pl
ā q̄d alid agimuſ cū a vol

brioꝛ aſſignat· Vñ mercurius tem
nos q̇dem pꝛiſſimis votis optam
pietati/ vt nos mūdana cuſtodia al
natē reſtituat· Et hec ē merces pie
deo viuentibus· Ouidius iij· meth
ctanda dies hoī eſt· diciq3 beatus
debet· Nā vita p̄ſens/ beatitudine
bona q̃ vir pius deo cōiungit· Gau
qñ quidē moꝛtē ñ poſſe vitare nece
virtutis· q̃ſi dicat q͂ faciēda eſt de
tunc virtus eſt/ ſi bene appetis/ qd

V2c
T4a

John Egerton S.

Moriendū ē ut viuamus viuendum ut recte moriamur.

B:7. / 8.

MORES, LE-
GES, ET RITVS
OMNIVM GEN-
TIVM,

PER

IOANNEM BOËMVM

Aubanum, Teutonicum, ex
multis clariſſimis re-
rum ſcriptori-
bus col-
lecti.

Cum Indice locupletiſsimo.

LVGDVNI,
Apud. Ioan Tornæſium,
Typogr. Regium.
1582.

HENDECASYLLA-
bon ad lectorem.

Non ſic Herodotum, haud quidem Strabonem,
Haud Trogum, neq; Plinium, haud Solinum,
Scriptorem haud Siculum, haud ſenem Beroſum
Facundis aliquem nec ex nouellis,
Non Papamq; Pium. Sabellicumq;
De rebus breuiis fideliusq;,
His tractaſſe. Videre nationes
Hîc omnes Aſia queas vagantes,
Perſas, atq; Arabes, Scythas, & Indos,
Parthos, Aſſyrios, Syrosq;, Medos,
Europa pariter Gethas, Dacosq;,
Thraces, Sauromatasq;, Pannonesq;,
Germanos, Italos, Gallos, Iberos,
Hybernos quoq;, Cantabros, Britannos,
Et gentes titulo ſub Aphricano,
Pœnos, Aethiopes, & incolentes
Aegyptum, & Libyæ aridas arenas,
Nonnullasq; per inſulas morantes:
Turcarum inſuper atq; Tartarorum
Sectas, Chriſtigenumq; nationum,
Quæ latè dominantur, & gubernant
Nunc regna, imperia atque principatus
Mundum prævalidè per vniuerſum.

SIGISMVNDO GRYM, AV-
GVSTANO, OPTIMARVM
artium & Medicinæ eximio
Doctori, Ioannes Boë-
mus Aubanus Teu-
tonicus S.

*

COLLATVRVS *me ad celeberrimum hunc morem, quo omnes, qui vnquam à ſe ſcriptos libros in lucem dedere, vnum aut plures è præſtantioribus viris eligere ſolent, quibus velut defenſoribus patronis, illos adſcribant, dedicentq́; : Cùm huc atque illuc multum diuq́; circunſpicerē, cui & ego lucubrationes haſce meas de* Gentium *moribus, ac earundem viuendi ratione, nominatim dedicare, & ad propugnandum tradere cum primis velim, cui acceptas fore conſiderem :* Nemo *mihi te, ſplendidiſsime* Doctor, *cùm dignior, tum aptior occurrit: non eo ſolum, quòd eas ſub expenſis tuis, tuoq́; ſub mundiſsimo caſtigatiſsimoq́; literario prælo impreſſurus laudem (quantulacunque mihi vnquam à grato & humano lectore pro habitis laboribus ceſſerit) communem mecum habiturus ſis: verùm quòd te materia ea haud mediocriter delectari notanter cognoui, cùm anno ſuperiori ſimiles libellos duos, vnū de* Septētrionalibus *Gentibus, cuius autor* Matthias *de* Michau, *alium*

de meridionalibus cuiuſdam Ludouici de Bononia, impreſſeris: meq; librum præſentem in Germanicam linguam noſtrã transferre interpretariq; adhortatus ſis. Et hoc digniſſimè: quippe qui optimè diu anteà hæc atq; alia, quæ de externis nationibus memorantur, omnia cognoris, ſciasq; : licet non ex leuibus circulatoribus, non ex vagis mendicis, qui vt vulgò admiratiores, acceptioresq; ſint, adeò nefandiſſimè abſq; omni verecundia plerunq; mentiuntur, vt non ipſis modò non fides etiã minima habeatur, verùm omnibus iuxtà, qui aliquid de his aut ſcribunt, aut recitant: Sed ex grauium fide digniſſimorum autorũ ſcriptis, quibus perdius & pernox tu quoq; quandocunq; à medicis curis vacare datur, operam ſummam impendis. Atque ex hinc homini in publica præſertim adminiſtratione cõſtituto nihil vtilius, nihil glorioſius, iucundiusq; magis, quàm veraciter aut legendo aut peregrinandò cognoſcere, qua religione, quibus moribus, qua regiminis forma, quibus legibus, inſtitutiſq; aliæ per orbem gentes vitam traducant. Quod ita compertum eſt, vt illis, qui extra patrios agros ad ſecundum vix lapidẽ vnquam peruenerint, quiq; ingenuorum morum & artium in iuuentute parum aut nihil perceperint, quamuis naturæ ſuæ bonitate opulenti, facundi & ſolertes ſatis ſuperq; in patriæ ſinu populos moderentur & vrbes: tantum tamen felicitatis adimatur, vt propemodũ pro deſpicato quicquid dicant.

dicant faciătq́; , ab omnibus habeatur. E diuerſo aliĳs qui peregrè aliquădo profecti, ſub fidelibus & eruditis praeceptoribus in claris probiq́; inſti tutis vrbibus egregia multa viderint, didicerintq́;, tantum gloriae & maieſtatis adĳciatur, vt nihil ab eis attentetur, nihil fiat, quod non ſecus, quàm à diuiniſsimo oraculo praeceptum ala criter non omnes amplectantur, cunctisq́; non ſummè placeat. Quapropter, ornatiſsime Sigiſmũde, ſcripta haec noſtra, quae ex multis praeclariſsimis rerum ſcriptoribus, iam triennio fermè non ſine maximis laboribus in librũ iſtum collegi, congeſsi, & quantum ingenio atque induſtria potui, augmẽtaui, à me obuĳs manibus & ſerena fronte ſuſcipe, ſuſceptaq́; tăta diligentia, tanta fidelitate perlege, perluſtra, examina, ab omniq́; macula expurga: vt nihil vſquam praetermittatur, nihil praeterfluat, quod ſecum minutuli quippiam ſubripiat inuoluatq́;, quod poſtea à lynceis vitilitigatorũ obſtrigillatorumq́; oculis inuẽtum, ſphingeis vnguibus enodatum, vipereis linguis compunctum, exibilatumq́;, in famae & nominis noſtrorum amborum diſpendium, atq; obfuſcationem in omnibus triuĳs pro fabula iactetur. Quod vbi diligentiſsimè perfeceris, ſub daedaleo tuo literario praelo accuratiſsimè imprimere curabis.

Vale.

IOAN. BOËMI AVBANI TEVTONICI AD LECTOREM

*

PRAEFATIO.

Autores quos i hoc opere ſequimur.

MEMORABILIORES *gē-tiū mores, ritus, leges, locorumq́; vbi degunt ſitus quos Hiſtoriæ pater* Herodotus, *Diodorus Siculus, Beroſus, Strabo, Solinus, Trogus Pōpeius, Ptolomæus, Plinius, Cornelius Tacitus, Dionyſius Apher, Pomponius Mela, Cæſar, Ioſephus: & ex recentioribus nonnulli, Vincentius, Aeneas Syluius, qui poſtea Pij ſecundi Pontificis maximi nomen tulit: Antonius Sabellicus, Ioannes Nauclerus, Ambroſius Calepinus, Nicolaus Perottus in Cornucopijs: alijq́; permulti clariſsimi rerum ſcriptores in Commentarijs ſuis diffuſè & ceu per partes celebrauêre: vt in vno libro cōſcriptos haberes, facileq́; quando vſus depoſceret inuenires, hiſtoriarum lector cultorq́; ſtudioſiſsime, per otium ſucciſiuis horis vndiq; conquiſiui, collegi, & in diarium hunc conſcripſi, digeſſi: non ſpe lucri vllius, non popularis auræ ambitione: ve-*

Cauſa quæ eum ad ſcribendū impulerit.

rum enim verò tam libero & planè otioſo ſtudio, quàm rei ipſius mira dulcedine atque vtilitate. Congeſsi, inquam, tum veteres, tum recentes, bonos item & malos, indifferenter, vt ipſis tãquam præſentiſsimis atque optimis exemplis perſpectis vitam inſtituendo, laudabiles ſanctosq; æmulabundus ſecteris, culpabiles & obſcœnos vitabundus prætereas: Cognoſcasq́;, mi lector, quàm pulchrè et feliciter hodie, quàm item incultè & ſimpliciter olim primi mortalium, à creatione ſua ad generale vſque diluuiũ & vltra multis ſeculis, terra fuſi vixerint: quum in vſu adhuc æs ſignatum haberent nullum, mercimonia nulla, beneficia mutuò beneficijs æquarent, nihil proprij cuiquam eſſet: quemadmodũ aër & cælum, ita terra & aqua omnibus communes: Non honoribus, non diuitijs inhiarent: cùm quiſque ſibi & admodum paucis contentus in rure ſub dio, aut ſaltem vmbroſa ſub arbore aliqua, humilíve caſa, cum conſorte vna vel pluribus, cum dulcibus natis ſecurus, & penè otioſus ageret: congeſtis agrorum fructibus, pecorúmque lacte veſceretur, aquam potaret, veſtimentum ex arborum corticibus latíſque folijs primùm, deinde ex inconcinnatis animalium pellibus ſibi conſueret: nullis obſeptus mœnibus, nullis foſsis, liber vagansq; inter libera & vagantia pecora, vbicunque nox deprehenderit, reſideret: non latrones, non fures vllos metueret: lætus prorſusq; ignarus eorum

Libelli farrago.

Vtilitates enumerat.

Mortalium veterũ ſimplex vita.

Securitas & libertas.

omnium eſſet. Quæ poſteà vnà cum adoleſcente mundo ex varijs diſcordibus mortalium ſtudijs, voluntatibus, æmulationibus, ſubſequuta ſunt, quando propter fructuum abſque cultura naſcentium inſufficientiam, aliarumq; rerum defectum, beſtiarum hominumq; externorum in primis crebram incurſionem, graſſantemq; violentiam, congregati hominum cœtus eam peruagandi nocendiq; libertatem communibus auxilijs prohibituri: quiq; ſibi certos terræ limites, certos agros vendicauêre, in quibus coadunatis tugurijs populariter habitare cœpère: ſe muris ac foßis præmunire, legesq; ſibi & magiſtratus, vt pacatè & ipſi inter ſe viuerent, eligere. Iam non ex rure, non ex pecore ſolùm, ſed varijs inuentis artificijs, varijsq; laboribus vitæ emolumenta quærere: per mare colligatis ratibus quàm longißimè, deportandi primùm colonias gratia, deinde mercandi, ire: iunctis equis curribus vti, æs in monetam ſignare, cultius molliusq; veſtiri, humanius loqui, pacatius conuerſari, ſplendidius veſci, magnificentius ædificare, per omnia iam mitiores, cultiores, prudentioresq; eſſe: agnatam barbariem feritatemq; famoſam ſponte ſua exuentes, à mutua cæde, ab humanarum carnium eſu, à rapinis, à publico & indifferenti matrum filiarumq; congreſſu, talibusq; multis abſtinuere: Rationi & viribus iam innitentes terram, quæ tota tunc opacis ſyluis, nocentibus beſtijs, & ſtagnant

Congregati homines primùm.

Varia mortaliũ ſtudia & inuenta.

Hoies cultiores facti.

ſtagnantibus vndis, humano incolatui inconuenięns, deſerta, horrida, omninoq́; inculta & infrequens iacebat, induſtria & labore à ſaxorum ſalebris, ab arborum truncis, à ſuperfluis vndis expurgauere, planauere, & totam fœcundam ſpectabilemq́; fecere: Campos aruis, colles vinetis adaptauere, ſarculo proſciſſos frumentum atque vinum largiter producere inſtituere, qui grauatè prius glandes ſylueſtriaq́; poma dedere, valles irriguis pratis hortisq́; amœniſsimis decorauere, ſuprema montium ſyluis relicta: adeò omne ſolum fructificationi aßignauere, vt quod lignationi pabulationiq́; ſatisfaceret, ſupereſſe vix paßi ſunt. Loca adhæc omnia frequentiſsimè incolere cœperunt, paßim ædificare, ex modicis pagis ampliſsimas vrbes, ex villis pagos, in excelſis montibus arces, in vallibus deorum templa ſtruere, fontes vt ſalubriores vtq́; delectabiliores eſſent, cæſis marmoribus complexi ſunt, circumcircaq́; conſitis arboribus amœniſsimè obumbrauere, à quibus in vrbes ſalientem aquam per canales, latentesq́; ſiphones quàm longiſsimè deriuauere: vbi naturaliter deerat, defoſsis in terram puteis profundiſsimè quæſiere, torrentes impetuoſaq́; flumina, quæ frequenter prius pro libito in maximam interdum accolarum perniciem expatiabantur, obiectis aggeribus coërcuere: atque vt tranſuadabilia, nihiloq́; negotiationibus humanis obſtantia eſſent, immiſsis in

Terra vberior facta & cultior.

 imum

imum palis aut arcubus eductis validiſsimos pontes ſuperimpoſuere: In mari ſcopulos, à quibus nauigantes periclitari ſolebant, vt plurimum deiecere. Inſulis & continenti ſolo portus multos fecere, ac in quibus admotæ naues à ventorum flatibus ſecurè quieſcerent naualia ſtationesq; ampliſsimas effodere: adeò omnia per terram, per mare excoluere, elaborauereq;, vt terra ipſa ad priſcum eius ſitũ, naturalemq; ſqualorem hodie comparata, alia eſſe credi poſſit, quàm quæ olim fuerit, delicioſiſsimo huic horto certe haud multum diſsimilis, ex quo propter diuini præcepti tranſgreſsionem, infelices protoplaſti Adam & Eua eiecti ſunt. Prætereà multas ingenioſiſsimas diſciplinas, multas artes inuenere homines: quibus per excogitatas etiam varias literarum notas libris, tabellisq; (vt ad poſteros peruenirent) demandatis, ſeſe extra mortalem conditionem in tantum vindicauere, extulereque, vt indigetum deorum beatiſsimam vitam iam conſequuti videri potuiſſent: Si non mundi princeps iniquiſsimus Satan ſuperſeminata peſtilentiſsima Zizania integrum & felicem hunc ſtatum confudiſſet: qui vt homines & numero ſuccreſcere cognouit, & melius in mundi delicijs iam habere, inuidia permotus, teterrimis omnis generis ſceleribus primùm ſibi obnoxios factos, mox futurarum ſupercæleſtiúmque rerum curioſitate affectos, per obſcuras oraculorum

Terra paradiſo æqualis.

Homo extra mortalẽ conditionẽ ſe vindicauit.

Mali dæmonis inuidia homo profundatus.

lorum ambages, mixta ſuperſtitione atque timore, deorum dearumq́; profanã culturam (vt vnius veri ſingularis Dei cognitionem aboleret, mortalesq́; ipſos aliquo inſigni malo afficeret) edocuit: hic Delphica, illic Euboica, alibi Naſamonia adita, Dodoneaq́; quercus maligna inſpiratione reſonare fecit: quibus in Latio Saturno, in Creta Ioui, Iunoni in Samo, Baccho Thebis & in India, Iſidi, Oſiriq́; in Aegypto, in Ilio Veſtæ, in Aphrica iuxta Tritonem Palladi, Mercurio ſub Teutatis nomine in Gallia & Germania, Mineruæ Himetto atque Athenis: Apollini Delphis, in Rhodo, Chio, Patara Lyciæ, in Troade & Tymbra: Dianæ in Delo & Scythia: Veneri in Cypro, in Papho, Gnido, Cytheraq́;: Marti in Thracia, Vulcano in Lippara & Lemno, Priapo in Lampſaco Helleſponti alijsq́; multis in locis (quorũ adhuc nomina ob præclariſsima inuenta & beneficia popularibus ſuis collata, in recenti memoria erant) diuinos honores fieri excitauit. Deinde etiam poſtquàm Chriſtus Ieſus verus Dei omnipotentis filius aſſumpta carne apparuiſſet, atque erranti mundo rurſus verum æternæ beatitudinis iter oſtendens, verbo & exemplo ad patris ſui cæleſtis gloriam, ab bene beateq́; viuendum hortatus eſſet, miſsiq́; in orbem vniuerſum diſcipulis, ſalubri illorum prædicatione nefandiſsimos ſuperſtitionis ritus damnaſſet, religionem nouam, nouaq́; ſaluberrima

Verus Deus obliuioni datus.

Pluralitas deorum inducta

Vbi locorũ quiq; deorum magis culti.

Chriſtus Ieſus ab errore vindicauit mundũ.

vitæ inſtituta promulgaſſet : & iam eò quidem deduxiſſet , vt ipſis ab omnibus in orbe gentibus receptis,ad veram felicitatem deſyderari vlterius potuiſſet nihil: Malus dæmon iterũ homini inſidiatus. *Ipſe Satan in genuinam malitiam reuerſus , curioſa hominum pectora, quæ deſtituere coactus fuerat , iterum circumueniens , quædam in priorem errorem reduxit , quædam nouis hæreticis opinionibus adeò corrupit , adeò excæcauit , vt multo melius ipſis fuiſſet,ingreſſam ſemel veritatis viam quodammodo ignoraſſe , quàm ſic temerè , ſic malitiosè dereliquiſſe.* Gentes Mahometanæ. *Obſeruant hodie, diuinoq; honore quàm deuotiſsimè proſequuntur, Aſiæ minoris , Armeniæ , Arabiæ , Perſidis , Syriæ , Aſſyriæ , Mediæ , & in Aphrica Aegypti , Numidiæ , Libyæ , Mauritaniæ : In Europa totius Græciæ , Myſiæ, Thraciæ , Turcici nominis gentes omnes Chriſto abiecto , epilenticum Mahometum & illius veſanum dogma.* Idololatræ Scythæ. *Scythiæ latiſsimi populi, qui Tartari hodie vocãtur,pars Imperatoris ſui Chami idola, pars aſtra,pars etiam vnum Deum ex apoſtoli Pauli doctrina veneratur.* Schiſmatici *Indiæ ac Aethiopiæ gentes,quæ presbytero Ioanni parent,Chriſtianam pietatem tuentur , ſed inſtituto longè à noſtro diuerſo.* Veri Chriſtiani. *Synceram orthodoxamq; Chriſti fidem , qua gratioſè olim orbis vniuerſus illuſtratus fuit, Germani retinemus,Itali,Galli, Hiſpani, Angli,Scoti, Hyberni, Daci, Liuonij, Pruſsij,Poloni,Hungari, & inſulares*

Rhodij,

Rhodij, Siculi, Corſici, Sardinij, paucíq; alij. Effecit acerbiſſimus humani generis hoſtis hac inducta morum diuerſitate, hac ſacrorum & rituum perdita damnoſaq; ſuperſtitione, vt dum vnaquaeque gens Deum, quem religioſè colit, quemq; prae ſe fert verum ſummumq; eſſe, dum ſe rectam aeternae beatitudinis viam ambulare, caeteras verò omnes per deuia, per abrupta oberrare magnis rationibus contendit, dumq; vnaquaeque ſectam ſuam longè lateq; propagare & extendere nititur, ſeſe mutuò tantis inimicitijs, tantis odijs habeant proſequanturq;, vt ad externas hodie nationes peregrinari non ſolùm non ſit tutum, ſed ferè omnino prohibitum & occluſum: vnde fieri perſuaſum mihi habeo, vt dum vicinarum gentium nomina vicinis gentibus vix cognita ſint, pro mendacijs hodie repudientur quaecunq; de ipſis aut ſcribantur aut referantur: quorum cognitio tamen adeò dulcis, adeò vtilis, glorioſaq; ſemper reputata eſt, vt clarè conſtet, non ob aliam cauſam quàm illius amore atque deſiderio pleroſque relicto natali ſolo, relictis charis parentibus, coniugibus, liberis, & amicis, relicta (quod magis eſt) propria ſalute, cum maximis difficultatibus, periculis, curis, anguſtijs, vt aliquid experirentur, remotiſſimas tranſmarinas interdum aſſumpſiſſe peregrinationes: vt compertum habeamus non hac tempeſtate noſtra ſolùm, verùm ab exordio ferè mundi omnes perquàm maximae

Diſcordiae omnis ſeminariũ cult⁹ diuini diſparitas.

Cognitio externarum rerũ iucunda & vtilis.

autor.

autoritatis, prudentiæ, eruditionis ab omnibus exiſtimatos, in Republicæ (pacis & belli tempore) magiſtros, conſiliarios, iudices, cenſores, adminiſtratores, duces publico conſenſu electos, aſcitosq; eſſe: qui ad remotas terræ oras aliquãdo profecti multorum populorum mores cognouere & vrbes: quemadmodum Græciæ atque Italiæ priſcos illos philoſophos, Socratem Socraticam, Platonem Academicam, Ariſtotelem Peripateticam, Antiſthenem Cynicam, Ariſtippum Cyrenaicam, Zenonem Stoicam, Pythagoram Pythagoricam: tantas ſectas tan tamq; diſcipulorum frequentiam inſtituere conciliareq; ſibi potuiſſe conſpicimus: quemadmodum veteres quoq; legumlatores Minoim & Rhadamantum Cretenſibus, Orphea Thracibus, Draconem Solonemq; Athenienſibus, Lycurgum Lacedæmonibus, Moſen Iudæis, Zamolxim Scythis, aliósque multos popularibus ſuis præſcriptas ſacrorum ceremonias, ciuilesq; diſciplinas ferre potuiſſe videmus: Quòd non à ſe intra patrios muros eas excogitaſſe, ſed à ſapientiſſimis ſeculi hominibus Chaldæis ipſis, Magis, Bragmanis, Gymnoſophiſtis, & ab Aegyptiorum ſacerdotibus, cum quibus aliquandiu conuerſati eſſent, deportaſſe ſcirent: quemadmodum poſtremò præſtantiſſimos heroas Creteum Iouem, qui quinquies terrarum orbem perluſtraſſe prædicatur: Pari quoq; ſtudio ſucceſſuq; eius duos filios Dionyſium cognomento

Priſci Græciæ philoſophi vnde philoſophiam & gloriã auſpicati.

Primi legũlatorũ vnde autoritatẽ cõſequuti.

Sapientes ſeculi.

Præſtantiſſimi heroës vnde militarẽ gloriã obtinuere.

mento Bacchum, & fortiſſimum Herculem, æmulumq́; illius Theſea, Iaſonem cum cæteris argonautis, naufragum Vlyſſem, & ex Troia profugum Aeneam, Cyrum, Darium, Xerxem, Alexandrum Magnum, Annibalem Pœnum, Mithridatem Ponti regem, quinquaginta nationum linguis loqui peritum, Antiochum magnum, innumerosq́; Romanorum principes, Scipiones, Marios, Lentulos, Pompeium magnum, Iulium Cæſarem, Octauianum Auguſtum, Conſtantinos, Carolos, Othones, Conrados, Henricos, Federicos, per factas à ſe in exteras nationes bellicas expeditiones, immortalem hanc gloriam ſempiternamq́; memoriam comparare potuiſſe cognoſcimus. Quapropter Peroratio *cùm tanta ſit in gentium earundémque morum cognitione voluptas, tanta vtilitas, cumq́; omnibus remotas terras adire inuiſeréque ob plurimas cauſas non concedatur, non liceat etiam si velis, ſuauiſſime mi lector, conſcriptos in hoc libro celebriores gentium mores celebrioráque, in quibus habitant, loca non minori alacritate, promptitudineq́; legendo amplexari & cognoſcere, quàm ſi te per manus regionatim circunducens fideliſſimè, quo inſtituto, & quo in loco vnaquæq; gẽs vitam egerit hodieq́; agat, et ore ad os referrem, & ad oculum digito demonſtrarem. Non moueri, non auerti velis, quòd à rigidiori cenſore mihi obijci, exprobrariq́; poſſit,* Veniã precatur.

rem

rem me peruetuſtiſſimam, & plus quàm à mille autoribus anteà pertractatam, etiam non alijs quàm eorum verbis, nunc pro meo proq; nouo aliquo attuliſſe: verùm inſtitutum meum diligentiùs introſpiciens cognoſcas, me tam ex ingenij mei, quàm librorum meorum theſauro haud vulgari, tibi (ceu liberalis hic Paterfamiliâs, cui in Euangelio *Chriſtus omnem ſcribam doctum comparauit) dilecto hoſpiti non aliena modò & vetera, ſed mea etiam & plurima noua exhibere.*

Vale, & quicquid eſt boni conſule, acceptúmque habe.

*

DE ORIGINE HOMINIS OPINIO THEOLOGORVM VERA.

*

CAPVT I.

DIVINA maieſtas, cùm cælum, & hanc vniuerſi faciem, quæ ab ornatu, & eleganti forma mundus appellata eſt, ac omnia quæ illius ambitu comprehenduntur, quinto creationis die abſoluiſſet, ſexto hominem maſculum, vt eſſet, qui illis & præeſſet & frueretur, nobiliſſimum animal fecit: vnum omniũ animantium, quod cæleſtem mentem ſortitum eſt. Illi, quòd ex rubentis terræ vena fieri contigiſſet, Adami nomen dedit: tum mulierem ex dormientis Adæ latere depromptam, ne ſolus eſſet, illi ſociam & coniugem commiſit: ſimúlque in amœniſſimam terræ partem conſtituit, fluminibus quaque verſus irriguam. Locus à viridante facie, hilariq; aſpectu παράδεισ☉ eſt Graia voce appellatus. Primò beatiſſimam vitam agere, malorum omnium expertem, terra ſua ſponte ferẽte omnia. Ceterùm lege aberran-

Mundus vnde appellatus.

Primorum parentũ origo & appellatio.

Adamus.

Paradiſus.

 tes

tes amœniſsimo incolatu, ſedéque illa beatiore

Fertilitas terrę cur cohibita.

depulſi, ſolum flebiliter vertere. Cohibita deinceps & tellus eſt, cùm nihil vltro ferret amplius, per ſudorem & ærumnam vitam agere:

Protoplaſtorũ vita.

ſubijt inde morbus, tentaréque cœperũt frigora & æſtus humana corpora.

Cainus primogenitus.

Cainus primo ex his genitus, ſecundo loco Abelus, & tum multi alij: ita adoleſcente mundo, quum iam terra frequentius coleretur, quò maior humanarum gentium vis erat, eò magis vitia inualeſcere, vitaq; in peius labi, iniuria pro innocentia haberi cœpta eſt, pro pietate numinis contemptus: eóque ſcelus ipſum proceſsit, vt Deus (vix Noë vno mortalium iuſto reperto, quem propter hoc cum domo ſua ſeruari voluit, vt eſſet per quem humanum genus ex integro reparari poſſet)

Cataclyſm'

cataclyſmũ immiſerit, qui inundans omnem terram, vna clade omnia animantia, quæ tunc in terris fuere, præter admodum pauca, quæ myſtica nauis tuebatur, cum volucribus etiam extinxit.

Diluuium quandiu durauit.

Poſt quinos deinde menſes, quibus ea inundatio ſæuijt, arca in Armeniis montibus deſedit:

Noë propagatio.

Noë cum ſuis in terram egreſſus, mortale genus breui tempore propitio numine reparauit: et vt rurſus omnis terra incoleretur,

Noë filios ac nepotes habitatum tranſmittit.

filios, nepotes, ac pronepotes alios ad alias terrarum oras velut in colonias habitatum miſit. In Aegyptum (vt Beroſus habet) cum colonijs Chami Eſennium, in Libyam & Cyrenẽ, Tritanem, & in totam reliquam Aphricam.

Iape

Iapetum Priſcum Atalaa:in Aſiam orientalem miſit Gangē, cum aliquot ex filijs. Comeri Galli, in Arabiam fęlicem Sabum cognomine Thuriferum, Arabum præfecit Arabiæ deſertæ, & Petreium Petreiæ:Chanaam poſuit in Damaſco vſque in extima Palæſtinæ : In Europa regem Sarmatiæ fecit Tuiſconem à Tanai ad Rhenum flumen: iunctique ſunt illi omnes filij Istri & Meſæ cum fratribus ſuis ab Adula monte vſque in Meſemberiam Ponticam : ſub quibus tenuerunt Tyrus Arcadius Emathius Italiam, Comerus Gallus Samotes poſſedit Celtas, & Iubal Celtiberos. Fuit breuis illa & immatura filiorum alienatio à progenitoribus (quorum viuendi ritus & mores nondum adhuc ſatis imbiberant) omnis diuerſitatis, quæ ſequuta eſt, cauſa. Chamus ſiquidem ob ludibrium, quo patrem habuit, cum vxore & liberis profugere coactus, in ea Arabiæ parte conſedit, quæ ab eo poſteà nomen ſortita eſt: poſteris nullum ſacrorum ritum tradidit, cùm nullum à patre accepiſſet. Vnde factum, vt quum procedente tempore alij poſt alios ex ea terra rurſus velut in colonias miſsi, diuerſa mundi loca tenuiſſent,(creuit enim ſupra modum abdicata ſoboles) quidam in errores inciderint inextricabiles: lingua variata eſt: cognitio veri dei, & omnis cultus perijt. Adeoq; quidam inculto & barbaro modo, vt audies, vitam duxere: vt quid differentiæ inter eos, &

Vnde morū & linguę diuerſitas orta.

Chami immaturū exilium.

Homines à brutis non differebant.

ſylueſtria animalia extiterit, vix videas. Qui in Aegyptum tranſiere, cæleſtiũ luminum motum pulchritudinémque mirati, Solem & Lunam, velut certum ipſis numen ineſſet, pro dijs colere cœpere, Iſidem hanc, illum Oſyrim nominantes, vitali ſpiritui etiam ſub Iouis appellatione: ſub Vulcani igni: Aetheri ſub Palladis: ſub Cereris telluris, alijsq; ſub alijs nominibus diuinos honores tribuere. Nec tenebræ illæ rerum tantùm in Aegypto ſtetere: ſed quaſcunque à principio terras tenuerunt à Chamo procreati, veræ pietatis ignorantia ſimul & infanda ſeruitus cepit. Cæterùm nulla vnquam tellus plurium fuit coloniarum mater, quàm Arabiæ pars illa, quam is cum ſuis inſedit: tantam humano generi cladem intempeſtiuum vnius attulit exilium. Contra Semi & Iaphetis prognati, legitimè à maioribus inſtituti, modicis finibus contenti, haud tam latè, vt illi, ſunt per omnes terras euagati. Quo accidit, vt veritatis ſtudium, pietatis dico, & veri dei cultus, apud vnam duntaxat gentem ad Meſſiæ vſque tempora in occulto permanſit.

Sol & Luna diuinos honores cõſecuti.

Iſis Luna. Oſyris ſol. Aër Iupiter. Ignis Vulcanus. Aether Pallas. Terra Ceres.

Arabia multarum coloniarũ mater

Semi & Iaphetis prognati.

Quare veri dei cultus apud tam paucos permanſit.

De origine hominis opinio Ethnicorum falſa.

CAP. II.

VEteres verò illi Philoſophi, qui præter veri numinis cognitionẽ, ante multa ſecula naturam & hiſtorias tradiderunt, de hominis origine aliter ſenſerunt. Quidam enim mundũ ingenitum & incorruptibilem, & genus humanum

Philoſophorum de mundo duplex opinio

manum ab æterno extitiſſe, neq; habuiſſe ortus principium credidere. Quidam genitum corruptibilemq; arbitrati, & homines dixerunt generationis initium tempore eſſe ſortitos. Nam à rerum primordio & cælum & terram vnicam habuiſſe ideam immixta eorum natura. Exinde diſtinctis inuicem corporibus cepiſſe mundum hunc ordinem quem videmus. Aërem quidem motum hunc continuum ſortitum & igneam partem eius ſuperiora loca propter leuitatem appetiſſe. Eadem cauſa ſolem aſtraq; cætera curſus ſuos ſortita. Quod verò humori mixtum, eadem ſtetiſſe in loco, propter grauitatem. quæ cùm mixta eſſent, ex humidis quidē mare effectū, ex durioribus verò terram lutoſam euaſiſſe, & omnino mollem. Hæc primùm quum ſolis ardore denſior euaſiſſet, eius poſtmodum ſuperficie vi caloris tumefacta, multis in locis humores quoſdam eſſe cōcretos: in quibus putredines tenui contecta pellicula ſint excitatæ, quemadmodū in paludibus Aegyptijs & ſtagnis accidere videmus, quum frigidam terrā ſubitò æſtus aëris calefacit: tum verò in humidis calore adhibito generatio fiat: & noctu quidam circunfuſus aër humorem præſtet, qui in die, ſolis virtute conſolidetur: tandem putredines illæ ad ſummum perductæ, adueniente veluti partus tempore, exuſtis confractiſq; pelliculis omnis generis educunt animantium formas: quorum ea,

Leuia ſuperiora, grauia īferiora appetiſſe.

Animantiū naturalis creatio.

Aegypti fœcūditas.

quæ maiorem calorem ſortita ſunt, in ſuperiorem regionem volatilia effecta, abierunt: quæ verò plus terræ continebant, ſerpentia, aliaq́; terreſtria euaſerunt animãtia. Naturam aquoſam nacta in ſui generis elemẽtum delata ſunt, & piſces appellata. Terra deinceps, tum Solis ardore, tum ventis in dies magis areſcens, à gignendis maioribus animalibus deſijt: ſed quæ generata erant, mutua commixtione alios animantes procrearunt. Eodem quoque modò & homines à principio genitos dicunt, in agris paſtum quærentes, ſylueſtri & incognita vita vixiſſe: quibus herbæ & arborum fructus vltro victum præberent. Beluas inſuper ijs fuiſſe infenſas, quibus vt obſiſterent, cœtus hominum ob timorem factos aiunt communis vtilitatis gratia, auxiliaq́; inuicem præbita, & loca habitaculis quæſita: ſonus oris confuſus quum eſſet, paulatim diſcreuiſſe vocem aiunt, & res omnes ſuo nomine appellaſſe. Verùm quum diuerſis ſiti eſſent in orbis locis, non eiſdem vſos verbis ferunt: propterea & diuerſos literarum characteres extitiſſe. Primósque hominum cœtus ſuæ quenq; gentis initium fuiſſe. Verùm primi homines nullo ſubſidio fulti, duram agebant vitam, quum ignorarent agreſtes fructus in vſum futurum condere, & ad egeſtatem ſeruare: hinc fiebat, vt hyeme plurimi aut fame, aut frigore interirent. Experimento deinde edoctos, & ſpe-

Primorum hominum inculta vita

Primi homines à beluis infeſtati

Diuerſitas linguarum vnde facta.

Gentium diuerſitas

Hoĩes periculo prudẽtes facti.

& ſpeluncas aiunt quæſiſſe, ad vitandã frigoris vim, & fructus ſeruare cœpiſſe. Ignis adhæc notitia, cæterarumq; vtilium rerum percepta, & cæteras quoq; vitæ hominum commoditates breui tempore eſſe adinuentas, deniq; neceſsitatem ipſam rerum magiſtram factam, ſingulorũ peritiam ingenijs mortaliũ ſubminiſtraſſe: quibus coadiutores datæ sũt manus, ſermo, animiq; præſtantia. Et illi, qui eam hominis originem fuiſſe perſuaſum habuere, & nõ ad diuinam retulerunt prouidentiam, Aethiopes omnium mortalium primos fuiſſe dixerunt, hac coniectura vſi, quòd Aethiopicum ſolum ante omnes terras ſyderis propinquitate intepeſcere cœpiſſet, quũ terra eſſet ab initio vliginoſa: quo contigit, vt ex prima illa humoris caloriſq; tẽperie homo ſit ipſe genitus, atq; eam terrã in qua naſci cõtigiſſet, libentius tenuerit, quàm diuerſam vllam, quum ignota adhuc eſſent omnia, quæſiuerit. Ibi ergo exordientes, vbi prius paucula de Aphrica vna trium partium, in quas totus terrarum orbis, & hic liber noſter partitus eſt, præmiſerimus: de Aethiopiæ ſitu & eius gentis moribus primùm, tum ſingularum regionum, & gentium per ordinem, qua poterimus diligentia, referemus.

Magiſtra rerum neceſſitas.

Aethiopes omniũ mortaliũ primi.

Captatio beneuolentiæ à dicendorũ propoſitione.

De terræ ſitu & partitione.

CAP. III.

M*Aiores noſtri, vt refert Oroſius, totius terræ circulũ Oceani limbo circunſeptũ*

Terra in partes tres diuiditur.

triquetræ eſſe figuræ ſtatuere:eiusq; tres partes,

Aphrica ab Aſia diuiditur.

Aphricam, Aſiam, & Europam. Aphricam, ab Aſia diſterminat Nilus, qui à meridie in Aethiopiam diffunditur, & Aegyptum perlabens,ac mirabili fœcunditate irrigans, oſtijs nō

Europa ab Aphrica diuiditur.

minus ſeptem mari infunditur. Europam ab Aphrica diuidit mare mediterraneum, quod ab occidentali oceano circa Gades inſulam,& columnas Herculeas, non amplius decem millibus paſſuū patens,terras aperit atq; intrat, ait Pōponius Mela. Aſiam ab Europa Tanais fluuius

Aſia ab Europa diuiditur.

ſeparat,à ſeptentrione in mediam ferè paludem Mæotidem defluens, cum Ponto reliquum Aſiæ

Aphricæ ſitus, qualitas, & gētes.

ab Europa diuidit. Aphrica ab Orientis parte Nilo,à cæteris partibus mari terminata,Europa breuior,vbi mare attingit latior: vnde in iuga exurgēs,pergit incurua ad occaſū,faſtigiatq; ſe molliter, & fit paulatim adductior:vbi fini-

Aphricæ incōmoda.

tur, anguſtiſſima eſt. Quantum incolitur fertilitate præſtat.Verùm maxima inculta eſt,& vel ab arenis ſterilibus obducta, vel ob ſitum cæli deſerta: vel multo ac malefico animalium

Quatuor Aphricæ latera.

genere infeſta. Mare, quo à ſeptentrione cingitur,Libycum vocatur, à meridie Aethiopicum, ab occidente Atlanticum. à quatuor non amplius nationibus ab initio Aphricum ſolum

Indigenæ.

incolebatur, quarum duæ (ſic ſcribit Herodotus) indigenæ ſunt, totidem alienigenæ. Indi-

Aphricæ gentes.

genæ quidem Pœni atque Aethiopes: quorum alteri ad aquilonem Aphricæ, alteri ad

auſtrum

uſtrum incolunt. Aduenæ verò Phœnices & Græci. Vetuſtiores Aethiopes, necnon & Ae-yptij, ſi vera ſunt, quæ ipſi de ſe prædicãt aſpe-i & inculti ab initio, ferinæ carnes herbæq́; veluti pecoribus, vulgò cibus fuere: neque mo-ibus, neq; lege, neq; imperio vllo vſi: vagi, te-nereq́; palantes, nullas certas ſedes habuere: vbi nox oppreſſerat, ibi corpora quieti dabant. oſtea verò ab Hercule, qui & in eam terram olonias deportaſſe dicitur, mitiores, cultioresq́; ácti, ex ijs nauibus, quibus in Libyam tranſ-retauerunt, tuguria fecerunt, & conuenire ohabitareq́; cœperunt. Sed de his plura poſteà licemus. Inæqualiter terra Aphrica colitur, ad meridiem plurimum ob nimios æſtus deſer-a: contrà quà Europam ſpectat, frequentior lli cultus. Eximia & propemodum porten-toſa agrorum feracitas, vtpote qui locis qui-buſdam centeſimo fœnore reddant cultoribus meſſem. Mirum eſt, quod de Mauritaniæ vbertate dicitur: eſſe in ea vites, quas duo-rum hominum complexus capere non poſſit, vuarum racemos cubitales: Staphilini, Hip-pomaratri & carduorum ſcapos duodenûm cubitorum, enormi craſſitudine calami In-dicis ſimiles, quorum nodi octo capiant mo-diolos. Aſparagos adhæc videri haud minus notabili magnitudine. Arbores circa At-lantem proceritate inſigni enodi, nitore folio cupreſſi: ſed omnium nobiliſſima Citrus Ro-

Aduenæ.

Aphri ab Hercule cultiores facti.

Terræ Aphricæ qualitas.

Portentoſa Aphricæ feracitas.

Mauritaniæ mira vbertas.

Aphricæ mirabilia.

Quæ animalia in Aphrica naſcatur.

manis delicijs inſerta. Alit & Aphrica Elephantos, & Dracones, qui ipſis beluis inſidiantur, ſuoq́; complexu enecant Leones, bubalos, pardales, capreas, & ſimias, quibuſdam locis ſupra modum frequentes: Sunt & cameloparda-les, Rhizes tauris ſimiles. Herodotus cornutos Aſinos ibi naſci autor eſt, Dracones inſuper, Hyænas, Hiſtrices, agreſtes arietes. Thoas ex Hyæna & Lupo genitas, Pantheras, Ciconias, Pigardos, Struttios, & præter multa ſerpentum genera Ceraſtas & Aſpidem: cui peſti Ichneumonem minimum animal oppoſuit natura.

De Aethiopia, & gentis eius priſcis moribus. CAP. IIII.

Aethiopia duplex.

Aethiopia hodie India dicitur.

AEthiopia duplex regio eſt Aſiæ & Aphricæ: altera, quæ & hodie India dicitur, ad orientem ſolem rubro & barbarico mari alluitur, ad ſeptentrionem Libyæ & Aegypto contigua: ad occaſum interiorem habet Libyam: ac reliqua parte, qua auſtro iacet obuerſa, alteri iungitur Aethiopiæ, quæ maior eſt & auſtralior: ſic appellata ab Aethiope Vulcani filio, qui illi præfuit, vt Plinius ait: vel à Græco αἴθω cremo, ὤψ aſpectus: quòd Solis vicinitate torreat. Eſt enim iugis æſtus.

Qualitas Aethiopiæ.

Quicquid eius eſt, ſub meridiano cardine eſt. Montuoſa eſt circa occiduum, arenoſa in medio, ad orientem deſerta. Plurimas habet gentes diuerſo vultu & monſtruoſo, ſpecie horribiles.

biles. Primi omnium mortalium creduntur ve-riſſimiq; indigenæ, & ſeruitutem nunquàm ex perti: Semper genti libertas incolumis manſit. Primò deorum cultum apud eos inſtitutum me morant, primasq; ſacrorum ceremonias. Dupli-cem literarũ vſum, vt quæ ſacra dicerentur ſa cerdotibus duntaxat notæ eſſent: Alterum ea-rum, quæ vulgo paterent. Fuerunt tamen lite-rarum figuræ haud tales, vt ex illis ſyllabæ coa leſcerent: ſed animantibus extremisq; hominũ partibus, varijsq; inſtrumentis artificum per-quàm ſimiles: ſingulisq; ſua inerat figuris ſignifi catio: vt in accipitre celeritas, in crocodilo ma-lum, cuſtodia in oculo, ſicq; aliæ in alijs. Ex ſa-cerdotibus, quem phanatico curſu circunferri viderint, omniũ ſanctiſſimum iudicant. Quem vbi regem creauerit, veluti numen inſit, aut ſit ad minus diuina prouidentia eis datus, vulgò adorant: vt tam is agere ſtatutam legibus debet, omniaq; facere iuxta patrios mores. Neminem neque præmio neq; pœna afficere. In quem au-tem animaduerſum volet, lictorem ſignũ mor-tis habentem ad eum mittit, quo inſpecto con-feſtim, quiſquis ille eſt, domum reuerſus ſibi mortem conſciſcit. Tantus regibus honor, tantumq; ſtudium ab his tribuebatur, vt ſi quando aliqua corporis parte ex quauis cauſa debilitaretur Rex, domeſtici homines ſpon-te ſua eandem partem debilitarent: turpe exiſtimantes, Rege claudo aut monoculo &

Mortalium vetuſtiſsimi Aethiopes.

Deorũ cultus ab Aethiopibus inſtitutus.

Literæ quibus vſi Aethiopes.

Rex ex ſacerdotibus phanaticus eligitur.

Obedientia Aethiopũ.

non

non amicos omneis claudos aut vnoculos eſſe. Ferunt quoque conſuetudinis eſſe, amicos vltro in regis morte vita defungi, exiſtimantes eum interitum glorioſum, veræq; amicitiæ teſtem.

Veſtitus Aethiopum.

Plures ſyderis propinquitate nudi agunt, ouillis caudis pudenda obtegunt, pauci omnino pecorum veſtiuntur pellibus. Alij ſubligacula capillis contexta ad medium corpus inducunt.

Studium & exercitium.

Pecuariam rem vulgò exercent: pecora puſilla admodum duri hirtiq; velleris. Canes & ipſi nihilo maiores, caterùm aſperi & pugnaces. Milij hordeiq; frequens vſus, vnde potum etiam conficiunt: cæteris carent frugibus, præter palmulas, eaſq; perraras. Quidam herbis victitant, tenuioribuſq; harundinum radicibus, carnibus, lacte, caſeo veſcuntur.

Meroë olim regni Aethiopici caput

Meroë fuit olim regni caput: clypei figuram ea inſula imitatur, ad tria millia ſtadiorum cum Nilo protenſa. Accolunt paſtores eam, qui paſsim venantur, & agricolæ aurifodinas habent.

Aurũ apud Aethiopes ære vilius.

Herodotus autor eſt, apud Macrobios Aethiopes æs pluris exiſtimari, quàm aurum, cuius tam vilis ſit vſus, vt Cambyſis legati eò profecti, ſontes viderint aureis catenis in cuſtodia vinctos. Quidam Siſamum, alij Lotum ſerunt: Hebeno abundant, & Siliquaſtro: Elephantes venantur & comedunt: Leones habẽt, Rhinocerotas, Baſiliſcos, Pardales, Draconéſque, qui multiplici nexu implicitos Elephantes hauſtu ſanguinis conficiunt. Hyacin-

thus

bus ibi & Chryſopraſus reperiuntur. Colligi-ur & Cinnamonum. Arcubus vtuntur qua-dricubitalibus ligneis & peruſtis: inſtruuntur bello & mulieres, quarum pleræq; oris la-bium æneo traiectum habent circulo. Vene-rantur eorum quidam orientem ſolem, occiden-tem diris ſupplicationibus inſectantur. Mor-tuos nonnulli in profluentem deijciunt, alij fi-ctilibus condunt dolijs, quidam etiam vitreis conditos domi in annum aſſeruant, religioséque interim colunt, primitias offerunt. Sunt qui tradant Regem ab his potiſsimùm declarari, qui forma & alendorum pecorum peritia, roboréque, & opibus cæteros antecellat. Fuiſſéque ius olim (vt Memphiticis Sacerdotibus) mortis per internuncium imperandæ, alteriúsque in demortui locum, quum libitum eſſet, conſtituendi. Deum alterum immortalem credere, eum qui rerum ſit princeps atque vniuerſi conditor: mortalem alterum, eúmque incertum. Regem, vt dictum eſt, & eum, qui de ciuitate meritus ſit, ſecundum poſt Regem, vt deos venerantur. Et talis fuit ab initio, & iam ante multa ſecula Aethiopiæ ſtatus: hi genus, ritus, & mores. Hodie verò, vt ſe Marcus Antonius Sabellicus (ex quo maiorem partem eorum, quæ hîc, & in ſequentibus à nobis dicuntur, accepimus) ab ipſis locorum illorum indigenis cognouiſſe dicit, Aethiopiæ Rex (quem noſtri Pretoianem vocant, ac ſacer

Arma Aethiopum.

Religio Aethiopum.

Sacerdotũ Aethiopũ autoritas.

Dij Aethiopum.

Recentes Aethiopum mores.

Pretoianes.

Giam, ſiue presbyter Ianes Aethiopiæ rex.

ac ſacerdotem Ioannem ſiue Ianem : illi Giam, id eſt, potentem) tam potens eſt vt duobus & ſexaginta alijs regibus imperitare prædicetur: magnorum Antiſtitum deſyderia ad ipſum omnia referri, atque ſacerdotia impetrari, quod Romanus pontifex Regum Maieſtati dedit. Sacerdos tamen ipſe non eſt, nec vllis ſacris initiatus. Primorum Antiſtitum ingens numerus: atque cuique horum, vt minimum viginti obediunt epiſcopi. Principes atque alios maiores dignitatis Antiſtites, quum in apertum exeunt, crux præcedit, & aureum vas terra refertum, vt hoc inſpectum euntem ſuæ admoneat mortalitatis : illa dominicæ paſſionis.

Sacerdotes coniugati ſunt.

Sacerdotes procreationis cauſa ducunt vxorem, quam, ſi morte amiſerint, nefas eſt aliam ſuperducere. Magna diuorum templa, ac noſtris opulentiora, plurimúmque fornicato opere ad ſummum educta. Multæ piorum ordinum familiæ, Antonij, Dominici, Calaguritani, Auguſtini, Macharæi. Colore amiciuntur indiſcreto antiſtitum permiſſu. Secundum deum optimum deiparámque virginem, ſumma in his

Thomæ apoſtoli in Aethiopia ſumma veneratio.

terris veneratio Thomæ cognomento Didymo. Regum ille maximus, quem Giam vocant, à Dauide procreatus, ſtirpe vnius gentis in tot ætates (vt ipſi perſuaſum habent) propagata. Eſtq́; non atro, vt plurimi Aethiopum, ſed candido colore. Garama vrbs regia, quæ non muris, non parietibus cõſtat, ſed tabernaculis in ordinem

nem digeſtis, ex ſerico, byſſo, purpura intextis. Veteri inſtituto Rex in aperto agit, nec ſe intra mœnia plus biduo continet: aut quia id turpe ducunt, & molle, aut quòd lege quadam non liceat. Decies centum millia hominum ad bellum inſtruit, quingentos Elephantos, equorum adhæc, & Camelorum ingentem numerum: & hæc vel mediocri rerum motu. Suntq́; in tota gente familiæ ſtipendiariæ, ex quibus or ti, ſigno crucis, velut cauterio inſigniuntur, cute leniter inciſa. Arcu in bello vtuntur, conto, lorica, galea. Sacerdotium in ſumma dignitate. Secunda dignitas ſapientum, quos Balſamatos & Tenquatos vocant: tribuitur etiam non parum innocentiæ & probitati, quam primo ſapientiæ gradu collocant. Nobilitati tertius habetur honos, ſequuntur ſtipendiarij. Iudices de vita hominis decernũt, decretum ad præfectum vrbis deferunt, quem Lycomegiam vocant, locum regis is tenet. Legibus nullis ex ſcripto vtuntur: ex bono & æquo iudicant. Si quis adulterij ſit conuictus, quadrageſima bonorum omnium pars multa eſt. de adultera domeſtica vltio: illi quorum intereſt puniunt. Viri dotem conſtituunt ijs, quas ſibi matrimonio iungunt, non aliunde quærunt. Mundus muliebris ex auro, (quo gens plurimum abundat) margaritis & ſerico. viri & fœminæ veſtitu vtuntur ad pedes demiſſo, manicato, nec vſpiam adaperto, indiſcreta colore, præterquàm nigro, qui in ea

Regis Aethiopũ potẽtia

Arma bellica Aethiopum.

Adulterij multa.

Dotem viri mulieribus cõſtituunt.

in ea gente luctificus eſt. Defunctos lugent quadraginta dies. Lautioribus conuiuijs ſecunda menſa crudæ inferuntur carnes, quibus affabrè conciſis, reſperſíſque aromate auidiſsimè veſcuntur. Lanificio carent, ſericum, aut linum veſtit totam gentem: non vnus omnibus ſermo, ſed varia loquendi ratio, variíſque diſtincta nominibus. Agriculturam exercent, & rem pecuariam. Bina meſsis eſt illis, bina etiam æſtas.

Mahomet' etiã ĩ Libya obſeruatur.

Quicquid Libycarum gentium ab Aethiopia hac ſeu India vſq; ad occidentem ſolem, omnes Mahometi impietatem colunt, viuuntq; eodem

Mauri in Aegypto.

ferè cultu, quo & Barbari qui in Aegypto ſunt hodie, & Mauri appellantur, ab ipſa, vt creditur, Maurorum euagatione: nam ea quoq; gens Libyæ non minus infeſta fuit, quàm Sarraceni: diris illis temporibus, quibus magna in humanis rebus facta eſt mutatio, mores gentium, pietatis cultus, terrarũ nomina paſsim immutata.

De Aegypto, & ritu gentis vetuſto.
CHAP. V.

Aegypti denominatio & deſcriptio.

AEgyptus regio in Aphrica, vel ſecundum aliquos Aphricæ proxima, ab Aegypto Danai fratre ſic appellata, quum prius Aëria diceretur. Hæc teſte Plinio lib. V. ab oriente rubro mari, Palæſtinæq; cõiungitur: ab occaſu Cyrenem & Aphricæ reſiduum habet: à meridie vſque in Aethiopiam protenditur: à ſeptentrione

trione mare Aegyptium. Eius inſignes vrbes fuere Thebæ, Abydos, Alexandria, Babylon, & Memphis (hodie Damiata) & Soldani ſedes ciuitas Chayrus ſiue Alcyr ampliſſima. In Aegypto (vt Plato inquit) nunquam viſum eſt pluere, ſed terram ipſam Nili inundatione quotannis poſt æſtiuale ſolſtitium fæcundari. A pleriſque inter inſulas relata eſt, ita ſe Nilo ſcindente, vt triquetram terræ delineet figuram: quo contingit, vt à Græcæ literæ ſimilitudine, ſit à multis Delta cognominata. Aegyptij omnium primi duodecim deorum nomina commenti ſunt, aras & ſimulacra, delubraq; ſtatuiſſe creduntur: animalia in ſaxis figuraſſe: quæ omnia planè arguunt eos ab Aethiopibus eſſe oriundos, qui horum omnium fuerunt autores, vt tradit Diodorus Siculus. Eorum fœminæ olim negotiari, cauponari, inſtitoriaq; obire munera conſueuerunt. Viri intra murorum parietes texere: hi onera capitibus geſtare, mulieres humeris: illæ ſtantes micturire, hi ſedentes: domi vulgò ventrem exonerare, in vijs comeſſari. Mulierum nulla neque dei cuiuſquam, neque deæ ſacerdotium habuit. Initiantur non ſigillatim cuique deorum, ſed gregatim: quorum vnus eſt Pontifex: vbi is defunctus eſt, filius eius ſubrogatur. Mares liberi, gentili inſtituto, parentes haud inuiti alebant: contrà cogebantur filiæ etiam nolentes. Pleriq; mortalium in funere deglabrant capita,

Aegypti ab Aethiopib. oriundi.

Mulieres Aegyptiæ virorũ obire munera, viri mulierum.

Lugẽdi defunctos ritus admirãdus.

barbam promittunt. Aegyptij promittebant capillum, & barbam tondebant, panem pedibus, lutum manibus ſubigebant. Horum fuit (vt Græci perſuaſum habuere) & qui ab illis oriundi ſunt virilia circuncidere. A dextera in ſiniſtram literas digerunt. Horum mares binis veſtibus vti moris fuit: fœminas ſingulis: bipartitus literarum vſus, profanus hic, ille ſacer, ſed vterque ab Aethiopibus ſumptus. Sacerdotes tertio quoque die corpora raſitare, ne quid ſordis, quum ſacra faciunt, intercurreret. Linea ferre veſtimenta, ſemper recens abluta, faßi munditiæ gratia ſe circunciſos eſſe, quia ſatius ſit mundos eſſe quàm decoros. Veſtem ſacerdotes lineam tantùm geſtare, & calceos papyraceos. Fabam neque ab eis ſeri, neque alibi natam veſci. Sacerdotibus etiam illam videre prohibitum, eo quòd immundum hoc legumen ſit. Lauantur quotidie frigida aqua, interdiu ter, nocte bis. Hoſtiarum capita prius execrationibus diris damnata non manducabant, ſed aut peregrinis negotiatoribus venditabant ſacerdotes: aut ſi, qui illa emerent, non affuiſſent, in Nilum proijciebant. Boues mares eoſdemq; mundos, ac vitulos vniuerſi Aegyptij immolant: fœminas immolare non licet, vtpotè Iſidi conſecratas. Cibo è farre, quod quidem ſiliginem vocant, confecto victitant. Vino vtuntur facto ex hordeo: deſunt enim in ea regione vites. Victitant quoque

tum

Circũcidere virilia à quibus inceptum.

Sacerdotũ Aegyptiorũ mundities.

Faba immũdũ legumẽ non ſeritur neq; comeditur ab Aegyptiis.

Vinum ex hordeo.

tum piſcibus, partim crudis ad ſolem areſactis, partim ſalſugine conditis, tum auibus, ſed earum crudis, prius tamen ſale conditis, coturnicibus anatibúsque apud locupletes. Eorum *cùm multi conuenerunt, & à cœna diſceſſum eſt, circumfert aliquis in loculo mortuum è ligno factum, aut pictura & opere maximè imitantem, longitudine cubitali omnino, aut bicubitali: oſtendénsque ſingulis conuiuarum ait,* In *hunc intuens pota & oblectare, talis poſt mortem futurus.* Minores *maioribus natu obuij in via cedunt atque deflectunt: aduenientibusq́; è ſedili aſſurgunt: qua in re cum* Lacedæmo*nijs conueniunt: occurrentes mutuò ſe in vijs* Mutua adoratio in viis. *adorant manu genutenus demiſſa.* Veſtibus, *vt dixi, lineis amiciuntur, circa crura fimbriatis, quas* Caſiliras *appellant: ſuper quas candida ferunt amicula alia tanquam ſuperiecta.* Laneæ *veſtes neque in ædes ſacras geſtantur, neque* Lanearum veſtiũ contemptus. *vnà cum cadauere ſepeliuntur.* Nunc *quoniam omnes, qui olim doctrina aliqua excelluere, quique alijs gentibus leges & vitæ inſtituta præſcripſerunt, ad* Aegyptios *prius, vt mores illorum, leges & ſapientiam (quibus tum omnes terræ nationes facilè anteibant) perciperent, tranſiere: vt* Orpheus, *poſteaq;* Homerus, Muſæus, Melampodes, Dædalus, Lycurgus Spartanus: *deinceps* Solon Athenienſis, Plato *philoſophus, ac* Samius Pythagoras, *& huius diſcipulus* Samolxis, Eudoxus *quoque mathe-*

maticus, Democritus Abderites, & Inopides Chius, Moſes Hebræus, *atque alij multi, vt in ſacris eorum libris contineri* Aegyptij *ſacerdotes gloriantur* : Libet, *conueniens etiam eſſe mihi videtur, illorum viuendi ritibus diutius immorari, vt cognoſcatur, quid, & quæ quiſque illorum ab his acceperit, atque aliò tranſportarit.* Nam, vt Philippus Beroaldus *ſuper* Apuleianum *Aſinum ſcribit*, *pleraque etiam ex* Aegyptiorum *religione tranſlata in religionem noſtram ſunt, vt lineæ veſtes, deraſa ſacerdotum capita, vertigines in altari, pompa ſacrificalis, muſicæ modulamina, adorationes, preces, aliaq; id genus complura.* Aegyptij Reges (*vt ſcribit* Diodorus Siculus *libro ſecũdo*) *vitam non aliorum regnantium more, quibus voluntas pro lege eſt, traducebant licentia* : Sed *legum inſtituta in cogendis pecunijs, quotidianóque victu ſequebantur.* Eorum *cultui obſequióque nullus deputatus erat, neque emptitius, neque domo genitus ſeruus, ſed nobilium ſacerdotum filij, tum vltra viginti annos nati, tum doctrina præ cæteris eruditi, vt horum corporis miniſtrorum die noctúque aſtantium conſpectu motus* Rex, *nil turpe committeret.* Raro *enim potentes rerum mali euadunt, vbi deſunt ſuarum cupiditatum miniſtri.* Inſtitutæ *erant diei noctiúq; horæ, quibus regi, lege permiſſa, agere fas erat.* Mane *ſurgentem* Regem *primò epiſtolas omnes miſſas capere oportebat, vt cognitis his,* quæ

Chriſtiana noſtra religio pleraq; ab Aegyptiis mutuata.

Regũ Aegyptiorũ ſeruos quales oportebat eſſe.

quæ ſibi agenda eſſent, reſponſo dato ſingula in tempore, exq; ordine rectè agerentur. His actis, quum in virorum excellentium cœtu lauiſſet corpus, veſtem præclaram indutus ſacra dijs ſaciebat. Mos erat ſacerdotum principi iuxta arā hoſtijs deductis, aſtante Rege, magna voce audiente populo valetudinem proſperā, omniaq; bona precari, Regi iuſtitiam in ſubditos colenti: narrare inſuper particulatim Regis virtutes, in deos pietatem, ac religionem, in homines humanitatem ſeruantis, tum illum continentem dicere, iuſtum, magniq; animi, veracem, liberalem, omneiſq; frænantem cupiditates: pœnas inſuper mitiores quàm poſtularent errantis crimina exigentem, reddētem verò gratiam meritis ampliorem: plura his ſimilia orans, tandem is execrationem in malos exequebatur. Tum Regem culpa purgans, omne crimen in miniſtros, qui Regi iniqua ſuaderent, conijciebat. Quibus actis ſacerdos & regem ad felicem diíſque gratam vitam hortabatur, & ſimul ad bonos mores agendumq;, non quæ ſuaderent mali, ſed quæ ad laudem & virtutem maximè pertinerent. Demum quum Rex tauro dijs ſacra feciſſet, Sacerdos quædam ex ſacris libris clariſſimorum virorum cōſilia, actáque proferebat: quibus rex monitus, imperio piè ac iuſtè aliorum exemplo vteretur. Non autem pecunijs congregandis vacandi, iudicandiq; legibus ſolùm antiquis: ſed deambu-

Mos laudādi reges in tēplis obſeruatur.

Criminum regis expurgatio.

 landi

landi quoque lauandiq; et cum vxore cubandi omniuq; degendæ vitæ tempus erat lege præſtitutum. Cibo vescebantur ſimplici, vt quorum menſæ nihil præter vitulum & anſerem inferretur: vini potandi certa ſtatuta erat menſura, qua neque farciri ventrem, neque inebriari poſſent. Denique ipſorum vita ea tenebatur modeſtia, vt non à legiſlatore, ſed à periti ſsimo medico ad conſeruandam ſanitatem compoſita videretur. Mirabile videtur Aegyptios, non ex voluntate, ſed ex lege vitam priuatam agere: ſed multo eſt mirabilius illis, neque iudicandi, neque pecuniam congregandi, neque puniendi quenquam per ſuperbiam aut iram, aut aliam iniuſtam ob cauſam, licentiam permiſſam. Sed veluti priuatos teneri legibus: neque id ægrè ferebant, exiſtimantes parendo legibus ſe beatos fore. Nam ab his, quis ſuis indulgerent cupiditatibus, multa cenſebant fieri, quibus damna periculáque ſubirent: Scientes enim ſæpius ſe peccare, tamen aut amore, aut odio, aut alio animi morbo victi nihilominus aberrant. Qui verò ſapientia conſilióque vitam inſtituunt, in paucis offendunt. Hac vſi erga ſubditos iuſtitia, Reges omnium beneuolentiam adeò aſſequuti ſunt, vt non ſolùm ſacerdotibus, ſed ſingulis Aegyptijs maior Regis quàm vxorum filiorúmque aut aliorum principum, ſalutis ineſſet cura. Vita verò his moribus defunctum, omnes communi mæſtitia lugent, veſtes lacer

Cibo ſimplici Aegyptij veſcebantur.

Salus regis omnibus curæ.

Luctus in regis morte publicus.

lacerant, templis clauſis forum non frequentant, feſta ſolennia non agunt, dies ſeptuaginta duos luto deturpantes capita, ac ſindone ſubtus mammas cincti, vnà viri mulieresq́; ducenti fermè aut trecenti circumambulant bis in die nouantes luctum, atque ad numerum cum cantu, virtutes regis commemorantes. Cibis ani*mantium, coctisq́;, ac vino, omniq́; menſæ apparatu abſtinent.* Non *lauacris, non vnguentis, non ſtratis lectis, non venereis vtuntur: ſed tanquam defuncto filio per eos dies mærentes lugent.* Hoc *tempore, quæ ad pompam funeris ſpectant præparatis, poſtremo die corpus in arca conditum ante ſepulcri aditum ponunt. Ibi breuiarium in vita ab rege geſtorum de more recitant, volentiq́; facultas datur defunctum accuſandi.* Aſtant *ſacerdotes, mortui rectè facta laudantes: populus is permagnus eſt, qui exequias circunſtat applaudens veris laudibus, in reliquis magno reclamans tumultu.* Quo *accidit vt plures reges repugnante multitudine, ſolito caruerint ſepulcri honore ac magnificentia.* Is *timor coëgit* Aegypti *reges iuſtè viuere, veritos futuram poſt mortẽ plebis iram, atque odium ſempiternum. Antiquorum regum viuendi mos hic maximè fuit.* Aegypto *omni in plures partes, quarum quælibet Græco verbo* νομὸς *appellabatur, diuiſa, cuilibet prætor aderat, qui omnium haberet curam.* Ae*gypti vectigalibus trifariàm partitis, priorem*

Aegyptiorũ regum funeratio.

Quid coëgerit Aegypti reges iuſtè viuere.

Aegypti vetus adminiſtratio.

portionem percipit collegium ſacerdotum magna apud incolas autoritate: tum propter deorum curam, tum propter doctrinam, qua plures erudiuntur. Hanc partem tum ad ſacrificiorum miniſteria, tum ad priuatæ vitæ commoda impertiunt: neque enim deorum cultum omittendum putant, neque publici conſilij vtilitatisq; miniſtris æquum cenſent vitæ commoda deeſſe. Adſunt enim grauibus in rebus hi ſemper conſilio atq; opere regibus, tum aſtrorum peritia, tum verò ſacrificijs futura prædicentes. Ex libris præterea ſacris priorum geſta referunt, quibus Reges in agendis noſcant quæ ſint profutura. Non enim, quemadmodum apud Græcos, vnus homo, aut vnica mulier ſacris præeſt, ſed plures in cultu deorum honoreq; verſantur, qui eandem ſacrorum curam filijs tradunt. Hi omnes immunes ſunt, ſecundumq; poſt Reges honoris dignitatisq; locum tenent. Altera portio ad Reges peruenit, quam & ad bella, & ad vitæ cultum, tum ad liberalitatem erga ſtrenuos viros pro meritis impēdunt. Quæ ex re fit, vt populares nullo grauentur tributo. Tertiam percipiunt milites: & qui belli ſunt inſtituti miniſterio, vt hoc ſtipendio accepto paratiorem habeant animum ad bellorum pericula obeunda. Eſt inſuper eorum politia in tria hominum genera inſtituta, Agricolarum, paſtorum, & opificum. Agricolæ parua quadā mercede à ſacerdotibus regéque aut

Politia Aegyptiorū i triplici hominū genere cōſiſtebat.

Agricolæ.

milis

in litibus agros mercati,per omnem ætatem ab ipſa pueritia, rei ruſticæ ſine intermiſsione vacant: quo fit, vt agricultura cæteris, tum ob doctrinam à parentibus perceptam,tum ob continuum vſum, præſtent. Eodem modo & paſtores cura atq; arte regendi pecoris à patribus accepta ſemper in eo gubernando ætatem agunt.Artes quoque apud Aegyptios admodum excultas videmus, & ad ſummum perductas. Nam ſoli Aegyptij opifices, omiſſa rerum publicarum cura, nullum niſi aut legibus permiſſum, aut à patre traditum opus exercent: vt neq; eos docentis inuidia, neq; ciuile odium, neque aliud quid ab inſtituto impediat exercitio. Iudicia verò eorum non caſu fiebant, ſed ratione: exiſtimabant enim ritè facta plurimùm vitæ mortalium prodeſſe. Nam punire nocentes, auxilium ferre oppreſsis, optimam ad prohibenda mala facinora viam putant. Pœnam verò delicti aut pecunia aut gratia tolli, exiſtimabant confuſionem vitæ communis fore. Quamobrem ex ciuitatibus clarioribus,vt Heliopoli, Memphi, Thebis viros optimos eligebant, quos iudicijs præficerent: qui iudicum conſeſſus, neque Athenarum Areopagitis, nec Lacedæmoniorum ſenatui,longo tempore poſteà inſtitutis,cedere videbantur. Poſtquàm hi conuenerant triginta numero, inter ſe eligebant optimum virum,quem iudicij principem conſtituebant, in locum cuius ciuitas alium

Paſtores.

Opifices.

Iudicia Aegyptiorum nõ caſu ſed ratione.

Iudicum electio.

Iudicibus Aegyptiorũ victus à Rege dabatur. Veritas inſigne iudicũ principis.

iudicem ſubſtituebat : his omnibus victus, ſed principi opulentior à Rege dabatur : is aurea catena ſignum varijs ornatum lapidibus à collo ſuſpenſum, quod appellabant veritatem, geſtabat. Cœptis iudicijs ac ſigno veritatis à principe iudicum propoſito, omnibúſque legibus, quæ octo libris continebantur, in medio eorum conſtitutis, mos erat accuſatorem ſcribere ea, in quibus alium accuſabat, modúmque patratæ iniuriæ, aut damni facti, quanti eam æſtimaret, ſcribere. Reo tempus dabatur reſcribendi ad ſingula: & aut ſe id nõ feciſſe, aut rectè fe ciſſe purgandi, aut iniuriam vel damnum minoris æſtimandi. Rurſus accuſatori reóque inuicem reſpondendi locus erat. Ita bis auditis litigatoribus, cùm iudices de controuerſia quæſiuiſſent, princeps ſigno veritatis in partem veriorem verſo, ſententiam ferebat : hic mos iudiciorum erat. Quoniam de legum inſtitutione mentio incidit, haud alienum ab inſtituto erit, antiquas Aegyptiorum leges etiam referre, quo cognoſcatur, quantum cæteris præſtent, & rerum ordine, & vtilitate. Primùm periuri capite multabantur, tanquam qui duplici tenerentur ſcelere: vt qui & pietatem in deos violarent, & fidem inter homines tollerent, maximum ſocietatis vinculum humanæ. Si quis iter faciens aut hominem à latronibus cædi comperiret, aut quamlibet iniuriam perpeti, neque ſubueniret auxilio, (ſi poſſet) mortis

Periuriũ capitale fuit apud Aegyptios.

erat

erat reus: Si auxilium ferre non poſſet, denuntiare latrones tenebatur, & iniuriam accuſatione proſequi: qui ea negligebat, plagis ad certum numerum plectebatur, triduóque carebat cibo. Falsò quempiam accuſans, ſi poſtmodum ad iudicium delatus foret, pœnam calumniatoribus ſtatutam ſubibat. Cogebantur Aegyptij omnes ſcripta nomina ſua ad præſides, & ſimul quo exercitio viuerent, deferre: qua in re ſi quis mentiretur, aut ſi iniuſto viueret quæſtu, in mortis incidebat pœnam. Si quis ſponte aut liberum aut ſeruum occidiſſet, morte damnare leges iubebant: quæ non fortunæ conditionem, ſed conſilium facti pendentes, homines à ſceleribus deterrebant, & ſimul vindicata ſerui morte reddebantur liberi ſecuriores. Patribus, qui filios occiderent, non erat pœna mortis indicta, ſed tribus diebus noctibusq; continuis edictum vt circa defuncti corpus aſſiſterent publica etiam cuſtodia aſtante: Non enim iuſtum putabant, eum vita priuari, qui vitæ filijs autor fuiſſet: ſed potiùs continuo dolore factique pœnitentia affligi, quò cæteri ab ſimili facto auerterentur. Parricidis exquiſitam impoſuerunt pœnam. Nam articulatim præacutis calamis cæſos iubebant viuos ſupra ſpinarum aceruum comburi: maximum inter mortales iudicantes ſcelus, ei mortem per vim inferre, à quo vitam accepiſſet. Mulierum morti deſtinatarum ſi prægnantes

Homicidiũ morte inhibitum.

Lex alia in parẽtes qui liberos occiderent.

Lex in parricidas atrociſsima.

eſſent,

eſſent, partus expectabatur: exiſtimantes penitus iniquum eſſe, eum, qui nihil commiſiſſet, vnà cum facinoroſo pœnam pati: aut duos plecti, quum vnus deliquiſſet. In bellis qui aut ordinem reliquiſſent, aut non parérent ducibus, non plectebantur morte, ſed maxima omnium ignominia: qua poſtmodo virtute & rectè factis deleta, ad priorem ſtatum redirent. Ea lex & homines aſſuefaciebat, vt id dedecus peſſimum malum, morteq́; ipſa grauius cenſerent.

Lex caſtrenſis ignominioſa.

His, qui ſecreta hoſtibus reuelaſſent, linguam, lex iubebat abſcindi. Et qui monetam circuncideret, aut adulterinam cuderet, aut pondus vel ſigna immutaret, aut literis inſcriberet, aut de ſcripto demeret, aut falſas ſyngraphas afferret, ambæ amputabantur manus, vt quæ corporis pars peccaſſet, per vniuerſam vitam lueret pœnam. Cæteri quoque aliorum calamitate moniti, ab ſimili ſcelere abſtinerent. Aſperæ etiam pœnæ circa mulierum delicta ſtatutæ erant.

Lex in monetarũ falſarios.

Nam ei, qui mulierem liberam violaſſet, virilia execabantur: quoniam vno crimine tria haud parua ſcelera complexus eſſet, iniuriam, corruptelam, & liberorum confuſionem.

Lex in mœchos.

In adulterio ſpontaneo deprehenſus virgis cædebatur ad mille plagas, mulier naſo mutilabatur. Quo dedecore vultus maculatus ea multaretur parte, qua maximè facies exornatur.

Lex in adulteros & adulteras.

Legum, quæ ad hominum commercia pertinent, Bocchoridem latorem fuiſſe ſcribunt. Hæ mandant, cre-

Bocchorides legiſlator.

ditis

litis abſque ſcriptura mutuò pecunijs, ſi negarentur, ſtari debitoris iuramento: vt quæ iuſiurandum veluti religioſam rem magni æſtimarent. Nam cùm certum ſit ijs qui ſæpius iurant, abrogari fidem: plurimi ducunt, ne boni viri nomen amittatur, rarò ad iuramentum deſcendere. Legis inſuper lator omnem fidem in virtute conſtituens, bonis moribus iudicauit aſſueſieri homines ad probitatem, ne indigni fide viderentur, debere. Iniquum etiam putauit eis, quibus abſque iuramento credita pecunia eſſet, de re ſua iurantibus non præſtari fidem. Fœnus, quod ex ſcripto contrahebatur, prohibuit vltra contracti mutui duplum exigi: ſolutio ex bonis debitoris ſolùm fiebat. Corpus non poterat addici creditori: putabat enim oportere bona tantùm ſubdita eſſe debitis. Corpora, quorum opera & bello & pace vterentur, ciuitatibus addicta eſſe. Non enim æquum videbatur, milites, qui pro patriæ ſalute pericula ſubirent, pro vſuris in carcerem duci: quam etiam legem Solon videtur ad Athenienſes tranſtuliſſe: quam Siſacthiam appellauit: decernens ne ob vſuras ciuium corpora necterentur. Lex priuatim præterea de furibus apud ſolos Aegyptios hæc erat: Iubebat eos, qui furari volebant, nomen ſuum apud principem ſacerdotum ſcribere, atque eueſtigio furtum ad eum deferre: ſimiliter quibus res furto erepta erat, ad eundem rei ſublatæ tempus diem & horam

Ad iuramẽtũ rarò deſcendẽdũ.

Lex fœneratoribus data.

Lex de furto admirãda.

ſcrib

ſcribere tenebantur. Hoc *modo facilè inuento furto, qui rem amiſiſſet, quarta multabatur parte, quæ daretur furi: ſatius legiſlator eſſe duxit, quum impoßibile eſſet prohibere furta, alicuius portionis, quàm totius rei amiſſæ homines iacturam pati.* Nuptiarum *non idem apud* Aegyptios *mos eſt.* Sacerdotibus *vnam tantùm vxorem ducere licet.* Reliqui *pro voluntate & facultatibus plures habent.* Nullus *ex eis nec ex ſerua quidem empta genitus ſpurius habetur.* Solum *enim patrem exiſtimant generis autorem, matrem & nutrimentum & locum infanti præbere.* Natos *adeò parua educant facilíque impenſa, vt vix credi poßit.* Nam *tum ſcirporum, tum alijs radicibus, quas ſub cineribus coquunt, tum caulibus paluſtribus, quas partim coctas, partim aſſas igni, partim crudas pro cibo præbent, liberos nutriunt: diſcalciati nudíque maiori ex parte ob patriæ temperiem vitam ducunt.* Omnis *ſumptus in pueros, quouſque ad ætatem perueniant, à parentibus impenſus non excedit drachmas viginti.* Erudiunt *ſacerdotes filios & literis, quæ appellantur ſacræ, & alijs, quæ ad communem ſpectant doctrinam, vt plurimum* Geometriæ, Arithmeticæq; *ſtudio intenti.* Paleſtræ *aut* Muſicæ *non vacant, exiſtimantes quotidianum illius exercitium iunioribus infirmum eſſe, & periculoſum, ex cóque breuiores vires efficit.* Muſicam *non ſolùm inutilem, ſed nocuam*

Matrimonia.

Puerorum educatio & impéſa modica.

Muſica damnatur ab Aegyptiis.

uam ducunt, tanquam virorum animos effœminantem. Morbos vel ieiunio curant, vel vomitu: idque aut quotidie, aut tribus diebus, aut quatuor interiectis: aſſerunt enim ex ciborum ſuperfluitate omneis creari morbos: eam ergo ad valetudinem curam eſſe optimam, quæ morborum principia auferat. In militiam aut peregrinationem profecti, nulla impenſa mercede curantur. Medici enim ex publico victum ſumunt, ægros ſecundum legem curant ab antiquis medicis comprobatíſque ſcriptoribus traditam. Si quis normam ſacri libri ſequutus infirmum curare nequiuerit, omni caret crimine: ſi præter ea, quàm quæ libris continentur, illum curauerit, morte punietur. Credidit enim legiſlator ea medendi cura, quæ plurimo tempore ab antiquis medicis obſeruata profectáque ſit, haud facilè meliorem reperiri poſſe. Colunt Aegyptij animalia quædam præter modum non ſolùm viua, ſed etiam mortua: ſicut Felem, Ichneumonas, Canes, Accipitres, Ibides, Lupos, Crocodilos, *& eiuſmodi plura. Non ſolùm horum cultum palàm profiteri non erubeſcunt, ſed tanquam in honoribus deorum effuſi, id laudi ſibi & decori ducunt. Cúmque ſignis illorum proprijs vrbes, & varia loca circumeant procul oſtentantes, quæ ſeruent animalia, ea more ſupplicum ſinguli venerantur. Cùm aliquod eorum moritur, ſindone contectum cum vlulatu pectus percutientes ſale liniunt:*

Morbos Aegyptij vomitu curāt aut ieiunio.

Medici Aegyptiorum.

Variorum animalium cultura portentoſa.

liniunt : ac Cedri liquore vnguentisq; odoriferis, quò diutius ſeruetur corpus vnctum, in ſacris locis ſepeliunt. Si quis aliquod horum animalium ſponte occiderit, morte damnatur : Aeluro & Ibide exceptis, quos ſi quis ſponte vel ſecus occiderit, interficitur accurrente turba, & abſque iudicio hominem varijs ſupplicijs adfectum interficiunt. Quo timore, qui hos mortuos conſpexit, procul aſtans, lamentatur, teſtificans animal abſque ſua culpa mortuum eſſe. Nutriuntur hæc animalia ſumma cura atque impenſa in templorum ambitu à viris haudquaquàm contemnendis, quæ ſimilagine & alica varíſque epulis lacte conditis cibant: anſeres tum elixos tum aſſatos apponunt quotidie. His, quæ cruda edunt, aues captas præbent, denique ea omnia magna ſuſtentant cura atque ſumptu. eorum mortem æquè ac filiorum lugent, ſepeliúntque ſumptuoſiùs, quàm eorum facultas ferat, ita, vt Ptolemæo Lago Aegyptum tenente, quum bos in Memphi ex ſenecta mortuus eſſet, qui illius nutriendi curam ceperat, pecuniam, quæ in eius ſumptu data erat, permagnam, ac inſuper quinquaginta talenta argenti mutuo à Ptolemæo ſumpta, in eius ſepulturam impendit. Videbantur forſitan hæc, quæ diximus, miranda, ſed nequaquàm minus admirabitur quis, ſi quid apud quoſque Aegyptios fit conſideret in funere mortuorum. Nã vbi aliquis defunctus eſt, propinqui omnes

Ibidem vel felem apud Aegyptios interficiens interficitur.

Animalia in templis ſplendidè nutriuntur.

Apis bos mortuus maximo ſumptu ſepult⁹

Mortuorũ funeratio apud Aegyptios admiranda.

amici

amici, qui deturpato luto capite lugentes ciuitatem, quoad mortuus ſepeliatur, circumeunt, interim neq; lauantur, neque vinum capiunt, aut cibum niſi vilem, neque veſtibus vtuntur ſplendidis. Sepulcrorum tres habent ſpecies, ſumptuoſos, mediocres, & humiles. In prima argenti talentum exponunt. In ſecunda, minas viginti. In vltima, parum quid ſumptus irrogatur. Qui funera mortuorum curant, eo exercitio à maioribus tradito funeris impenſam domeſticis deſcriptam ferunt, ſcrutantes quanti velint celebrari funus: conuentione facta, corpus eis traditur, vt iuxta impenſam curetur funus. Primus Grammaticus (ita enim appellatur) poſito humi corpore, circa ilia deſcribit, quantum à ſiniſtra parte incidatur: deinde qui dicitur ſciſſor habens lapidem Aethiopicum, quantum lex ſinit latus aperit, ſubitóque curſu à proſequentibus, qui aſtant, lapidésque cum execratione in eum iacientibus fugit. Exiſtimant enim odium inhærere, quicunque amici corpus vulnere illato violarit. Curatores verò corporis, hos ſalitores appellant, honore digni exiſtimationéque habentur. Vtuntur enim ſacerdotibus, templáque pariter ingrediuntur. His penes cadauer aſtantibus, vnus per ſciſſuram corporis interiora, præter renes & cor, ducit. Quæ ſingula alter vino phœnicco ex rebus odoriferis lauat: deinde corpus totum primùm ex cedro, tum aliis pretioſis vnguentis

vngunt dies amplius triginta. Myrrha deinde ac cinnamomo, cæteriſq; rebus liniunt, quæ non ſolùm id ſeruare diutinè, ſed odoriferum reddere queant. Curatum cadauer cognatis tradunt defuncti. Ita ſingulis eius partibus etiam ſuperciliorum palpebrarumq; pilis integrè ſeruatis, vt omnis corporis ſpecies dormientis more integra perduret. Antequam ſepeliatur corpus, prædicitur à cognatis tum iudicibus, tum defuncti amicis ſepulturæ dies, aſſerentes illum mortuum paludem tranſiturum. Aſtantibus iudicibus amplius quadraginta numero, ſedentibuſq; in præparato vltra ſtagnum Hemicyclio, *trahitur nauis ad id compoſita ab his, quibus ea cura iniuncta eſt: tum antequàm corpus in arcam condatur, permittitur lege volenti accuſare mortuum. Si quis probatur malè vixiſſe, Iudices ſententiam ferunt, qua cenſent corpus eius ſepulcro priuandum. Qui deprehenditur iniuſtè crimen obieciſſe, magna multatur pœna. Quum deeſt accuſator, aut per calumniam accuſatum conſtat, cognati, finito luctu, ad laudes mortui vertuntur, nil de genere eius, ſicut Græci conſueuerunt, narrantes. Exiſtimant enim ſe omnes Aegyptij pariter nobiles eſſe, ſed ordientes à pueritia, in qua vitæ inſtitutionem, eruditionémque recenſent, ad viri ætatem deſcendunt, eius erga deos religionem, iuſtitiam, continentiam, virtuteſq; cæteras commemorantes:*

Defunctorum vita apud Aegyptios iudicio diſcutitur.

inuoc

inuocatis verò inferis dijs, precantur, vt eum inter pios locent: ad quæ verba omnis multitudo correſpondet, gloriam mortui extollens, tanquam apud inferos cum beatis ſemper futuri. Sepeliunt poſtea quiq; ſuos, hi in proprijs ſepulcris, hi, quibus ea deſunt, domi apud firmiorem parietem arca corporis erecta. Qui verò crimine aliquo aut fænore ſepultura prohibentur, domi abſque arca ponuntur. Quos poſteri ditiores facti, ac debita crimina ſoluentes honorificè ſepeliunt. Mos eſt apud eos defunctorum parentum corpora dare in pignus creditori. Summa illos, qui non redimunt, ſequitur infamia, & ſepultura carent. Mirabitur quis meritò eos, qui hæc inſtituerunt, non ſolum quæ ad viuentium mores ſpectarent pro ſequutos, ſed etiam quæ ad mortuorum ſepulcra cultumq; pertinerent. Adeò hoc pacto ad bonos mores quãtum fieri poſſet componi vitam hominum exiſtimabant. Græci ſanè, qui fictis fabulis, ac poëtarum dictis fidem excedentibus de piorũ meritis maiorumq; pœna tradiderunt, nequaquàm potuerunt ſuis ſcriptis traducere homines ad virtutem. Quin econtra potius deriſi contemptiq; ſunt ab improbis. Apud Aegyptios verò non fabulis, ſed viſu, impijs pœna, iuſtis laus impartita. Singulis diebus vtroſq; eorum, quæ vitæ vtilia exiſtãt admonẽt, quum videãt cuiq; pro his, quæ egit, debiti præmij memoriam impẽdi. Qua ex cauſa ad meliorem ſinguli

Defunctorum parentũ corpora creditorib⁹ oppignerãtur.

vertuntur viuendi normam. Eas enim optimas eſſe leges putandum eſt, quibus non diuites, ſed honeſti prudenteſq́; homines fiant. Et hæc de Aegyptijs: nunc de reliquis Aphricæ populis.

De Pœnis & cæteris Aphricæ populis.

CAP. VI.

POenorum multæ ſunt & variæ nationes. Adrimachidæ Aegyptum verſus ſiti, eiſdem quibus Aegyptij, moribus vtuntur. Veſtem geſtant qualem & alij Pœni, vxores eorum in vtroque crure armillam ɶream habent: capitis comam nutriunt, pedunculos ſuos, quos quiſque capit, præmordet, atq; ita abijcit, quod iſti tantùm ex omnibus Pœnis factitant, ſol q̃ virgines nupturas regi exhibent, quæ illi placita fuerit eam deuirginat.

Nupturæ regi deuirginandæ exhibentur.

Naſamones grandis & dira natio, nauium ſyrtibus inuolutarum ſpoliatores, ſub æſtatem relictis ad mare pecoribus deſcendunt ad locum augilem decerpturi palmulas, quæ ibi permultæ & ſpecioſæ ſunt, & fructiferæ omnes. Ex quibus vbi palmulas immaturas decerpſerunt, ad ſolem ſiccantes maturefaciunt: deinde lacte maceratas ſorbillant. Vxores plures ſinguli è conſuetudine habent, & cum his in propatulo coëunt, eodem penè, quo & Maſſagetæ, modo: niſi quòd hi prius ſcipionem prætendant. Mos etiam Naſamonibus eſt, quum quis primùm ducit vxorem, vt ſponſa ſingulos conuiuas adeat Veneris gratia: & vt quiſque cum ea concubuit,

Naſamones nauium expoliatores.

Spōſa apud Naſamones à ſingulis cōuiuis cognoſcitur.

cubuit, donum det illi, quod ſecum habet domo allatum. Iureiurando ac diuinatione tali vtuntur per eos viros, qui iuſtiſſimi atq; optimi apud illos fuiſſe dicuntur: iurant illorum ſepulcra tangentes, diuinant ad ſuorum accedentes monumenta: & illi vbi preces peregerint indormiunt: vbi quodque per quietem inſomnium viderunt, eo vtuntur. Fidei dandæ conſuetudo hæc ſt: de manu alterius vterque ſumpto inuicem poculo bibit: quòd ſi nihil humoris habuerint, ſumptum è terra cinerem lingunt. Garamantes omnium hominum commercia aſpectumq; refugiunt: nihil bellicæ armaturæ habentes, nec defendere quidem ſeſe audentes, ſupra Naſamones incolunt. Circa maritima verò occaſum verſus his Macæ confines ſunt: qui ſummum capitis verticem radunt, in medio capillos creſcere ſinentes, hinc atq; hinc in orbem tondentes. In bellum ſubterraneorum ſtruthionum pelles pro armamento ferunt. Gnidanes Macis contermini: quorum mulieres fimbrias pelliceas ferunt, ſingulæ multas: ob hoc (vt memoratur) quòd vt à quoque viro Venerem paſſa eſt, fimbriam orat: & vt quæque plurimas habet, ita præclariſſima cenſetur, tanquam à pluribus viris adamata. Machlyes circa paludem Tritonidem habitantes occiput crinitum geſtant: Auſes verò anteriorem capitis partem. Horum virgines anniuerſario Mineruæ feſto in honorem ipſius Deæ indignè in-

Fidei dãdæ cõſuetudo.

Garamãtes hominum commercia fugiunt.

Fimbria Veneris pretium.

Virginum decertatio in Mineruę feſto.

ter ſe bifariàm diuiſæ prælıantur lapidibus fuſtibusq́; , dicentes ſe morem patrium ſeruare ei, quam Mineruam dicimus: & quæ virgines ex vulneribus decedunt, eas falſas virgines appellant: ſed priuſquàm à pugnando deſiſtunt, hoc faciunt: quæ virgo in pugnam optimam operam nauauit, eam ſemper cōmuni ſenſu cæteræ virgines exornant: tum cætera armatura Græca, tum criſta Corınthia, & currui impoſitam circa paludem circunferunt. Iidem promiſcuè cum mulieribus non vnà habitantes, ſed pecudum more concumbunt: vbi apud mulierem puer robuſtus eſt factus, apud quem virum habitare ſuſtinet (nam tertio quoq; menſe viri cōueniunt) eius filius cenſetur. Atlantes à monte Atlante, iuxta quem habıtant, appellati, ἀνώνυμοι ſunt, id eſt, nomen proprium ſinguli non habent: Solem tranſcendentem execrātur, eiq́; propterea omnia conuicia ingerunt, quòd torridus & ipſos & regionem perdat: nullo animante veſcuntur, nec ſomnia vlla cernunt. Paſtorici Aphri carne & lacte victitant, nihil vaccinum guſtantes, quia nec Aegyptij ſuem guſtāt, nec vaccam alunt, nec Cyrenæ fœminæ ferire eas ſibi fas putant, ob Iſidē, quæ in Aegypto eſt: cui & ieiunia, & dies feſtos agunt ſtudioſè. At mulieres Barceæ non modò guſtu vaccinæ carnis, ſed etiam ſuillæ abſtinent, filij ipſorum vbi quadrimi effecti ſunt, venæ verticis, quidam etiam temporum illorum

lana

lana ſuccida inurunt, ob eam cauſam, ne vllo vnquam tempore pituita officiat è capite defluens: eaq́; de re, ſe aiunt eſſe optima valetudine. Eo modo ſacrificant: vbi pro primitijs pecudis aurem præciderunt, eam ſupra domum abijciunt: hoc acto, ceruicem eius auertunt. Solis omnium deorum immolant Soli & Lunæ. Defunctos, vt Græci, ſepeliunt omnes Aphri, præter Naſamones, qui illos ſedentes ſepeliunt, obſeruantes, vt dum quis cœpit agere animam, eum ſedentem conſtituant, ne ſupinus expiret. Domicilia eorum ſunt virgultis compacta ſuſpenſis circa lentiſcos: & ea quoque verſus verſatilia. Maxes dexteram capitis partem comatam geſtant, ſiniſtram radunt, corpus minio tingunt, aſſerentes ſe à Troianis eſſe oriundos. Zabicum Maxibus confinium fœminæ aurigantur currus in bellum. Zigantes (vbi magnam vim mellis apes cõficiunt, ſed multo plus opifices viri facere dicuntur) omnes minio inficiuntur, ac ſimijs veſcuntur, quarum affatim gignitur ijs, qui in montibus degunt. Hi omnes Libyci vita ſylueſtri ſub dio, vt plurimum, habitant, victu (ferarum more) contenti, nil domeſticum edunt: nullis veſtibus, præter caprarum pellibus, tegunt corpora. Potentiores inter eos, nullas habent ciuitates, ſed turres aquis proximis, condentes in eis, quæ vſui ſuperſunt. Subditos populos ſingulis annis adiurant, vt principi pareant obtemperantes, vt

Sacrificãdi ritus.

Sepeliendi ritus.

Libycarum gentiũ vita.

ſocios diligant: abnuentes imperium, vt latrones perſequantur. Eorum arma ſunt & regioni & moribus congrua. Nam cùm ſint corporibus leues, patria verò vt plurimum plana, neque enſe, neque gladijs, neq; armis vtuntur in bello. Treis tantum ferunt haſtas, lapidésque in vaſis ex corio factis delectos, cum his certantes, tum in congreſſu, tum etiam receſſu: primò ferire hoſtem conantur ad curſum lapides rectè iaciendos longo vſu edocti. Erga externos nullum ius, nullámque ſeruant fidem. Troglodytæ (qui & à Græcis, quòd ex pecoribus viuant, paſtores appellantur) Aethiopiæ populi cœtus ac tyrannos inter ſe conſtituunt. Vxores ac filias habent communes, excepto (qui vnicam tenet) tyranno. Huic appropinquanti multam tyrannus irrogat certo pecudum numero. Eteſiarum tempore, quo maximi decidunt imbres, ſanguine & lacte immixtis paulúmque coctis nutriuntur. Aeſtu Solis deficientibus paſcuis ad loca declinant paluſtria, pro quibus ſolis inuicem certant. Pecora vetuſta aut in morbos cadentia occidunt, exq; his per omne viuunt tempus. Parentum nomina minimè indiderunt filijs, ſed tauri, arietis, ouis. Et hos quidem patres, hos matres: quoniam ab his, non à parentibus quotidianus præbeatur cibus, appellant. Vtuntur potu idiotæ Paliuri arboris ſucco: potentiores ex quodam flore expreſſo, qui eſt deterrimo noſtro muſto perſimil

Belligerãdi ritus.

Troglodytæ, qui etiã paſtores dicuntur.

Eteſiarum, id eſt, vẽtorum qui xl. dies poſt caniculæ exortum perflant.

perſimilis. Armentorum greges ſecum ducentes, varias, ne iiſdem in locis morentur diutius, regiones mutant. Corpora, præter virilia, quæ pellibus teguntur, nudi. Pudenda Troglodita omnes velut Aegyptii circuncidunt, his demptis, quos à caſu claudos appellant. Hi ſoli intra regionem heſternorum habitantes ab infantia non nouacula inciduntur. Arma ferunt Troglodytæ ii, quos dicunt Megauares: ſcutum ex corio crudo bouis, rotundum, & ferratam clauam: alij arcus lanceasq́;. Sepulcra nihili penitus curant: nam paliuri viminibus corpus ligantes defuncti ceruicem cruribus applicant, deinde cadauer in loco editiori poſitum lapidibus ridentes obruunt, impoſitóque ſupra ſaxorum aceruum capræ cornu abeunt nullo dolere moti. Bellantur inuicem non vt Græci, ob iram, aut ambitionem, ſed pabuli gratia. In eorum concertationibus primùm iactis lapidibus, quoad aliqui vulnerantur, concertant: tum arcu, quo admodum exercitati ſunt, pugnantes mutuis vulneribus cadunt. Ea certamina dirimunt, quæ ætate præcedunt fœminæ: quibus nullo periculo in medium prodeuntibus (nefas eſt enim has vllo pacto lædere) extemplo à certamine ceſſant. Inualidi ob ſenium armenta ſequi, gutture bouis cauda adſtricto vitam finiunt. Qui mortem differt, licet nolentem eodem modo (admonitum tamen anteà) vita priuant: ibiq́; habetur

Certamina fœminæ dirimunt.

beneficij loco. Febricitantes item, aut morbo incurabili correptos, ſimili adficiunt morte. Maximum arbitrantur malorum, ab eo vitam diligi, qui nequeat aliquid agere dignum vita. Herodotus ſcribit, Troglodytas ſpecus in quibus habitent excauare, nullo habendi diuitias deſyderio teneri, quum paupertati ſe voluntariæ abdicarint: tantum lapide vno gloriari, quem Hexacontalithō nominamus: Serpentum carnibus veſci. Sermonis adhæc ignaros eſſe, & propter hoc ſtridere magis, quàm loqui. Alia in Aethiopia, quæ ſuper Aegyptum eſt, habitat gens, RiZophagi vocantur, radices arundinum, quas ex propinquis locis effodiūt, magna cura lauantes barbari lapidibus terunt, quoad molles factæ cohæreant: deinde placentas ad modum lateris, quantum manus capit, factas, atq; ad Solem decoctas mandunt. Quem ſolum cibum, ipſi per omnem vitam ſuauem atq; affatim habent, eò quòd pacem continuam ſeruent. Bellantur tamen cum leonibus, qui è deſerto vmbræ cauſa, & vt minores venentur feras egreßi, Aethiopum multos ex paludibus exeuntes dilaniant. Et iandudum ea deleta eſſet à leonibus natio, niſi natura eis ſponte præſidium tuliſſet. Nam ſub ortum Canis mirabilis atq; innumera nullo agitante vento culicum multitudo ad ea loca aduolat. Homines ad paludes fugientes minimè lædunt: leones abire ex his regionibus compellūt, tum morſu, tum vocis ſono

ῥιζυφάγοι radicibus victitantes.

Rizophagi leonib' prędæ ſunt.

ſono territos. His propinqui ſunt Ilophagi, Spermatophagiq́; : quorum hi quidem fructus, qui æſtate ex arboribus decidunt, colligentes abſq; labore edunt: reliquo tempore herbam in vmbroſis naſcentem locis decerpunt, quæ vitæ ſubuenit in egeſtate. Ilophagi verò cum filijs, vxoribusq́; ad loca campeſtria accedentes arbores aſcendunt, ac teneras ramorum ſummitates auferunt: tantam ex continuo vſu ramos aſcendendi peritiam habentes, vt (quod incredibile videtur) de arbore in arborem velut aues proſiliant, aſcendantq́; tenues abſq; periculo ramos, macilẽtia, leuitateq́; corporis nixi: quòd ſi quando pedes labantur, manibus ramis comprehenſis ſeſe à caſu peropportunè vindicant: quòd ſi fortè deciderint, nulla in re propter corporis leuitatem læduntur: ita ramis tenerioribus dente exeſis ventrẽ farciunt. Hi ſemper incedunt nudo corpore, communesq́; vxores ac liberos habent. Pugnant inuicem pro locis armati baculis aduerſus alios, ac dominantur victis: moriuntur vt plurimum fame, quum deficiente viſu corpus priuetur eo ſenſu, quo cibum quærebat. Reliquam circa regionem Aethiopes tenent, qui Cyneci dicuntur, numero haud multi, vita ab reliquis diuerſa. Syluestrem enim incolentes patriam, & penitus aſperam, rariq́; aquarũ fontibus, ſuper arbores ferarum timore dormiunt. Sub auroram ad aquarũ decurſus armati prodeũtes ſe abſcondunt inter arbor

Homines de arbore in arborem vt aues proſilientes.

Cyneci ferarũ timore ſuper arbores habitant.

arborum frondes. Sub æſtu verò Solis agreſtes boues, pardaleſq́; , ac varia ferarum genera, cùm caloris, tum ſitis impatientia ad aquas potus cauſa confluunt. Repletas, graueſq́; aqua beſtias Aethiopes ex arboribus deſcendentes adoriuntur, ac lignis aduſtis, ſaxiſq́; & ſagittis occiſas, perq́; cœtus diuiſas edunt. Aliquando verò quamuis perrarò & ipſi à valentiori beſtia interficiuntur: ſed multas ipſi dolo & arte valentiores beluas capiunt. Si quando deſint animalia, anteà captorum pelles madefactas remotis pilis ad ignem lenem ponunt: diſpertitaſq́; ſingulis auidè ad ſatietatem ſumunt. Impuberes pueros exercent ad certum ſignum iacere, ſolis cibum prabentes his, qui ſignum tetigêre: ideo iaculatores optimi euadunt vrgente fame. Acridophagi deſerto contermini homines ſunt paulò cæteris breuiores, macilēti, ac ſupra modum nigri. Veris tempore Zephyrus ac Libycus venti infinitum penè locuſtarum ex deſerto ad eos deferunt numerum. Hæ permagnæ ſunt, ſed colore alarum turpi ac ſqualido. Aethiopes, ad id aſſueti, in quandam latam longamq́; multis ſtadijs conuallem plurimum materiei ex propinquis locis ingerunt: quum ſuo tempore tanquam locuſtarum nubes à ventis ſupra vallem defertur, materiem congeſtam, omnemq́; loci herbam anteà ſucciſam incendunt. Locuſtæ deſuper volantes ingenti fumo enectæ paulùm vltra vallem ad terrā tanta

ἀκριδοφάγοι locuſtis victitantes.

decidunt

decidunt copia, vt victum omni genti abundè præbeant. Has enim ſale (quem regio plurimum fert) ſuperinfuſo diutius ſeruant, cibum guſtu eis ſuauem: hic eſt ſolus eorum per omne tempus locuſtarum victus. Neque enim pecora nutriunt, neq; piſces edunt, procul à mari poſiti: neq; vllum aliud vitæ adminiculum habent. Corpore leues ſunt, veloces curſu, & vitæ breuis: vt qui longiſsimè viuunt, quadrageſimum non excedunt annum. Finis eorum non ſolùm miſerabilis eſt, ſed & incredibilis. Nam propinquante ſenecta, pediculi alati, non ſolùm viſu varij, ſed ſpecie horridi, ac turpes in corporibus nati ventrem primò, tum pectus, deinde totum corpus paruo tempore exedunt. Qui morbum patitur, primùm veluti ſcabiei cuiuſdam pruritu allectus, corpus ſcalpit, voluptate ſimul & dolore perceptis: deinde exorientibus pediculis, ſimul effluente ſanie, morbi acerbitate ac dolore percitus, vnguibus corpus magno cum gemitu lacerat. Tanta verò vermium copia effluit, alijs ſuper alios tanquam ex perforato vaſe, ſcaturientibus, vt deleri nequeant: hoc pacto ſiue cibi, ſiue aëris cauſa miſerum ſortiuntur vitæ finem. Extremas ad meridiem Aphricæ partes viri habitant à Græcis Cynnamimi, à vicinis Barbaris ſylueſtres appellati. Barbas habent admodum magnas, greges ſylueſtrium canum nutrientes præſidia vitæ. Nam ab æſtiuo tropico, vſq; ad medium hyemis, Indici

Pthiriaſi acridophagi moriuntur.

Cynnamimi ſiue Sylueſtres, canum greges nutriunt.

boues

boues innumera multitudine eorum patriam ingrediuntur: cauſa incerta eſt, vtrúmne alias inſectantes ſe feras fugiant, an paſtus penuria, an alio naturæ (quæ omnia miranda gignit) impulſu hominibus ignoto acti. His homines, quum obſiſtere nequeant ſuis freti viribus, ſe canibus tuentur: quibus in venatione vſi boues permultos capiunt. Et hos quidem recentes edunt, hos ſaliunt ad futurum vſum. Multa inſuper & alia animantia à canibus capta comedunt. Poſtremi, qui ad meridiem habitant, in hominis forma ferarum vitam ducūt Ichthyophagi ſub Troglodyticam oram in Arabico ſinu Barbaræ gentes. Nudi per omnem vitam degunt, vxores filiaſq; communes habent, beſtijs ſimiles: vt qui neq; voluptatis, neq; doloris vllum, niſi naturalem ſenſum percipiant, neq; turpis neq; honeſti diſcrimen norint. Habitacula habent non longè à mari iuxta promontoria, vbi non ſolùm profundæ cauernæ, ſed conualles immenſæ & anguſtæ ſpeluncæ exiſtunt, egreſſu ipſa natura difficili ac tortuoſo. Harum tanquam ad eorum vſum natura factarū aditus incolæ magnorum congerie lapidum obſepiunt, qua veluti retibus capiantur piſces. Maris enim fluxu (quod bis diebus ſingulis circa tertiam ac nonam horam accidit) oras litori propinquas inundante, aqua in immenſum excreſcens opertis locis omnibus innumeram copiam diuerſorum piſcium ſecum in continentem defert: qui cùm in diuerſa

Ἰχθυοφάγοι ex piſcibus viuunt.

loca

loca cibi gratia diuertant, refluente mari per lapides piſces in ſicco deſtituuntur. Quos incolæ cum vxoribus, pueriſq; concurrentes capiunt: captos ſupra petras ad meridiem ſitas, nimioq; Solis æſtu incenſas ponunt, pauloq; poſt reuoluunt: à quibus ſic ad ſolem decoctis, carnem omnem excutiunt, & concauo ſaxo iniectam pinſunt, admixto paliuri ſemine, cibum ſibi conficiunt ſuauiſſimum. Nam ſic immixtas carnes in modum longioris lateris formant, ad ſolemq; paulò deſiccatas, ſedentes, cum voluptate edunt: non quidem ad certam menſuram, aut pondus, ſed ad ſatietatem: habent hunc cibum ſemper velut è penu promptum, Neptunò *pro* Cerere *eum largè ſubminiſtrante. Quandò verò maris tempeſtate adeò litori vicina loca multis diebus inundantur, vt nulla detur piſcandi facultas, (quo tempore cibi penuria laborant)* Conchas *legunt permagnas, quarum teſta ſaxis attrita interiori carne cruda, ſapore* Oſtreis *perſimili veſcuntur. Vbi verò tempeſtas ventorum vi diutius perſeuerat, conchæq; deficiunt, ad oſſa ſiue ſpinas ex piſcibus excuſſas, & in hunc vſum coaceruatas confugiunt: teneriores, recentioréſque ex his dentibus mandunt, duriores èdunt ſaxo contritas, nil brutis animalibus diſſimiles. Epulantur autem palàm cum lætitia, vt dixi, cantuq; abſono omnibus inuicem congratulantibus: deinde mulieres, vt in quanq; quis forte incidit, cognoſcunt prolis*

cauſa,

cauſa, omni cura ob ciborum, qui præſto ſint, copiam, vacui, his ſtudijs quatuor diebus intenti, quinto potus gratia ad fontes pergunt gregatim, omnibus ſimul vocem (velut inconditum ſonum) tollentibus. Eſt profectio hæc haud diſſimilis ab armentis boum. Repleto aqua ventre, adeò vt vix redire queāt. Ea die nihil edunt amplius: iacet quiſq; aqua plenus, diſtentusq; ſimilis ebrio. Poſtera die denuò ad capiendos piſces redeunt: ita eorum vita per omne tempus tranſacta ob ſimplicem victum rarò in morbos incidunt: breuioris tamen quàm nos ſunt vitæ. Natura eorum incorrupta famem ſedare maximum ducit bonum, nullam aduentitiam voluptatem quærens. Hæc eorum, qui intra ſinum habitant, viuendi norma eſt. At illorum qui extra ſinum ſunt, multo eſt mirabilior: vt qui nunquam bibāt, & natura ab omni ſemoti ſint animi paßione. Hi procul à terra habitabili tanquam in loca deſerta à fortuna eiecti piſcationi dant operam: humida non appetunt, piſces edunt ſemicrudos, non quo ſitim effugiant, ſed feritate quadam, contenti victu, quem à fortuna ſortiti ſunt. Felicitatem ſummam putant his carere rebus, quæ dolorem poſſent egentibus afferre. Tantæ patientiæ eſſe dicuntur, vt ſi quis educto enſe eos percuſſerit, non diffugiant, & verbera & iniurias perferentes, ſolum percutientem reſpiciunt, nullum neq; iræ, neque miſericordiæ ſignum oſtendentes. Sermone carent,

Homines ab omni animi paſſione ſemoti.

Miræ patiētiæ homines.

nutu,

nutu, manibusq́; ſignificant, quibus indigeant, & quæ volunt. Hæ gentes vnanimi conſenſu pacem curant, nulli externo homini infeſtæ. Quod vitæ genus licet mirabile, à priſcis olim temporibus ea gens ſeruauit: ſiue ita longo tempore aſſueta, ſiue acta neceſſitate. Habitaculis non iiſdem, quibus Ichthyophagi vtuntur, ſed diuerſis habitant modis: quidam in ſpeluncis diuerſoria habent, ad arctum poſitis, in quibus tum vmbra, tum ſpirans aura eos ab æſtu ſolis tutatur. Nam quæ ad meridiem loca ſpectant, fornacibus ex nimio æſtu ſimilia, acceſſum ad ea adimunt. Qui ſunt aduerſus arctum, ex coſtis cetorum incuruis, quas mare plurimas effert, ex vtroq; poſitis latere colligatisq́;, quas maris alga operiunt, habitacula ſibi extruunt ad euitandos æſtus: Natura ſibi artem ex neceſſitate ad ſe tuendam reperiente. Et talis fertur eſſe Ichthyophagorum vita. Supereſt pauca de Amazonibus dicere, quas priſcis temporibus in Libya ferunt extitiſſe, mulieres pugnaces & validas viribus, non eandē, quam noſtræ, vitam duxiſſe. Nam mos fuit illis certo tempore bellicis ad ſeruandam virginitatem rebus exercitari. Tranſactis militiæ annis viris coniungi prolis gratia. Has ſolas & principari, & publica obire munera: viros noſtrarum fœminarum inſtar domeſticæ rei curam habere, tum obtemperantes fœminis, tum militiæ, principatusq́;, ac omnis Reipublicæ expertes: poſt

Amazones bellicoſæ mulieres.

e partum

partum nati infantes viris dantur, quos lacte nutriant, alijsq; rebus prout ætas poſcit. Maſculis mox natis, vt bellicæ rei inutiles ſint, dexterum brachium frãgunt: aut eos interficiunt, vel procul ablegant: Fæmellis mamillas, ne creſcant, inurunt: aſſerentes impedimento eas ad bellandum eſſe. Vnde à Græcis, eò quòd mammis careant, AmaZones appellantur. Heſperam inſulam inhabitaſſe illas aſſerunt: dictam ita, quòd ad occaſum ſita ſit. Eam verò eſſe in Tritonidis palude, quæ proxima oceano, à flumine, quod in eam defluit, Tritonia appellatur: Aethiopiæ contermina & monti, qui Atlas dicitur, omnium in ea terra maximo. Hæc inſula permagna eſt, varijsq; arborum fructibus, ex quibus incolæ viuunt, ferax, multos tum caprarum, tum pecudum greges habet: quorum lacte & carnibus veſcuntur: frumento penitus carent: illius vſu incolis ignoto.

DE ASIA, ET CELEBRIORIBVS EIVS GENTIBVS, LIB. II.

*

CAP. I.

ASIA *altera Tripartitæ terræ pars, appellata ab Aſia oceani & Thetyos filia Iapeti vxore ac Promethei matre : ſiue, vt alij volunt, ab Aſio Manæi Lydi filio : à meridie per orientem vſq; ad ſeptentrionẽ protenditur: terminos habet ab occidente Nilum & Tanaim cũ Euxino Ponto & parte mediterranei maris: tribus alijs partibꝰ tãgitur oceano, qui ab oriente Eous, à meridie Indicus, à Septentrione Scythicus appellatur. Taurus mons mediam quodammodo continentem diuidit, ab oriente in occidentem excurrens, partem ad aquilonẽ relinquit, partem ad meridiem: alteram Græci interiorem vocãt, alteram exteriorem. Mons hic multis in locis latitudinem habet ſtadiorum trium millium: longitudinẽ quantam Aſia, ſtadiorum circiter quadraginta & quinque millia à tranſmarina Rhodi ora vſque ad Indiæ ac Scythiæ extrema orientem verſus. Idem in nomina, ac partes multas diuiditur:*

Aſiæ denominatio.

Aſiæ quatuor latera.

Tauri mõtis menſio.

quarum aliæ maiores, aliæ minores ambitus comprehendunt. Tam latum autem & patens dicunt eſſe, quicquid terræ Aſiæ nomine continetur, vt Aphrica & Europa reliquæ duæ partes non magis complectãtur, quàm hæc ſola. Cælo temperato eſt, ſolo fertili, & propterea omnium animantium genere cultiſſima. Prouincias ſiue regiones multas habet: vbi Aphricam aſpicit, Arabia eſt: regio inter Iudæam & Aegyptum triplex, vt Plinius refert, vna Petrea, à Septentrione & occaſu Syriæ incerta, cui à fronte Deſerta prætenditur Arabia, à meridie altera, quæ Felix nominatur. Quidam etiam Panchaiam & Sabeã adiungunt. Arabia dicta ab Arabo Apollinis ex Babylone filio. Arabes longè lateq; diffuſi diuerſis moribus viuunt, & cultibus plurimis, crinibus intonſis, mitrata capita habent redimitu pari, pars raſa in cutem barba. Artes haud ab vno in alium trãsferuntur ſicut apud nos, ſed in patrijs quiſque permanet inſtitutis. Qui maximus eſt natu, is in totam gentem regnum obtinet. Quæ poſſidentur, vniuerſæ ſunt cognationi communia, vna omnibus vxor. Qui primus domum ſubierit, poſito ante ianuam ſcipione, cum ea congreditur, cum grandiori natu pernoctat: ita omnes omnium ſunt fratres: coëunt cum matribus & ſororibus pecudum ritu. Adulter capite plectitur: alterius ſanguinis congreſſus pro adulterio eſt: domeſtici in vniuerſum

Arsbia triplex, petrea, deſerta, felix.

Cum matribus & ſororib' coëunt Arabes

leg

legitimi habentur. Conuiuia ferè terdeni celebrant, & in his Muſicæ artis duo non imperiti: conſanguinei ſibi inuicem miniſtrant. Vrbes & oppida ſine mœnibus pacatè inter ſe agunt. Seſamino oleo vtuntur beatiſſima alioqui rerum vbertate. Ouium greges candidi velleris: grandiori ſtatura boues: equis omnino carent: quorum deſiderium adimit camelorum copia: Aurum, argentum, & plura aromatum genera terræ peculiaria. Aes, ferrum, veſtis, purpura, crocus, coſtus, toreumata aliunde aduehuntur. Defunctorum corpora ſtercore abiectiora. Regum cadauer ſterquilinijs ſepeliunt. Fidem inter homines, vt qui maximè, ſeruant, quam hunc in modum dant. Quoties fœdus inire volunt, alius quidem medius inter vtrunque ſtans, acuto lapide ferit volam iuxta maiores digitos ipſorum, qui fœdus ineunt: deinde ſumpto flocco ex vtriuſque veſtimento, inungit eo ſanguine ſeptem lapides in medio poſitos, inter inungendum inuocans Dionyſium & Vraniam: hoc acto, idem, qui fuit ſequeſter fœderis inter amicos contrahendi, vadatur hoſpitem, aut fortè ciuem, ſi cum ciue res agitur. Quod fœdus, & ipſi, qui amicitiam contraxerunt, ſeruare iuſtum cenſent. Myrrhæ ſarmentis ignes fouent: quorum fumo, ſatis noxio, niſi odore cremati ſtoracis occurrant, plerunque incurabiles morbos contrahunt. Cinnamum per ſacerdotes legitur, hoſtijs prius cæſis: quas cùm

Equi nulli in Arabia.

Fides Arabum.

Vrania & Dionyſius in fœdere inuocãtur.

litauerint, obſeruatur, vt meſſis, nec ortum ſolis anticipet, nec egrediatur occaſum. Quiſquis principatum tenet, ſarmentorum ſtrues haſta diuidit, quæ ſacrata eſt in hunc vſum: atque ita portio manipulorum etiam Soli dicatur: quæ, ſi iuſtè diuiſa eſt, radiis inflagrata incendium ſponte concipit. Pars eorum, quibus aſper victus eſt, angues edunt. Nulla illis animi vel corporis cura, ac propterea Ophiophagi nominantur. Nomadibus vſus Camelorum frequens: his pugnant, procúlque onera exportant, lacte & carnibus veſcentes. Fluuius, quem accolunt, auri ramenta habet: id non conflant artium inſcitia. Debæ & ipſi paſtores, colunt iidem & agros aliqua ex parte: gens auri abundans, inter glebas temerè iacentes aureas pilas in glandium magnitudine reperiunt: quibus lapillis affabre interiectis monilia conficiunt haud iniucunda aſpectui, ea collo & manibus inducunt. Vendunt aurum finitimis triplo æris pretio: argenti duplo: cum auri contemptu, tum deſiderio, quæ commercio parantur. Proximi his Sabæi thure, myrrha & cinnamomo diuites: & in ora huius terræ Balſamum naſci quidam prodiderunt. Habent & palmas odoriferas, & calamum. Serpens ibi palmari longitudine, lethalis fere eius morſus: in arborum radicibus cubat. Odor nimius, rerumq; fragrantia ſtuporem ſenſibus inducit, quem bituminis ſuffitu, & hirci barba leuant.

ὀφιοφάγοι ſerpentum comeſtores

Debæ diuites auri.

Sabæi thure ac myrrha opulenti

leuant. Penes regem omnis iudicandi ratio. Sabæorum pleriqueſunt agricolæ: aromata alij legunt. In Aethiopiam ob negotia nauigant nauigijs corio contectis. Cinnamomum & Caſiam ligneæ materiæ loco igni adhibent. Huius gentis metropolis eſt, quam Sabam appellant, ſupra montem ſita. Reges ex generis ſucceßione habent eos, quibus multitudo honores diſtribuit bonis maliſq; immixtos. Regiam nunquam exire audent, ne à turba hominum lapidibus veteri quodam Deorum reſpōſo obruantur, timentes. Sabæ vbi regia eſt, toreumata argentea, aureáque omnis generis poculorum habent. Lectos inſuper tripodáſque argenteis pedibus, cæteramq; ſupellectilem vltra fidem ſumptuoſam. Magnis quoque columnis porticus fulciuntur, quarum capita, tum argentea, tum aurea exiſtunt: laquearia verò, ac portæ aureis phialis, pretioſis lapidibus intermixtis totius domus ſumptuoſißimum ornatum oſtendunt. Alia enim auro, alia argento, quædam lapidibus ſplendent. Nonnulla, tum elephantorum dentibus ſunt exculta, tum multis prætereà rebus alijs, quæ plurimi apud homines æſtimantur. Et eam ſanè multis ſeculis perpetuam habuere felicitatem. Abſuit enim ab eis penitus, quæ multos in præceps dedit, ambitio per auaritiam aliena poßidendi. Nec Garræi his minus opulenti, quorum ferè ſupellex omnis ex auro eſt & argēto:

Reges Sabæorum regiam exire non audēt.

Supellex Sabæorū oīs ex auro & argento.

Garræi auro & argento abundātes.

 ex his

ex his & ebore domorum limina, tecta, parie-

Nabathæi parciſsimi.

tes conſtruunt. Nabathæi omnium continentiſsimi, in quærendis opibus mira gentis induſtria, ſed in tuendis multò maior. Qui rem domeſticam minuit, publicè multatur: contrà honore afficitur, qui patrimonium auxit. Gladio, arcu, lancea, & funda in bello, plurimùm etiam bipennibus Arabes vtuntur.

Sarracenorũ gens in Arabia ſumpſit exordium.

Dira Sarracenorum gens, peſtis illa hominum teterrima, inde ſumpſit originem. Abijtq; (vt credere eſt) pars Arabum maxima in Sarracenicum nomen: cæterùm veterem appellationem nunc quoq; tenent, qui circa Aegyptum habitant, raptu plurimum viuentes, camelorum celeritate freti.

De Panchaia & moribus Panchaiorum.

CAPVT II.

P*Anchaia Arabiæ regio. Diodorus Siculus inſulam eſſe dicit, ducentorum ſtadiorum latitudine: tres in ea nobiles vrbes enumerat, Dalidam, Hyracidam, & Oceanidam. Regio omnis, quàm vbi arenoſa, fructifera eſt.*

Thuris in Panchaia copia.

Vini maximè abundans & thuris, quod in ea adeò excreſcit vt per vniuerſum orbem ſatisfaciat Deorum ſacris. Fert etiam myrrhã plurimam, & alia varij generis aromata, odorem præbèntia, quæ Panchai legunt, & Arabis mercatoribus vendunt: à quibus alij pretio ſumptas, in Phœniciam, Syriam, & Aegyptum tranſuehunt, inde à reliquis orbis mor-

talibus

alibus importatur. Curribus in bello Panchai vtuntur more priſco. Politia eorum trifariàm partita eſt. Primum locum ſacerdotes tenent, quibus adduntur artifices: Secundum agricolæ habent: Tertium milites, quibus paſtores adijciuntur. Sacerdotes omnium ſunt duces, quibus & controuerſiarum iudicia & publicarum rerum arbitria permiſſa, mortis pœna tantummodo excepta. Ruſtici agros colunt, fructus omneis in commune conferentes. Qui ex eis optimè videntur agro colendo vacare, hi vſq; ad numerum decem ad cæterorum exhortationem diſtribuendorum fructuum iudices à ſacerdotibus leguntur. Paſtores tum ea, quæ ad ſacra pertinent, tum reliqua in publicum, alia numero, pondere alia, cum omni ferunt diligentia. Nil cuiquam priuatum eſt, domo atque horto exceptis: ſed tum vectigalia, tum cætera ſacerdotes percipiunt, æquè illa, prout vſus fuerit, diſpartientes: ipſis duplum conceditur. Veſtibus induuntur mollibus. Oues enim apud eos plurimùm ab alijs differunt mollitie. Ornamenta aurea non tantùm mulieres, ſed etiam viri deferunt, torquibus collum ornantes, armillis manus, aures more Perſarum inauribus, pedes nouis ac varij coloris calceis. Milites patriam armis tutantur. Sacerdotes vltra reliquos delicijs vacant, vitam ducentes mundam ac ſumptuoſam. Stolas lineas maximè tenues, ac delicatas: quandoq; etiam veſtes ex molliori lana contex

Nihil Panchaiis priuati.

Sacerdotes Panchaiorũ delicijs deditis.

contextas induunt. Mitras inſuper geſtant auro intextas. Sandalijs pro calceamentis varij coloris vtuntur, ſumma arte factis. Ferunt & aurea (mulierum more) præter inaures, ornamenta. Hi maximè Deorum incumbunt curæ, hymnis & laudibus eorum geſta recenſentes. Genus eorum à Ioue manaſſe narrant, quum in Panchaiam veniſſet: quo tempore inter homines verſatus orbi imperauit. Referta eſt ea patria auro, argento, ære, ſtanno, ferro: quorum nil extra inſulam aſportari licet: neq; verò ſacerdotibus extra locum ſacrum proficiſci fas eſt, vltrà deprehenſum interfici licet: Dona plurima aurea atque agentea Dijs à longo tempore oblata in templo ſeruantur. Valuæ eius ſtructura mirabili, auro, argento, ebore, ſunt decoræ: Dei lectus ſex eſt cubitorum longitudine, quatuor latitudine, aureus totus, opificio ſplendido, ac venuſto. Simili modo & Dei menſa cum magnitudine, tum pari impenſa ſplendoreq; iuxta lectum poſita. Templum ingens ex albo ædificatum lapide, magnis ſculptisq; ſuffultum columnis, duorum iugerum longitudinem, cui æqua eſt latitudo, complectitur. Permagnæ Deorum ſtatuæ ſumma arte fabricatæ templum exornant: circum ſacerdotes, quibus ſacrorum cura demandata eſt, domos habent. Ager qui circumiacet ſtadijs ducentis Dijs ſacer eſt, cuius vectigal in ſacrificijs conſumitur.

Iupiter in Panchaiam exulauit.

Sacerdotibus ſacrum locũ exire non licet.

Templum vltra fidem ingens.

Ager circa templum Diis ſacer.

De

De Aſſyria, Aſſyriorumq; viuendi moribus. CAP. III.

Aſſyria regio Aſiæ ab Aſſur filio Sem, vt Auguſtinus ait, appellata: hodie Syria dicitur, habens ab ortu Indiam & Mediæ partem, ab occaſu Tygrim fluuium, à meridie Suſianam, à Septentrione Caucaſum montem. Raro in Aſſyria pluit: quicquid in ea frumenti prouenit, fluminis irrigatione paratur, non ſua ſponte, vt in Aegypto, ſed accolarum ingenio & labore: tanta alioquin vbertas vt ducentena vulgò, & vbi eximiè ferax eſt, trecentena meſſe redundet tellus: quaternûm digitorum latitudine tritici & hordei folia ſint. Seſami & milij proceritas inſtar arborum attollatur. Quæ omnia ſibi explorata, cunctantius tamen Herodotus memoranda cenſuit, velut parum credibilia: ſi ijs, qui ea non viderint, talia proderentur. Palmis veſcuntur, ex quibus mel & vinum conficiunt. Fluuialibus nauigijs vtuntur, in ſpeciem clypei orbiculatis, non puppi, non prora diſcretis, quæ ſuper Aſſyrios in Armenia ſalicibus textuntur, crudo corio exteriore parte obducto. Amiciuntur Aſſyrij duabus tunicis, linea vna ad pedes demiſſa, altera linea breui, candidaq; ſtola his ſuperiniecta: calceos pedibus inducunt, quales Thebanæ ſoleæ fuerunt: alunt comas, mitráque rediminut: vnguentis delibuti in publicum exeunt. Annulum ſignatorium ſinguli habent: & ſceptrum

Aſſyriæ fines. | Mel & vinũ ex palmis. | Nauigia Aſſyriorum. | Veſtitus Aſſyriorum. | Annuli vſus.

affabre

Abſq; ſceptro in publicum nemo prodit.

affabre factum, cui malum, aut roſa, aut lilium, aut aliud ſimile ſit impoſitum, ſine inſigni aliquo id geſtare indecorum ac turpe creditum. Ex legibus, quibus ea gens vſa dicitur, ea mihi res memorabilis viſa eſt, quòd virgines iam maturæ viro in publicum productæ, ſingulis annis, ijs venales proponebantur, qui vxores ducere vellent, dabanturq; primò venum formoſiſsimæ quæq;. Quibus minus ſpectata erat forma, & quas non modò non quiſquam ſibi mercaturus fuiſſet, ſed ne gratis quidem alioqui ducturus, ea pecunia, quæ fuerat pulchrioribus venditis in publicum redacta, connubio locabantur. Herodotus autor eſt, hunc olim morem in Venetis Illyrico finitimis ſeruatum, idq; fama ſe compertum habuiſſe. Ego (inquit Antonius Sabellicus) tenuerit'ne mos ille gentis aliquando, haud multo plus compertum habeo, tantùm affirmare poſſum, Venetijs, cuius vrbis opes hodie terra maríque inſigniter pollent, inter præclara ciuitatis inſtituta, virgines furto conceptas, & ad limen Pietatis expoſitas, ex publico ad nubiles vſque annos in operto ſub tetrica diſciplina inſtitui: quæ ſunt elegantiori forma, quoniam ſunt ingenuè inſtitutæ, aut ſine dote matrimonio locari, ijs præſertim, qui periculo aliquo, aut graui morbo ſeruati, votorum damnati, eas ſibi in vxores depoſcunt. Alij pudicitiam ſequuti, aut formam, ſine dote ipſas ſibi virgines

Virgines nubiles venum expoſitæ.

Mos à Venetis obſeruatus.

iung

ungunt, modò ij ſint qui liberaliter, quas duxerint, habituri exiſtimentur: aut ſi nihil horum ſit, minus graui dote nubunt, quæ forma præſtant, quàm ſi facie fuerint parum liberali, etſi pari diſciplina inſtitutæ. Altera Babyloniorum lex, quo vtilior, eò magis memorabilis: quum nullus ab initio in his eſſet medicorum vſus, lege ferunt comparatum, vt qui ægrotare cœpiſſet, eos de morbo conſuleret, qui idem languoris genus paſsi eſſent, medicámque ad id leuandum opem aliquam experti. Apud alios ſcriptum reperio, in publicum ægrotos deferri ſolitos: legéque cautum, vt qui aliquando ægrotaſſent malè affectos circuirent, docerentq; ſingulos, qua ipſi ope potiſsimùm adiuti aliquando à morbo liberati eſſent. Eorum ſepulcra in melle: funebris luctus, qui & Aegyptijs. Qui cum vxore noctu congreſſus eſt, nihil prius vterque tangit, quàm lotus fuerit. Omnibus Babyloniorum mulieribus olim mos fuit, ex cauſa quadam in aliqua re Venerea cum hoſpite permiſceri: cum turba & cultu plurimo ad illum venientibus, quælibet noto aliquo coronabatur: hoſpes quam cognoſcere volebat, ponebat ſuper illius genua argentum quantum ſibi videbatur, tum coibat cum ea longè à fano abducta: argentum illud Veneri ſacrum erat. Fuere in his familiæ quædam, nulla re alia niſi piſcibus victitantes: quos ad ſolem arefactos, piſtillíſque tuſos, ex

Babyloniorum lex vtiliſsima circà infirmos

Mulieres cum hoſpite permiſcebantur.

eaq;

eaq́; materia aſſeruata, vndiq́; reſperſa offas conficiebant, torrebantq́; eas in vſum panis ad ignem. Tres fuere magiſtratus, eorum qui iam militia emeriti erant, nobiliorum alius & ſenum, ſeorſum regio poſito. Fuere etiam Magi, qui & Chaldæi dicebantur, tales quales in Aegypto ſacerdotes ad deorum cultum inſtituti: per omnem vitam philoſophari, aſtrorum peritiam tenere, nunc augurijs, nunc carminibus ſacris, mala hominis auertere, bono afficere: auguria, inſomnia, prodigiáque fida interpretatione explanare: nec foris inſtituebantur, vt Græci, ſed à parentibus diſciplinam, velut hæreditariam ſortiti: pueri domeſticè diſcebant, quia perpetua cura facilis ſequebatur profectus: vna conſtansq́; dicendi ratio, non varia, & anceps, qualis apud Græcos, vbi qui eam tradere conſueuerunt varia de principijs & rerum cauſis, atq; inter ſe repugnantia diſſerebant. Sed hi mundum communi aſſenſu æternum opinati, neque principium habuiſſe, neque finem habiturum, vniuerſorum ordinem & ornatum diuina prouidentia conſtare: cæleſtia corpora non ſua ſponte, fortuitóve motu, ſed lege quadam, certoq́; numinis iudicio moueri. Aſtrorum curſum vetuſta obſeruatione perſcrutari, multa ex illorum inſpectione mortalibus futura vaticinari. Maximam vim planetis tribuere, præſertim huic, quem noſtri Saturnum vocant. Chariſſimum

Magiſtratus Aſſyriorũ.

Magorum officia.

Mũdus æternus habitus à Chaldæis.

Planetarum obſeruatio.

num Solem omniũ arbitrari, & cui præcipua
deſſet virtus: Martem, Venerem, Mercurium,
& Iouem præ cæteris obſeruari, quoniam velut
proprium curſum ſortiti, futura oſtenderent, tan
quam deorum interpretes. Quod ipſum vſque-
adeò perſuaſum habuerunt, vt quatuor illa
aſtra vno nomine Mercurios appellarent. ven-
tis præterea, imbribus, æſtu, cometis, ſolis &
lunæ defectu, terræ hiatu, multis deniq; ſignis,
ſalubria ſimul ac pernicioſa prædicere. Imagi-
nari adhæc alia ſydera illis ſubiecta: & ex ijs
quædam noſtro hemiſphærio, alia ſubterraneo
vagari. Pari adhæc cum Aegyptijs errore
duodecim ſibi Deos finxerunt: quorum ſingu-
lis menſem, & vnum in Zodiaco ſignum tri-
buere. Multa quidem regibus vētura vaticina-
bantur: vt Alexandro victoriam cum Dario di
micaturo. Hircanori, deinceps Seleuco & alijs
Alexandri ſucceſſoribus: mox & Romanis ſuc-
ceſſoribus non pauca, quorum euentus fide non
caruit. Numerant prætereà ſydera quatuor &
viginti: extra Zodiacum, ad boream duodecim:
reliqua auſtrum verſus. horum quæ appareant,
ad viuos pertinere arbitrati: reliqua ad eos, qui
vita defuncti eſſent. Hæc illi ad alias rerum
ambages effuderunt mortalium oculis, vt quæ
de annorum obſeruatione meminerunt quadra
ginta tria annorũ millia à prima ſuarum rerum
memoria ad Alexandri aſcenſum colligentes,
quod impudenti quidem mendacio aſſerebant,
niſi

Ex aſtris Chaldæi futura prædixerunt.

Temporũ per Chaldęos ſupputatio falſa.

niſi aliquis eam annorum rationem menſtruam interpretetur, qualis apud Aegyptios fuit.

De Iudæa & Iudæorum viuendi ritibus, legibus ac inſtitutis. CAP. IIII.

Palæſtinæ fines.

PAlæſtina, quæ eadem eſt quæ Iudæa, particularis Syriæ prouincia, inter Cœloſyriam iacens & Arabiam Petream, ad occaſum Aegyptiaco alluitur pelago: perfunditur & Iordane fluuio ad orientem ſolem. hanc terram bibliaci libri, & Ioſephus eos ſecutus, Chananæam appellant, terram variarũ opum diuitem, frugibus fertilem, aquis illuſtrem, opimam balſamo: in medio orbis conſtitutam: quo fit, vt nec frigore nimio rigeat, nec calore torreatur. Ob quam elementorum gratiam æſtimauerunt Iſraëlitæ ſiue Hebræi gens antiquiſsima, & apud quam ſolam à prima hominis formatione, cæleſtis ac veri numinis cognitio cultusq; & primum idioma permanſit, eam eſſe, quæ patribus olim Abrahæ, Iſaac & Iacob promiſſa à numine eſſet, terram videlicet lacte & melle fluentem. ideo Ioſue fortiſsimi ducis ductu quadrageſimo anno poſtquam Aegyptum exiſſent, ſuæ ditionis fecerunt, vno & triginta Regibus in ea potenti manu deuictis. Leges Iſraëlitæ tenent, ac ſecundum eas viuunt, quas à Moſe primo ſuo duce acceperunt: quamuis & multis ante Moſen ſeculis abſque lege aliqua ſcripta, piè ſanctéq; vixerint, veritatem diuinis oraculis, animiq;

Terra Abrahæ & ſemini eius promiſſa.

Chananæa terra lacte & melle fluens.

Leges à Moſe Iudæis promulgatæ.

animíque acumine & magnitudine conſecuti. Exiſtimabat eximius ille theologus Moſes nullam ciuitatem ſine iuris & æquitatis cultu diutius conſiſtere poſſe. Iam quum bonorum præmijs, & impiorum ſupplicijs ſuos ad amplexandam virtutem, & impietatem fugiendam, ſatis exhortatus eſſet: tandem ſuper decem illa legum capita duabus tabulis ad Sinam perlata, alias populo leges ciuiliáque inſtituta promulgauit. Hæ quum adeò multæ ſint, vt ſolæ integrum librum præſtare poſſent: memorabiliores tantùm hîc ponam, cætera à Ioſepho bibliacíſque libris petantur. Sanxit Moſes, vt pueri initio leges diſcant: quum diſciplinam illæ in ſe optimam contineant. Qui Dei nomen blaſphemia læſerit, per diem ſuſpendatur, inſepultus abijciatur: vt ex meretricia pecunia ſacrum nullum fiat. Septem ſint in ſingulis vrbibus principes, qui iuſtitia & prudentia cæteros antecellant, vt duo cum his Leuitici miniſtri iudicent. In re iudicanda autem, ſi quid rectum ſit, iudicibus parum liqueat, Pontificis, & ſenioris arbitrio res tota decernatur. Ne vnus teſtis recipiatur, ac ne duo quidem, niſi horum prius ſit ſpectata fides. Tres ritè teſtimonium dicant: Sed ne mulier teſtis ſit, neque mancipium, quòd in hoc fortuna, leuitas in illa meritò ſuſpecta habeatur. Prætereà ne ex conſitis arboribus aliquid ante quartum annum attingatur, vt tunc

Decalogus in mōte Sina datur.

Pueri leges diſcant.

Blaſphemi ſuſpēdātur.

Magiſtratus Iudæorum.

Tres teſtimoniū ferant.

ex frugibus decimæ dentur. Propinqui & hoſpites nonnihil percipiant: quod reliquum fuerit, agricolatoris ſit: vt ſemina munda non mixta terræ condantur, quòd diſsimilium communione terra non gaudeat: vtq; viator non à frugibus arceatur, ſed quantum volet ex his legat, ſi ita præſens vſus exigat. Si pudor obſtet, vltro accerſatur. Quæ turpem quæſtum fecerit, alterive nupſerit, vxor ne ducatur: vt puella pro virgine ducta, ſi corrupta ſit corpore reperta, flagitiique conuicta, lapidibus obruatur, aut viua cremetur. Si quis virginem alteri deſponſatam, non inuitam vitiauerit, vterque extremo ſupplicio afficiatur. Si vis illata fuerit, iniuriæ autor pœnam luat. Quæ ſine liberis vidua relicta eſt, fratri defuncti coniugis nubat, ex eoque matrimonio in ſucceſſionem generis prolem tollat: ſi eam ducere nolit, cauſam apud ſeniores dicat. Si cauſam probauerint, cui volet illi nubendi facultas ſit. vt luctus in trigeſimum diem extendatur: ſat eſſe id tempus ſapienti ad lacrymas. Filius ſi parentibus iniurius fuerit, extra vrbem ſuſpendatur. Hoſtis bello proſtratus non inſepultus iaceat. Si pignus ab inope creditor acceperit, ante noctem reſtituat. Qui non fuerit ſoluendo, apud eum, cui debet, ſeruitutem ſeruiat. Si quis contribulem emerit, emptus ſexto mox anno liber exiſtat. Qui aurum & argentum inuenerit, inuentum palàm præconis

Vidua ſine liberis relicta cui nubat.

Filius parētibus iniurius ſuſpēdatur.

Aes inuentũ proclametur.

conis voce faciat. vt aberrans pecus ad magiſtrum gregis reducatur, vel quoad dominus exiſtat, cuſtodiatur. Vt Iſraëlitarum *nemo venena conficiat, neq; confecta aliunde emat. Qui venenum alicui miſcuerit, ſceleris conuictus id bibat. Qui oculum alicui per iniuriam eruerit, pari clade puniatur. Si taurus quenquam peremerit cornu, lapidibus obruatur, eius carnes non attingantur. Depoſitum vt ſacrum cuſtodiatur. vt filius patris ſcelus non luat, nec parentibus erit fraudi, ſi quid filius deliquerit. Et hæc domi. Militiæ verò illa, vt bellum priuſquam inferatur, res per legatos aut præcones repetantur: ſi res non reddantur, dum placet, ritè inferatur.* Adminiſtrandi *belli ſumma penes hunc ſit, qui ſtrenuitate & prudentia alios anteibit: vt miles ex omni multitudine fortiſſimus legatur.* Si *hoſtis obſidione premitur, frugiferæ arbores ne lædantur. Læſæ enim ſi vocem habeant, conuicium facerent procuratori.* Rebelles *victor ad vnum interficiat. Cæteri quum victi fuerint, tributarij aut vectigales fiant.* Ne *qua mulier belli tempore virile attingat inſtrumentum, neque vir muliebre.* Vt *veſcendi ſanguinis vſus in vniuerſum Iſraëlitis nullus eſſet. Lepra infecti, & quibus genitale ſemen ſponte flueret, ciuitate expellerentur: & in his mulieres ſeptenis diebus, quæ menſtruæ eſſent, octauo redirent: totidem dies aberant, qui funeſtam domum haberent: Vt facer-*

Venena miſcere Iudæis prohibitum.

Leges caſtrenſes.

Sãguine Iudæi non veſcuntur.

Leproſi & Genorrhœi ciuitate expellebãtur.

doſ duabus agnis pro eo faciat, qui fluuium ſeminis per quietem paſſus eſt, ipſéque prius frigidam aquam ingrederetur: Paríque ratione expiaretur, qui cum coniuge parum legitimis diebus concubuiſſet. Puerpera XL. dies templo arceatur ſi marem enixa fuiſſet, ſi fæminam octoginta. Qui vxorem impudicam arbitraretur, hordeaceæ farinæ aſſarium offerret: mox ea ad templi poſtes conſtituta in ſacerdotis verba iurare cogeretur, nihil læſam à ſe pudicitiam. Si falleret, fæmore dextro diſiuncto, vteróque putrefacto moreretur: Si castè iuraret, decimo menſe puerum ſine vteri noxa eniteretur: tum vt ſacerdos dei in membrana nomen diluens phiala det iuratæ mulieri bibendum. Adulterio, *inceſto, ſodomiticæq; fæditati capitalem pænam irrogauit. Vt ſacerdos manco debilíve corpore altaris aſcenſu prohiberetur: aleretur tamen ſacris oblationibus. Vt terra ſeptimo quoque anno, ſi quando* Chananæam *Iudæi obtinuiſſent, aratri eſſet immunis. Quæ tellus ſua ſponte ferret, quin quagesſimo quoque anno, qui Iobeleus dicebatur, tribulibus eſſet & extraneis communis: debitæ relaxarentur pecuniæ: libertate ſerui donarentur: Prædia, quæ vilius væniſſent, antiquis poſſeſſoribus redhiberentur. His ille inſtitutis domi foríſque ſub id tempus quo vita deceſſit Iſraëlitas inſtruxit.* Adhi*buit & precationem ſolennem pro horum ſuc-*

ceſſu,

Expiationes Iudæorum.

Solennis ſuſpectarũ vxorum expurgatio.

Adulterij pœna.

Septennij obſeruatio.

Iobeleꝰ præcipitur obſeruari.

ceſſu, qui ritè leges & inſtituta ſanctè cuſtodirent, contrà diras imprecationes in præuaricatores. Poſtremò populum ſacramento adegit, vt diuinas & humanas leges, quæ ſemel latæ eſſent, perpetuò obſeruaret: nec, ſi quis violare eſſet auſus, impunè factum pateretur. Cęterùm quia ſatis conſtat, nullum genus hominum ceremoniarum ſtudioſius magíſque religioſum fuiſſe vnquam, quàm Iſraëlitæ fuere: quæ fuerit apud illos ſacrificandi ratio ab initio inſtituta, operæpretium duco breuiter explicanda. Duobus ab initio ſacrorum generibus Iudæi vſi ſunt, quorum vnum holocauſtum dixere, ídque primores gentis perpetrabant: qui erat ſiue boue, ſiue agno rem diuinam facturus, ſiue quid aliud immolaſſet, annicula maſculaq́; eſſe oportebat animalia aris adhibenda: altaris aram ſacerdos victimali cruore perfundebat, inde hoſtiam membratim diſſectam ſuper aram concremabat. Alterum genus plebeium, in quo maiora anniculis efferebãt, cruoreq́; ſuper aram diffuſo renes, adeps, omenta imponebãtur flammis: pectora & crura dextera ſacerdotibus dabantur: quæ ſupererant, intra biduum, qui rem diuinam feciſſent, eſitabant. Inopia ſi qui premebantur, columbas offerre, aut turtures duas, quarum hæc in holocauſtum abibat, illam ſacerdotes ſortiebantur. Qui imprudens deliquiſſet, huic annicula agna erat, aut hædus piaculum. Qui

Ceremoniarum Iudæorum ratio.

Holocauſti ſacrificium primorum

Plebeiorũ ſacrificium.

Inopũ ſacrificium.

Piacula delinquentiũ. *occulti ſibi criminis fuiſſet conſcius, ex præſcripto legis cæſo ariete expiari oportuit: horum carnibus veſcebantur ſacerdotes in templo, tam publicis quàm priuatis ſacrificijs. mundiſſima*

Publicũ ſacrificium. *farina adijcitur, in agno aſſarij menſura, in ariete duorum, in tauro trium. Adhiberi & oleum, quod ſacris infundebatur. Agnus*

Sabbatum Iudæis maximè ſacrũ. *mane & veſperi publicè immolari. Septimis quibuſq; diebus, quæ ipſis ex lege maximè ſacra erãt, & ſabbata dicebantur, geminatæ hoſtiæ aris admouebantur. Principio menſis duo boues cum ſeptem anniculis agnis, ariete vno, & hædo vno piaculi cauſa. Adijciebant binos hædos: horum vnus extra fines miſſus multitudinem expiabat: in ſuburbana alter delatus, loco puriſsimo cum totis velleribus cremabatur. Pontifex taurum in id ſacrum, & in holocauſtum arietem dabat. Fuerunt & illis alia ſacra ſtatis ceremonijs ferijſ've permixta, quale fuit* X V. *menſis die, quem Macedo-*

Menſis Hyperueretheus. *nes hyperueretheum dixerunt. & vertente autumno tabernacula figere: holocauſtaq; ferijs tenentibus ſtata quotãnis reddere, myrrhæ, ſalicis, palmarum & mali perſici ramos, qui*

Menſis Xãthicus, id eſt, Aprilis. *hæc facerent, geſtantibus Xanthico menſe: vnde principium ſumebat annus ſub plenilunij diem, ſole arietem tranſeunte: quia his diebus ex Aegypto egredi contigiſſet, myſtico agno fa-*

Azymorũ feriæ. *ciebant. inde aZymorum feriæ, luna itidem plena paucis interiectis diebus, celebres erant gentis*

gentis: tauri duo, aries vnus, agni ſeptem quotidie per eos dies holocauſto cremabantur, adijciebatur hircus vnus piaculi nomine. Secunda azymorum primitiæ frugum cum olei aſſario dabantur, & frugum principijs agnus in holocauſtum. Erant & Pentecoſtes ſtati dies, Pentecoſte. *Aſarthan id illi tempus vocitabant, id eſt, quinquageſimam, fermentatos tum panes ex ſiccis alphitis offerebant: agnas duas in holocauſtum, vitulos duos, arietes totidem, duosq; pro piaculo hircos. De Iudæis & Moſe duce eorum Ethnici ſcriptores ab Eccleſiaſticis diſſentiunt. Cornelius enim Tacitus XXI. Diurnalium libro egreßionem gentis illius ex Aegypto non diuinæ voluntati, ſed neceßitati tribuens ſcribit: Orta per Aegyptum ſcabie &* Iſraëlitę ex Aegypto ex pulſi. *prurigine fœda, Bocchorim regem in Hamonis templo remedium petijſſe, iuſſum regnum purgare, atq; illud hominum genus deis inuiſum alias in terras ablegare. Quo expulſo, vbi ingens ſcabioſorum colluuies vaſtis in locis relicta conſediſſet, cæteris per lacrymas torpentibus, Moſem vnum exulum monuiſſe, ne quam deorum hominumq; opem expectarent: ſed ſibi, vt duci, crederent. aſſenſum eſſe, atque omnium ignaros fortuitum iter arripuiſſe: ſed nihil æquè, quàm aquæ inopia laborantes: tum iam haud procul exitio totis campis procubuerant, vidiſſe agreſtium aſinorum gregem è paſtu in rupem nemore opacam concedere: ſecu-*

 tum

Iudæorum ritus cæterorũ mortalium ritibus contrarij.

tum Moſem, quo ſibi in poſterum gentem firmaret, nouos ritus, contrarioſq́; cæteris mortalibus indidiſſe. Profana illic omnia, quæ apud nos ſacra, rurſum conceſſa, quæ nobis inceſta. Animalis effigiem, quo monſtrante, ſitim, erroremq́; depulerant, penetrali ſacrauere, cæſo ariete in contumeliam Hamonis. Bos quoque immolatur, quem Aegyptij Apim colunt. Sue abſtinent ob ſcabiem vitandam, cui animal hoc obnoxium. Septimo die ociantur, quia is finem laborum tulerit: deinde blandiente inertia ſeptimum quoq; annum ignauiæ datum: alij honorem eum Saturno haberi ob famem & ieiunia. Panis eorũ non fermentatur. Hi ritus quoquo modo inducti defenduntur: & quia apud ipſos fides obſtinata, & miſericordia in promptu eſt, ſed aduerſus omnes alias gentes hoſtile odium: ſeparati epulis, diſcreti cubilibus: proiectiſsima in libidinem gens, alienarum concubitu abſtinent, inter ſe nihil illicitum, circuncidere genitalia inſtituêre, vt diuerſitate noſcantur.

Religio Iudæorum.

Nec quicquam prius imbuunt, quàm contemnere deos. Animas prælio, aut ſupplicio peremptorum æternas putant: eadem cura & de inferis, & perſuaſio Cæleſtium. Contrà Aegyptij pleraq; animalia effigiésque compoſitas venerantur. Iudæi mente ſola, vnumq; numen intelligunt. Prophanos qui deorum imagines in ſpecies hominum fingunt. Hæc & multa alia Cornelius

Tacitus

Tacitus & Trogus libro XXXVI. *ſcribunt. Iudæorum ſectæ tres à communi reliquorum vita diſcretæ erant, Phariſæorũ, Saducæorum, Eſſæorum. Phariſæi cultu auſtero & victu perparco vtebantur: traditiones ſuas ſtatuentes quibus traditiones Moſi determinabant. Pitacia chartarum in fronte gerebant, & in ſiniſtro brachio, quibus Decalogus inſcriptus erat, quòd dixerat Dominus, habebis quaſi quid appenſum inter oculos tuos, & in manu tua. Et hæc phylateria dicebantur, à* φυλάττειν, *quod ſeruare eſt, & thorat legem. Hi etiam maiores fimbrias alijs ferentes ſpinas eis affigebant, quibus puncti inter eundum memores mandatorum Dei fierent. Vniuerſa Deo deputabant, & Emarmeni, id eſt, fato agere quidem quæ iuſta ſunt, vel negligere: in arbitrio hominum plurimum eſſe dicebant, tamen in ſingulis adiuuare Emarmenem, quam ex motibus corporum ſuperiorum fieri putabant: ſuperioribus ſuis, & natu maioribus nunquàm contrarium reſpondebant. Iudicium Dei futurum credere, omnem animam incorruptam eſſe, ſolas bonorum animas in alia tranſire corpora vſque ad reſurrectionem & iudicium: malorum autem æternis detrudi carceribus: & quia à communi hominum habitu diuerſi erant, ideo Phariſæi dicebantur. Saducæi Emarmenem negabant Deum inſpectorem omnium dicentes, & in arbitrio hominum ſitum eſſe vt*

Phariſæorũ mores.

Animas in alia corpora migrare.

Saducæorũ mores.

Animas cũ corporibus interire.

bonum malúmve faciant. Animarum poſt hanc vitam vel ſupplicia negabant, vel gaudia. Quòd reſurrectionem mortuorum futuram negabant, animas mori cum corporibus putantes, nec angelos eſſe dicebant, ſolos quinque libros Moſi recipiebant. Ipſi ſeueri nimis erant, nec inter ſe ſociales, ob quam ſeueritatem Saducæos, id eſt, iuſtos ſe nominabant. Eſſæi verò in omnibus Monaſticam agebant vitam, nuptias & fæminarum congreſſum omnino faſtidientes, non quia coniugia & hominum ſucceſſionem cenſerent perimendam, ſed cauendam intemperantiam mulierum, nullam earum fidem ſeruare viro putantes. Omnia habebant communia: probra vnguentum & balneum ducentes, ſqualorem decus putarent, dummodo in veſte candida ſemper eſſent. Nulla eis certa ciuitas, ſed in ſingulis domicilia habebant. Ante Solis ortum nihil profanum loquentes, Solem, vt oriretur orabant: pòſt vſq; ad quintam horam operantes, loti corpus in aquis, ſimul & cum ſilentio edebant. Iuramentum habebant pro periurio. Secta ſua neminem adhibebant, niſi ſub annua probatione. Recepti autem ad ſe poſt annum, duobus alijs annis mores probabant, deprehenſum in peccatis à ſe pellebant, vt herbas pecorum more decerpens, vſq; ad obitum pæniteret. Quum decem ſederent, nullus nouem inuitis loquebatur. Spuere in medium, vel in dexteram partem ſui vitabant.

Eſſęorũ vita tota monaſtica.

Omnia Eſſęis cõmunia erant.

Adeò

Adeò ſabbatum obſeruabant, quòd nec eo die aluum purgarent. dolabram ferebant ligneam, qua in loco ſecretiſsimo fodiedant terram ad aluum purgandam, demiſſa veſte diligenter ſe contegentes, ne ſplendori diuino facerent iniuriam, ob id etiam ſtatim foueam replentes: viuebant quàm longiſsimè ob victus ſimplicitatem. Palmis enim victitabant. Pecuniæ eis nullus vſus erat. Mortem pro iuſtitia iudicabant meliorem. Animas omnes à principio creatas pro temporibus incorporari: exutas bonas corporibus vltra Oceanum degere, vbi ſit repoſita eis perfruitio, ad orientem magis malis procelloſa, & hyberna loca delegantes. Erant in eis qui futura prædicerent: quidam coniugibus, ſed moderatè operam dabant: ne ſi à mulieribus abſtinendum arbitrarentur, genus humanum deficeret. Syriam hodie Græci inhabitant, qui & Gryphoni dicuntur, Iacobitæ, Neſtoriani, Sarraceni, duæque Chriſtianæ pietatis gentes Syriani & Marouini. Syriani Græcanico ritu ſacrificant, paruerúntq; aliquandiu Romanæ eccleſiæ. Marouini ſentiunt cum Iacobitarum gente. Horum lingua & literæ, quæ & Arabum. Ad Libanum montem habitant hæc piorum hominum genera. Sarraceni circa Hieroſolymam ſtrenui in bello, gaudent agrorum cultura. Syriani inutiles. Marouini pauci numero, ſed viri pugnaciſsimi.

Sabbati obſeruatio.

De animæ Eſſeorũ opinio.

Animarum exutarũ corpore merita.

De

De Media Medorumq; moribus. CAP. V.

Mediæ appellatio. MEdia Aſiæ regio, à Medo Medeæ & Egei Athenienſium regis filio appellata, & populi Medi dicti, vt Solinus refert: Ioſephus autem à Medeo Iaphet filio dictos fuiſſe ſcribit. Mediæ fines Hæc regio, vt Ptolomæus habet, à ſeptentrione mari Hyrcano terminatur, ab occaſu maiori Armenia & Aſſyria, à Meridie Perſide, ab oriente Hyrcania ac Parthia, quæ Studia gentis. montibus excluditur. Sagittandi equitandiq; ſtudium genti præcipuum ac penè peculiare. Peruetuſta & regum veneratio. Tiara pileus rotundus, & manicatæ veſtes ab his ad Perſas cum imperio fluxere. Proprium Medorum regum fuit plures vxores ducere, mox & in priuatos tranſlatum vt minus ſeptem habere non liceret. Pulcrum & fœminæ multos habere viros, pauciores quinque calamitatẽ arbitrari. Ineunt fœdus Medi tum Græcorum ritu, tum feriendo brachia, quo illi humeris connectuntur, ac mutuum ſanguinem delingunt. Sterilis regio, quæ ad ſeptentrionem obuerſa eſt: quo fit, vt ex malis in hunc vſum exſiccatis ac contuſis maſſam conficiant, ex toſtis amygdalis panem, ex herbarum radicibus vinum, ferinis carnibus plurimum victitantes.

De Parthia & Parthorum viuendi moribus. CAP. VI.

Parthiæ termini. PArthiam Parthi Scytharum exules à ſe vocauerunt terram furto occupatam, à meridie

idie Carmaniam, à ſeptentrione Hyrcanum ſo
um, ab occidua Solis plaga Mediam, ad ortum
Ariam habentem. Regio eſt nemoroſa, monta-
a, & inops frugum: gens ipſa Aſſyriis, Medisq;
emporibus obſcuriſſima, regnóque à Medis ad
Perſas tranſlato, velut vulgus ſine nomine, vi-
ctoribus prædæ fuit. Poſtremò Macedonibus ſer-
uiuit. Procedente deinde tempore, ea fuit ipſius
entis virtus, hi rerum ſucceſſus, vt non tan-
um finitimis imperaret, ſed à Romanis omniũ
entium victoribus bello petita eos magnis cla-
libus victos affecerit. Plinius quatuordecim
Parthorum regna numerat. Trogus his orientis
Imperium attribuit, velut orbis diuiſione cum
Romanis facta. Adminiſtratio gentis poſt de-
ectionem Macedonici Imperij ſub regibus fuit:
qui Arſaces ab Arſace primo rege diceban-
tur omnes. Regum maieſtati proximus popu-
lorum ordo fuit: ex hoc duces in bello, ex hoc
rectores in pace electi. Sermo his inter Scythi-
cum Medúmque medius, ex vtriſque mixtus:
Veſtis olim ſui moris: poſteaquam acceſſere opes,
vt Medis, perlucida ac fluida. Armorum pa-
trius ac Scythicus mos. Exercitum non vt aliæ
gentes liberorum, ſed maiore ex parte ſeruorum
habent. Quorum vulgus, nulli manumittendi
poteſtate permiſſa, ac per hoc omnibus ſeruis
naſcentibus, indies creſcit. Hos pari cura ac li-
beros ſuos habent, & equitare & ſagittare
magna induſtria docent: vt quiſque locuples
eſt,

Quatuordecim Parthorum regna.

Arſaces Parthorum reges.

Parthorum pugnãdi ratio.

eſt, ita magnum regi ad bellum ituro equitatum inſtruit. Itaque Antonio bellum Parthis inferenti cùm quinquaginta millia equitum occurrerent, ſoli DCCC. liberi fuere. Cominus in acie præliari neſciunt, obſeſſasq́; expugnare vrbes: pugnant autem procurrētibus equis, aut terga dantibus, ſæpe etiam fugam ſimulant, vt incautiores aduerſus vulnera inſequentes habeant: ſignum his in prælio non tuba, ſed tympano datur, nec pugnare diu poſſunt. Cæterùm intolerabiles eſſent, ſi quantus his impetus eſt, vis tanta & perſeuerantia foret: plerunque in ipſo certaminis ardore prælia deſerunt, ac paulò pòſt pugnam ex fuga repetunt: & cùm maximè viciſſe te putes, tunc tibi diſcrimen ſubeundum ſit. Munimentum equitibus loricæ plumatæ, idem & equis, quibus bello vtuntur. Auri argentíque nullus olim, niſi in armis vſus. Vxores dulcedine variæ libidinis ſinguli plures ducunt: nec vllum grauius flagitium, quàm adulterium vindicant: ob id mulieribus non conuiuia ſolùm virorum, verumetiam conſpectum interdicunt. Quidam autem: & in his Strabo, coniuges eos ſuas amicis in matrimonium tradere, vt liberos ex eis ſuſcipiant. Carne non alia veſcuntur, quàm venatibus quæſita. Equis omni tempore vehuntur, his petunt bella: his conuiuia adeunt, mercantur, colloquuntur, omniaq́; publica & priuata obeunt munia, equo ſedentes: atque ſingulare illud inter

ter ordines diſcrimen, quòd ſeruilis fortunæ viri pedibus commeant, ingenui equis vehuntur. Sepultura vulgò aut auium aut canum laniatus eſt. Nuda demum oſſa terra obruunt: deorum cura veneratioq́; præcipua. Ingenia genti tumida, ſeditioſa, fraudulenta, procacia: quippe violentiam viris, manſuetudinem fœminis aſsignant. Semper aut in externos, aut in domeſticos motus inquieti. Natura taciti, ad faciendum, quàm ad dicendum promptiores. Proinde ſecunda aduersáque ſilentio tegunt. Principibus metu, non pudore, parent. In libidinem proiecti: in cibum parci, fides dictis, promiſſisq́; nulla: niſi quatenus expedit. Sepultura Parthorũ.

De Perſia, & Perſarum moribus, ritibus, & inſtitutis. CAP. VII.

PErſia Orientalis regio, à Perſe Iouis & Danaës filio dicta: à quo & Perſepolis totius gentis caput. Populi Perſæ dicti ſunt. Hæc regio, vt Ptolemæus libro V. ſcribit, à ſeptentrione Medis terminatur, ab occaſu Suſiano, ab ortu ſolis duabus Carmanijs, à meridie parte ſinus Perſici. Eius oppida fuere Aximia, Perſepolis, Dioſpolis. Cælum Perſæ, Iouem credidere. Solem, quem Mitram dicunt, inprimis venerantur: colunt & Lunam, Venerem, ignem, tellurem, aquam, & ventos: non aras, non ſtatuas habere, ſed ſub dio, excelsóque loco ſacra operari: cum imprecationibus Perſiæ confinia. Religio Perſarum.

coronat

coronatam hoſtiam ad aram ſtatuentes, nihil præter hoſtiæ animam ſuperis dandum exiſtimare, nec eos etiam quicquam aliud velle: quorundam tamen in ea gente exta ſocis imponere moris fuit. Igni ſacrificantes arida ligna imponunt cortice adempto, & aruina ſuperiniecta, deinde infuſo oleo ſuccendunt: non inſpirantes, ſed ventilantes: quòd ſi quis inſpirarit, aut mortuum quid cœnúmve in ignem immiſerit, morte plectitur. In flumine Perſæ non lauantur non micturiunt, nec cadauer inijciunt, non etiam ſpuunt, aut quid calefaciunt, ſed aquam hoc modo religioſiſſimè colunt. In lacum vel flumen vel fontem venientes ſcrobem faciunt, ibiq; hoſtiam iugulant, cauentes, ne quid proximæ aquæ ſanguine contingatur, tanquam omnia polluturi: poſtea carnibus ſuper myrto, lauro impoſitis, eas Magi ſubtilibus virgis comburunt: & factis imprecationibus quibuſdam, oleum lacte & melle mixtum inſpergunt: non in ignem, nec in aquam, ſed in terram imprecationes per multum tempus faciunt, faſciculum virgarum myricinarum tenuium tenentes. Reges creant ex vna familia: qui regi non paruerit, capite & brachijs amputatis inſepultus abijcitur. Refert Policritus quòd Perſarum Regum quiſque ſuas ædes in monte faciat, & theſauros & tributa, quæ exigit, ibi recondat, bene adminiſtratæ rei monumentum. Exigere eos ex ora maritima argentum,

Aquam religioſiſsimè colunt.

Reges ex vna familia creant Perſæ.

ex mediterranea, quæ quæque regio ferat, vt colores, medicamenta, lanam, vel aliud tale, eodem & pecora. Neminem illi ob vnam tantum cauſam occidere licet, neque alicui aliorum Perſarum quicquam in aliquem ex familia ſua atrox agere. Vxores ducunt ſinguli multas, aluntq; propagandæ ſobolis gratia, pellicesq; plurimas. Reges præmia proponunt iis, qui vno anno plures procrearint filios: qui creati ſunt, ante quinquennium ad patris conſpectum gentili inſtituto non perducuntur, ſed apud fœminas degunt: ea præcipuè gratia vt ſi inter educationem quis decedat, nullam è damno patri afferat moleſtiam. Nuptiæ verno æquinoctio celebrantur. Sponſus malum, aut cameli medullam, nec ſuper hæc aliud quicquam cœnatus, thalamum ingreditur. A quinto anno ad quartum & vigeſimum diſcunt equitare, iaculari, ſagittare, & in primis vera loqui: diſciplinarum magiſtris continentiſſimis vtuntur, qui fabulas, deorum laudes, virorúmque illuſtrium complexas, cum cantu, interdum voce tantùm ad vitæ inſtitutionem, referunt. Aeris ſonitu vocati vnum in locum ad hæc diſcenda pertendunt. Ratio ab his depoſcitur eorum, quæ pueri audiuerunt. Decurſione vtuntur, duce ſibi, quem ſequantur, ex principum filiis aliquo ad id lecto: campus quem decurrant, vt minimum, triginta habet ſtadia. Ad æſtum & frigus perferendum,

Studia quibus Perſarũ pueri inſtituuntur.

torrentium tranſitu exercentur. In armis & in madidis veſtibus perdurant, paſcuntur, ruſticantur. Fructibus Terebinthi, glandibus, pyris agreſtibus veſcuntur: quotidianus cibus, poſt curſum cæteraſq; corporis agitationes panis duriſſimus, cardamum, & ſalis granum, aſſæ carnes indifferenter; & elixa: aqua potus. Venantur miſſilibus telis ex equo arcu & ſagittis vſi: vtuntur & funda: ante meridiem arbores ſerunt, radices effodiunt, arma fabricantur, aut lino & retibus ſtudent. Pueri auro exornantur, & imprimis delicijs. Pyropus eſt illis lapis, quem ſummo in honore habent, & ob id mortuo eum non apponunt: Nec etiam ignem, ob honorē & reuerētiam, quam illi deferunt. A vigeſimo anno ad quinquageſimum militant: forenſem vſum non norunt, neq; vendunt quicquam neque emunt. Cetro in Rhombi ſpeciem ad bellum inſtruuntur, ac præter pharetram, ſagarim & ſicas habent, & pileum turritum: ſquamoſum geſtant circa pectus thoracem. Principes Anaxyridem triplum habent, & tunicam manicatam ad genua demiſſam: intus candida fultura, exterior pars colore infecta. Amictum æſtate purpureum, hyeme varium. Tiaras magorum infulis ſimiles. Vulgus duplici muniuntur tunica, ad media vſque crura demiſſa: circum caput ſindonij veli volumen ingens. Lecti & poculorum ornatus ex auro & argento: de rebus maximis non niſi

medio

Perſarum victus quotidianus.

Principum Perſarũ veſtitus.

Vulgi Perſici veſtitus.

medio potu conſultant, eam demum conſultationem firmiorem rati, quàm quæ à ſobrijs ſit inita. Noti inter ſe, & æquales, oſculo ſe in occurſu excipiunt. Qui humiliori ſunt fortuna, venientem adorant. Solo ſepeliunt corpora, cera oblinentes. Magos inſepultos abijciunt, auibus laniandos. Cum matribus inſtituto quodam peculiari coëunt: & hi ritus moresq; Perſarum fuere. Herodotus & alios quoſdam habet haud memoratu indignos, vt quòd ridere corã rege, aut ſpuere nefas duxerint, & flagitioſum. Græcos ab his rideri, quibus perſuaſum eſſet deos ex hominibus ortos: quicquid nefas eſſet facere, idem & dicere nefarium arbitrari. Turpe creditum debere, ſed omnium turpiſſimum mentiri. Cadauera non prius humare, quàm à canibus, aut aliter traherentur. &, quod indecorum ſit cæterarum gentium opinione, parentes inopia adacti vulgò filias proſtituebant: quanquàm Babyloniorum id proprium eſſet. Hodie Perſæ à Sarracenis victi, Mahometiq; delirio imbuti in tenebris agunt: bellica olim gens: vt quæ diu in oriente ſit rerum potita, nunc armis deſueta, veteri gloria excidit.

De India, & Indorum prodigioſis ritibus moribusq; viuendi. CAP. VIII.

INdia, orientalis regio, Aſiæ terminus iam vaſta perhibetur, vt eam tertiam omnium terrarum partem tradant. Pomponius tantu-

litoris occupare ſcribit, quantum per XL. *dies noctéſque velificantibus curſus eſt: appellata à flumine* Indo, *in quem ab occidentali plaga deſinit, à meridionali mari incipiens, adúſque ſolis ortum porrigitur, & à ſeptentrione vſque ad montem* Caucaſum *peruenit: gentes habet multas, & oppidis adeò exculta, vt quidam in ea quinque millia fuiſſe dicant, nec mirum ſit vel de hominum vel de vrbium copia: quum ſoli* Indi *nunquàm à natali ſolo receſſerint.* Fluuios *memorabiliores* Gangem, Indum, Hypanim, *ſed omnium maximus* Ganges. Terra Fauonij *ſpiritu ſaluberrima in anno bis metit fruges, vice hyemis* Eteſias *patitur ventos.* Vino *carent, quamuis non deſint, qui hoc quoq;* Muſicanum *ſolum ferre autumant.* Nardum *fert* Auſtralis *ora: fert &* Cinnamomum, *piper, & calamum aromaticum vt* Arabia & Aethiopia. Ebenum *arborem ſola producit,* Pſittacum *auem,* Monoceron *beſtiam:* Beryllis, *chryſopraſis, adamantibus, carbunculis, lychnitibus, margaritis, vnionibus, gemmis abundat. Binæ illic æſtates, leues auræ, temperius cælum, vbertas ſoli, aquarum abundantia. Centum ob id & triginta annorum æuum eorum quidam, vt* Muſicani, *agunt.* Seribus *vita aliquanto longior.* Indis *omnibus eſt promiſſa cæſaries, non ſine fuco cærulei aut crocei coloris: cultus præcipuus cum gemmis: habitus diſcrepantiſſimus, alij laneis, alij lineis peplis*

Oppida Indiæ quinq; millia.

Indiæ vbertas diuitiæq; admirandæ.

Longiſsima Indis vita.

peplis veſtiuntur, pars nudi, pars obſcœna tantùm amiculati, plurimi etiam flexibilibus libris circundati. Niger vulgò corporis color, in materno vtero tales fiunt, ſeminis diſpoſitione, quales ipſi ſunt qui genuere. Genitale ſemen, vt Aethiopibus, nigrum, ſtatura procera ac valida. In victu frugales ſunt, præſertim in caſtris, nec multa turba gaudent: ornatu pluri-mo, vt dixi, vtuntur: à furtis magnopere abſti-nent: legibus vtuntur non ſcriptis, literas non norunt, ſed omnia memoriter adminiſtrant, & propter ſimplicitatem ac vitæ parſimoniam omnia eis proſperè ſuccedunt. Vinum non niſi in ſacrificijs bibunt: potum ex oriza conficiunt, & hordeo: cibus magna ex parte oriza ſorbilis eſt. In legibus & contractibus maximam ſimplicitatem eſſe, vel ex eo argui poteſt, quòd non multum ſunt litigioſi: nam nec commiſſi nec depoſiti iura vlla habent, nec teſtibus indigent, nec ſigillis, ſed ſimpliciter credunt: domum frequentius incuſtoditam habent, quæ profectò omnia continentiæ ſunt indicia. Cæterùm non facilè quis admittat, vt quòd ſoli degant, & quòd non vna omnibus & cœnandi & prandendi hora ſit, ſed vt cuique libitum ſit. Nam ad ſocialem ciuilémque vitam illa ſunt commodatiora. Exercitam præcipuè frictionem probant, & maximè ſtrigilibus. Ebeno arbore corpora expoliunt. In tumulis & ſepulturis faciendis perparci. In cultu

Literarum apud Indos nullus vſus.

Potus & cibus Indorum.

Simplicitas Indis affectata.

Frictio corporis probatur.

corporis nimij. Nam & aurum geſtant, & lapillis ornantur, & ſindonem candidiſſimam induunt, & vmbellas ſecum portant: nam pulchritudinem excolentes, omnia faciunt, quæ ad decorandam faciem pertinent: veritatem perinde recipiunt atque virtutem: ætati ſenum prærogatiuam nullam tribuunt, niſi prudentia excellant.

Senibus, niſi prudentes ſint, honor nullus exhibetur.

Multas nuptas habent, quas à parentibus accipiunt, pari boum emptas, alias obedientiæ gratia, alias prolis ac voluptatis, & niſi caſtas eſſe cogant, fornicari licet.

Sacrificandi Indorum ratio.

Nemo ex Indis coronatus ſacrificat, nec adolet, nec libat. Victimas non iugulant, ſed præcluſo ſpiritu necant, ne quid mancum Deo offeratur, ſed integrum. Qui falſus teſtis deprehenditur, extremis decurtatur digitorum articulis. Qui membro aliquo quempiam orbauerit, non modò talionis pœnam ſubit, ſed etiam manu truncatur. Quòd ſi quis artifici manum oculúmve ademerit, capitale eſt.

Regis vita mulieribus apud Indos permiſſa.

Regis corpus emptitiæ mulieres curant, quæ regem cuſtodiunt, & reliquus exercitus manet extra portas. Si qua mulier Regem ebrium occiderit, munus habet, vt cum illius ſucceſſore iungatur: ſuccedunt autem filij. Regi interdiu dormire non licet, nocte cogitur cubilia per horas mutare, ídque propter inſidias. Quum in caſtris non eſt, ſæpe exit: nam & ad iudicium exit, & audit: & ſi hora eſt, vt corpus curet, quod ſtrigilum fit perfrictione,

ſimul

ſimul & audit, & à tribus perfrictoribus perfricatur: exit etiam ad ſacrificia: tertiò ad venationem: vbi Bacchico more maxima mulierum caterua circunfunditur: ſtipatores foris manent, via funibus obtexitur: quòd ſi quis intro ad mulieres præuaricauerit, capite plectitur: præcedunt eum tympana & tintinnabula. Quum in locis ſeptis venatur, aſſiſtunt ei duæ trésve mulieres armatæ: quum verò in locis non clauſis venatur, ab elephante ſagittat: mulierum aliquæ in curribus ſedent, quædam in equis ac elephantis: quemadmodum & militant, omnibus armis exercitatæ, multum profectò à noſtris diſcrepantes. Atque hæc etiam à rerum ſcriptoribus dicuntur, quòd Indi Iouem pluuialem, & Gangem flumen, & indigetes genios colant: & quum eorum Rex capillos abluat, ſolennia celebrent, & maxima dona mittant, diuitias ſuas certatim oſtendentes. In ſeptem ordines olim diuiſa vniuerſa gens fuit, quorum primus philoſophorum erat, qui cæteris numero pauciores, honore & dignitate apud Reges longè anteibant. Hi ab omni opere immunes neque ſeruiunt cuiquam, neque imperant: recipiuntq; à priuatis ea, quibus ſacra dijs faciant, & curam habeant defunctorum, tanquam chari dijs: & quæ fiant apud inferos præcipuè norint: propterea dona plurima honoresq; eis impenduntur; multum enim proſunt

Indorũ gẽs in ordines ſeptem diuiſa.

Philoſophi quantũ vitæ noſtræ proſunt.

Indorum vitæ. Nam anni principio vnà conuenientes, ſiccitates, pluuias, ventos, morbos prædicunt: cæteraq́; quorum cognitio poſſit vtilis eſſe: futura enim audientes cùm populus tum Rex & futura declinant mala, & bonis futuris imminent. Qui autem philoſophus falſa prædixerit, nullam, præterquam quòd perpetuò ſilet, pœnam ſubit. Secundus ordo eſt agricolarum, qui multitudine ſuperantes cæteros, à bello reliquoq́; opere liberi, ſolis agris colendis tempus impartiunt. Nullus hoſtis eos laceſſit neq; ſpoliat, ſed exiſtimans illos in communi vtilitate verſari ab omni iniuria abſtinet: itaq; ſoluti metu agricolæ, terramq́; liberè colentes, rerum afferunt vbertatem. Viuunt autem in campis cum vxore & liberis, neq; in vrbes commeant: dant Regi (omnis enim India ſubdita eſt Regibus) tributum: nulli priuato licet agros poſſidere abſque tributo, quintam quoque fructuum partem regibus impendunt. Tertium ordinem conficiunt omnis generis paſtores, qui neque in ciuitatibus, neque in villis morantur. Vtuntur tabernaculis, venatu, ac retibus: tutas à feris auibusq; regiones reddunt: hoc exercitio Indiam domeſticam præſtant: multis varijsq; tum beſtijs, tum auibus ſementi agricolarum infeſtis copioſam. Quartum locum artifices tenent: quorum pars armis, pars ruſticis inſtrumentis, alij alijs vtilibus rebus fabricandis vacant. Hi non ſolũ immunes

à trib

à tributo ſunt, ſed frumentum inſuper à regia percipiunt. Quinto ordine milites, ſed numero ſecundi, belli diſciplina exercentur: omnis ea multitudo armis dedita: tum equi elephantiq; bello apti ex regia victum habent. Sextus eſt ordo Ephororum: hi quæcunque in India gerun-tur inſpicientes regi referant. Septimo loco exi-ſtunt, qui publicis conſilijs præſunt, numero pauciſsimi, nobilitate prudentiaq; maximè in-ſignes. Ex his enim ad regum conſilia, tum ad rem publicam gerendam, tum ad res du-bias iudicandas aſciſcuntur: duces inſuper ex his deliguntur, ac principes. Has in partes In-diæ politia diſtributa, haudquaquam licet vnius ordinis virum alterius vxorem ducere, neque exercitium mutare. Neque enim fas eſt militem agrum colere, aut philoſophari artifi-cem. Sunt & apud Indos ſtatuti principes, qui iniurias ab aduenis prohibent: ſi qui eo-rum infirmentur, conductis medicis curant, defunctosq; ſepeliunt, eorum pecunia proxi-mioribus tradita: Iudices cauſas cognoſcunt, ſontes diligenter puniunt. Seruilis conditionis apud eos nemo fuit, imò lege quadam ſanci-tum, neminem omnino ſeruum eſſe: liberos æquo iure honoreq; haberi omneis, qui aſſue-ſcerent neque præſtare cæteris, neque iniuria quenquam afficere, optimè ad omneis fortunæ caſus inſtituiſſe vitam: ſtultum ſanè videri leges æquas omnibus poſitas, fortunas non æquè

Apud Indos nemo ſeruilis conditionis.

omnibus communes eſſe. Sed quia Indorum gentes multæ ſunt, & forma, & lingua, propter latiſsimum regionis tractum, diuerſæ, non iiſdem, quos deſcripſimus, moribus æquè omnes viuunt, ſed quibuſdam etiam incultioribus. Eorum qui auroram ſpectant alij rei pecuariæ deditiſunt, alij non. Item alij in paluſtribus fluminibus habitantes, crudis veſcuntur piſcibus: egreſſi arundineis nauigijs exceptant. Singula autem nauigia è ſingulis arundinis internodijs fiunt, iſti ex Indis ferunt veſtem è tegete, quam vbi è flumine meſſuerunt, inciderùntq; plectentes in modum ſtoreæ, tanquam thoracem ſibi induunt. His finitimi auroram verſus ſunt Indi pecuarij, carnibus crudis veſcentes, nomine Padæ, qui talibus vti moribus narrantur. Quoties ciuium aliquis, aliquáve ægrotat, virum quidem ſui maximè familiares interimunt, quòd dicant illum morbo tabeſcentem carnes ipſis corrupturum: & licet ſe neget ille ægrotare, at nihilominus iſti non ignoſcentes necant eum, epulanturq;. Mulieri verò ſuæ maximè neceſſariæ idem, quod viro viri faciunt. Qui autem ad ſenium peruenit, eo itidem mactato paſcuntur. Ideoq; tum hac de cauſa, tum quia in morbis necantur, non multi ſanè eorum ad ſenectutem perueniunt. Eſt aliorum Indorum hæc diuerſa conſuetudo, vt nullum animantem interimant, vtq; nihil ſerant, nec domos parandas exiſtiment,

Nauigia Indorũ ex arundinum internodiis.

Aegrotãtes interimuntur & comeduntur.

atque

uque herba victitent. Eſt eis ſemen quoddam milij inſtar ſua ſponte naſcens è terra ſuo in calyce, quod cum ipſo calyce lectum coquunt eduntq;. Quorum quiſque in morbum incidit, is in locum deſertum pergit, ibique decumbit, eius vel decumbentis, vel defuncti curam gerente nemine. Horum etiam omnium, quos iam recenſui, Indorum coitus in propatulo eſt, ſicut pecorum. Philoſophos habent Indi Gymnoſophiſtas, qui, vt Petrarcha ſcribit, vltimas & vmbroſas regionis partes incolentes nudi (quod ipſum nomen indicat) ac vagi in ſolitudinibus philoſophabantur, ab ortu Solis ad occaſum perſtantes: immobilibus oculis orbem candentiſſimi ſyderis contuebantur, in globo igneo rimantes ſecreta quædam: inſiſtebant alternis pedibus toto die feruentibus harenis citra dolorem, & frigora niuium & flammæ æſtus perferebant. Inter quos Bracmana gens fuit, quæ, vt Didymus eius Rex Macedoni Alexandro, qui illam debellare cogitaret, ſcripſit, pura & ſimplici vita viuit: nullis rerum illecebris capitur. Nihil appetit amplius quàm ratio naturæ flagitat: facilis huic alimonia: non quam luxuriæ ſagacitas per omnia elementa perquirit, ſed quam tellus ferro inuiolata producit. Menſas epulis onerat innocuis. Hinc eſt quòd genera morborum nec nomina numerat diuerſa, ſed diuturna ſalute perfruitur: opem non

Moriendi ritus.

Gymnoſophiſtæ Indorũ Philoſophi.

Bracmana gens.

prec

precatur alter ab altero, vbi viuitur communiter. Inter pares locus non præbetur inuidiæ, vbi nullus ſuperior eſt. Omnes diuites facit paupertatis æqualitas. Iudicia non habet, quia corrigenda non faciat. Leges nullas tenet, quas crimina nulla proferant: Vna genti lex eſt, contra ius non ire naturæ. Quæ laborem nutriat, auaritiam non exercet, ocium turpe deuitat. Libidini membra ad debilitandum non tradit, omnia poßidet quæcunq; non cupit. Quòd ferociſsima ſit peſtis cupiditas, quæ ſolet egenos, quos capit, efficere, dum finem inquirendi non inuenit, ſed & magis quo fuerit locupletata mendicat. Sole caleſcit, rore humectatur, ſitim riuo frangit, torum miniſtrat humus, ſomnum ſolicitudo non rumpit, mentem cogitatio non fatigat, in homines ſibi ſimiles ſuperbia non agit imperium, nec quenquam vel minima ſeruitute exigit, præter corpus quod ſolum animo famulari debere cenſet. In extruendis domibus igne ſaxa non ſoluit, nec admixtione pulueris cæmenta duriora conficit: quin potius in defoßis telluris ſpeluncis aut concauis montium latebris habitat: nullos ibi ventorum fremitus, nullius turbinis tempeſtatem formidat. Tutius ſe ab imbre defendere ſpeluncam arbitratur, quàm tegulam, cuius geminus eſt vſus, dum viuat manſionis, ſepulturæ quando moriatur. Nullus ibi pretioſus amictus, ſed membra papyri tegmine, vel, quod verius, pudore velant

Speluncas Bracmani inhabitant.

elantur. Fœminæ *non ornantur vt placeant, nec ſciunt in augenda pulchritudine plus affe-ctare, quàm nactæ ſunt.* Ad *concubitum non admonet libido, ſed ſobolis amor.* Bella *non ge-rit, ſed pacem moribus, non viribus confirmat.* Nemo *parens filij comitatur exequias, nulla extruit inſtar templorum ſepulcra defunctis, nec in gemmatis vrnis funera combuſta recon-dit, quòd non honoris eſſe ducat, ſed pœnæ.* Pe-*ſtilentiam aut alios corporis morbos, vt dictum eſt,* Bracmani *non patiuntur, quòd fœdis acti-bus cælum non temerant, ſed ſemper apud eos tenet natura cum temporibus concordiam, & vices ſuas elementa inoffenſa cuſtodiunt.* Me-*dicinæ remedium parſimonia eſt, quæ non ſo-lùm illapſos poteſt curare dolores, ſed etiam procurare ne veniant.* Nulla *ludicra ſpectacu-la affectant, ſed theatrum ſpectare quum vo-lunt, geſtorum monumenta relegunt, quæ quum ſint maximè ridenda, deflent.* Non *in fabu-lis anilibus (vt multi) delectantur, ſed in pul-cherrima mundialis machinæ, & rerum natu-ralium diſpoſitione.* Mercandi *gratia pontum claſſibus non nauigant.* Artem *bene loquendi non diſcunt.* Simplex *eſt apud illos eloquentia, communiſq; omnibus, ſolùm præcipiẽs non men-tiri: forum ſcholaſq; minimè frequentant, quo-rum doctrina diſcors, ſtabile nihil certúmque diffinit.* In *honeſtate vna gentis pars, alia in vo-luptate bonum conſtituit.* In *cultum diuinum*

Parſimonia morborum omniũ curatio.

Religio Bracmanorum.

innoc

innocuus pecudes non mactant, dicentes Deum *ſacra ſanguine pollutorum non accipere: cultum potius diligere incruentum, verbo propitiari orantium, quod ſolum ei hoc cum homine eſt, ſua ergo ſimilitudine delectari.* In Cathæis Indis *multæ vxores in vnius viri coëunt matrimonium: & is vbi vita diſceſſerit, apud grauiſsimos iudices ſuam quæque de meritis agunt cauſam: & quæ officioſior præ cæteris viro charíorque fuiſſe iudicantium ſententia comprobatur, illa in habitu ornatuq́; quo cultiùs ſe exornare poteſt, victrix & lætabunda rogum aſcendit, ac iuxta mariti cadauer accubat, amplexans illud & deoſculans ſuppoſitis ignibus pudicitiæ laude contemptis cum coniuge defuncto concrematur: cæteræ cum nota & dedecore viuunt.* Liberi *ab ineunte ætate non parentum arbitrio tolluntur, ſed eorum, quibus id negotium publicè iniungitur.* Tenerorum *infantium illi habitum inſpiciunt: ac ſi qui ſegnes ab initio, aut parte aliqua corporis debiles deprehenduntur, necari iubent.* Connubia *non opibus & nobilitate, ſed formæ præſtantia conciliant inter ſe, liberorum magis quàm voluptatis cauſa.* Conſuetudo & *apud* Indos *quibuſdam hæc eſt, vt qui filias præ inopia locare non poſſint, in ipſo ætatis flore, cum tuba & claſsicis, quibus bellica ſignificari ſolent, in forum producant, tum multitudine conuocata puella accedenti primùm*

Cathęæ Indi vxores multas habent.

Vxorum chariſsima cum defuncto viro crematur.

mùm poſteriora humerotenus detegit, poſtea anteriora, quæ quum placita fuerit, & approbata, quibuſcunque videtur illa nubit. Megaſthenes per diuerſos Indiæ montes nationes eſſe ſcribit capitibus caninis, armatas vnguibus, amictas veſtitu tergorum, ad ſermonem humanum nulla voce, ſed latratibus tantùm ſonantes aſperis rictibus. Gangis fontem qui accolunt nullius ad eſcam opis indigent, odore viuunt pomorum ſylueſtrium, longiusq; pergentes eadem illo in præſidio gerunt, vt olfactu alantur: quòd ſi teteriorem fortè ſpiritum traxerint, exanimari eos certum eſt, & illorum aliquos in Alexandri caſtris fuiſſe memoriæ traditum eſt. Legimus monoculos quoque in India eſſe: Quoſdam etiam tam inſigniter auritos, vt aures ad pedes defluant: atq; in alterutram earum decubent, quarum duritie arbores conuellant. Quoſdam item ſingulis pedibus, & adeò latis quidem, vt vbi ſe defendi à calore velint, reſupinati his totaliter inumbrentur. Apud Cteſiam legitur quaſdam fœminas ibi ſemel tantùm parere, natóſque canos illico fieri. Eſſe rurſus gentem alteram, quæ in iuuenta ſit cana, nigreſcat in ſenectute, vltra æui noſtri terminos perennantem. Eſſe etiam perhibent alteram fœminarum gentem, quæ quinquennes concipiant, ſed vltra octauum annum viuendi ſpatia non pro-trah

Mõſtruoſæ Indigẽtes.

Cynocephali in India.

Homines odore ſolo viuentes.

Monoculi in India.

Monopedes in India.

Mulieres quinquennes concipientes.

trahere. Sunt qui ceruicibus carent, & in humeris habent oculos. Sunt præter eos iam enumeratos ſylueſtres quidam homines caninis capitibus, hirto & aſpero corpore, ſtridore terrifico. Sed hæc & alia id genus, quæ de India & gente eius memorantur, quoniam magna eſt opus fide, vt pro veris recipiantur, quam ne in iis quidem, quæ ſunt penè oculis admota, niſi grauatè adhibent qui aliena legunt ſcripta, parciùs ſunt referenda. Cathaini hodie eam Indiæ partem, quæ inter Gedroſiam Indumq; fluuium ſita eſt, atque ab his modò Cathainum appellatur, inhabitant. Scythicum genus hominum, & in quibus magna morum mutatio facta videri poßit, ſi vera ſunt, quæ Armenius Aitonus de illis prodidit in hiſtoria: Sagaciſsimi ſunt, inquit, aiuntq; ſe ſolos hominum duobus luminibus cernere, cæteros mortales aut cæcos eſſe, aut altero oculo captos, magnum ingenij acumen, ſed iactantia maior. Perſuaſum eſt vniuerſæ genti, ſe cæteris mortalibus artium ſubtilitate & ſcientia longè antecellere. Candidum genus hominum, paruis oculis, natura imberbes: literis vtuntur Romanis quadratura ſimilibus, alij alio ſuperſtitionis aguntur delirio. Cæterum omnes veræ pietatis expertes. Solem adorant hi, illi Lunam, quidam fuſiles ſtatuas, nonnulli bouem: variaq; per hæc monſtra, ſparſa eſt gentis ſuperſtitio. Non ſcriptas leges, non fidem norunt vllam

Cathainorũ mores.

Sagaciſsimi mortalium Cathaini.

Homines natura imberbes.

Cathainorũ religio.

vllam : & quum in opificijs mirum ſit gentis acumen, nulla tamen his rerum diuinarum notitia. Timidum genus hominum, mortémque formidans : gerunt tamen bella magis ingenioſè, quàm fortiter : ſagittis in pugna vtuntur, telorúmque generibus, quibuſdam hominibus aliarum gentium minimè notis : papyracea moneta in vſu, quadrata forma, & in ea regis imagine expreſſa, quæ ſi vetuſtate obliterari cœperit, obſoletam cum recentiùs impreſſa in regia commutant. Supellex ex auro & argento, cæteríſque metallis : olei inopia inſignis, hoc reges duntaxat vnguenti loco vtuntur. Et de Indis hactenus, nunc de Scythis, qui ſunt Indiæ contermini dicendum.

Moneta papyracea in vſu.

De Scythia Scytharumq; feris moribus.

CAP. IX.

Scythię appellatio.

SCcythia, regio Septentrionalis à Scytha Herculis filio, vt tradit Herodotus, dicta: vel, vt Beroſus, à quodam alio ex Araxe priſca, quæ Noæ coniux fuit, genito indigena Scythiæ. Hi olim à primordio paruam patriam poßidebant : poſtmodo paulatim per virtutem & vires aucti, quum regiones multas ſibi ſubdidiſſent, in magnum imperium gloriámque peruenere. Ea primùm natio iuxta Araxim flumen parua numero propter ignobilitatem contempta conſedit: nacti regem quendam bellicoſum : & militari virtute præcipuum, agros ampliarunt. Montanos quidem vſque ad Cau-*

caſum, campeſtres verò vſque ad oceanum & Mæotida paludem, aliáque loca ad Tanaim vſque flumen, à quo Scythia ipſa longo tractu verſus ortum protenſa Imao monte per medium velut in duas Scythias diuiditur, quarum vna Scythia intra Immaum montem dicitur, altera extra: ab alieno imperio aut intacti aut inuicti Scythæ ſemper manſerunt. Darium Perſarum regem turpi à Scythia ſubmouêre fuga. Cyrum cum omni exercitu trucidarunt. Alexandri Magni ducem cum copijs vniuerſis deleuerunt. Romanorum audiuere, non ſenſere arma: gens & laboribus & bellis aſpera, vires corporum immenſæ. Hæc inter ſe olim diſcreta nõ erat, vtpotè, quæ neque agrum coleret, neque tectum ſedésve haberet vllas: per ſolitudines & inculta vagabatur loca, armenta pecoráque præ ſe agens: coniuges & liberi plauſtris vehebantur. legibus nullis obnoxia, iuſtitiam ſponte colebat. nullum furto grauius in tota gente flagitium fuit, vt quæ non parietibus aut ſeptis armentum circundat, ſed in propatulo habeat. Nullius ipſi aut auri, aut argenti vſus. Lac & mel in cibatu frequens: contra frigora & rigores ferinis pellibus murinísque corpora communibat. Laneus vſus ac veſtium ignotus genti. Erat is ſanè viuendi ritus frequens Scythis, ſed non omnibus: plerique eorum, vt loco plurimùm diſtantes, ſic ab inuicem vita diuerſi, veluti peculiares

Scythæ ſemper inuicti permanſerunt.

inter

inter ſe fouebant mores: de quibus poſteà dicemus, vbi adhuc communes quoſdam dixerimus. Gaudent Scytharum plures humana cæde: quem primum virum in bello vir Scytha ceperit: eius ſanguinem potat: quoſcunque in prælio interemerit, eorum capita regi offert: nam capite ablato fit prædæ, quamcunque ceperit, particeps, alioquin expers. Caput hoc modo præcidit, in orbem illud amputat circa aures, verticéque ſumpto excutit, deinde pellem detrahit, & vbi ſicut bouis corium, manibus molliuit, tanquam mantile poſſidet, eáque ad habenas equi ſui appenſa gloriatur: qualia mantilia vt quiſque plurima habet, ita vir præſtantiſſimus iudicatur. Multi etiam ſunt, qui coria hac humana, tanquam brutorum, conſuunt, quibus pro amiculis induantur. Cæſorum hoſtium manus dextras cum vnguibus excoriant quidam, atque cum ijs pharetrarum opercula obducunt. Nonnulli totos homines excoriant, & coria ſuper ligna extenta ſupra equos circunferunt. Capita dicto modo exciſa exterius crudo bouis corio ſuperducunt, interius inaurant etiam, qui ditiores ſunt, & pro poculis vtuntur: hoſpitibus, qui ad eos veniunt, viri alicuius exiſtimationis exhibent, referúntque illos à ſe eſſe ſuperatos, id ſtrenuitatis loco ponentes. Semel quotannis ſinguli regionum principes vinum crateri miſcent, de quo Scythæ omnes

Homicidio Scythæ gaudent.

Humana coria pro amiculis concinnantur.

Oſſa capitis humani Scythis pocula præbent.

hoſtium homicidæ bibunt, nemo guſtat, q
nihil præclari operis ediderit, ſed ſine honor
ſeorſum ſedet, quæ res apud eos maxima e
ignominiæ: qui verò complures cædes fecerũt, h
duobus pariter, quos habent, calicibus potant

Dij Scytharum & religio.

Deos hos ſolum propitiantur & colunt, Veſtam ante omnes, deinde Iouem ac Tellurem, exiſtimantes Tellurem Iouis coniugem eſſe: poſt ho Apollinem, & cæleſtem Venerem, Martem & Herculem: nulli tamen ex ijs ſimulacra, aræ & delubra facienda putant præterquam Marti, cui ex captiuis cẽteſimum quenq; immolant, cæteris tum alia pecora, tum præcipuè equos: ſues pro nihilo putant, quos nec alere omnino in ſua regione volunt. Rex in quos morte animaduertit, eorum ne liberos quidem relinquit, ſed vniuerſos mares interficit, fœminis nihil læſis.

Ineũdi fœderis forma apud Scythas.

Fœdera cum quibuſcũque ineunt Scythæ, hoc modo: Infuſo in grandem calicem fictilem vino, commiſcent eorum ſanguinem, qui fœdus feriunt, percutientes cultello, aut incidentes gladio aliquantulum corporis, deinde in calice tingunt acinacem, ſagittas, ſecurim, iaculum: hæc vbi fecerunt, ſeſe multis verbis deuouent, poſteà vinum epotant non modò hi, qui fœdus fecerunt, ſed etiam comites hi, qui ſunt maximæ dignitatis. Regum ſepulcra apud Gerros ſunt, vbi Boryſthenes iam nauigabilis

Pompa in regio funere.

eſt. Ibi quum rex eorum deceſſit, ingentem ſcrobem effodiunt, forma quadrata, dehinc mortuum

tuum

*um accipiunt, corpore incerato, aluo euul-
 atque expurgata, quàm ſilere contuſo &
hymiamate, apij q; ſemine & aniſi quum ex-
leuerunt, reſuunt rurſus, impoſitumq; plau-
ro cadauer ad aliam gentem ferunt, quod
ui excipiunt, eadem agunt. Sed regij Scythæ
urem decidunt, crinem circuntondent, bra-
hia circuncidunt, frontem naſúmque conſau-
iant, ſiniſtram manum ſagittis traijciunt:
oſtmodò cadauer ad aliam gentem, cui im-
eritant, ferunt, quæ ipſos comitatur ad eos
nde primùm venerant. Vbi iam mortuum cir-
unferentes ſingulas gentes luſtrauerunt, qui-
us imperitauit, apud eos deponunt, qui in
xtremis habitant, & in ſepulcris, ij poſt-
quam illum ſuper torum in loculo conſtitue-
re, haſtis hinc atq; illinc defixis, deſuper li-
gna diſponunt, atque pallio contegunt: dein-
de vbi in reliqua loculi ſpatioſitate pellicum
vna omnium chariſsima, miniſter vnus, co-
quus, agaſo, viator, pincerna, equus, ſtran-
gulati ſunt, cum aureis phialis, aliarúmque
rerum omnium primitijs conſepeliunt: cir-
cumacto anno hoc iterum agunt, è famulis re-
gis intimos ſumunt. Sunt autem famuli regum
ingenui Scythæ, & quos ipſe rex iuſſerit, nam
nullus venalitius Regi miniſtrat: horum mi-
niſtrorum quinquaginta vbi ſtrangulauerunt,
ac totidem præſtantiſsimos equos, eductis in-
teſtinis pallijsq; rurſus diſtentis atque conſu-*

Regij Scythæ.

Cum rege intimi famuli ſepeliũtur quinquaginta.

tis : per ambitum regij ſepulcri fornicato opere equos & ſuper eos famulos inſidentes erigunt, ac ita ſtatuunt, vt procul aſpicienti equitatus ſpeciem, defunctum regem cuſtodientis, præbeant. Et talis regum humatio eſt, & ſepultura. Habent *& priuati morem quendam in ſepeliendo : nam vbi quis deceſſerit, proximi quique in plauſtrum collocatum ad amicos circunferunt, eos ſinguli amicorum excipientes: epulum præbent, tam propinquis, quàm cæteris cadauer comitantibus : ad hunc modum quadraginta diebus circumactum, dehinc humatur, capite prius exinanito, atque abluto : ſupra corpus tria ligna ſtatuunt mutuò inclinata, circa quæ prætendunt lanea pilea, quammaximè poſſunt conſtipantes, & in ſcapham in medio lignorum pileorúmque poſitam lapides coniiciunt ex igne perſpicuos. Viri Scythæ non lauantur, ſed vxores eorum infundentes aquam corpora ad lapidem aliquem ſcabrum conterunt, cypreſſo, cedro, aut thuris ligno deinde perfrictum corpus, quum intumuerit, illud, faciemq; medicamentis oblinunt. Id eas ſimul bene olentes facit, ac poſtero die medicamentis amotis mundas & ſplendidas. Iurandi iuſiurandúmque interponendi ipſis per regium ſolium mos eſt : quo ſi quis periuraſſe à diuinatoribus, qui hoc ſalignis virgis experiuntur, conuincitur, ſine mora capitis pœnam ſubit, atque facultates omnes amittit, quas ac-*

Priuatorũ Scytharum humatio.

Lauandi mirabilis ritus

ſpiunt, qui illum periuraſſe probauerunt. Maſſagetæ populi Scythiæ in Aſia vltra mare Caſpium veſtitu & victu Scythis perquam ſimiles, quo fit, vt Scythæ à pleriſq; credantur, ex equis pugnant, & pedibus: vtroq; pugnæ genere penè inuicti: ſagittis, haſta, ſangari: (ſic enim ferrum, quo vulgò accincti ſunt, dicitur) auro in balteis, & capitis ac axillarum ornatu vtuntur: aureos thoraces equorum pectoribus inducunt. Ex auro fræna & phaleras conficiunt: æreas cuſpides haſtis præfigunt, ære pharetras muniunt. Ferri & argenti nullus apud eos vſus. Singuli vxorem ducunt, eáq; communiter vtuntur, idq; Scytharum ſoli faciunt, ſi Scythæ habendi ſunt. Quoties aliquis mulieris libidine capitur, ſuſpenſa ad plauſtrum pharetra cum ea ſine pudore concumbit. Terminus vitæ nullus genti præfinitus: vbi quis admodum conſenuit, eum propinqui & neceſſarij in vnum coëuntes cum ouibus aliquot immolant, & carnibus pro epulo, vbi decoxerunt, indifferenter veſcuntur: quod genus obitus apud eos beatiſsimum habetur. Languore extinctos non edunt, ſed terra operiunt, loco damni putantes, quòd ad immolationem non venerunt. Nihil omnino ſerunt, pecoribus victitant, & piſcibus, quos Araxes abundè ſuppeditat: lac plurimum potant. Ex Dijs vnum Solem venerantur, cui equos immolant, vt perniciſsimo

Maſſagetæ & mores eorum.

 ſyderi

ſyderi è pecoribus omnibus perniciſſimum mactent. Seres mites inter ſe & quietiſſimi omnium, mortalium cœtus fugiunt, adeò vt cæterarum gentium commercia abnuant: primùm eorum fluuium mercatores tranſeunt, in cuius ripis nullo inter partes commercio, ſed diſpoſito rerum pretio, oculis æſtimantibus ſua tradunt, non emunt noſtra. apud illos neq; meretrix neq; adultera neq; fur ad iudicium deducitur, neque occiſus homo fertur ibi aliquando: ſed eſt apud eos legum ſuarũ metus vehementior, quàm geneſis cõſtellatio. In initio orbis terræ habitãt, quia caſtè viuant, nec ærugine, nec grandine, aut peſtilentia cæterisve malis affliguntur. Fœmina poſtquam conceperit à nemine petitur, neque quum purgatur: carnibus immundis nemo veſcitur, ſacrificia nulla nouit, ſecundùm iuſtitiam omnes ſibi ipſis iudices fiunt. Ideo non caſtigantur huiuſmodi plagis, quæ pro peccatis accidere ſolent, ſed plurimùm temporis perdurantes, abſq; ægritudine vitam finiunt. Tauroſcythæ à monte Tauro, *circa quem habitant,* Virgini *naufragos immolant, & quoſcunque* Græcos *illuc delatos, hoc modo poſtquam preces peregerint, hominis caput claua feriunt, truncum eius quidam aiunt perturbari è rupe, nam in rupe prærupta templum eſt eorum ſitum, cruci adfigunt caput: quidam de capite ſuffigendo conſentiunt, ſed truncum è præcipitio deiici negant, ſed humo contegi dicunt.*

Seres omnium quietiſſimi ſanctiſſimiq;.

Nullis calamitatib' affligũtur Seres.

Græcos Tauroſcythæ Iphigeniæ immolant.

Damon

*æmonem, cui immolant, aiunt eſſe Iphige-
iam Agamemnonis filiam. In hoſtes, quos
eperint, hoc agunt: amputatum quiſque ho-
is caput domum portat, & fuſti ſuffixum
dmodum ſublime ſupra tecta ſtatuit, & ple-
unque ſupra fumarium. Ideo in ſublimi lo-
antes, quòd dicant eos totius domus eſſe cu-
lodes. Viuunt autem è rapto & ex bello. At
Agathirſi excultiſſimi viri ſunt, & aurum
plerunq; geſtantes in commune cum mulieri-
bus coëunt, vt inter ſe germani ſint ac dome-
ſtici omnes: nihil neque liuoris, neque ſimulta-
tis mutuò exercentes: cæterùm ad Thracum
ſimilitudinem accedentes. Neuri Scythicis
vtuntur moribus, qui vna ante Darij expedi-
tionem æſtate, coacti fuerant, propter ſerpen-
tium multitudinem, in ipſorum ſolo procrea-
tam, terram mutare ſibi perſuadent, deierantes
ſe quotannis ad dies aliquot lupos fieri, &
rurſus in priſtinum habitum & formam redi-
re. Anthropophagi, id eſt, humanæ carnis co-
meſtores, agreſtiſſimos omnium hominum
mores habent, non iudicijs, non legibus vl-
lis vtentes, rem pecuariam exercent: veſtem
Scythicæ ſimilem geſtant: linguam propriam
habent. Melanchleni omnes indumenta ni-
gra gerunt, vnde & cognomentum habent,
qui ſoli ex his humana carne veſcuntur, inſti-
tutis Scythicis vtentes. Budini ingens natio
atque numeroſa, cæſijs oculis omnis ac rufa.*

Hoſtiũ capita ſupra domorum tectã ſigũtur.

Neuri quotannis dies aliquos lupi fiunt.

ἀνθρωποφάγοι oĩm hoĩm agreſtiſsimi.

Melanchleni nigra oẽs indumenta gerunt.

Budini pediculos prę mordent.

Gelonus vrbs, à qua & Geloni dicuntur, gentis caput eſt. Libero Trieterica, id eſt, triennalia agunt, & Bacchanalia exercent. Græci quondam fuere, ſed ſummoti, ibi conſederunt. Lingua adhuc partim Scythica, partim Græca vtentes. Sunt tamen Budini à Gelonis, & lingua, & vita diſpares. Nam quum indigenæ ſint, pecuariæ operam dant, ſoliq́; eius regionis pedunculos edunt.

Geloni.

Geloni agriculturæ operam dantes, frumento victitant, & hortos poſſident, nihil illis neque aſpectu, neque colore ſimiles: horum regio omnis eſt arboribus frequens ex lacu, qui ibi etiam ingens eſt, & multus: Lutras capiunt, caſtores, aliasq́; multas feras, ex quarum pellibus renones faciunt, atque induunt.

Lyrcæ è venatu victitant.

Lyrcæ è venatione victitant, hoc modo, conſcenſis arboribus, quæ & per omnem eorum regionem frequentes ſunt, feris inſidiantur: ſingulis adeſt canis & item equus in ventrem cubare edoctus humilius ſubſidendi gratia: vbi quis ab arbore feram viderit, ſagittaq́; percuſſerit, conſcenſo equo illam perſequitur, comitante cane.

Argyppæi natura calui.

Argyppæi ſub excelſorum montium radicibus incolunt, homines, qui ab ipſo natali calui ſunt, mares pariter, & fœminæ ſimis quoque naribus, & ingenti mento, proprio quodam oris ſono. Scythicam geſtantes veſtem, ex arboribus victitantes, rei pecuariæ haud ſtudent: vnde eis pecorum non multum eſt. Sub arbore quiſque

cubat:

ubat: per hyemem quidem vbi arborem pileo albo firmóque cõtexerint, per æſtatem verò ſine hoc pileo. his nemo mortalium iniuriam infert. Sacri enim dicuntur eſſe, nihil martium armorum poſſident. Iidem finitimorum controuerſias dirimunt: ad quos quiſq; confugit, is à nemine læditur. Iſſedones talibus moribus vti feruntur, quoties pater alicui deceſsit, omnes eius propinqui pecora adducunt, quæ vbi mactauerunt, conciderúntq;, concidunt & mortuum patrem illius, à quo in conuiuium accipiuntur, commixtúq; omnibus carnibus conuiuium exhibent. Caput tum defuncti denudatum purgatumq; inaurant, eoq; pro ſimulacro vtuntur: agentes illi quotannis maiores hoſtias ceremoniásque: hæc filius patri, pater filio facit, quemadmodum Græci natalitia. Dicuntur prætereà & iſti, iuſti eſſe: & ipſarum vxores peræquè fortes ac viri. & tales olim fuere Scytharum mores, à Tartaris poſtea ſubacti, & illorum viuendi inſtituta complexi, Tartarorum more viuunt, Tartariq; vno nomine vocantur.

Homines opinione ſacri.

Iſſedones parẽtes defunctos comedunt.

Anniuerſariæ parẽtationis.

De Tartaria, gentisq; Tartarorum moribus, & potentia. CAP. X.

Tartaria, quæ & Mongal dicitur, vt Vincentius ſcribit, in ea terræ parte ſita eſt, vbi oriens Aquiloni coniungitur, ab oriente Kathæorum ac Solangorũ terrã habuit, à meri-

Tartariæ ſitus & termini.

die

die Sarracenorum, ab occidente Naymanorum, ab aquilone oceano circundata. Tartaria à fluuio Tartar, qui per eam currit, appellata. Regio plurimum montoſa, vbi campeſtris eſt, admixta glarea arenoſa eſt, ſterilis niſi aquis fluuialibus, quæ tamen rariſſimæ ſunt, irrigetur: & ob hanc etiam cauſam multum deſerta & infrequens eſt: ciuitates in ea nullæ, nullæ villæ, præter vnã, quæ Cracuris dicitur. Lignis in plerisque locis adeò inops, vt arido boum & equorum ſtercore incolæ ipſi ignes fouere atque cibaria decoquere cogantur. Aër & cælum intemperatum & mirificum, tonitrua & fulgura in æſtate adeò horrenda vt præ timore homines intereant, iam calor magnus eſt, mox frigus & denſiſſimæ niues cadunt: ventorum frequenter tam validi flatus vt equitantes detineant, & ad terram homines deÿciant, arbores radicitus euertant, & multa damna inferant. In hyeme ibi nunquàm pluit, in æſtate frequenter, ſed adeò parcè vt vix terra madefiat. Regio alioquin omnium animalium diues in camelis, bobus, &c. Iumenta, & equos in tanta copia & multitudine, quantum non credimus reliquum mundi habere. A quatuor ab initio populis habitabatur: vnus Iecchamongal, id eſt, magni Mongali dicebantur. Secundus Sumongal, id eſt, aquatici Mongali. Et illi ſeſe etiam à Tartar fluuio, iuxta quem habitabant, Tartaros appellabant. Tertius

Tartariæ appellatio.

Boum & equorũ ſtercore ignes fouentur.

Tartaria pecorũ diues.

Quatuor Tartariæ populi.

tius Merchat vocabatur. Quartus Metrit. Omnes vnam corporis formam, vnam linguam habebant. Ferus ab initio cultus, ſine moribus, ſine lege, ſine vllo vitæ cultu, armenta paſcere, obſcuri nominis inter Scythas, finitimorum vectigales. Mox gens ipſa in plures velut tribus diuiſa eſt, cœpitque ſub ducibus agitare, penes quos erat totius rei ſumma, pendere tamen nihilominus Naymanis vicinis accolis tributum. Quum Canguiſta oraculo quodam primus eſt Rex ab iis creatus. Is recepto Imperio primum omnium malorum dæmonum cultum abrogauit, edictoq; præcepit, vt tota gens Deum optimum maximum coleret, cuius prouidentia regnum credi voluit à ſe receptum. Edictum eſt deinde, vt quicũque per ætatem arma ferre poſſent, ad certum diem regi præſto adeſſent. Eſtq; militaris multitudo in hunc modum diſtributa, vt decuriones centurionibus parerent, centuriones chiliarchis, chiliarchi myriadum præfectis. Inde ad periclitandas Imperij vires ſeptem principum (ex iis, qui vniuerſæ genti ante conſtitutum regnum præfuerant) filios parentum manu iuſſit interfici. Fecerunt illi imperium: etſi acerbum & atrox, cùm multitudinis metu, tum religionis adacti: credere enim vulgò cæli numen eiuſmodi regni initiis interfuiſſe, non regem, ſed Deum ipſum violari arbitrantes, ſi illius dicto minus obtemperaſſent. His fretus opibus Canguiſta

Vetuſtiores Tartarorũ mores.

Canguiſta primus Tartarorũ rex.

Militiæ ordinatio.

Canguiſta primùm finitimos Scythas bello ſubegit, ſubiectos vectigales fecit, & cum his eos, quibus ipſi ad id tempus tributum pependerant. Inde remotiores populos aggreſſus tam proſperè, támque feliciter à Scythia ad ſolis vſque ortum, & ab ortu ſolis ad mediterraneum mare, & vltra, armis ſuis omnia regna, gentes, & nationes ſubegit, vt merito iam totius orientis dominum & Imperatorem ſcribat. Sunt autem Tartari omnium hominum deformiſsimi corpore, vt plurimum parui, oculos habent groſſos & prominentes, multum coopertos palpebris, ita vt valde parua eſt apertura in eis: latas habent facies & imberbes, excepto quòd in ſuperiori labro, & mento raros habeant pilos & volatiles: graciles ſunt in medio communiter omnes: radunt caput per verticem ab aure vna ad aliam in occipitium, ita vt raſura illa barbati formam prætendat: capillos in reliqua parte, quemadmodum mulieres noſtræ, longos nutriunt, de quibus duas tricas ſiue chordas faciunt, & vtranque retro aures colligunt: quo more non Tartari ſolùm raduntur, ſed quæcunque gentes eis commorantur. Ipſi porrò leues ſunt & agiles, boni equites, pedites mali: nullus pedes vadit, omnes & minimi etiam aut equis aut bobus inſident, quocunque ſit eundum: equitant etiam mulieres, equis vtuntur caſtratis, & qui non feriunt: fræna plurimo

Tartarorũ corporis forma.

Equis Tartari munia oĩa obeunt.

auro,

auro, plurimo argento, & gemmis exculta ſunt: campanulas admodum reſonantes ex equi collo pendentes geſtare glorioſum. Sermone horrido ſunt & clamoroſo, cantantes luporum more vlulant: caput quatiunt quando bibunt: bibunt autem quàm ſæpiſsimè & ad ebrietatem, quæ apud eos gloria eſt. Non in villis aut vrbibus, ſed in campo veterum Scytharum ritu ſub tabernaculis habitant: paſtores enim ſunt plerique omnes. In hyeme manere in planitie ſolent, in æſtate verò paſcuorum vbertatem ſectantes in montibus degunt. Stationes in tentorij modum aut ex virgultis contexunt, aut filtro læuigatis lignis ſuſtento: in medio rotundam feneſtram faciunt, quæ lucem præbeat, & fumum emittat: ignem in medio habent, iuxta quem liberi & vxores verſantur. Sagittationibus, luctationibúsque viri gaudent: venatores mirabiles ſunt: cataphracti ad venandum pergunt, feram conſpicientes corona circunſtant, & tunc ſagittis quas quiſque in illam miſit præpeditam capiũt. Panem non habent, nec pinſunt: mappis non vtũtur, non mantilibus. Vnum Deum credunt, & ipſum omnium eſſe tam viſibilium, quàm inuiſibilium factorem: non tamen aliqua ceremonia, aut ritu colunt, ſed potius idola quædam de filtro aut ſerico ad hominis formam effigiata, ex vtraq; tentorij parte conſtituentes pecorum ſuorum cuſtodes eſſe precantur, atque plurim

Habitatio Tartarorũ.

Venandi ritus.

Religio Tartarorum.

plurimum reuerentiæ exhibent: his primum lac omnis iumenti ac pecoris offerunt: & antequam quicquam vel bibere, vel comedere incipiunt, partem apponunt: quodcunque animal ad eſum mactant, illius cor in ſcypho per integram noctem appoſitum mane coquunt, & comedunt. Venerantur etiam & ſacra faciunt Soli, Lunæ, & quatuor elementis. Chaam præterea Regem & dominum ſuum filium Dei exiſtimantes, religioſiſſimè adorant, ſacrificant, & tantum illi tribuunt, vt digniorem in toto mundo non eſſe credant, nec aliquem alium nominare patiuntur. Cæteros homines adeò hæc gens contemnit, & ſe prudentia & bonitate excellere putat, vt alloqui faſtidiat & à ſe explodat. Papam Chriſtianosq; cunctos canes appellant, & idololatras, quòd lapides & ligna adorent. Ipſi maleficis artibus intenti, ſomnia obſeruant: Magos habent, qui ea ipſis interpretentur, & ab idolis reſponſa petant, & accipiant. Deum enim cum illis loqui perſuaſum habent, & propterea ex oraculo vniuerſa faciunt. Tempus, & præſertim lunationes obſeruant: nullum tamen præ alio aut ſingulari feſtiuitate aut abſtinentia colunt, æqualiter omnes habent. Tantæ auaritiæ & cupiditatis ſunt, vt vbi quiſpiam aliquid viderit quod habere deſiderat, ſi illo potiri cum voluntate poſſeſſoris non poſſit, dummodo Tartari non ſit, vi rapit, ex præcepto & inſtituto regum

Chaam regem filium Dei credentes Tartari adorant.

Auaritia Tartarorū inſatiāda.

licere

licere arbitrantes. Quum tale mandatum à Canguiſta, Chaamq; primis regibus habeant, quòd quicunque Tartarus, aut etiam Tartari ſeruus, equum, hominem, ſiue virum, ſiue mulierem, in via repererit, literas aut conductum regium non habentem, eum ſibi vendicet, & pro ſuo, perpetuò vtatur. Pecunias indigentibus commutant, ſed pro grandi & intolerabili vſura, vnum denarium de decem ſingulis menſibus accipientes, & de vſura vſuram, ſi dilata fuerit. Tributarios ſuos tantis tributis, tantis exactionibus moleſtant, & aggrauãt, quantis nullæ aliæ gentes vnquam ſuos exercuiſſe leguntur. Incredibile relatu eſt: cupiunt ſemper, & vt domini omnium extorquent, nihil retribuunt. Mendicantibus eleemoſynam etiam denegant. In hoc laudantur, quòd prandio aut cœna ſuperuenientes volentes comedere non excludunt aut repellunt, ſed inuitant, & quibus veſcuntur miſericorditer communicant. Victus autem immundiſſimi ſunt, vtpote qui menſas, vt dictum eſt, mantilibus non operiant, manutergijs non vtantur, quum manus non lauent, non corpus, non veſtimenta: panem neq; edant, neque conficiant: olera non edant, non legumina, ſed tantummodo omnium animantium carnes. Canum etiam & rattorum, equorum, ac grandiuſculorum murium. Captorum inimicorum corpora, ad crudelitatem ſuam oſtentãdam, & vindicãdi deſiderium, ad ignem

Vſurarij Tartari.

Crudelitas Tartarorũ inſignis.

quandoque aſſant, & vbi plurimi comeſturi conuenere, dentibus (luporum ad inſtar) dilaniant, atq; abſumunt: eorum ſanguinem etiam ad hoc prius collectum crateris infuſum epotant. Lac *iumentinum aliàs ipſis potus eſt.* Vinum *apud eos non naſcitur, aduectum, ſicut cæteri homines, auidiſsimè bibunt: alter alterius pedunculos comedunt de capite vel aliunde extrahentes, & dicunt,* Sic *inimicis noſtris faciam.* Scelus *magnum habetur, ſi cibi aliquid aut potus perire permittitur.* Ideoq; *oſſa, niſi medulla priùs excepta ſit, canibus nequaquam proÿciunt.* Nullum *animal ex nimia tenacitate comedunt & abſumunt integrum & ſanum, ſed quando mutilatum fuerit, cœperitq; iam aut ſenectute, aut aliqua alia pernicie langueſcere.* Multum *frugales ſunt, & in paucis minimisq; contenti, bibunt mane vnum vel duos ſcyphos lactis, & interdum toto die aliud nihil bibunt aut comedũt.* Veſtitu *tam viri, quàm mulieres ferè vno induuntur: viri mitris caput obtegunt non multùm profundis, obtuſis antè, retrò caudatis, vnius palmi longitudine, pari latitudine: quæ vt capiti adhæreant, & ne à vento quidem deturbentur, iuxta aures inſutas faſcias habent, quibus ſub mento connectantur.* Fœminæ *coniugatæ caniſtro quodam rotundo teguntur, vnius pedis & ſemis longitudine, in ſummitate inſtar doliÿ plano, diuerſicolori ſerico, aut pictis pauonum plumis*

Veſtitus Tartarorum.

circum

ircumornato, gemmis adhæc & plurimo auro, cætero corpore, vt quæque diues eſt, ita veſtiuntur: potentiores purpura, & ſerico, quemadmodum earum viri. Tunicas portant miro modo formatas, fiſſura earum in ſiniſtro latere, à quo induuntur & exuuntur: nodulos quatuor aut quinque habet, quibus clauditur: veſtimenta, quæ in æſtate gerunt, nigra ſunt communiter omnia: quæ in hyeme, pluuioſiſq; temporibus, alba, infra genua non deſcendunt: pelliceis veſtibus, quibus maximè vtuntur, pilos non occultant, & carni applicant, vt nos, ſed corium, pilos propter decorem videndos præbent. Virgines à non coniugatis, ac illæ à viris diſcerni facilè nequeunt, quòd indiſcreto ferè omnes à viris & habitu & geſtu ſint. Femoralibus æquè omnes vtuntur. Bellum inituri brachia, quæ nuda habent, quidam ferreis laminis circundant, corrigijs quibuſdam concatenatis, quidam multiplicato corio, quo etiam caput obmuniunt. Scutis vti neſciunt, pauci quoque lanceis, & longioribus gladijs. Enſes habent, brachiali longitudine ab vna parte faſtigiatos, quibus pugnantes à latere percutiunt. Equites ſunt agiles, ſagittandíque ſcientiſſimi. Is omnium fortiſſimus cenſetur, qui & imperij obſeruantiſſimus eſt: ſine ſtipendio militant, gens in prælijs & rebus gerendis ſolers, & ad omnia momenta rerum, imperiumq; obeundum præſto. Duces

Vnus penè virorum & mulierum habitus.

Bellica Tartarorum arma.

& principes bellum non intrant, ſed procul ſtantes, ſuos acclamant, hortanturq́; : & quid facto opus ſit diligenter proſpiciunt. Liberos, vxores, & aliquando hominum imagines equis impoſitas exercitui addunt, vt maior, ac hoſti terribilior magis appareat. Nec fuga turpis, ſi conducibilis ſit, aut neceſſaria. Sagittarii dextrum brachium ab armatura exuunt: & tanta vi poſtmodum ſagittas excutiunt, vt nullum armorum genus ſit illis non penetrabile. Turmatim pugnam capeſſunt, turmatim fugiunt, vulnifico ſagittarum iactu ſequentem à tergo hoſtem conficientes. Inde pugnantium paucitatem conſpicati ſubitò in pugnam redeunt, homines, equóſque ſagittantes vulnerant, ac tum maximè vincunt quum victi creduntur. Quum regionem aliquam inuadere veniunt, diuiſo exercitu ab omni parte inuadunt, vt eis occurri non poſſit, ac nemo incolarum effugere: ita victoriam ſemper in manibus habent. Illa ſuperbiſſimè vtuntur, capto nulli parcentes, non pueris, non mulieribus, non ſenibus, omnes promiſcuè occidunt, præter artifices, quos ad opera ſua reſeruant: occidendos per centuriones diuidunt, ſeruo cuique ad interficiendos decem, plures, vel pauciores, prout numerus fert, aſſignantes: quibus omnibus bipenni, vt ſues, mactatis, cæteris in terrorem hoc agunt: quemque milleſimum accipiunt, & capite ſubuerſo, pedibus ad

Stratagema Tartarorũ.

ſtipitem

ſtipitem in medio cæſorum erectum ita ſuſpendunt, vt ſuos adhuc admonere & audire videatur: pleriq; ad iacentium corpora ipſa procedentes è recentibus vulneribus emanantem ſanguinem ore excipiunt, & ingurgitant. Nemini, quantumcunque etiam ſe obligauerint, ſeruant fidem, quin in deditos eo modo, & multo grauius ſæuiant. Iuuenculas mulieres in quam quiſque incidit, & quamcunque vult, ſtuprare licet: abducuntur quæ liberalioris formæ ſunt, atque in extrema omnium rerum penuria ſeruire perpetuò coguntur. Incontinentiſsimi enim omnium hominum Tartari ſunt: nam licet vxores ducant quotquot volunt & ſuſtentare poſſunt, nullusq; (excepta ſolummodo matre, filia, & ſorore) ipſis aut conſanguinitatis aut affinitatis gradus ad matrimonium contrahendum obſtet, Sodomitici tamen vltra modum ſunt, ſe non minus, quàm Sarraceni indifferenter & impunè cum maſculis, pecudibúsque commiſcentes. Mulierem, quam ſibi coniungunt, pro vxore non habent, nec dotem accipiunt, donec pepererit: vnde ſterilem repudiare poſſunt, & aliam ſuperducere. Hoc mirum eſt, quòd licet mulieres multæ virum vnum habeant, propter illum inter ſe non facilè rixentur, cùm tamen vna alijs præferri ſoleat, atque iam cum illa, mox cum alia dormire: vnaquæque autem ſuam ſtationem habet, vnaquæque ſuam familiam: caſtiſsimè

Crudelitas Tartarorũ ferina.

Sodomitici Tartari & Sarraceni.

In adulterio deprehenſi lege occiduntur.

viuunt, nam in adulterio deprehenſi tam vir quàm mulier lege ipſa occiduntur. A re bellica feriati viri pecora in paſcua ducunt, & cuſtodiunt, venantúrque, & ſe luctando exercent, aliud nihil agunt, mulieribus omnia committunt. His curæ eſt & quæ ſunt victui, & quæ amictui neceſſaria, procurare. Gens ipſa multas ſuperſtitiones obſeruat: cultellum in ignem mittere, vel eo ſaltem attingere: carnes item ex olla cultello extrahere, magnum nefas eſt: nihil etiam iuxta ignem ſecuri ſecant, ne quocunque modo lædant, quem aliàs religioſè venerantur, & à quo omnia purificari debere perſuaſum habent. Flagello, quo equus impellitur (calcaribus enim non vtuntur) corpus aut brachia quietis gratia ſupraponere, aut flagello ſagittas tangere, maximè deuitant. Iuuenes aues non ſolùm non occidunt, ſed nec capiunt quidem. Fræno equum non verberant. Os oſſe alio non frangunt. Cibum ac potum, præſertim lac, nemo profundit. In ſtationibus nemo mingit: quod ſi obſtinatè aliquis faceret, abſque miſericordia occideretur. Si autem neceſſitas cogat, vt ſæpius fit, tentorium, in quo factum eſt, & omnia, quæ in eo continentur, purgari debent, tali modo: duos ignes, tres paſſus abinuicem diſtantes faciunt, intra quos haſtas duas infigunt, iuxta quemque ignem vnam ſtatuentes: deinde chordula ab vna ad aliã ducta, ac buccaranno

Purgandi per ignes ratio.

intecta

intecta per medium illarum, ceu per ianuam, quæcunque purificanda ſunt traducunt: mulieres duæ, quarum hoc intereſt, in alia parte ſtant, hinc atque hinc vna, aquam inſpergentes, ac carmina quædam ſubmurmurantes. In conſpectum regis nullus aduena, cuiuſcunque dignitatis exiſtat, & quantacunque agere habeat, admittitur, niſi purgatus prius. Qui limen tentorij, in quo Imperator, aut ducum aliquis moratur, pedibus calcat, in ipſo veſtigio interficitur. Prætereà ſi aliquis morſum fecerit, quem deglutire non poſsit, cogereturq́; eundem euomere, accurrunt illico omnes, & foramen ſub ſtatione faciunt, per quod extractum crudeliter necant. Multa alia ſunt, quæ pro inexpiabilibus peccatis habent: aſt hominem occidere, aliorum terram inuadere, res & bona aliorum contra ius faſq́; diripere, Dei præcepta negligere, pro paruo, aut nihilo ducunt. In mundo quodam alio, quem tamen deſcribere non poſſunt, ſe poſt hanc vitam æternaliter victuros credunt, & meritorum ſuorum condigna præmia percepturos. Quum quiſpiam infirmari cœperit, & morti iam vicinus eſſe, haſtam vnam cum nigro panno tabernaculo, in quo decumbit, præfigunt, vt ab ingreſſu prætereuntem auertat. Nemo enim hoc conſpecto inuocatus intrare audet. Poſtquàm verò defunctus eſt, omnis illius familia conuenit, & funus extra tentorium in locum

Limen regij tentorij calcans interficitur.

Aeternam vitam Tartari credūt.

aliquem antà delectum clam portant, & fouea lata, profundaq; ſatis facta, tentoriolum in ea erigunt, menſam ferculis inſtruunt: atque defuncti corpus prius pretioſiſſimo habitu veſtitum ad eam applicantes, vnà omnes terra obruunt. Sepelitur etiam cum eo iumẽtum vnum, & equus phaleratus vnus. Potentiores in vita ſeruum vnum eligunt, atque cauterio ſuo inuſtum ſecum tumulari faciunt: & hoc ideo, vt in alio mundo his vtantur. Dehinc amici alium equum accipiunt, & mactant, carnes comedunt, cutem fæno repletam, atq; reſutam quatuor palis ſupra ſepulcrum in defuncti ſignum erigunt. Oſſa in animæ expiationem mulieres comburunt. Cum cute potentiores aliud agunt, in tenuiſſima lora illam diſcindunt, atque his extenſis per ſepulcri circuitum terram dimetiuntur: tantum nanque in alio orbe defunctum ſortiri credunt, quantum hîc ab amicis illi hoc corio admenſum fuerit: Triceſimo die luctum finiunt. Quidam Tartarorum Chriſtiani nominis, ſed peſſimi, parentes iam ſenio confectos, vt citius moriantur, multa pinguedine diu obeſcant, & inde defunctos comburunt: puluerem diligenter collectum, quaſi pretioſum aliquid obſeruant, illo cibaria ſua quotidie condientes. Qua autem pompa, qua feſtiuitate Tartari poſt regis obitum alium illi ſubſtituant, quoniam nedum ſcribere, ſed legere fortè tædioſum, paucis abſoluam. In locum in campis

Sepeliendi Tartarorũ ritus.

Chriſtiani nominis Tartari parentes necant.

ptum, ad hócque conſuetum, Principes, duces, barones, & omnis populus totius regni conueniunt: tum eum, cui regnum aut ex ſucceſſione, aut electione debetur, in thronum aureum collocant, atque procidentes vnanimi voce, & excelſa omnes in hunc modum acclamant: Rogamus, volumus etiam, & præcipimus vt domineris nobis. Reſpondet ille: Si hoc à me vultis, neceſſe eſt, parati ſitis, quicquid præcepero, facere: quem vocauero, venire: quocunq; miſero, ire: quemcunque occidi iuſſero, id intrepidos faceſſere, & totum regnum in manus noſtras ſtatuere atque committere. Vbi reſponderunt, Sumus: inquit rurſus, Ergo oris mei ſermo, decætero gladius meus erit. Fit applauſus à populo. Principes interea ipſum è regio ſolio exceptum ſupra filtrum in terra ſtratum humiliter ſedere faciunt, ita alloquentes: Vide ſurſum, & agnoſce Deum, ac reſpice filtrum, in quo ſedes deorſum: ſi bene adminiſtraueris, ad votum habebis omnia: Si autem malè, adeò rurſus humiliaberis, ſpoliaberíſque, vt ne exile hoc filtrum, in quo ſedes, tibi relinquatur. Quo dicto, chariſſimam vxorum adiungunt, & ambos cum filtro eleuantes, hunc omnium Tartarorum Imperatorem, illam Imperatricem ſalutant. Adſunt tum mox ab omnibus gentibus, quibus imperare habet, dona. Adſunt & quæcunque Rex defunctus reliquit, de quibus nouus Imperator vnumquenque principum

Mos in regis creatione memorandus.

Regum poteſtas notatur.

cipum donat, cætera ſibi ſeruari præcipit, & cum hoc comitia diſſoluit. In eius manibus, ſeu poteſtate omnia ſunt: nemo poteſt, audetq́; dicere, hoc meum eſt, vel illius eſt. Nemo commorari in aliqua terræ parte debet, quàm in aſſignata. Imperator ipſe ducibus aſſignat, duces millenarijs, millenarij centenarijs, centenarij decanis, decani cæteris. Sigillum, quo vtitur, ita inſcribitur: Deus in cælo, & Chuichuth Cham in terra: Dei fortitudo, & omnium hominum Imperator. Quinque maximos & robuſtiſſimos exercitus habet, quinque duces, per quos omnes, qui obſtant, expugnat: aliarum gentium legatis ipſe non loquitur, nec etiam in conſpectum admittit, niſi tam ipſi quàm munera (ſine quibus venire præſertim non debent, nec poſſunt) à mulieribus quibuſdam ad hoc deputatis prius purgati fuerint: per medias perſonas reſpondet, quibus quando & quandiu loquitur (quantumcunq; magni ſint) flexis genibus auſcultare debent, & ita attendere, vt ne à verbo quidem aberrent. Nemini enim licet Imperatoris verba mutare: Nemini latæ ab illo ſententiæ qualicunq; modo contraire. In publico is nunquàm bibit, neque aliquis Tartarorum princeps, niſi prius cantetur ei, aut cithari Zetur. Potentiores quum equitant, vmbella, quæ longiori haſtæ impoſita iuxta eos portatur, obumbrantur: quod & mulieribus eorum fieri dicunt. Et tales Tartarorum

Sigillũ imperatoris Tartarorũ.

Imperator Tartarorũ per ſe non reſpondet.

Potẽtiores Tartarorũ quũ equitant obumbrantur.

rorum

rorum genti mores anno abhinc ducenteſimo erant, hi viuendi ritus. Georgiani, quos Tartari eodem ferè tempore deuicerunt, cultores Chriſti erant, ritum Græcorum ſeruantes, Perſis vicini: longo terrarum tractu à Palæſtina ad Caſpios vſque montes eorum dominium extendebatur. Epiſcopatus decem & octo habebant, & catholicum vnum, id eſt, epiſcopum vniuerſalem, qui loco patriarchæ erat. Antiocheno patriarchatui ab initio ſubiecti erant: bellicoſi homines: raſuram in capite faciebant, clerici rotundam, laici quadratam. Mulieres eorum quædam equeſtris ordinis erant, & ad prælium edoctæ. Georgiani ordinatis iam aciebus in pugnam ituri repletam optimo vino pugillarem cucurbitam epotare ſolebant, & aduerſarios poſteà animoſius adire. Clerici vſuræ & ſimoniæ liberè vacabant: cum Armenijs mutuo & perpetuo odio perſiſtebant: Erant enim & Armenij Chriſtiani nominis populus antequàm, Georgianis ſubactis, Tartari illos ſuperauere: ſed à fide, rituq; orthodoxæ eccleſiæ in multis diſcordabant. Diem natalis Domini ignorabant, nullas feſtiuitates, nullas vigilias, nec etiam quatuor tempora obſeruabant. Sabbato Paſchæ non ieiunabant, Chriſtum eo die circiter veſperam reſurrexiſſe aſſerentes. Omnibus ſextis ferijs infra Paſchatis & Pentecoſtes feſtiuitates carnes manducabant. Multum ieiunabant, à ſeptuageſima quidem

Georgianorum ritus.

Radũtur in capite Georgiani.

Mulieres ad bellũ edoctæ.

Armeniorum ritus.

Ieiunia Armeniorũ.

quidem incipientes ita ſtrictè, vt nec in quartis ſextiſq; ferijs oleo, vino, aut piſcibus vterentur: plus peccare exiſtimantes, qui his diebus vinum biberet, quàm eum, qui Veneris gratia lupanar ſubiret. Die Lunæ penitus ſe ab omnibus cibis abſtinebant, die Martis ac Iouis comedebant ſemel, die Mercurij & Veneris omnino nihil, Sabbato verò & Dominico die eſitabant carnes, & reficiebantur lautè. Per totam ſeptuageſimam, exceptis ſabbatis & dominicis diebus, miſſarum officia nemo celebrabat, nec etiam ſextis ferijs per totum annum: per hoc enim violari ieiunium volebant. Porrò duorum menſium infantes, & quoſlibet alios indifferenter communioni admittebant, aquam ſacrificio non addebant: cum lepore, vrſo, corniculis, & huiuſmodi, ſicut Græci, Iudaizabant. In calicibus vitreis & ligneis celebrabant: quidam ſine paramentis & ſacerdotalibus veſtimentis omnino: quidam cum diaconi & ſubdiaconi infula tantùm operti. Vſuræ & ſimoniæ tam clerici quàm laici, quemadmodum Georgiani, æquè ſtudebant omnes. Sacerdotes quoq; diuinationibus & necromantiæ incumbebant. Potationibus magis, quàm laici, vacabant. Vxores ducebant, ſed poſt mortem alterius ſecunda coniugia vtriſque prohibita erant. Adulteram viro repudiare, & aliam ducere, licentiam epiſcopi dabant. De igne purgatorio penitus nihil

Sacerdotes Armeniorum vxores ducebant.

nihil tenebant. Negabant etiam obſtinatè in Chriſto duas naturas fuiſſe. In triginta articulis à recto Chriſtianæ pietatis tramite eos aberrare Georgiani prodidere.

De Turcia, Turcarumq; moribus, legibus, & inſtitutis omnibus. CAP. XI.

TErra, quæ nunc Turcia eſt, maiorem Armeniam ab ortu habet, excurritq; ad Cilicum vſq; pelagus, Septentrionem verſus Euxino terminatur. Ab Aitono Turquia dicitur. Plures in ea prouinciæ: Lycaonia, in qua Iconium caput gentis: Cappadocia, in qua Cæſarea: Iſauria, vbi Seleucia: Licia: quæ nunc Briquia: Ionia, quæ Quiſcum, vbi Epheſus: Paphlagonia, vbi Germanopolis: Lenech, vbi TrapeZus. Hoc quicquid eſt terræ, quæ hodie Turciæ tenet nomen, nō vna gens inhabitat, ſed Turcæ, Græci, Armeni, Sarraceni, Iacobitani, Neſtoriani, Iudæi, Chriſtiani. Secundum leges & inſtituta plerunque viuentes, quas Mahometus pſeudopropheta Sarracenis Arabiæ genti anno ſalutis ſexcenteſimo atque vndetrigeſimo ſanxit: vir dubium Arabs an Perſa, vtrunque enim traditur. Patre malorum dæmonum cultore, matre Iſmaëlita, & ob id Hebraicæ legis non ignara: diſtrahere puerum illi, ambiguúmque effingere, dum hic, dum illa ſuam vterque legem ingerit. Igitur vtroque puer imbutus cultu, neutrum adultus recepit, quin homo callidus

Turciæ fines.

Gētes Turciam incolentes.

Mahometi parentes.

dus, atque vafer ingenio, inter Chriſtianæ pietatis viros diutiſſimè verſatus, rem pernicioſam humano generi ex duabus legibus commentus. Hebræos aiebat impiè facere, qui Chriſtum natum ex virgine inficiarentur, quando id prophetæ viri præcipua ſanctitate, diuinóque afflati ſpiritu, futurum cecinissent, expectandúmque multò anteà prædixiſſent: contrà Chriſtianos ſtultè credere Ieſum Dei amiciſſimum, natúmque ex Virgine, opprobria & cruciatum à Iudæis perpeti voluiſſe. Martinus Segonius Nouomontanus ſuo hæc de Chriſti regis noſtri ſepulcro memoriæ prodidit: Sarracenos & Turcas, ex antiqua Mahometi prædicatione ridere Chriſtianæ gentis homines, qui id conditorium venerabundi obſeruent. Chriſtum prophetam ſummum affirmantes, ex Dei ſpiritu, omnis terrenæ labis expertem, venturum iudicem gentium: inficiari tamen verum ipſius ſepulcrum adiri, quoniam glorioſum corpus, diuino conceptum flatu prorſus fuerit impaſſibile. Hæc Segonius, & alia in hanc ſententiam, quæ à Mahometicæ gentis hominibus non magis impiè, quàm ſtultè, in noſtros iactari ſoleant. His pſeudopropheta quum ſuam gentem malis imbuiſſet, legem tulit, cui ne ab hominibus ſanæ mentis quandoque iretur obuiàm, abrogaretúrque, vt ſordidæ & peſtilenti, capitalem inſcripſit pœnam, ſanxitq́; in

ſuo

Ex duabus legibus Mahometus vnam commentus.

Sarraceni & Turcæ quid de Chriſto.

uo alcorano, ſi quis de ea auſus eſſet diſpu- De lege Mahometi diſputare capitale eſt.
are. Qua ſanctione palàm fecit nihil ſynceri
n ea lege eſſe, quam velut myſterium quod-
dam texerit, vetueritq́; tractari, vt quale eſſet
id, quod ferebatur, populus haud ſcire poſſet,
Sergij Monachi Neſtorianæ impietatis viri Sergius Monachus.
conſilio & opera in illa ferenda præcipuè vſus.
Hæc vt popularior eſſet, ex omnium gentium Lex Mahometi ex ſectis multis mendicata.
ſectis aliquid aſſumpſit. Chriſtum in primis
laudandum cenſuit, virum fuiſſe affirmans
ſanctum, & omni virtute præſtantem, eun-
démque ſupra humanitatis faſtigium ponere,
nunc verbum, nunc ſpiritum & Dei animam
prædicans: virginis vtero natum: ipſam virgi-
nem miris efferre laudibus, aſtipulari miracu-
lis & Euangelicæ hiſtoriæ quatenus à ſuo non
diſcrepat Alcorano. Euangelia ab Apoſto-
lorum diſcipulis corrupta eſſe dicebat, opor-
tuiſſe per Alcoranum ſuum emendari: &
Chriſtiani nominis multitudini per hæc blan- Chriſtianis per quæ Mahometus blanditus.
ditus à Sergio voluit baptizari: inde in aliorũ
ſtudia concilianda cum Sabellianis negare tri-
nitatem: cũ Manichæis binariũ in diuinis nu-
merum ponere: Negare æqualitatem patris &
filij cum Eunomio: Spiritum ſanctum creaturã
dicere cum Macedonio: cum Nicolaitis multi-
tudinem vxorum probare, & vetus teſtamen-
tum, tametſi id quoq; diceret quibuſdam in lo-
cis non carere vitio: prætexuit his ambagibus
incredibilem illecebram, qua facilè vita capi-
tur,

tur, remiſſis ſuæ genti Veneris & omnium voluptatum habenis. Serpit peſtis hæc propterea in gentes innumeras, vt iam quota pars hominum præ multitudine illa à vero aberrantium adhuc ſit in officio, ex hoc facilè attendi poteſt, quòd Chriſto credat non Europa tota, Mahometo autem & illius maxima pars cum tota ferè Aſia & Aphrica. Sarraceni, qui hanc pſeudoprophetæ impietatem & delirium primi acceperunt, eam Arabiæ partem incolebant, quæ Petrea dicta eſt, vbi videlicet terra ipſa ab vno latere Iudææ inſerta eſt, et reliquo Aegypto, à Sarraco loco Nabathæis propinquo: ſiue, vt ipſi volunt, à Sara Abrahæ vxore appellati: vnde legitimos ſe omnium mortalium ſolos diuinæ promiſſionis ſucceſſores eſſe adhuc perſuaſum habent. Agriculturæ quidem vacabant, & rei pecuariæ, maior autem pars militiæ: & ob id ab Heraclio ad Perſicum bellum ſtipendio conducti, quum ſe ab illo poſt conſequutam victoriam fraudari cognouiſſent, ira & ignominia accenſi Sarraceni Mahometo duce & monitore in Syriam ſecedentes Damaſcum occupabant, vbi copijs & commeatu aucti Aegyptum petebant, qua ſubacta Perſidem, poſtea Antiochiam, & hinc Hieroſolymam: adeò potentia & fama in dies eorum res creſcebant, adeò in dies augmentabantur, vt nihil amplius ipſis reſiſtere poſſe timeretur: quum Turcæ fera & crudelis

Voluptatũ indulgẽtia.

Sarraceni vnde appellati.

Rerũ Sarracenorũ incrementa.

Turcę qualis gens & vnde progreſſa.

Scyth

Scythica gens ex Caſpijs montibus à finitimis pulſi iam per Caucaſeas portas in minorem Aſiam primò, poſteà in Armeniam, Mediam, ac Perſidem deſcendentes, vi, & armis omnia ſibi ſubiugarent. Sarraceni igitur his vtpote Imperij fines defenſuri obuiàm proceſſerant, ſed quia ipſis impares erant, in breui ad eam deſperationem adducti ſunt, vt Mahometi fide ab his recepta, paſſi ſint eos in Perſide ſecum regnare: vt neſcias vtra gens maiorem fecerit iacturam, quæ tanto regno ceſſerit, an quæ eam ſibi peſtem inculcari paſſa ſit regnandi cupiditate. Vnius itaque fidei vinculum ita vtranque gentem copulauit, vt Sarraceni pro Turcis, & contrà Turcæ pro Sarracenis indiſcreta appellatione aliquandiu vocati ſint. Nunc, vt video, Turcarum nomen inualuit, altero abolito. Non vnum apud hos equitum genus in vſu. Sunt Thimarcini, qui ſtipendiarij interpretantur, ad octoginta millia: hi vicos, villas, caſtella, vt quiſque meritus eſt, Regis indulgentia poſſident ſtipendij loco, præſtoq; ſunt Senſacho, duci videlicet eius prouinciæ, cui attributi ſunt. In duos hodie diuiſi ſunt exercitus, Aſiaticum & Europæum, ductu inde maiorum ducum militaturi, quorum hic Aſiæ, ille Europæ præſidet. Hos Baſſas gentili lingua appellant. Sunt & Aconiziæ fatales dicti, hi ſine ſtipendio militant, ſempérque agmen præcedunt prædabundi, quintam prædæ partem regi debent

Turcæ & Sarraceni in vnum conflu xi.

Militia Turcarũ ex quibus cõſtet.

Baſſæ exercitus Turcarũ duces.

Aconiziæ milites fatales.

bent, manubiarum nomine: ſunt hi circiter quadraginta millia. Abijt tertium genus in Charippos, Spahiglanos, & Soluphtaros: præ-

Charippi equites illuſtres.

ſtantiſſimi horum Charippi equeſtris dignitatis illuſtres, & circa regem frequentes octingenti numero ex Scythis Perſiſq́;: neque alio genere hominum lecti in conſpectu regis inſigniter, quum opus eſt, dimicant.

Spahi & Soluphtari Regij ſtipatores.

Spahi & Soluphtari ſunt, qui ab initio ad turpem vſum, pueri adhuc, apud Regem fuere, mox adulti Regis indulgentia vxorem ducunt, auctiq́; dote coniugis & ſtipendio plurimum oratorum vtuntur officio, Regis latus dextra læuáque ſtipantes inter eundum. Ad præfecturas & cæteras dignitates ex hoc ferè ordine leguntur. Mille ſunt & trecenti numero.

Peditũ Turcarum triplex ordo.

Triplex in peditibus ordo. Ianizari, hi impuberes adhuc ex toto Imperio leguntur à conquiſitoribus, aliquandiu militari diſciplina inſtruuntur, ſub magiſtro in publicis gymnaſijs, mox militiæ adſcripti amiciuntur breuiori veſte, & pileo albo, ac ſurſum verſus erecto: arma, ſcutum, enſis, & arcus: hi caſtra muniunt, vrbes oppugnant, ſúntque ad viginti millia, & amplius. Secundi ſunt ordinis Aſappi, leuis armaturæ pedites, enſe, ſcuto, & longiore haſta inſtruuntur, rubro pileo à Ianizaris diſcreti: hoſtium equos in prælio confodiunt: horum numerus ad belli magnitudinem accommodatur, minimum quadraginta millia, cum rege proficiſcuntur: his ſtipendium

cum bello finitur ex hoc inſtituto. Regius habet exercitus ad ducenta armatorum millia. Cæterùm peditum turba ſine ſtipendio voluntariorum, aut euocatorum, suntque his calones mixti, lixæ, fabri lignarij, & qui pugnantibus neceſſaria miniſtrant: ſternunt vias, per loca ardua & abrupta: pontes fluminibus aut ſtagnis imponunt, aggeres in hoſtes erigunt, cateráque ad expugnationes vrbium vtilia expediunt. Comitantur caſtra numularij, trapezitæ, inſtitores, atque aliorum id genus hominum ingens colluuio, ne quid deſit eorum, quæ humano vſui conducunt. Sed nihil eſt, quod in ea gente magis mirari poſſis, quàm celeritas in agendo, in periculis conſtantia, obſeruatio imperij: ad minima delicta capite plectuntur: profunda & vorticoſa tranant flumina, abruptos ſuperant montes, iuſſi per æqua & iniqua eunt præcipites, non vitæ, ſed imperij memores, peruigilij, inediæq; tolerantiſſimi: nulla ibi ſeditio, nullus tumultus: fremitu, non clamore, vtuntur in prælio: in caſtris noctu tam pertinax ſilentium, vt patiantur captiuos dilabi, ne tumultus excitetur aliquis. Hi ex omni mortalium numero hodie legitimè militant, vt nemini mirum videri poſſit, quid ſit, quòd res eorum tantum ad hunc diem creuere, quantum ducenteſimo abhinc anno nullius alterius gentis: poſſitq; verè dici eſſe id genus hominum inuictum, niſi aut lue, aut peſte aliqua teter-

Regius exercitus ducẽta millia.

Turcarum in re militari peritia.

Soli Turcæ legitimè militant.

rima, aut domeſtica diſcordia vincantur. Veſtitus, quo milites vtuntur, honeſtiſſimus eſt, nihil indecentiæ, nihil inhoneſtatis omnino habens. In ſellis ac frænis nulla curioſitas, aut ſuperfluitas eſt. Armis indutus eorum nemo incedit, niſi quum pugna inſtet: arma poſt eos in ſarcinis deferuntur. Vexillis non vtuntur, ſed lanceis, ex quarum ſummitate quædam diuerſicoloria fila dependunt, per quæ ſinguli ducum à ſuis internoſci valeant. Tympano tamen & fiſtulis ad conuocandum, concitandúmque ad pugnam vtuntur. Regiſtrario, qui magnatum vnus eſt, defuncto bello præſentari omnis exercitus debet, tum vt qui, & quot bello amiſſi ſint, cognoſcatur, cùm vt in illorum locum alij ſcribantur. Pro militibus in omnibus congregationibus & conuiuijs orant, ſed multò magis pro communi patria cauſa cæſis, felices beatôsque eos appellantes, quòd non domi inter coniugum, filiorúmque lamentationes obierunt, ſed foris inter hoſtium fremitus, haſtarúmque fragorem. Maiorum ſuorum victorias deſcribunt, deſcriptas cantant, & extollunt: multum enim militum animos per hoc excitari exiſtimant. Domus, & cætera ædificia ſub quibus habitare ſolent, de lignis & terra vulgò ſunt, pauca de lapidibus: ſolorum magnatum domus, balnea, & Deorum templa ex his vulgo conſtructa: quamuis & plebeiorum quidam locupletes adeò ſunt, vt

Vexillis nõ vtũtur Turcæ.

Tympano & fiſtulis etiam Turcę vtuntur.

Pro militibus & cæſis ſuis Turcæ orant.

Maiorũ victorias Turcæ decãtãt.

Humiliter Turcæ ædificant.

exercit

exercitum armare expedireq́; integrum vnus poſſit : ſed quia frugales ſint, & omnem ſumptum deuitent, humilitatem deligant, voluntariam hanc paupertatem, & rerum ſitum patienter ferunt. Ob hanc etiam cauſam picturas abijciunt, imaginum ſculpturas ſic abhorrent, ſic deteſtantur, vt Chriſtianos, qui eis tantum delectentur, idololatras vocitent, & in veritate eſſe contendant. Sigillis in literis, ſiue regis, aut cuiuſcunq; alterius fuerint, nullis vtuntur, nullis ſignis obmuniunt : fidem habent ſtatim vbi ſolummodò mittentis nomen audierint, aut ſcribentis ſtylum inſpexerint. Campanarum vſus apud eos nullus, nec etiam Chriſtianos inter eos habitantes habere ac vti permittunt. Pro pecunia aut aliqua alia re non ludunt, ludere repertos ignominijs multis & probris afficiunt, & proſequuntur. Ad ſedendum ſcamnum, ſedile, aut aliud fulcimentum nemo cuiuſcunq; dignitatis conditionísve exiſtat requirit, ſed decentiſſima quadam & membrorum & veſtium compoſitione ſuper terram puerorum more recumbit. Menſa, ſupra quam veſcuntur, vt plurimum è corio bubulo parata eſt, aut ceruino non concinnato, & adhuc hirſuto, rotunditatem habẽs, quatuor vel quinque palmarum latitudinis circulos multos per circuitum inſutos ferreos, quibus quum corrigiæ inductæ ſunt, inſtar burſæ clauditur, expanditur, & portatur. Domum, eccleſiam, aut alium

Chriſtiani idolatrę à Turcis habentur.

Sigillis literas Turcæ nõ roborãt.

Sedibus & ſcãnis Turcę nõ vtuntur.

Mẽſa Turcarum de corio eſt.

locum, in quo ſedendum eſt, niſi diſcalceatus, nemo intrat, quum inhoneſtum, indecorumq́; valde habeatur, vt calceatus quis ſedeat: quare calceamento quodam vtuntur, quod facilè & deponi poteſt, & recipi. Locus, in quo vel domi, vel in eccleſijs ſedetur, ſtratus tegetibus laneis eſt, aut ſcirpeis: habentur quoq; interdum, propter locorum humilitatem, & immunditiam, tabulata. Veſtimentis vtuntur tam viri quàm fœminæ ſatis largis & longis, in anteriori parte apertis, quo honeſtiùs curuati Naturæ opus perficere, celareq; poſſint. Multum enim in egeſtione cauetur, ne Meridiem verſus, quò orantes ſe vertere ſolent, faciem conuertant. Multùm etiam ne ab homine quopiam conſpecti turpitudinem ſuam oſtendant. Curuati etiam, quemadmodum apud nos mulieres, micturiunt: nam ſi ſtando quiſpiã mingeret, pro ſtulto aut hæretico ab omnibus haberetur. A vino, quoniam peccati & omnis immunditiei ſeminarium ſit, ex lege abſtinent, vuas tamen comedunt, & muſtum potant. Abſtinent ſe quoque à carne & ſanguine ſuillo, necnon ab omni morticino, reliquis comeſtibilibus cunctis veſcentes. Diem Veneris ab omni labore feriati tanto ſtudio & religione colunt, quanta nos Dominicam, aut quanta Iudæi ſabbatum. In ſingulis ciuitatibus eccleſia vna principalis eſt, in qua eo die poſt meridiem conueniunt omnes, atq; oratione ſolen-

Veſtimenta Turcarũ fluxa.

Viri curuati mingũt.

Vinum non bibũt Turcæ.

Caro ſuilla, & oẽ morticinum vitatur.

Dies Veneris Turcis ſacra.

niter

niter peracta, prædicatio ſit. Vnum Deum confitentur, qui nullum ſibi vel ſimilem habeat vel æqualem, cuius propheta fidelis Mahometus ſit. Quinquies in die Sarraceni omnes orare tenētur, faciebus ad Meridiem verſis & hoc antequam faciant, perfectiſsimam corporis munditiam habere, culum, veretrum, manus, brachia, os, aures, nares, oculos, capillos, ad vltimum pedes etiam decentiſsimè lauare, præſertim poſt coitum & egeſtionem, niſi ægrotauerint, vel in itinere fuerint. Si verò aqua eis ad hoc deſit, quod tamen contingere rarò aut vix poteſt, (quòd in omnibus ciuitatibus continua balnea ad hoc habeantur) puluere mundæ & recentis terræ perficiunt: ante ablutionem hanc, pollutus quacunque pollutione loqui ſecum, aut ſe etiam videre, quantum poſsibile eſt, permittit neminem. In quolibet anno menſem integrum & hebdomadam ſtrictiſsimè ieiunant, interdiu nec comedentes, nec bibentes quicquam, nec etiam ſe mulieribus commiſcentes: poſt Solis autem occaſum aduſque ſequentis diei exortum cibis, potibus, ac Veneri ad placitum indulgent. In fine ieiunij, & poſteà iterum ſexageſimo die Paſcha celebrant, in memoriam arietis Abrahæ oſtenſi in ſacrificium filij loco: noctiſq; cuiuſdam, in qua Alcoranum de cælo datum exiſtimant. Semel quotannis etiam domum Dei, quæ in Mecha eſt, ire Sarraceni omnes debent, tum pro-

Quinquies in die orare Turcæ tenentur meridiē verſus loti corpore.

Cōtinua in omnibus ciuitatib⁹ balnea.

Ieiunia Turcarum.

Paſcha Turcarum.

Domus Deī in Mecha.

pter profeſsionem ſuæ recognitionis, tum propter annuos honores Mahometo perſoluendos, cuius ſepulcrum ibi obſeruatur. Religionem, ſeu ſectam ſuam abnegare Sarraceni neminem cogunt, nec iſtud alicubi perſuadere conantur: quamuis Alcoranus præcipiat, vt aduerſarios prophetasq; eorumdem perdant, & omnibus modis perſequantur: vnde fit vt in Turcia omnium ſectarum gentes habitent, & quæque, vt ſolet, ſuo Deo ſacra faciat. Sacerdotes prætereà eorum à communi populo non multum differunt, nec à priuatis ædibus eccleſiæ. Alcoranum ſcire ſufficit, & quæ ad orationem, cultumq; legis pertinent: meditationibus, literarumq; ſtudijs minimè vacant. Non enim eccleſiarum, aut animarum aliqua cura occupati ſunt, ſacramenta nulla habent, reliquiarum, ſacrorumq; vaſorum, & altarium nulla obſeruatio, ſed vxoribus, liberis, ac cæteræ familiæ intenti, agriculturæ, mercaturæ, venationi, & ſimilibus ſtudijs, quibus victus quæritur, & vita ſuſtentatur, quemadmodum laici, cæteriq; incumbunt: nihil eſt ipſis facere illicitum, nihil prohibitum. A ſeruitute, ab exactionibus immunes ſunt. Honoris plurimum ab omnibus percipiunt, vt qui legis ceremonias ſciant, eccleſijs præſideant, & alios docere poſſint. Gymnaſia multa & magna habent, in quibus ciuiles leges à Regibus latæ pro regni adminiſtratione, defenſionéque plurimi

Sarraceni ad ſectã ſuã cogunt neminem.

Sacerdotes Turcarum.

Gymnaſia Turcæ multa habent.

plurimi docentur, quorum dein quidam ecclesiaſticis, quidam ſecularibus officijs præficiuntur. Sunt etiam in ea ſecta multi & varij religioſi, quorum quidam in nemoribus & ſolitudinibus vitam villatim ducentes hominum commercia effugiunt, quidam in ciuitatibus, hoſpitalitatem exercentes peregrinos pauperes ad hoſpitia ſaltem recipiunt, ſi non habeant quo reficere poſſint, ex mendicitate enim & ipſi viuunt: alij per ciuitates vagantes in vtribus quibuſdam bonam atque ſemper recentem aquam portant, quam cuiq; petenti bibendam vltro offerunt: pro quo pietatis officio, ſi quid ipſis porrigitur, accipiunt: cupiunt nihil, tantam religionis oſtentationem in dictis & factis, in moribus & geſtu præ ſe ferentes, vt non homines, ſed Angeli credi poſſint. Signum quoddam quiſque gerit, per quod cuius profeſſionis ſit, internoſci habet. Iuſtitiæ Sarraceni ſeu Turcæ exactores ſtrenuiſſimi ſunt: qui hominis ſanguinem fuderit, pari pœna ſemper plectitur. In adulterio deprehenſus cum adultera abſq; miſericordia, abſque mora lapidatur. Eſt etiam fornicarijs ſua pœna expreſſa: octingentos flagelli ictus ſeu verbera tolerare debet, qui præuentus fuerit. Fur prima & ſecunda vice deprehenſus, totidem ictibus flagellatur: tertia, manu truncatur: quarta, pede. Qui damnum alicui infert, pretio æſtimato ſatisfacere compellitur. In

Religioſorũ Turcarũ familiæ.

Iuſtitia Sarracenorũ.

Adulterorũ pœna.

Furũ pœna

poſſeßionibus repetundis vt petitum teſtibus comprobetur, lege ſancitum, vtq; negator iuramento ſeſe expurget. Teſtes *nullos niſi valde idoneas, probatasq; perſonas, & quibus ſine iuramento credi poßit, admittunt.* Inquiſitores *per regionem multi etiam conſtituti ſunt, qui orationum, ad quas tenentur, negligentes indagatos talibus quidem adficiunt ignominijs: tabulam vnam cum pluribus caudis vulpinis illorum collis appendunt, & hinc inde per totam ciuitatem trahentes non dimittunt, donec ſe certa pecunia abſoluant.* Extra *matrimonium nemini, qui ad prouectam ætatem iam peruenerit, vitam agere licet.* Vxores *autem ducere legitimas quatuor poſſunt, & demptis matribus & ſororibus quaſcunque volunt, nulla ſanguinis habita ratione: illegitimas verò quotquot placuerint, & enutriri valeant.* Filij *tam ex his, quàm ex illis ſuſcepti, hæredes in patris bonis æqualiter habẽtur.* Hoc *tamen ſeruato, quòd duæ filiæ filio vno coæquantur.* Coniuges *duas aut plures non in vna domo, nec etiam in vna ciuitate habent, ob iuges contentiones earum, atque inquietudines, ſed in ſingulis ciuitatibus ſingulas.* Libertatem *viri eas tertiò repudiandi habent, tertiò item recipiendi.* Repudiatæ *verò à quo viro ſuſcipiantur, ſi lubet permanere poſſunt.* Hæ *in veſtitu honeſtißimæ ſunt.* In *capite mitris vtuntur velis ipſis ſuperpoſitis, ita, vt decen-*

Vxores Turcæ quatuor ducunt.

Repudium apud Turcas.

Mulierum Sarracenarũ veſtitus.

ter hac inuolutæ, vna veli extremitas à dextra aut ſiniſtra capitis parte dependeat, quæ, ſi domum exire, vel in domo in virorum conſpectum prodire debeant, ſine mora totam faciem præter oculos velare poßint. Nunquàm *audet fœmina Sarraceni, vbi virorum congregatio eſt, apparere.* Forum *adire, vendere aliquid, aut emere, omnino fœminis illicitum.* In *eccleſia maiori locum à viris longè remotum habent, & adeò occluſum, vt nemo introſpicere poßit, nec aliquo modo intrare. Quem tamen non omnes, ſed magnatum ſolùm vxores, & nunquàm aliàs, quàm die Veneris, ad vnicam orationis meridianæ horam, quæ apud eos, vt dictum eſt, ſolennis eſt, intrare debent.* Colloquutio *viri & mulieris in publico adeò rara eſt, adeò præter conſuetudinem, vt ſi inter eos per annum integrum morareris, ſemel vix videre poſſes.* Virum *apud mulierem in aperto ſedere, aut equitare cum aliqua, pro monſtro duceretur.* Coniugati *mutuò, alijs videntibus, nunquàm laſciuiunt, nunquàm rixantur, quum nec viri erga mulieres grauitatem vnquam remittant, nec mulieres erga viros reuerentiam.* Magni *domini, qui apud ſuas perpetuò eſſe non poſſunt, ad earum cuſtodiam deputatos* Eunuchos *habent, qui tanta cuſtodia illas obſeruant, & tuentur, vt præter maritum impoßibile vlli viro ſit eas alloqui poſſe, impoßibile ipſas poſſe præuaricari* (Eunuchi mulieribus deputati.)

ricari

ricari. Poſtremùm Mahometo, legibusq́; ipſiu fidei tantum Sarraceni tribuunt, vt illas ſeruantibus æternam beatitudinem certiſsimè pr mittant: Paradiſum videlicet deliciarum, hortum dulcibus & amœniſsimis aquis quaquauerſum irriguum ſub puro & temperato cælo conſtitutum, in quo quicquid velint habituri ſint: omnium ferculorum genera ad ſaturitatem, ſerica atq; purpurea indumenta, adoleſcentulas ad nutum ſpecioſas, cum aureis, argenteiſque vaſis, Angelos pincernarum more in aureis lac, in argenteis vina rubra vbertim propinantes miniſtros. Contrà, non ſeruantibus infernum comminantur, interitumq́; ſempiternum. Hoc etiam credunt, quòd quantiſcunque quis criminibus obnoxius, ſi moriturus tantùm deo credat, & Mahometo, ſaluus fiat.

De Chriſtianis, eorumq́; origine & ritibus. CAP. XII.

Cauſæ natiuitatis Chriſti.

CHriſtus Ieſus Dei patris omnipotentis verus & æternus filius, ſecunda in ſancta indiuidua æquali perpetua trinitate perſona, incomprehenſibili & à ſeculo abſcondito conſilio, atq; myſterio, anno abhinc milleſimo quingenteſimonigeſimo, vt miſeros, & infelices homines in primis parentibus Adam & Heua per inobedientiæ peccatum, eheu, lapſos, & ob id multis ſeculis cæleſti patria excluſos erigeret, eoq́; reduceret: ac detruſorum ſpirituum vetuſtiorem ruinam, ad quam ſupplend

ılendam præcipuè creati fueramus, aliquando n cælo reſarciret; Sancti ſpiritus cooperatione n Iudæa à virgine Maria de progenie Dauid iomo conceptus, & natus eſt. Triceſimo vi-æ ſuæ anno vſque in triceſimumquartum, quo ix Iudæorum inuidia cruce affixus perijt, Iu-læam omnem percurrens, Iudæos primùm, leinde alias gentes ab antiqua Moſaica le-ge, ab idolorum profana cultura ad nouam ſuam inſtitutionem adhortatus eſt. Sequaces quotquot habere potuit diſcipulos appellauit: Ex quibus duodecim ſelectioribus poſt mor-tem ſuam, cùm (vt prædixerat) iterum vi-uus apparuiſſet, commiſit, vt apoſtolorum, ſi-ue legatorum nomine, in orbem vniuerſum irent, & quæcunque ab eo didiciſſent, vi-diſſéntque, creaturæ omni prædicarent. Simon Petrus, cui eccleſiæ ſuæ regimen, principa-túmque diu anteà poſt ſe ſuſcipiendum tra-diderat, quum poſt ſancti Spiritus perceptio-nem alij ad alias terræ oras, vt ſortiti & iuſ-ſi fuerant, ad prædicandum diuertiſſent, pri-mùm Antiochiam venit, ibíque eccleſiæ ca-thedram primariam conſtituens, cum alijs apoſtolis, qui ſæpius ad eum venerant, conci-lium celebrauit: in quo inter cætera Chriſtia-nos à Chriſto deinceps dici decretum, qui illius dogma, orthodoxámque pietatem amplexi tue-rentur. Romam deinde ſede primaria tranſla-ta, pro maximo ipſe, & ſucceſſores ſui ſemper habuere

Maria vir-go Chriſti mater.

Chriſti ſe-quaces di-ſcipuli vo-cati.

Petrus ec-cleſiæ chri-ſtianę prin-ceps.

Antiochia prima ec-cleſię ſedes.

A Chriſto Chriſtiani appellati.

habuere negotio, rudem, & incultam adhuc Chriſtiana religio à quibus ſumpta *Chriſti ſui ſectam, eámque profeſſos aliquo bono ordine & gubernatione ex Moſaica lege, quam Chriſtus non ſoluere, ſed adimplere veniſſet, ex politijs Romanorum, Græcorum, Aegyptiorum, aliarúmque gentium ſacris & profanis ritibus, legibus, moribus: ex ſaluberrima in primis Chriſti Ieſu doctrina, & ſancti Spiritus inſpiratione cultiores facere. Rem aggreſſi, quemadmodum non ſolùm apud Hebræos, ſed alias etiam gentes, diuiſos viderint homines in ſacros & profanos, & tam his, quàm illis, pulcherrima ordinatione, ſuos gradus, ſuas dignitates. Eſſe monarcham orbis vniuerſi tunc Romanum Impera-* Romana politia. *torem, eſſe conſules, eſſe patritios, qui & ſenatores, ad arbitrium quorum omnia ordinarentur, eſſe per terram reges multos, duces, comites, præſides, præfectos, ſuffectos, tribunos militum, tribunos plebis, prætores, primipilos, centuriones, decuriones, quaterniones, duumuiros, quæſtores, ædiles, ianitores, ſcribas, lectores, & priuatos homines vtriuſque ſexus multos. In deorum verò templis Regem ſacrificulum eſſe, archiflamines protoflamines,* Hebræorũ ciuilitas. *flamines, ſacerdotes. Pari ordine apud Hebræos in ſacris ſummum Pontificem eſſe, mi-* Græcorum adminiſtratio. *nores ſacerdotes, Leuitas, Nazaræos, luminum extinctores, exorciſtas, ianitores, ſiue æditos, & cantores. Apud Græcos chiliarchos, heca-*

tontarch

ontarchos, pentacontarchos, decarchos, penarchos. Eſſe præter eos quoque tam apud hos, quàm illos diuerſos & virorum & mulierum religioſos conuentus multos, Saducæos, Eſſæos, Phariſæos apud Hebræos: Salios, diales, veſtales apud Romanos. Conſenſere ſanctiſſimi Apoſtoli omnes, vt Petrus, & qui ei in Romana ſede ſuccederent, in perpetuum Papa tanquam pater patrum, vniuerſalis, apoſtolicus, ſanctiſſimus, & ſummus pontifex diceretur. Eccleſiæ catholicæ Romæ, tanquam monarcha Romanus Imperator, orbi vniuerſo præſideret. Cõſules, quorum ſemper duo erant, æquarent in eccleſia patriarchæ quatuor, Conſtantinopolitanus, Antiochenus, Alexandrinus, & Hieroſolymitanus, ſenatores Cardinales exprimerent. Reges, qui tribus ducibus, Primates tribus archiepiſcopis imperantes deſignarent. Archiepiſcopi, ſeu Metropolitani ducibus compararentur, quòd velut illi pluribus Comitibus, ſic ipſi epiſcopis mandarent. Epiſcopi Comitum ſimilitudinem exprimerent. Coëpiſcopi, ſiue epiſcoporum vicarij præſides, præfectos præpoſiti. Tribunos militum archipresbyteri redderent. Tribunos plebis cancellarij, prætores archidiaconi. Centuriones decani. Decuriones presbyteri parochi. Aduocatos ſacerdotes alij. Aediles diaconi. Quaterniones ſubdiaconi. Duumuiros exorciſtæ. Quæſtores hoſtiarij, aulæ ianitores lectores, cantores,

Ro. põt. Papa vocatus.

Quatuor patriarchæ.

Primates.

Archiepiſcopi.

Epiſcopi.

Coëpiſcopi.

Archipresbyteri.

Cãcellarij.

Archidiaconi.

Decani.

Presbyteri.

Diaconi.

Subdiaconi

Exorciſtæ.

Hoſtiarij.

Lectores.

Acolythi.

cantores, ſiue poëtas. Acolythi ſcriptores aut ceroferarios præſentarent. Eos omnes communi appellatione clericos, à cleros, id eſt, ſorte, qua ex populo primùm in Dei ſortem eligebantur, vocari voluere. Septem tamen, quos adhuc Romanus pontifex ſolenniter ſacrificans ſecum in altari habet, cæteris nominatiores eſſe, Epiſcopos ſcilicet, presbyteros, diaconos, ſubdiaconos, acolythos, cantores, quibus ſingulis in eccleſia ſua officia, habitum, atque dignitatem attribuere.

Clericorũ in eccleſia dignitates.

Quid epiſcopis conceſſum.

Epiſcopis clericos alios ordinare, virgines velare, & benedicere, pontifices conſecrare, manus imponere, confirmare, baſilicas Deo dedicare, deponendos ab officio ſacerdotes deponere, & regradari, ſynodos celebrare, chriſma conficere, veſtes & vaſa ſacrare, & alia, quæ etiam minoribus ſacerdotibus communia, vt catechizare, baptizare, ſacramentum altaris conficere, aliis communicare, à peccatis pœnitentes abſoluere, contumaces arctiùs irretire, Euangelium annuntiare.

Sacerdotũ qualis vita & habitus.

Caput in apice, quatuor digitorum latitudine, in rotundum more Nazaræorum radere, & neq; comas, neque barbam nutrire, perpetuò caſtos eſſe, ſacerdotibus omnibus præcipere. Victum his ſolum ex primitiis, decimis & oblationibus eſſe, ſecularibus curis, negotiisq; omnino vacare, honeſtè veſtiri, incedere, & conuerſari: ſoli Deo & eccleſiæ deſeruire, lectioni ſacræ ſedulò incumbere, vt omnia quæ

Chriſt

Chriſtianæ religionis ſunt, in quibus alios inſtituere obligantur, ipſi perfectè norint.

Chriſtianorũ religioſi conuentus.

Religioſi conuentus tam virorum, quàm mulierum, ſunt Benedictini, Prædicatores, Franciſcani, Auguſtiniani, Bernardini, Antoniani, Ioannitæ, Carthuſiani, Præmonſtratenſes, Carmelitæ, Ciſtercienſes, innumeriq; alij, quibus omnibus ex regula, quam ſibi priuatim quiq; præſcripſere, certus habitus, certaq; viuendi ratio eſt: continentiam, paupertatem atque obedientiam perpetuam profeſſi, vt plurimum vitam ſolitariam agunt, quare monachi, id eſt, ſolitarij appellantur:

Monachi ſolitarij.

quidam abbates, quidam præpoſitos, aut priores ſibi præficiunt. Epiſcopi autem Romano tantũmodo pontifici ſubſunt. Cucullo, quamuis nõ vnius coloris, ferè vtuntur omnes, & carnibus abſtinent.

Quindecim ſacræ Epiſcoporum veſtes.

Epiſcopis ſacrificaturis ſacratas veſtes ex Moſaica lege deſumptas ob perfectionem eorum, quindecim numero eſſe, Sandalia, amictum, albam talarem, cingulum, ſtolam, manipulum, tunicam hyacinthinam, dalmaticam, chirothecas, annulum, caſtulam, ſudariolum, pallium, mitram, pedum, & iuxta altare, in quo ſederet, cathedra.

Nouem priuatorũ ſacerdotum veſtes.

E quibus nouem quoque minoribus ſacerdotibus communes eſſe voluere, amictum, albam talarem, cingulum, ſtolam, manipulum, caſtulam.

Romani Põtificis veſtes.

Romano pontifici præter eas ex Conſtantini magni largitione, omnia Romani Imperatoris inſignia permiſſa, tunica coccinea, pur-

purea chlamys, ſceptrum, diadema faſtigiatum, quibus in magnis feſtiuitatibus in ſacrario ritè indutum rem diuinam facturum ad altare ſtipatum procedere, presbytero à dextro, diacono à ſiniſtro lateribus: ſubdiacono cum libro clauſo, ceroferarijsq́; duobus, & vno cum thuribulo ſuffumigante præcedentibus: eò peruentum mitram deponere, atque in imis gradibus peccatorum publicam confeßionem cum comitibus dicere, aſcenſo poſtmodum altari codicem in cornu aræ ſiniſtro iacentem aperiri, deoſculari, & miſſæ ſacrificium ſuis ceremonijs perficere. Subdiaconum Epiſtolam, *diaconum* Euangelium *legere.* Septies per ſingulos *dies* Deum *laudare, orareq́; præſcriptis orationibus, tam maioribus quàm minoribus ſacerdotibus præcepere, circiter veſperum* Veſperas, *ſub noctis crepuſculo* Completorium, *matutino tempore* Matutinas, Primã, Tertiam, Sextam, Nonam, *prima, tertia, ſexta, nona diei horis: & hoc, ſi fieri poßit, in eccleſia ante altare humiliter* Orientem *verſus.* Oratio *dominica, ſymbolúmque* Apoſtolorum, *quemadmodum adhuc hodie à vulgo, ab initio tantùm dicebantur.* Beatus Hieronymus Damaſi *papæ impulſu, pſalmos per ferias digeßit, & horis ſingulis proprios deputauit.* Nocturnis *die ſacro nouem: non ſacro, duodecim.* Laudibus *matutinis quinque,* Veſperis *quinque, cæteris omnibus treis.* Euangelia, Epiſtolas, *aliaq́; quæ ex veteri*

Septies per diem orare ſacerdotes.

Horæ ſepté canonicæ.

Orationes quis ordinauit.

veteri ac nouo inſtrumento adhuc leguntur, præter cantum, pro maiori parte ordinauit. Damaſus antiphonas, quas Ambroſius Mediolanenſium epiſcopus conſcripſit, diuiſo pſallentium choro alternatim cantare inſtituit, & ſingulis verſum Gloria patri, &c. adiecit. Lectiones, & hymnos, qui horis ſingulis præmittuntur, concilia Toletanum & Agathonenſe approbauere. Orationes, gradualia, tractus, alleluia, offertoria, communiones in miſſa, antiphonas, verſiculos, tropos, aliáque, quæ tam in nocturno quàm diurno officio cantantur, leguntúrque ad decorem & laudem dei, Gregorius, Gelaſius, Ambroſius, & plerique alij ſancti patres non vno, verùm diuerſis temporibus edidere. Miſſa (ſic appellant ſacrificium) à lectione primùm, eo ſimplici apparatu, tenoréque, quo adhuc ſancto Paſchæ ſabbato fit, celebrabatur. Cæleſtinus papa introitum addidit. Teleſphorus Gloria in excelſis. Hymnum Et in terra Hylarius Pictauienſis compoſuit, Symmachus cãtari inſtituit. Salutationes, quæ per Dominus vobiſcum ſepties in ea fiunt, ex libro Ruth tranſſumptæ, Clemens & Anacletus interpoſuere. Gelaſius cætera ad offertorium vſque ordine, quo peraguntur, ordinauit, præter ſequentias, quas Nicolaus, & ſymbolum, quod Damaſus ex Conſtantinopolitana ſynodo immiſcuere. Prædicatio, quæ ex ſuggeſto diebus feſtis à ſacerdote aut diacono ad

Alternatim cantare.

Miſſæ officij apparatus.

Sermo quare in. miſſa fiat. populum fit Nehemiæ aut Eſdræ exemplo inoleuit magis, quàm inſtituta eſt. Monebantur in hac ab initio quum omnes in miſſa præſentes ex præcepto communicarent, ad mutuam concordiam, qui odio inſectabantur, vt mundi, non polluti vitijs, ſacramentum altaris perciperent: ratione cuius publica peccatorum confeſſione adhuc hodie ea concludi ſolet, veteris ac nouæ **De quibus ſermo fiat.** Legis inſtrumenta, decem Dei præcepta, duodecim fidei articuli, ſeptem eccleſiæ ſacramenta, ſanctorum vitæ & martyria, dies ſacri, doctrinæ, virtutes & vitia: & quæcunque alia, quæ Chriſtiano homini cognitu neceſſaria ſunt, **Offertoriū. Præfatio. Canō vterque. Oratio dominica.** edocentur. Offertorium Gregorius appoſuit. Leo præfationes. Maiorem & minorem Canones, Gelaſius. Sanctus beatus Sixtus. Pater noſter ex Matthæi Euangelio Gregorius. Martialis beati Petri diſcipulus benedictionem dare epiſcopos, pacem minores ſacerdotes Innocentius **Agnus Dei.** inſtituit. Agnus Dei Sergius adiunxit, Gregorius communionem, Concluſionem per Ite miſſa, per benedicamus domino, & Deo **Duodecim fidei articuli.** gratias, Leo adinuenit. Duodecim fidei articuli, quos quemlibet nedum conſtantiſſimè confiteri, verumetiam credere beati Apoſtoli mandauere, tales recenſentur: Primus vnum Deum & trinum eſſe patrem omnipotentem, cæli terræq; factorem. Secundus, Ieſum Chriſtum filium eius vnigenitum, dominum noſtrum. Tertius, eundem de ſpiritu ſancto conceptum,

ptum, ex Maria virgine natum. Quartus, ſub Pontio Pilato paſſum, crucifixum, mortuum, atque ſepultum. Quintus, ad inferna deſcendiſſe, rurſus à mortuis tertia die reſurrexiſſe. Sextus, ad cælos aſcendiſſe, ſedere ad dexteram Dei patris omnipotentis. Septimus, venturum rurſus cum gloria, iudicatum viuos & mortuos. Octauus, Spiritum ſanctum eſſe. Nonus, ſanctam eccleſiam catholicam. Decimus, ſanctorum communionem, remiſſionem peccatorum. Vndecimus, carnis reſurrectionem. Duodecimus, æternam poſt obitum in alio orbe vitam. Decem præcepta, quæ Deus digito ſuo conſcripta per Moſen Iſraëlitico populo dederat: & nos obſeruare voluere. Primum eſt, vnum Deum credere. Secundum, ipſius nomen vanè non aſſumere. Tertium, ſabbata ſanctificare. Quartum, parentes & natu maiores honorare. Quintum, non occidere. Sextum, non mœchari. Septimum, non furari. Octauum, falſum non atteſtari. Nonum, rei alienæ non inhiare. Decimum, alteri nuptam neque rem concupiſcere. Septem eccleſiæ ſacramenta, quæ in poſteriori bus quinque fidei articulis includuntur, & credi à nobis ſancti patres præcepere. Primum baptiſmus eſt. Hoc ex canonica ſanctione, niſi maxima neceſſitas citius depopoſciſſet, olim non niſi in fide prius optimè inſtructis & approbatis catechumenis per examina vel inquiſitiones ſeptem, quæ ſeptem certis per quadra-

Decem Dei præcepta.

Septem eccleſiæ ſacramenta.

Baptiſmus primum.

Baptizandi olim ſepties examinabantur.

geſimæ ieiunium diebus fiebant, ſacris Paſchæ & Pentecoſtes ſabbatis, quibus conſecrari in parochijs omnibus ſolet, dabatur. Quoniam verò præ cæteris ad æternam ſalutem id apprimè neceſſarium eſt, ne quis eo orbatus ex vita hac abſcedat, ſtatuere, vt nato mox infante, patrini huic, tanquam teſtes, aut fideiuſſores, rogentur, à quibus ante eccleſiæ fores ſtatutus, à ſacerdote ad hoc accerſito priuſquam ſacro fonte immergatur, quæreretur, an Satanæ pompíſque eius omnibus abrenuntiauerit, an fidei Chriſtianæ articulos omnes firmiter credat. Patrinis pro eo affirmantibus, ſacerdos ter in faciem illi inſufflans, exorcizat, catechizatq́.

Septē circa baptizādos.

Septem poſteà cum eo per ordinem facit: benedictum ſal ori illius primò immittit. Secundò, oculos, aures, nares, terra ſuo ſputo madefacta illinit. Tertiò, nomen, quo poſteà vocetur, imponens, in pectore & dorſo oleo ſancto in crucis formam conſignat. Quartò, baptiſmo ter ſanctæ Trinitatis nomine, Patris & Filij & Spiritus ſancti: quo etiam alia ſacramenta omnia exhibentur, immergit: aut in crucis formam ter perfundit. Quintò, pollice ſacro chriſmate intincto frontem ipſius cruce notat. Sexto, veſtem eum candidam induit. Septimò, candelam ardentem præbet.

Tam grauatè Iudæi cur baptizentur.

Iudæi antea quàm baptizantur, ex Agathonenſi concilio menſes nouem catechumeni in fide inſtruuntur, dieſq́; quadraginta ieiunare debent,

diuitijs

diuitijs ſe ſuis omnibus abdicare, ſeruos manumittere: filios, ſi quos Moſaica lege circumciderint, à ſe procul repellere. Nemini ob id mirandum, ſi tam grauatè gens illa baptiſmo admoueatur. Confirmatio, ſecundum ſacramentum, ab Epiſcopo ſolùm in eccleſia, ante altare adultis, & , ſi fieri poßit, ieiunis, tali ſiquidem ritu largitur. Confirmandi cum ſingulis patrinis omnes adſunt. Epiſcopus dicta ſuper omnes vna oratione, ſingulorum frontes humectato chriſmate pollice, crucis forma in Patris & Filij & Spiritus ſancti nomine conſignat, alapámque maxillæ ſiniſtræ in ſuſcepti ſacramenti memoriam, ne repetant, incutit. Patrini, ne recens vnctio defluat, aut per incuriam abſtergatur, mox præparata ad hoc faſcia frontem obligant, quam non niſi ſeptimo die deponere fas ducunt. Tantum huic ſacramento ſancti patres conceſſere, vt nomen in baptiſmate impoſitum, ſi diſpliceat, in huius perceptione ab Epiſcopo in aliud mutari poßit. Tertium ſacramentum eſt ſacer ordo: ſimiliter ab Epiſcopo ſolùm in prima eccleſia in Decembri tantùm, nunc conſtitutis ſex anni temporibus, puta ſingulis quatuor ieiuniorum, eam ob cauſam inſtitutorum, ſabbatis. Sabbato, quod Sitientes dicitur, & ſacroſancti Paſchæ ſabbato confertur, maribus ſolummodo: & quorum vitæ conditio, corporum habitudo, animorum qualit

Confirmatio, ſecundum ſacramentum.

Tertium ſacramentū ſacer ordo.

Septem clericorum ordines.

qualitas, ſatis cognita perſpectaq́; ſit. Septem, ſecundum quoſdam nouem enumerantur, in quibus ſingulis characterem ſpecialem ſuſcipientis animæ imprimi, & eum hominem ſacrum deinceps eſſe, credi ſancti patres voluere: hi pſaltes ſunt, hoſtiarij, lectores, exorciſtæ, acolythi, ſubdiaconi, diaconi, presbyteri, epiſcopi: vnum tamen ſacramentum, non plura, ratione finalis officij, quod eſt dominicum corpus conſecrare, cenſetur. Singulis ſua in eccleſia officia, inſigniaq́; ex Toletano *concilio conſtituta.* Hoſtiarijs *ſacras ædes tueri, aperire, & recludere: clauis ob id eis in ordinatione datur. Lectoribus veteris* Teſtamenti *ſacrarúmque hiſtoriarum legendi facultas,* Codex *tribuitur.* Exorciſtis *obſeſſos malo dæmone homines adiurare, in ſignum, quo illud continetur, liber porrigitur:* Acolythis *candelabra, luminaria, vrceolos ad aram diſponere, atq; portare:* Candelabrum *eis cum cereo, vrceoliq́; vacui præſtantur.* Subdiaconis *oblationes percipere, calicem, patinamq́; attrectare, & ad ſacrificium deferre.* Vinum *& aquam in vrceolis diaconis adminiſtrare.* Vacuus *ea de re ipſis calix cum patina ab epiſcopo, vrceoli vino aquaq́; pleni, & mappula ab archidiacono dantur.* Diaconis Dei *verbum gentibus prædicare, & ſacerdotis in ſacris eccleſiæ actibus deſeruire committitur,* Euangelij *liber tribuitur, & ſtola in modum iugi altero tãtummodo*

Ordinibus officia & inſignia data.

eius

eius humero iniecta. Presbyteris Dominicum corpus conſecrare, pro peccatoribus orare, atq; per iniunctam pœnitentiam Deo rurſus conciliare poteſtas. Calix cum vino, patina cum hoſtia, ſtola ſuper vtrunq; humerum, & caſula inſignia. Quid epiſcopo datum, ſuprà auditum. Dominica hic tantùm die, horam circiter tertiam, infra miſſæ officium priuſquam Euangelium legitur, ordinatur, per manus & libri ſuper caput poſitionem ab alijs epiſcopis, connumerato Metropolitano, tribus. Epiſcopi in prima eccleſia ab alijs presbyteris parum aut nihil differebant, communi concilio eccleſiæ moderabantur, antequàm diſſenſiones vulgò audirentur, quibus vnuſquiſque ſe, non à Chriſto, ſed à quo baptizatus eſſet, hic Pauli, alius ſe Apollinis, tertius Cephæ appellaret. Pro vniformitate igitur conſeruanda, & ſchiſmatibus vitandis, neceſſariò decreuere ſancti patres, vt communi appellatione omnes qui baptizarentur, Chriſtiani deinceps à Chriſto dicerentur, vtq; ſingulis prouincijs, prout magnæ vel paruæ eſſent, vnus aut plures presbyteri probatiores, epiſcopi nomine, præficerentur: qui non, vt anteà, ſuo nutu, ſed eccleſiæ Romanæ, ſacrorumq; conſiliorum ſtatutis, ordinationibúsque ſubditum ſibi & clerum & populum gubernarent, inſtituerántque. Tunc primùm piorum principum auxilio permiſſuq; regiones per totum Chriſtianum orbem in

Epiſcopi cõſecratio.

Epiſcopi à presbyteris olim nihil differebant.

Chriſtiani à Chriſto.

Epiſcopi quomodo primò introducti.

diœceſes, diœceſes in conuentus ſeu capitula, capitula in parochias diuiſæ: & pulcherrima illa ordinatio, qualis adhuc cernitur, tam in clero, quàm populo facta, vt populus vicanus dato iure ſuo parocho obediat, parochus decano, decanus epiſcopo, epiſcopus archiepiſcopo, archiepiſcopus primati, ſiue patriarchæ, primas ſiue patriarcha legato, legatus papæ, papa concilio, concilium Deo *ſoli. Corporis & ſanguinis Chriſti ſalutiferum ſacramentum ſacerdos quiſque ritè ſecundum eccleſiæ claues ordinatus, conſecrareq́; intendens, obſeruata verborum forma conficere, ex triticeo pane verum corpus, ex vino verum ſanguinem* Ieſu *Chriſti poteſt.* Ipſemet *Chriſtus dominus noſter nocte, quæ paßionis ſuæ diem proximè præceßit, cum diſcipulis celebrauit, & in memoriam ſui ipſius celebrandum, manducandumq́; perpetuò inſtituit, & conſecrauit.* Magna *fide circa id neceſſarium, vt primò tranſmutari panem in corpus, vinum in ſanguinem Chriſti credatur.* Secundò, *id licet quotidie fiat, Chriſtum tamen non augmentari.* Tertiò, *munducatum in dies non minui.* Quartò *ſacramento in plures partes diuiſo integrum Chriſtum in ſingulis etiam minimis particulis permanere.* Quintò, *ab homine malitioſo manducatum non coinquinari.* Sextò, *ſumentibus malis mortem, bonis vitam æternam conferre.* Septimò, *manducatum,*

Corp᷒ & ſanguis Chriſti quartum ſacramētum.

Magna fide opus vt tredecim ſequētia credantur.

non

non in manducantem, vt alius cibus, ſed manducantem in ipſum conuerti. Octauò, manducatum illæſum in cælum rapi. Nonò, tam in exigua & modica panis aut vini forma immenſum incomprehenſibilemq́; deum & hominem Chriſtum comprehendi. Decimò, vnum atq; idem Chriſti corpus vno momento multis in locis, multis ab hominibus, & diuerſa ſub ſpecie percipi. Vndecimò, mutata ſubſtantia panis in veram Chriſti carnem, vini in ſanguinem verum, naturalia accidẽtia panis & vini permanere: non carnis aut ſanguinis aſſumere. Duodecimò, dignè manducantibus vtilitates duodecim maximas, quæ in his verſibus enumerantur, ſubminiſtrare: Inflammat, memorat, ſubſtentat, roborat, auget Hoſtia ſpem, purgat, reficit, vitam dat, & vnit, Confirmat fidem, minuit, fomitemq́; remittit. Vltimò, tam viuis quàm defunctis, pro quibus à ſacerdote ſpeciatim in ſacrificio offertur, miro modo ſaluificum & vtile eſſe: Euchariſtiam communionem propterea dici. Conſecrabatur quidem ab exordio Chriſtianæ religionis, & adhuc, vt aiunt, apud ſchiſmaticos quoſdam, tantæ magnitudinis vnus panis, qui à ſacerdote in ſcutellam comminutus, omnibus, qui ſacrificio aderant, communicari ſatisq́; eſſe poſſet. Ex præcepto nanq; olim Chriſtiani de eo quotidie communicabant: deinde dominicis tantùm diebus. Sed cùm nec his etiã dignè obſeruaretur, præce

Euchariſtia, communio.

Quo tempore ſumẽdum.

ptum

ptum vt in anno ter, vel ad minus ſemel, ſacr-
videlicet Paſchatis tempore, in omniq́; vitæ pe-
Viaticum. *riculo pro viatico, quo etiam nomine appella-*
tur, Chriſtianus homo quilibet ſanæ rationi-
diligentiori qua vnquam poßit, & animæ &
Matrimonium ſacramētū quintum. *corporis ſui ad hoc præparatione percipiat. Matrimonium, quod eſt maris & fœminæ legitima coniunctio, iure naturali, diuino, gentium & ciuili inductum ſacramentum quintum. Sancti patres in Chriſtiana pietate vnum non plura ſimul, publicum non clandeſtinum, in eccleſia vel eius foribus ſolenniter fieri præcepere, ita ſcilicet, vt ſacerdos accerſatur, qui*
Matrimonij iura. *virum primò, deinde fœminam inquirat, in matrimonium contrahendum vtriquéne conſentiant: quibus conſentientibus, quod maximè in eo neceſſarium eſt, ipſe, comprehenſis amborum dextris, eos indiuiduæ ſanctæq́; Trinitatis & vnitatis nomine Patris & Filij & Spiritus ſancti coniungens, iubet, hortaturq́;, vt vnanimis huius & mutui coniugij perpetuò memores, viuentes ſe mutuò nunquàm derelinquant, mutuò diligant, mutuò deſeruiant, honorent: procreationi, non libidini, ſtudeant: natos ex ſe pueros honeſtè & diligenter educent: annulo poſteà eos ſubarrat: & aqua benedicta aſperſos, porrecta ſtola in eccleſiam introducit, ſupplices ante altare, ſi prius benedicti non ſint, benedicit. Mulier rubea vitta, & ſupra hanc candido velamine*

obuel

obuelatur, ſine quo deinceps in publicum prodire, aut viris aßidere haud licitum. Duodecim eſſe, quibus matrimonium contrahendum impediri, contractum dirimi rurſus voluere. Perſonæ vtpotè errorem, conditionem interpoſitam, cognationem, crimen apertum, ſectæ diſparitatem, violentiam, ſacrum ordinem, ligamen, quo alij alter obſtringitur, publicam honeſtatem, affinitatem, coëundi impotentiam. Sextum eccleſiæ ſacramentum Pœnitentia eſt, à Chriſto pro altera naufragij tabula datum. Chriſtianus homo quilibet indubiè credere debet in quatuor conſiſtere, Peccatorum videlicet pœnitudine, canonica confeßione, abſolutione, ſatisfactioneq́;. Primò, non leui, ſed grauißima pœnitudine in animæ penetralibus ſuper perdita, iterumq́; amiſſa illa per peccatum puritate & innocentia, quam vel baptiſmo, vel ſuperioris pœnitentiæ beneficio conſequutus fuit, doleat, & dolore ſiue pœnitudine ea ſe reconciliandum rurſus Deo ſperet, omnia quibus ſeſe innocentiam amiſiſſe, indignationémque Dei in ſe cōcitaſſe cognoſcit, ſacerdoti prudenti, ore proprio humiliter verè loco Dei confiteatur, firmiterq́; credat, à Chriſto illi, ceu ſuo in terris vicario, poteſtatem conceſſam eſſe, vt ſe à peccatis confeſsis omnibus abſoluere poſsit. Poſtremùm pro ſatisfactione, & culparum remedio non grauatè, verùm alacriter obeat, quicquid facere iuſſus fuerit: indubitata fide

Duodecim matrimonio obſtantia.

Sextum ſacramentum pœnitẽtia.

Pœnitẽtia.

Confeſsio.

Satisfactio. Abſolutio.

credat:

credat abſolutum eſſe ſe, quàm mox à ſacerdote abſolutio debita verborum forma pronuntiata fuerit. Vltimum ſacramentum Extrema vnctio creditur, per oleum, quod ad hunc vſum ab epiſcopo in ſingulis diœceſibus, annuo ritu, quinta feria, quæ Paſchæ feſtum proximè præcedit, quemadmodum chriſma conſecratur à ſacerdote ex Iacobi apoſtoli præcepto, & Felicis Papæ in ſede beati Petri quarti inſtitutione morituris tantummodo adultis, atque eam poſcentibus præſtatur. Præſcripta verborum forma & crebra ſanctorum inuocatione, ea corporis membra inunguntur, quibus quinque ſenſus, viſus, auditus, guſtus, olfactus, tactus maximè vigere, & homo deliquiſſe exiſtimatur, vtpotè os, oculi, aures, nares, manus, & pedes, quæ concedi, ſi dignè percipiatur, nedum leuium delictorum omnimodam remiſſionem, verùm quoq; aut mox priſtinam ſanitatem, aut obitum maturiorem leniorémque ſancti patres credi voluere. Feſti dies, quos per annum ab Eccleſia obſeruari præcepere, initium à Chriſti domini noſtri aduentu, quem in Decembri apoſtolus Petrus per hebdomadas integras treis, & dimidiam ieiunio & oratione ante natiuitatem eiuſdem, quæ vltimis Decembris diebus continuis octo ingenti gaudio & ſolennitate celebratur, omnes auſpicantur. Annum in hebdomadas quinquaginta duas: hebdomadas in menſes duodecim,

Vltimum ſacramentũ vnctio extrema.

Quæ corporis mébra inunguntur.

Extremæ vnctiõis effectus.

Qui dies Chriſtianis ſacri.

Aduentus domini.

Temporis diuiſio.

decim, menſes vt plurimum in dies triginta di uiſere. Prima Ianuarij die, vt ſecundum Moſaicam legem Chriſtus præputio circunciſus ſit, Eccleſia recolit. Circũciſio Chriſti. *Tertia poſteà, vt à Magis tribus, tribus muneribus adoratus, atque* Epiphania domini. *à Ioanne in Iordanis flumine baptizatus, noua legis primordia iecit. Secunda Februarij* Purificatio Mariæ. *die, vt immaculata mater eius patrio ritu obediens templo ipſum intulerit, & ſeſe purgari permiſerit: in cuius rei memoriam ſolennis ab Eccleſia eo die proceſsio peragitur, candelæq; cereæ benedicuntur. Viceſimaquinta Martij, vt naſciturus Chriſtus virgini Mariæ* Annuntiatio domini. *per angelum annuntiatus, ſancti Spiritus obumbratione in vtero conceptus ſit: quo tempore, quadraginta etiam dies, quos nobiſcum* Ieiunium domini. *in terris agens ieiunauit: & nos ieiunare, paſſionemq; ipſius & mortem, quam, vt nos à diaboli iugo liberaret, ſponte ſua ſuſtinuit,* Paſsio domini. *recolere voluere: vltima illius ieiunij die, quæ frequenter in Aprilem cadit, maximo omnium feſto, vt ſuperata morte ad inferna deſcendit, diabolo expugnato redijt ſuis iterum viuus, & glorioſus multum apparuit, celebrare.* Reſurrectio domini. *In Maio vt ſpectantibus diſcipulis vniuerſis propria virtute in cælos aſcendit:* Aſcenſio ad cælos. *Quo tempore beati Memerti epiſcopi Viennenſis inſtitutione per vniuerſum Chriſtianum orbem peregrinationes, ſeu litaniæ de eccleſia vna ad aliam minores fiunt.* Litaniæ minores. *In Iunio & Maio* Pentecoſtes feſtum.

quand

quandoque vt promiſſus Spiritus ſanctus diſci-
pulis Chriſti ſingulis in ignitarum linguarum
formis deorſum datus apparuit, ac omnium
nationum linguas & loqui, & intelligere de-
Trinitatis feſtum. dit. Octaua die ſequenti feſtum ſanctæ Trini-
Corporis Chriſti. tati celebre. Deinde quinta ex Vrbani ſexti
inſtitutione, vt in vltima cœna Chriſtus in
perennem ſui memoriam ſaluberrimum corpo-
ris & ſanguinis ſui ſacramentum ſub panis
& vini ſpeciebus perpetuò viſendum, veſcen-
dumq; ſuis poſt ſe relinquens inſtituit, fre-
Apoſtolorũ diuiſionis. quenti celebritate recolitur. Decimaquinta
Iulij, vt beati apoſtoli, velut iuſſi fuerant, duo-
decimo anno poſt domini ſui in cælos aſcenſio-
nem, ad prædicandum gentibus in orbem vni-
Aſſumptionis Mariæ. uerſum abierunt, nouo feſto memoratur. Obi-
tus genitricis Chriſti decimaquinta Auguſti,
Natiuitatis Mariæ. Natiuitas, octaua Septembris. Vt templo
Præſentationis in templũ. præſentata à trimatu ibi ad nubiles vſque an-
nos Deo iugiter ſeruiendo permanſerit, viceſi-
maprima Nouembris peragitur. Octaua De-
Conceptionis Mariæ. Viſitationis cembris immaculata illius ex diu ſterilibus
parentibus conceptio veneratur. Secunda Iu-
lij die vt montana tranſcendens Elizabeth
cognatam inuiſit. Conſtituti etiam duodecim
Apoſtolis, quibuſdam martyribus, nonnullis
confeſſoribus, & virginibus, ſacri dies. Vi-
ceſimaquarta ſiquidem Februarij Mathiæ,
Marco Euangeliſtæ viceſimaquinta Aprilis,
quo die Litanias maiores Gregorius fieri or-
dinau-

dinauit, Philippo & Iacobo maiori prima Maij, Petro & Paulo viceſimanona Iunij. & eiuſdem menſis dies viceſimaquarta Natalis Ioannis Baptiſtæ ſacra eſt, Viceſimaquinta Iulij Iacobo minori, Bartholomæo viceſimaquarta Auguſti, Matthæo viceſimaprima Septembris, Viceſimaoctaua Octobris Simoni & Iudæ, Vltima Nouembris Andreæ, Viceſimaprima Decembris Thomæ, & eiuſdem menſis viceſimaſeptima Euangeliſtæ Ioanni, protomartyri Stephano præcedens dies dicata, Innocentibus pueris ſubſequens, Laurentio decima Auguſti, Georgio viceſimatertia Aprilis, Martino & Nicolao ſolis ex omnibus confeſſoribus feſta, huic ſexta Decembris, illi vndecima Nouembris tributa, Catharinæ virgini viceſimaquinta Nouembris, Mariæ Magdalenæ viceſimaſecunda Iulij. Eſſe etiam ſub vnius Michaëlis nomine omnibus beatis angelis diem viceſimumnonum Septembris ſacrum. Et in commune omnibus ſanctis & electis dei primum Nouembris voluere. Septimam præterea quanque diem, quemadmodum Iudæis ſabbatum, Dominica appellatione ab omni ſeruili operatione prorſus Chriſtianis quietam eſſe: Solùm diuinis laudibus, diuinis ſacrificijs in eccleſia operari: Euangelium & fidei præcepta à ſacerdotibus prædicantibus addiſcere, ac quibuſcunque modis cæleſtis in nos numinis iram diebus ſex intermedijs pro-

Dominica dies Chriſtianis, vt Iudæis ſabbatum, ſacra.

Quinta quęque dies olim ſacra vt dominica hodie.

uocaſſe timemus, hac die totum deprecari, expiaréque. Olim quæque quinta dies pari celebritate obſeruabatur: ſed ne idololatris gentibus, quæ Ioui hac die feriabant, nonnihil condonaretur, abrogata. Rurſus fiebat tam dominicis diebus quàm quintis ferijs ante miſſæ incœptionem per eccleſiarum circuitum à clero & populo ſolennis proceſsio, atque aquæ benedictæ per ſacerdotem aſperſio.

Proceſsio dominico die quare fiat.

Agapitus inſtituit hanc in memoriam Chriſti aſcenſionis, in illa glorioſæ reſurrectionis, quæ de dominica in dominicam, velut de octaua in octauam perpetuo feſto celebratur. Per noctes, quæ præcipuos ſolennes dies præcedunt, totas olim ex præcepto clerus & populus omnis in eccleſia diuinis laudibus inuigilabant: ſed ob plura enormia ſcandala & crimina, quæ tenebris occultantibus à malitioſis interim perpetrabantur, mos iſte ſublatus, pro eo ieiunia die præcedenti inſtituta adhuc vigiliarum nomen retinent.

Quinque per annum eccleſia recolit. Chriſti paſsionem.

Quinque per annum Eccleſiam recolere ſtatuere: A dominica, quæ ſeptuageſima à ſeptuaginta diebus, quos includit, ad octauam Paſchæ Chriſti domini ieiunium, paſsionem, mortem, ſepulturam, prætérque hoc primorum parentum miſerabilem lapſum, maximoſq́; humani generis errores illos, quibus à veri numinis cognitione cultúque abducti, ad idolorum & malorum dæmonum profanam obſeruationem declinauit. Duram item &

intol

intolerabilem illam ſeruitutem, quam ſub Aegyptio Pharaone Iſraëliticus populus ſeruiebat: quare in canonicis horis Geneſeos & Exodi libri leguntur, & triſtitiam tam in geſtu, quàm cultu omnem Eccleſia oſtentat. Ab octauo Paſchatis die ad octauam Pentecoſtes Chriſti reſurrectionem, aſcenſionem, & ſancti Spiritus tranſmiſſionem: cúmque hoc humani generis Deo Patri per Filium reconciliationem, redemptionem q; ac, in qua præfigurata fuit, filiorum Iſraël in terram promiſſionis reſtitutionem: noui ob id inſtrumenti libri leguntur, & iucunda lætáque omnia repetuntur. Ab octauo deinde Pentecoſtes ad Chriſti aduentum vſque per hebdomadas plus viginti miracula & conuerſationem illius cum mundo celebrare voluere: prætérque hoc longam illam peregrinationem, quam à reſtituta ſalute ad extremum ſeculi diem de generatione in generationem longa ſerie humanum genus facit, vnde ob diuerſam fortunam, qua velut in æſtuoſo pelago nauis fluctuatur, eccleſia neque ſatis exultat, neque triſtatur, verùm vt cautè ambulet, victoriámque ex ingruentibus procellis reportet, varij veteris & noui inſtrumenti libri præleguntur. A domini inſuper aduentu ad ipſius natiuitatem temporis meminiſſe, quod à Moſe ad Meſſiæ exortum perdurauit, quo certificatum de ſua ſalute humanum genus ex lege & prophetis illius aduentum, futu-

Chriſti reſurrectionẽ.

Chriſti in mundo cõuerſationẽ.

Chriſti expectationẽ.

rúmque regnum ardentiſſimis deſiderijs expectauit: prophetias igitur legi, & ieiunium obſeruari ſtatuere: vt Eccleſia ex his & edocta melius, & habilitata, domini ſui Chriſti natalem, qui in quarta hebdomada ſemper celebratur, dignè exceptum, læta ſalutis ſuæ primordia, veluti continuo feſto ad ſeptuageſimam vſque dignè & meritò pertractaret. Oratoria, ſiue templa, quæ Eccleſias appellauere, non niſi Epiſcopi diœceſani permiſſu ædificari voluere, & comportata ad ſtructuram materia, fundóque ſolidiori reperto, eundem ad hoc accitum lapidem primarium angularem in fundamentis benedicere, ſigno crucis ſignare, & orientem ſolem verſus dirigere: tum primùm fabris cæmentarijs ſuperædificare fas eſſe. Aedem in humani corporis ſeu crucis formam. Chorum, in quo ſummum altare, & pſallentium clericorum chorus, à quo appellatur, eſſet, caput præſentare orienti obiectum, rotundum, poſteriori ædificio breuiorem: ſed propter oculos, qui in capite ſunt, magis luminoſum, cancellis è reliquo corpore, veluti collo, diſtingui. Turrim huic vnam, aut duas (forſitan aptius) aurium loco annecti. Campanas in his ſuſpendi, ad populum ad diurna nocturnáque officia conuocandum. Poſterius ædificium, ita quoque verſum conſtitui, vt aptè brachia ad dexterã læuámque reliquum corpus cum pedibus porrectum in longum latumq́;

Chriſti Ieſu natalem diem.

Chriſtianorum oratoria, ſiue templa.

Diſpoſitio templorum Chriſtianorum.

Poſterius ædificium.

tumq́ſignificet. Conclaue concameratum, vt plurimum ſub turrium vna, eſſe, ianuam in chorum habens, in quo ſacrorum vaſa, conſecrata veſtes, aliaq́; eccleſiæ vtenſilia reponantur. Sacrarium illud dici. Columnas duplici ordine locari, in quarum epiſtylijs teſtudinem aut tectum quieſcere, baſibus inferius altaria applicari, altaria pallis duabus ritè inſtrata, Chriſti cruce, aut ſanctorum reliquias conſeruante arcula. Candelabris duobus hinc atque hinc diſpoſitis, & libro ſemper exornata eſſe. Parietes intus & extra incruſtari, variaq́; pictura inſigniri. In ſingulis parochijs ſingulos excauatos & bene munitos lapides haberi, in quibus conſecrata baptiſmatis vnda pro baptizandis conſeruaretur. Ad dexteram ſummi altaris parieti aut applicari aut incidi riſcum, in quo dominici corporis ſacramentum, ac oleum ſacrum pro ægrotis, Chriſma pro baptizandis omni tempore ſub clauſura haberi voluere. Suggeſtum in eccleſiæ adhæc medio eſſe: ex quo feſtis diebus populus à ſacerdote ſuo quæ ſciri opus ſit, edoceretur. Clero ſoli chorū in eccleſia locum eſſe, profanæ multitudini poſteriorem partem: diuiſim tamen: viris dexterum latus, mulieribus ſiniſtrum: honeſto vtroſq́; & geſtu & cultu eſſe: quicquid contra bonos mores, contra Chriſtianam religionem eſſet, magna diligentia deuitare. Comas in prima eccleſia tam viros quàm mulieres nutrire,

Sacrarium. Columnæ.

Altaria & eorū adornatio.

Baptiſteriū.

Sacrum riſcum.

Suggeſtum.

Chriſtianorū honeſtas in eccleſia.

& corpus nudum oſtentare mos fuit. Nihilq; *aut parum in corporis cultu differre.* Mulie-*res capita obnubere, viros comas decurtare, & vtroſque in habitu diſcretos eſſe beatus* Pe-*trus primùm præcepit.* Admetiri *porrò ſacris ædibus omnibus adiacentem agrum, in quo* Chri*ſtianorum hominum cadauera communi-ter ſepelirentur,*C*æmiterium appellari,ab* Epi-*ſcopo conſecrari, atq; omnibus, quibus eccleſia, priuilegijs vti.* D*efunctis non vbiq; æqualiter exequiæ parantur: aliqui enim continuis die-bus ſeptem, aliqui nouem, quidam triginta, aut quadraginta, aut quinquaginta, nonnulli centum, reliqui toto anno nigris indumentis obuoluti magis,quàm veſtiti, lugent, & iuſta quotidie faciunt.* Cadauer *lotum priùs, ſuda-rioq; aut cilicio indutum à ſuæ conditionis vi-ris, clerici à clericis,laici à laicis cum cantu* To-*letanum concilium efferre decreuit, à ſacerdote thure ſuffitum,& benedicta aqua conſperſum, cum certis imprecationibus ſepulcro imponi reſupinum,pedibus ad orientem,capite ad occi-dentem ſolem verſis,terra poſtea obrui.* Sepul-*crum in ſignum* C*hriſtiani ibi ſepulti li-gnea cruce, & circum eam hedera, cupreſſo,aut lauro inſigniri.*

C*hriſtianæ religionis inſtituta hæc ſunt.*

Cœmiteriũ defunctorũ exequię, & quandiu lugeantur.

Christianorum funeratio.

DE EVROPEIS MEMORABILIORIBVS GENTIBVS, LIBER III.

*

CAPVT I.

POST *Aſiam ad Europam tertiam orbis partem ſtylus vertendus eſt, appellatam ab Europa Agenoris Phœnicum regis filia, quæ à Ioue rapta, in Cretam abducta fuit. Ab Occidente mari Atlantico clauditur, à Septentrione oceano Britannico, ab Oriente Tanai, Mæotide palude, & Ponto, à Meridie Mediterraneo. Terra multiformis, & ad virorum virtutem ingenuè diſpoſita, ciuiumq́; & domeſticarum ad alios rerum transfuſiua. Eſt enim tota habitabilis: in exigua tantummodo parte propter frigoris vim inhabitabilis: quæ finitima Tanaidis & Mæotidis incolis Boryſtenenſibusq́; in curribus degentibus: habitabilis autem regionis id, quod algidum eſt, & montanum, laborioſè habitatur. Curatores autem probos ſuſcipientia loca etiam prauè habitata & per latrocinia mitigantur. Quemadmodū obtinentes Græci mõtes petrasq́;*

Europę limites.

Europę laudes.

Græci.

incoluerunt pulchrè ob prouidentiam circa ciuilia, arteſq;, & reliquum ad vitã ſenſum. Romani. *Romani quoque multas gentes accipientes, quæ natura inhumanæ erant, ex ipſis locis aſperis importuoſiſq; & frigidis, cauſáve alia malè habitatis inſociabiles homines inter ſe, multis alijs admixtis connexuerunt. Et ciuiliter quidem viuere agreſtiores dùrioreſq; docuerunt. Quantum autem Europæ ipſius in plano eſt, naturalemq; temperiem habet, multum adiuuat ad iſta: quandoquidem id, quod eſt in felici regione, pacificum omne eſt: & quod in triſti, pugnax & virile, accipiuntq; hæ gentes aliqua inter ſe beneficia: aliæ enim opem armis ferunt, aliæ fructibus & artibus, morumq; doctrina. Manifeſta verò ſunt etiam non auxiliantium inuicem detrimenta. Habet ſuperius quiddam vis arma tenentium, niſi ea ipſa multitudine ſuperetur: adeſtq; terræ ipſi etiam vltra hoc quoddam naturale bonum, quòd ea ſanè omnis planitie, montibuſq; diſtinguitur. Ita vt vſquequaque deſcriptibile & ciuile pugnaxq; ſubiaceat: pluſq; eſſe alterum, id ſcilicet, quod eſt pacis familiare: ita vt hoc vincat, adiuuantibus etiam ducibus, Græcorum prius, Macedonum verò, Romanorumq; poſterius. Ex hoc autem & ad pacem, & ad bellum ſufficientiſſima eſt ſibi. Etenim multitudinem pugnacem abũdè habet, & quæ agros colat, & quæ vrbes quoque contineat. Excellit hæc*

Europa & ad pacem & ad bellũ ſibi ipſi ſuffi cientiſ. ima.

hæc & fructus afferens optimos, vitæq; neceſſarios: & metalla quæcunque vſui ſunt: odores ad ſacrificia, necnon multi ſumptus lapillos ipſa extrinſecus petit. Quarum etiam rerum inopibus nihilo deterior, quàm abundantibus eſt vita. Similiterq; pecudum exhibens mitium multarum copiam: At beſtiarum, ferarumq; habet raritatem. Et talis quidem natura eſt Europæ in vniuerſum, particularis autem pars prima eſt omnium ab ortu Græcia.

De Græcia, & legibus à Solone Athenienſibus Græcorum longè principibus ſancitis. CAP. II.

Græciæ deſcriptio.

GRæcia, Europæ regio eſt, à quodam Græco, qui latè in ea rerum olim potitus eſt, appellata. Hæc ab Iſthmi anguſtijs incipit, & à ſeptentrione in meridiem vecta, quà ſol oritur Aegæis, quà occidit Ionijs fluctibus obiacet. Thermopylæ mediam dirimunt, vt Italiam Apenninus, iuga montium à Leucade & mari ad occidentem ſolem verſo, ad alterum mare, quod ad ortum ſpectat, tendentia. Extremos montes ad occaſum Oetham vocant, quorum, quod altiſſimum eſt, Callidromum appellant, per cuius vallem in Malliacum ſinum iter eſt, non latius L X. paſſibus. Hæc vna via militaris eſt, per quam, ſi nemo prohibeat, traduci poteſt exercitus: cætera loca adeò ardua & perplexa, vt ne expeditiſſimis quidem ſint peruia: ideo pylæ, quaſi portæ,

Thermopylæ. Appeninus. Callidromꝰ

dictæ : & à calidis aquis inibi naſcentibus Regiones Græciæ. *Thermopylæ. Iacent ad mare verſa ,* Acarnania , Aetolia, Locris , Phocis , Bœotia , Eubœa *penè terræ annexa :* Attica *&* Peloponneſus , *longius prædictis in mare excurrunt , diuerſa montium ſpecie : & qua ad Septentrionem obuerſa iacet , includitur* Epirus, Athenæ & ciuiũ inſtituta. Perrebia , Magneſia , Theſſalia , Pthiotæ , *& ſinus* Malliacus. *Athenæ ciuitas liberalium literarum & philoſophorũ mater, & qua nihil habuit tota* Græcia *clarius atq; nobilius , fuit inter* Achaiam *&* Macedoniam *in regione* Athenarum appellatio. *quæ* Attica *appellatur ab* Atthis *filio* Athenarum *regis , qui* Cecropi *in regno ſucceßit, &* Athenas *condidit , vnde &* Cecropia *dicta eſt , & poſteà à* Mopſo Mopſopia *: & à* Ione Xuti *filio , vel, vt* Ioſephus *ſcribit, à* Iano Iaphet *filio* Ionia *: poſtremò à* Minerua Athenæ *:* Græci *enim* Mineruam Ἀθήναν *vocant.* Draconis leges. Athenienſibus Draco *primùm leges conſcripſit , deinde* Solon Salaminius *multis prioribus ob pœnarum magnitudinem abrogatis : omnibus ferè enim legibus , quas* Draco *tulerat,pœna erat morte definita,vt otij & deſidiæ conuicti capite plecterentur. Qui olera, fructúsve in alieno prædio legiſſet , eodem quo* Ciuitas in ordines diſtributa. *& parricidæ ſupplicio puniretur. Ciuitatem cenſus æſtimatione* Solon *in ordines diſtribuit. In primo ij fuere , quibus quingentorum* Medimnũm *eſſet cenſus. Secundo dein loco,*

adſcripti,

adſcripti, qui trecentis cenſi forent, equóſque alere poßint. Tertius equorum onere adempto pari caſu æſtimatus. Et ex his ferè ordinibus Magiſtratus creari: qui infra fuerunt Mercenarij nuncupati, concionis habendæ, iudicandiq; munia, cæteris excluſi magiſtratibus obibant. Quam ciuilem inſtitutionem Romæ Seruius Tullius magna ex parte imitatus creditur. Concilium in Areopago ex annuis magiſtratibus conſtituit, inſtituti huius Draconem autorem prodiderunt. Quidam ſecundum hæc, quæ dixi, vt omnem Solon ciuilis diſcordiæ occaſionem in futurum tolleret: ne temeraria multitudo incertis (vt ſolet) flatibus iudicia turbaret: ex quatuor tribubus, quæ Athenis erant, quadringentos legit viros, ex ſingulis centum: his permiſſum, vt quæ Areopagitæ decreuiſſent, ſi æqua viſa forent, probarent: ſi minus eſſent placita, pari poteſtate reſcinderent. Atque ita velut duabus anchoris nixus, aduerſus omnes fluctus immobilis manſurus ciuitatis ſtatus videri potuit. Parricidij, affectatæq; tyrannidis damnati, ne magiſtratum caperent lege vetuit. Nec hos ſolùm ab honorum petitione excluſit, ſed eum quoque, qui orta in ciuitate ſeditione neutram partium ſecutus eſſet: mali ciuis eſſe ratus, quum proprias rationes in tuto collocarit, nulla communi cura ſolitudinéve teneri. Habuit nec minus admirationis illud, vt fœminæ, quæ viros

Concilium in Areopago.

Quatuor tribus. Quadringenti viri Areopagitis additi.

Lex admiranda pro mulieribus.

viros parum ad rem veneream idoneos ſortitæ eſſent, vnum, quem vellent, ex mariti propinquis impunè admitterent. Pecuniarias dotes è *medio ſuſtulit, vt pauca veſtimenta, & vaſa quædam paruo empta paterna domo ferret mulier: teſtatus coniugij ſocietatem, non pretio, ſed natorum charitate iungi oportere: ne in defunctos vita maledicta iacerentur.* Si quis *in ſacro aut in iudicio, ciui conuicium feciſſet, quinque drachmis multaretur.* Legandæ pecu*niæ, cæterarumq́; rerum facultatem teſtari volentibus permiſſam, quum prius patrio inſtituto in familia eſſe debere cenſerentur, quæ amicitia propinquitati prælata eſt, & gratia neceſſitati, in ea cautum ne dementia, ſubdoláve perſuaſione fieret.* Ploratus & lamen*tationes in alieno funere ſuſtulit.* Nec *ſubſidia alimentáve vlla filius patri deberet, à quo non arte eſſet aliqua ad vſum vitæ inſtitutus.* Qui *illegitimo eſſent toro procreati, neu parentes alerent.* Enimuerò *qui meretricio non abſtinet congreſſu, perbellè demonſtrat, ſe non liberorum procreationi, ſed voluptati ſtudere, ſeq́; ipſum mercede priuat.* Mæchum *in adulterio deprehenſum impunè necari voluit.* Qui *vim ingenuæ virgini intuliſſet, decem drachmis multari.* Ius *vendendæ filiæ ſororíſve ſuſtulit, niſi adhuc in ſtupro deprehenſæ.* Qui *Iſthmia viciſſet, centum drachmas, qui olympia, quingentas præmium ferret.*

Qui

Dotes pecuniarię ſublatæ.

Legandę pecunię facultas permiſſa.

Luctus in alieno funere inhibit⁹.

Adulterorũ pœna.

Victorum prę mia.

Qui lupum victum attuliſſet, quinque drachmas ex publico acciperet. Qui lupam, drachmam vnam: hoc pecoris, illud bouis pretiũ Vetus fuit mos Athenienſium hanc beluam inſectari, quippe quæ æquè ſit pecuariæ rei & agrorum cultui infeſta. Eorum liberos, qui in prælijs occubuiſſent, publicè nutriendos erudiendóſque præcepit, quo ſanè animati ſinguli fortiter ac ſtrenuè in bellis dimicarent. Voluit etiam vt & is, qui oculos in bello amiſiſſet, publicè aleretur. Præclarè & illud ſtatuit, curatorem cum pupillorum matre non inhabitare. Cauit ne is fieret curator, ad quem poſt pupillorum obitum ſubſtantia ſpectaret. Illud item, non licere annulario venditi annuli ſeruare ſigillum. Et qui alteri vnum oculum eruerit, ei ambos erui debere. Et quæ non poſuiſti ne tollas: ſi quis ſecus facit, capitale eſto. Principem, ſi ebrius deprehenſus eſſet, morte multandum. Athenienſes vt dies ſecundum lunæ curſum agerent, monuit. Ex omni genere frugum mel & ceram extra Atticos fines aſportari permiſit. Nullum ciuitate donari niſi opificem, qui cum tota domo ſe Athenas contuliſſet, aut perpetuo exilio natali ſolo pulſus eſſet, cenſebat. Has leges Solon ligneis tabulis, quas Axionas dixere, notatas, in centum annos ſanciendas curauit, haud ignarus fore, vt his ciuitas longa temporis intercapedine aſſueta, in perpetuum deinceps ſanciret.

Lupus ab Athenienſibus inſectatus.

Occiſorum in bello liberi ex publico alti.

Curator pupillorum.

Princeps ebrius morte multandus.

Legũ tabulæ Axionæ dictæ.

Herod

Herodotus in decem annos Atticis legibus cautum prodidit. Sed vt ſanctiores eſſent, magiſque obſeruarentur, aliorum legumlatorum more, qui latas leges ad numen aliquod referre ſolent, ipſe, quemadmodum Draco antea, Mineruam ſuarũ autorem dixit, atque in verba ſua iurare in foro ad lapidem ſenatum populúmque induxit. Fuerunt Athenienſes non aduenæ, neque paßim collecta populi colluuies originem vrbi dedit, ſed in eodem nati ſolo, quod incolunt: & quæ illis ſedes, eadem origo eſt. Primi lanificij, & olei, & vini vſum docuere, arare quoque & ſerere, frumenta glande veſcentibus monſtrauerunt: literæ certæ, ac facundia, & hic ciuilis ordo diſciplinæ veluti templum Athenas habent. Tres leges, quæ in Neptuni placationem à Cecrope in mulieres, à quibus deus ipſe ſuffragio fastiditus fuerat, & Mineruæ poſthabitus, latæ erant, adhuc obſeruabantur, videlicet, ne vlla vnquam mulier ſenatum ingrederetur, vt nulla earum proles maternum nomen accipiat, ne quis eas Athenæas ſiue Athenienſes dicat, ſed Atticas. Cæſos in bello, Thucydide autore, in hunc modum ſepeliunt: facto ante triduum tabernaculo, mortuorum oſſa proponuntur, & ſuorum quiſque reliquijs, ſi quid lubeat, imponit: quum efferuntur, ſingularum tribuum ſingulas tribus ſuæ quamque tribus oſſa continentes vehicula portant. Vnus item

Minerua Athenieſiũ legũ autor.

Athenienſium origo & inuenta.

Tres leges in Neptuni placatione in mulieres.

Cæſos in bello quomodo Athenienſes ſepeliant.

item torus inanis fertur, conſtratus eorum, qui non extant, qui inter cæſos non fuere reperti. Efferunt autem promiſcuè voluntarij quique vel ciues vel hoſpites, fœminis propinquitate coniunctis ad ſepulcrum eiulantibus, conduntq́; in publico monumento, quod eſt iuxta monumentum Calliſti, apud ſuburbana, vbi ſemper eos ſepeliunt, qui in bello ceciderũt, præterquàm, qui in Marathone, quorum ſingularem fuiſſe virtutem exiſtimantes, eodem in loco ſepulcrum fecerunt: poſteà verò quàm eos humauerunt, aliquis ab ipſa ciuitate delectus vir haudquaquam pro inconſulto habitus, & cui pro dignitate conueniat, ſuper eos orationem habet, qualem decet de eorum laudibus: qua habita diſceditur. Hoc quidem *more ſepeliunt, quo per omne belli tempus, quoties id accidit, legitimè vtuntur.*

Monimentũ Calliſti.

Marathon ciuitas non procul ab Athenis.

De Laconia, & Laconum, ſiue Lacedæmonum inſtitutis. CHAP. III.

L*Aconia in Peloponneſo prouincia, quæ & Oebalia & Lacedæmonia dicitur, à Lacedæmone Iouis & Taygetes filio: à quo etiam clara & potens ciuitas in eadem regione ædificata eſt atque appellata. Hæc quoque Sparta dicta eſt, à Sparto Phoronei filio: Agamemnonis regia fuit. Lycurgus inſignis Philoſophus Polydectis Regis frater quum vita illo defuncto Imperium relicti filij tutoris nomine aliquãdiu adminiſtraſſet, ciuitatis ſtatum atq;*

Oebalia Lacedæmõia.

Sparta.

Lycurgus philoſophus legiſlator.

atque regionis optimis inſtitutis, optimis legibus excoluit. Quum anteà ex omnibus ferè Græcis ſoli Lacedæmonij peßimè morati eſſent, tam circa ſe, quàm circa hoſpites, nullo conſuetudinis conuerſationíſque commercio Lycurgus ergo audacter rem aggreſſus, omnia iura, inſtituta, & priſcos viuendi ritus abrogauit, atq; ciuiliora quædam multoq; laudabiliora inſtituit. Primum omnium ſeniores de republica electi, qui cum Regibus, qui duo numero creati ſunt, conſultarent: is ordo velut arbiter fuit, inter regiam poteſtatem, & vim multitudinis: ne, aut hæc contumacia ſæuiret, aut imperio illi. Octo & viginti ſeniores (tot enim fuiſſe Ariſtoteles ſcripſit) duobus regibus aßidebant, ne nimiùm Democratia inualeſceret prouidentes, & rurſus, ne qui Regnum tenerent, tyrannicum quippiam molirētur: quæ hic ordo decreuiſſet, cætera multitudo vt ſciret neceſſe erat. Addita deinceps poſt multos annos Ephororum poteſtas, huic paucorum adminiſtrationi, quæ Græco verbo Oligarchia dicitur, poſteaquàm nimis viſa eſt feroceſcere, eſtq; quaſi frænum concilio illi iniectum, accidit id tamen centeſimo à Lycurgi interitu anno, quum Theopompus regnaret. Alterum ab Oligarchia inſtitutum, agrorum diuiſio: perſuaſit illi multitudini, vt ſolum omne Laconicum in medio poſitum æquis in ſingulos portionibus diuideretur: oportere ratus ciuem ciui

Reges ſimul apud Lacedæmões regnabant.

Octo & viginti ſeniores.

Democratia, id eſt, principatus populi.

Ephororũ poteſtas.

Oligarchia.

Agrorum diuiſio.

ingenio

ingenio & virtute : & non luxu, & diuitijs præſtare. Abijt igitur vniuerſa terra in ſortium nouem & triginta millia: in nouem millia vrbanus ager. Paganicus & municipalis in triplo & amplius maiorem numerum : portio qualibet ea fuit, quæ viro frumenti medimnos LXX. fœminæ XII. annuos ferret. Habuit à principio animo & res mobiles diuidere, ſed inuidiam veritus, quæ inde imminebat (plures enim videbantur id ægre laturi) omnem auri argentiq; vſum è medio ſuſtulit, ferreumq; nummum induxit, percuſsitq; decuſſem, quem iuſsit minimè valere, ac tum demum omnis furandi occaſio ſublata eſt. Ignitum ferrum, ex quo nummum percuſsit, aceto extinxit, vt ad rem nullam amplius ob mollitiem vtile redderetur. Omnes ad hoc artes vt inutiles vrbe eiecit: quanquàm artifices ipſi ſublato auri vſu ſua ſponte inde tranſmigrarunt, quum ferrei nummi apud alios in vſu non eſſent. Mox verò vt omnem ex ciuitate tolleret luxum, publica conuiuia inſtituit, vt diuites promiſcuè & inopes vni adhiberentur conuiuio, vniſq; veſcerentur epulis. Ac ne lautorum quiſquam cœnatus in publicum veniret, qui minus cupidè & hilariter veſceretur, vt parum frugi à proximè accumbentibus obiurgabatur. quo planè inſtituto omnis vetus è medio luxuria ſublata eſt. Exarſerunt ex ea re potentiorum iræ: impetuq; in eũ facto, alter eſt illi oculus baculo excuſſus:

Auri & argenti vſus è medio ſublatus.

Artes oẽs apud Lacedæmones ſublatæ.

Lux⁹ omnis ſublatus.

quare cautum, ne Spartiatæ cum baculo amplius ad conuiuium intrarent. Hunc conuiuandi ritum Philitai dixerunt, haud dubiè publicæ amicitiæ & humanitatis argumento: vel quòd quaſi Phiditia dicerent, quòd ita conuiuando φειδοῖ, id eſt, parſimoniæ aſſueſcerent. Qui ſacrificij aut venationis cauſa conuiuio non occurriſſent, his domi cœnare permiſſum, cætera multitudo aderat. Conferebant ad hoc conuiuium quotannis ſinguli farinæ medimnum, vini coros octo, caſei quinque minas, ficuum quinque ſemis minas. Frequentabāt id pueri etiam velut temperantiæ, omnisq; ciuilis diſciplinæ gymnaſium: aſſueſcere ibi vrbanis ſermonibus, iocariq; comiter diſcebant, ac ſine ſcurrilitate cauillari. In re vxoria haud tam pudicitiæ, quàm procreationi ob aſsiduam militiam eſt conſultum, eouſq; vxoribus indultum, vt eas viri heras appellarent. Virgines curſu, palæſtra, diſco, iaculo exercebantur: vt otio & muliebribus delicijs ſublatis robuſtiores ad tolerandos partus fierent: nudæ, vt pueri, in aperto verſari, ſaltare, & cantare in ſacris quibuſdam, præſentibus, ſpectantibusq; iuuenibus. Nudatio illa nihil turpe habuit: aderat nanque verecundia, petulantia omnis aberat. Hinc illa indoles, tempeſtiuaq; in Laconicis fœminis ad omnia promptitudo. Qui cælebs vixiſſet, Gymnicis ſpectaculis arcebatur, nudusq; hyeme forum circuibat, ne, vt

φιλίας, id eſt, amicitias.

φειδίτια, id eſt, ſodalitia.

Ad publicū conuiuium q̃d ſinguli cōferebant.

Vxores heræ appellatæ.

Virginum ſtudia.

Cælibes ludibrio habiti.

ne, vt cæteri ſenes, in honore apud iuuenes eſſet. Nubebant virgines raptu maturæ viro. Paranympha in cubiculum abducta capillos ad cutem reſecabat: ſponſus inde ad eam ingreſſus cingulum ſoluebat, noctu tantùm cum ea congrediebatur, nec prius ſponſam aſpiciebat interdiu, quàm ex illa factus eſſet pater. Filiorum & ſobolis cura dignis hominibus permiſſa. Licebat ſeniorum cuique honeſtum ex iuuentute ac probum aliquem ad vxorem procreationis cauſa adducere: atq; vbi eam alieno ſemine impleſſet, ſuum quod naſceretur efficere: neque probro dari ſi quis huic, qui fœcundam, pudicamq; haberet vxorem, ſuadere eſſet auſus, vt cum ea ſibi congredi liceret, ceu bono fertiliq́ue ſolo operaturus liberorum cauſa. Ridebant adhæc quarundam gentium ſtultitiam, quòd canes & equas nunc pretio, nunc gratia optimis eius generis animalibus ſupponerent: vxores præſidio cuſtodirent: ex illis ſoli ipſi ſiue amentes eſſent, ſiue ægri infirmíque generare vellent. Ius alendi partus nullum parentibus. Natus infans in publicum deferebatur ad locum, quem Leſchem dixere, vbi magno effecto puero, viri pueri formam intuiti, ſi probaſſent, ex nouem millibus ſortium, in quas vrbanus ager diuiſus erat, vnam illi curabant adſcribi. Infirmum & deformem, ad apothecas, locum haud longè à Taygeto præcipitem ac præruptum, exponendum dabant,

Raptu nubunt virgines.

Sponſus ſpõſam nõ aſpicit antequam pater ſit factus.

Ius alendi partus parẽtibus nullum.

Infantes infirmi præcipitio necati

dabant, vpote Reipublicæ inutilem. Mulieres vino non aqua pueros abluebant, quo liquore admoto conſtat reſolui corpora, debilitariq́; , ſi qua ſunt Comitiali morbo obnoxia. Nulla lotis fomenta adhiberi, nulla teneris crepundia, ſolitudinibus tenebriſq́; aſſueſcere. Ob idq́; externarum gentium quidam Laconicas nutrices liberis alendis adhibuerunt. Pueri à ſeptimo anno in æqualium cœtu exerceri, literáſque pro neceßitate addiſcebant: reliqua diſciplina toleratu percipiebatur. Ad cutem pueri tondebantur, nudis calcibus ambulare, duodecimo anno tunicam vnam patrio inſtituto ſortiri, neque balneas, neque fomenta ſcire. Toris ex arundine conſtructis quietem capiebant: Hyeme eos, quos Lycophones dixerunt, toris immiſcere. Iren, qui cœtui præerat, is creabatur, qui vno anno aut altero cæteros anteibat, grandiores lignare imperabat, minores onera furto quærere. Maiorum conuiuia ingredi, inde étiam aliquid furari. Qui deprehenſi erant in furto flagris admouebantur: non quia nefas eſſet furari, ſed quòd parum prudenter, & ingenioſè eſſet id ab eis factum. Iren quoſdam canere iubebat, alios argutas quæſtiones proponere: breue eſſe oportebat, ſubitumq́; reſponſum. Quod ſi quis negligentius feciſſet, huius pollex ab Irene acrius mordebatur. Inſtituebantur adhæc graui vti oratione, ſed quæ iucunditate non careret, ſententiiſq́; breui

Puerorum Lacedæmonum eductio.

Exercitia.

Iren puerorum præceptor.

Furari honeſtas habita Lacedæmoniis.

breui ſermone complexus, ita vt res in prouerbium abierit : facilius philoſophari homines poſſe, quàm Laconicum ſermonem imitari. Operæpretium eſt etiam cognoſcere quale ab initio ſtudium fuerit omnium ætatum, quanta ad virtutem contentio,atque æmulatio.In treis diſtincta erat choros omnis ætas. Tum in ſolennibus ſacris ſeniorum cœtus canere exorſus, Fuimus olim robuſti & iuuenes, canora voce pronuntiabant. Tum adultæ ætatis eum excipiens, Nos quidem iuuenes ſumus & fortes, reſpondebant : idq́; ſi libet experiamini. Ad eam puerilis chorus, Tam boni erimus, & meliores. Plutarchus autor eſt, ad ſua vſque tempora perduraſſe Laconicos quoſdam modulos, quibus illi ad tibiam in hoſtem ituri vti conſueſſent. Thucydides Laconici huius inſtituti relator, tibiarum modulos in prælijs vſos ſcriptum reliquit : negat tamen id aliquo religionis ritu,reíve diuinæ cauſa fieri ſolitum,neque vt vibrarentur animi, excitarentúrve ad pugnam, (quod cornua & litui apud Romanos factitarunt) ſed vt æquali modulatóque ſenſim greſſu conuenientes pugnam capeſſerent, nec ſuos ordines diſtrahi ſinerent. Extat Laconici vatis carmen, quò apparet non tibia ſolùm Spartiatas in procinctu vſos, ſed cithara etiam concentu : qui mos & ipſe à Cretenſibus ſumptus videri poteſt. Herodotus Halyatem Lydorum regem ſcribit fiſtulatores & fidicinas,

Prouerbiũ.

In choros tres ætas omnis diuiſa

Cantus tibiarum in bello vſurpatus.

Citharæ cõcẽtu in procinctu Lacedæmones vſi.

Cornuum & lituorum concentu clamoreq; Romani bellum capeſſebant.

Galli cũ tripudio bellũ inierunt, Barbari cũ vlulatu.

Rex bellum initur' Musis ſacrificabat.

Suffragandi ratio admiranda.

&, quod penè indignum relatu ſit, conuiuiorum etiam delicias in acie habuiſſe, eo bello, quod Mileſijs intulit. Romani, *præter cornuum & lituorum concentum, ardentiſſimo militum clamore bellum capeſſebant: quod longè diuerſum ab eo eſt, quod* Homerus *de Achæis ſcripſit, quos tacitos ficit, ſpirantesq; robur in pugnam procedere.* Galli *tripudio, vt* Polybius *&* Liuius *ſcribunt, ſcutáque ſuper capita quatientes.* Barbarorum *quidam cum vlulatu prælium ineunt.* Ex *qua rituum varietate poteſt intelligi, cæteras gentes non id, quod* Spartani, *in bellico concentu ſecutas.* Capillos *præterea à pubertate ex inſtituto alebant memorabili legumlatoris dicto, comantibus capitibus multò pulchriora fieri humana corpora, quæ ſi ſint alioqui deformia, capillo haud dubiè ferociſcant.* Prælium *initurus rex Muſis capram immolabat.* Domi *militiæq; certa viuendi lege ſunt vſi, bellicaq; exercitatione, patriæ, non ſibi, natos arbitrantes.* Nullas *quæſtuoſas tractabant artes, bellicæ tantùm exercitationis ſtudio teneri.* Solennibus *epulis reliquum dabatur tempus, eoq; per hæc ventum eſt, vt quemadmodum præclarè ſcribit* Plutarchus, Spartani *neque nollent, neque ſi vellent, ſcirent amplius priuatim viuere, eſſentq; ex omni parte patriæ dediti.* Suffragandi *ratio, vt cætera, ab alijs gentibus diuerſa: pauci ad hoc ipſum delecti conclaue* Comitio *propinquum*

quum ſubibant: vnde ipſi neque quempiam viderent, neque ab vllo viderentur. Tum verò, vt primo, alteróve loco competitorum nomina ſortito educta eſſent, quantus vocum aſſenſus ad ſingula nomina ortus eſſet, diligenter attendebant: ac quoto quiſque clamor loco maior minórve eſſet ad ipſorum aures redditus, tabella pernotare, ex qua in publicum miſſa percipiebatur, cui competitorum plures eſſent voces ſuffragatæ. Primus adhæc Lycurgus, omni ſuperſtitione ſublata, permiſit cadauera in vrbe ſepeliri, tum etiam circa templa ſortiri monumenta. Nec viri, nec fœminæ nomen licebat cuiquam ſepulcro inſcribere, niſi eorum, qui fortiter bello periiſſent. Lugendi tempus vndecim erat diebus finitum. Nec ciuibus peregrinari permiſſum, ne alienos mores vrbi importarent. Quin & peregrè eò delati, niſi qui Reipublicæ vtiles eſſent, vrbe excludebantur: ne quid (vt Thucydides habet) Laconicæ diſciplinæ peregrinæ gentes imbiberent, quod ſatis inhumanè haud immeritò aliquis dixerit. Vel, vt Plutarchus ſcribit, ne mutuo congreſſu noui ſermones in vrbe orirentur, & ex his noua iudicia, diſſonæq; voluntates, quæ publicæ rei pernicioſiſſimæ eſſe ſolent. Iuuenibus Lycurgus non amplius vna veſte toto anno vti permiſit, nec aliquē cultius quàm alterum: non ſplendidius, vt dictum eſt, epulari. Emi ſingula non pecunia, ſed mercium

Cadauera in vrbe ſepelire permiſſum.

Luct' funebris vndecim diebus.

Peregrinari Lacedæmonibus prohibitum.

Iuuenum veſtitus.

compenſatione iuſsit. Pueros puberes non in forum, ſed in agrum deduci iuſsit, vt primos annos non in luxuria, ſed in omni labore & opere agerent. Nihil eos ſomni cauſa ſubſternere, & vitam ſine pulmento degere, nec prius in vrbem redire, quàm viri facti eſſent, ſtatuit. Virgines ſine dote nubere iuſsit, vt vxores non pecuniæ cauſa eligerentur: ſeueriusq; matrimonia ſua viri coërcerent, cùm nullis frænis dotis tenerentur. Maximum honorem non diuitum & potentum, ſed ſenum eſſe voluit, nec vſquam terrarum locum honoratiorem ſenectus habet. Regibus poteſtatem bellorum, magiſtratibus iudicia, & annuas ſucceſsiones, ſenatui cuſtodiam legum, populoq; ſublegendi Senatum, vel creandi quos vellet magiſtratus, poteſtatem conceſsit. Hæ quoniam leges aut noua inſtituta ſolutis anteà moribus dura eſſe videbantur, eorum autorem Apollinem Delphicum finxit: & inde ſe eas ex præcepto Numinis detuliſſe, vt conſueſcendi tædium metus religionis euincat. Deinde, vt æternitatem ſuis legibus daret, iureiurando ciuitatem obligauit, nihil eorum, quæ ſanxiſſet, mutaturam, priuſquam reuerteretur: ſe ad oraculum Delphicum profecturum, conſulturum quid mutandum addendúmve legibus ſuis illi videatur. Proficiſcitur autem Cretam, ibiq; perpetuum exilium egit. Præcepit etiam moriens oſſa ſua in mare abijci, ne Lacedæmonē delatis

Pueri in agrū non in forum ducebantur.

Virgines ſine dote nubere.

Seniū apud Lacedæmones honoratiſsimū.

Apollo autor legum apud Lacedæmones.

Lycurg° voluntario exulat.

Spart

Spartani ſe de non mutandis legibus à iuramento abſolutos putarent. Libet hîc quoq; aſsignare quas dignationes Regibus ſuis Spartiatæ olim tribuerunt: duo ſacerdotia Iouis Lacedæmonij, & Iouis cæleſtis: & ius belli in quamcunque libuerit regionem inferendi, vt id nulli Spartiatarum prohibere fas ſit, alioqui piaculari crimine teneatur, vt in expeditionibus adeundis primi eant reges, in abeunda poſtremi ſint. Centum delecti viri eis in militia cuſtodes adſint. In egreſsibus vtantur quotcunque pecoribus libuerit, quorum immolatorum pelles omnes ac terga accipiant. Bellica hæc. Alia ſunt, quæ pacis tempore eis tribuuntur: quoties in aliqua Republica euiſceratio fit, primi in cœna reges diſcumbant, & ijs primis diſtribui incipiat, vtriq; eorum duplũ omnium quàm cæteris conuiuis, libaminaq; immolatorum & coria eorum ſint. Singulis quoque Calendis inſtãtis menſis ſingula pecora vtrique è publico dentur Apollini immolanda, & farinæ medimnum, id eſt, ſex modia, & vini Laconicus quartarius. Et in ſpectaculis ſingulorum certaminum certis locis præſideant, liceatq; quibuſcunque libeat ciuibus inniti, & vtrique binos eligere Pythios. Sunt autem Pythij, qui Delphos ad conſulenda oracula mittuntur, quiq; publicè cum Regibus paſcuntur. Regibus ad cœnam non euntibus binæ Chœnices, id eſt, ſemimodia farinæ, & vini ſingulæ

Regũ Spartiatarũ dignationes.

Belli tempore.

Pacis tempore.

Pythij qui vocati.

Chœnix.

Cotyla.

Cotylæ, id eſt, ſextarij: præſentibus dupla dentur omnia. Eadem ratione pupilla vtri danda ſit, eíne cui mater, an cui pater deſponderat: necnon de vijs publicis: etſi quis adoptiuum filium facere velit inuitis regibus. Liceat quoque eis pro ſuo arbitrio aſſidere in ſenatu, qui conſtat ex duodetriginta ſenibus: ſi eò non acceſſerint, eorum maximè propinqui, duo Senatores ius regum obtineant, duos calculos ponendi, tertium pro ſeipſis. Viuentibus hæc regibus à Republica Spartiatarum tribuuntur, illa defunctis. Equites per vniuerſam Laconicam obitum Regis enuntiant. Fœminæ per vrbem circumeuntes ollas pulſitant: quumq; hoc fit, neceſſe eſt, ex ſingulis domibus duos ingenuos, marem & fœminam luctu fœdari, magnis pœnis (niſi hoc faxint) impoſitis. Eadem circa funus regum conſuetudo Lacedæmonijs eſt, quæ Barbaris Aſianis. Nam plerique Barbarorum eodem ritu in mortibus Regum vtuntur. Siquidem poſteaquàm mortem obijt Lacedæmoniorum Rex, oportet eius exequijs adeſſe ex omni Lacedæmonis regione neceſſarios quoſq; Spartiatarum, qui ſunt numero vicenorum, quorum & item ſeruorum atq; ipſorum Spartiatarum, poſteaquam multa millia in vnum coacta ſunt promiſcuè cum mulieribus, frontes ſuas intrepidè plangunt, & vlulatu immenſo vtuntur, vltimum quenq; Regum dicentes ſemper fuiſſe optimum. Qui verò regum in bello perijt,

Honor defunctis regibus exhibitus.

Exequiæ regum Lacedæmoniorum.

Publicus in Lacedæmoniorũ regũ funere luctus.

eius ſimulacrum, quum expreſſerunt, in toro bene ſtrato efferunt, cuius tumulatione decem dies iuſtitium eſt, nulluſq; magiſtratuum conſeſſus, ſed luctus continuus. In hoc quoque cum Perſis iſti conueniunt, quòd defuncto Rege alter, qui ſuccedit, liberat ære alieno, quicunq; Spartiata aliquid aut regi, aut Reipublicæ debebat. Apud Perſas, qui rex creatus eſt, omnibus ciuitatibus tributum, quod debebant, remittit. Cum Aegyptijs etiam Lacedæmonij in hoc congruunt, quòd eorum præcones, & tibicines, & coqui in paterna artificia ſuccedunt: & coquus è coquo, & tibicen ex tibicine, & præco ex præcone gignitur: neque vlli propter vocalitatem alij inſidiantes ſeipſos ingerunt, ſed in paterno opere perſeuerant: atq; hæc quidem ita fiunt.

De Creta inſula, & Cretenſium celebratis moribus. CAP. IIII.

Cretæ deſcriptio.

C*Reta, quæ & Candia dicitur, inſula in mediterraneo mari centum vrbium fama clara: hæc, vt Strabo ſcribit, à ſeptentrione Aegeo alluitur pelago & Cretico, ab auſtro Libyco, ad occidẽtem Egilam & Cythera ſpectat, ad Oriẽtem Carpathon. Habet in longitudine* CCLXX. *millia paſſuum, in latitudine quinquaginta millia. Circuitus eius quingenta octoginta octo millia paſſuum complectitur. Inſignes in ea vrbes ſunt Cortina, Cydonea, Gnoſum, Minois regia, & Ida mons omnium, qui in*

Idæ montis deſcriptio.

ea ſunt, celeberrimus, celſiſsimo is vertice aſſurgit. Apollodorus longitudinem eius duum millium trecentorúmque ſtadiorum tradit, circuitum quinque millium & amplius. Artemidorus mille minus. Nullum in Creta animal noxium eſt. Serpens ibi nulla: nulla noctua: & ſi inuehatur, ſtatim moritur. Capris copioſa. Ceruis eget. Optimi vini feraciſsima. Herbam producit, quæ diptamos dicitur: & Alunoſam, quæ morſa diuturnam famem prohibet. Sfalangos etiam venenatos gignit, & lapidem, qui Idæus dactylus dicitur. Cureta olim vocabatur ab habitantibus Curetibus, & per ſyncopam Creta. Alij dicunt Cretam dictam à Crete quodam Iouis filio Curetum Rege. Alij à Crete Nympha Heſperidis filia. Incultum hominum genus à principio habuit: Rhadamanthus ad manſuetiores vitæ ritus perduxit. ſequutus inde Minos, qui æquitate & iuſtitia adhuc magis excoluit. Plato autor eſt, Lacedæmonios, & alias vetuſtiſsimas Græciæ ciuitates hinc ſibi leges & inſtituta quæſiuiſſe. Optimum gentis ſtatũ euertit primò tyrannicus dominatus, mox & Cilicum latrocinia. Fuit gens ab initio libertatis ſtudioſa, ea ſe poſsidere arbitrati, quæ non eſſent tyrannorum libidinibus expoſita. Fuit & concordiæ perpetua cura, quæ ſeditioni diuitiarum auaritiæ alumnæ inimica eſt: modicè proinde antiquitus, frugaliterq; vitam agitare. Frequentabant pueri conuentus quos greges nomin

In Creta nullum animal noxiũ.

Mores Cretenſium.

nominabant. Adultæ ætatis viri publica inter ſe conuiuia celebrare, arma Reipublicæ cauſa tractare, ab ineunte ætate corpora laboribus exercere. Maris æſtus & frigora perpeti, accliues ſemitas ſaltusq; curſu ſuperare, in gymnaſijs pugnas ciere, arcubus & ſagittis plurimùm vti, in armis ſaltationem, quam pyrrichen nominant, vulgo celebrare: flexu corporis hæc ſaltatio fiebat, quo plagæ telaq; euitarentur. Sagulum & militarem calceum ſibi inducere, arma pretioſiſsimum munus credere: tantum adhæc rei maritimæ ſtudium, vt in prouerbium abierit, ſi quis quæ noſſet ſe neſcire diſsimularet, Cretes (diceretur) pelagus neſcit. Inter æquales connubia conciliari, ex omníque iuuenum cœtu virginibus ſibi ſponſos optare ius erat, nec priùs paterna domo abduci moris erat, quàm ad domeſticam adminiſtrationem eſſent idoneæ. Dotis magnitudo fuit, ſi frater aderat, patrimonij dimidium. Pueri ex legibus literas, & cantilenas, & muſicæ artis modulamina quædam diſcebant. Ad virorum Syſsitia perducti humi vilibus tecti amiculis ſedebant, illisq; pugnam cientibus miniſtrare puerorum validiſsimus, maximeq; elatus ductabat gregem. Pro viribus ſinguli plurimos aggregabãt æquales, ad venationes egredi, curſu exercebantur corpora, ſtatis diebus puerorum cœtus ad tibiæ & lyræ cantum inter ſe committi, vt in re bellica, conſueuere. Huius gentis etiam fuiſſe

Saltatio pyrricha.

Matrimonia.

Dos.

Muſicę ſtudium.

Dies lapillo ſignare.

quid

quidam memorant lætos dies candido notare calculo, triſtes, atq; moleſtos, atro: etſi plures hunc morem ad Thraces *referunt.*

De Thracia, Thracumq; feris moribus.

CAP. V.

Romania. THracia, *quæ hodie* Romania *appellatur,* Europæ *regio eſt, inter partes Scythiæ computata,* Macedoniam *ſequitur, à ſeptentrione Iſtrum habet, ab oriente Pontum ac Propontidem, à meridie* Aegeum *mare. Olim* Scython. *Scython, poſteà* Thracia, *à* Thrace *Martis filio, ſiue ab aſperitate appellata. Græcis enim* τραχὺ *aſperum dicitur.* Regio *eſt, vt Pomponius ſcribit, nec cælo, nec ſolo (quàm vbi mari vicinior eſt) ſatis fæcunda temperataq;. Frigida eſt, & eorum, quæ ſeruntur, malignè admodum patiens: raro vſquam pomiferam arborem, vitem frequentiùs tolerat, ſed nec eius quidem fructus maturat, ac mitigat, niſi vbi frigora obiectu frondium cultores arcuere.* In *ea quondam vrbes celebriores fuere* Apollophama, Enos, Nicopolis, Byzantium, *quæ poſtea à* Conſtantino Conſtantinopolis *dicta eſt, & in maius aucta glorioſiſsimi* Imperij *ſedes &* Orientis *totius caput delecta,* Perinthos, Lyſimachia, Caliopolis. Amnes Hebrus, Neſtos, Strymon. Montes Hæmus, Rhodope, & Orbelos. *Homines habet feros, aſperos, & numeroſos, adeò vt ſi, aut vnius imperio regerentur, aut idem ſentirent, vt hiſtoriæ pater opinatur*

Thraciæ qualitas.

Celebriores Thraciæ vrbes.

Thraciæ quales homines.

Herod

Herodotus, inexpugnabiles forent, & omnium gentium multò validiſsimi: ſed quia arduum hoc illis eſt, & nulla ratione contingere poteſt, ideo imbecilles ſunt. Habent autem multa nomina ſingularum regionum ſingula, moribus tamen ac opinionibus conſimilibus imbuti, præter Gethas & Trauſos, & qui ſupra Creſtonæs incolunt: ex quibus Gethæ ſe non mori perſuaſum habuere, ſed ad Zamolxim Deum ſuum poſt fatum migrare.

Gethæ ſe non mori putabant.

Fuit hic Zamolxis homo Pythagoræ quondam diſcipulus, qui in patriam reuerſus, quum animaduerteret Thraces malè viuere, & inſcitè, ipſe edoctus Ionicum viuendi genus, & mores ipſis legesq́; dedit, docuitq́;, atque perſuaſit popularibus eas ſeruantibus poſt obitum ad ſe in eum locum ire, vbi ſuperſtites omnium bonorum compotes eſſent: per hoc deitatis opinionem conſequutus, è Thracum ſe conſpectu ſubduxit, atq; euanuit, maximo ſui deſiderio poſt ſe relicto.

Zamolxis Getharum Deus.

Ad hunc mittunt aſsiduè adhuc cum naui quinq; remigum nuntium quempiam ex ſeipſis ſorte delectum, præcipientes ea, quibus ſemper indigent: eumq́; ita mittunt: Quibuſdam eorum datur negotium, vt tria iacula teneant: alijs, vt comprehenſis eius, qui ad Zamolxin mittitur, manibus, pedibusq́;, hominem agitantes in ſublime iactent ad iacula: qui ſi in præſentiarum extinguitur, propitium ſibi Deum arbitrantur: ſin minus, ipſum nuntium inſimulant

Nuntius ad Zamolxin mittitur.

mulant, aſſeuerantes malum illum eſſe virum. Hoc inſimulato alium mittunt, dantes adhuc viuenti mandata. Iidem Thraces dum tonat fulguratq́;, in cælum ſagittas excutiunt, Deo minitantes quòd nullum alium præter ſuum eſſe arbitrentur. Trauſi verò in cæteris quidem omnibus idem quod Thraces: verùm circa natalitia ſuorum atque obitus hoc factitant. Edito puero propinqui circunſedentes, eum ploratione proſequuntur, recenſentes quæſcunque neceſſe eſt illi, quòd vitam ingreſſus ſit, perpeti humanas calamitates: Hominem fato functum, per luſum, atque lætitiam terræ demandant, referentes quot malis liberatus, in omni ſit modò fœlicitate. At qui ſupra Creſtonas incolunt, iſta agunt: ſinguli plures vxores habent, quorum vbi quis deceſſit, diſceptatio magna fit inter vxores acri amicorum circa hanc rem iudicio, quænam dilecta fuerit à marito præcipuè. Quæ talis iudicata eſt, & hunc honorem adepta, ea à viris & mulieribus exornata, ad tumulum à ſuo propinquiſſimo mactatur, vnáq́; cum viro humatur, cæteris vxoribus id ſibi pro ingenti calamitate ducentibus atque lugentibus: nam id eis ſummo dedecori datur. Cæteri Thraces, filios veteri inſtituto palàm venditare, nec virgines à parentibus & propinquis adſeruari, ſed quibus libuit cum viris concumbere ſinunt. Vxorum pudicitiam ſolicitiùs cuſtodiunt, easq́; magno

In cælum ſagittãt dũ tonitruat Thraces.

Edito puero Trauſi lamẽtãtur.

Hoīe mortuo Trauſi lætantur.

Vxorũ chariſsima cũ marito defuncto ſepelitur.

Mulieres ingenuę notis in fronte ſignabãtur.

gno

gno are à parentibus coëmunt, fronte notis quibuſdam ſignatas: generoſum id iudicatur, ignobilitatis argumentum ſine his eſſe. Nupturæ, quæ præ cæteris ſpecie valeant, prius ſubtaxari volunt, & licentia taxationis admiſſa, non minoribus nubunt præmijs. Quas formæ dedecus premit, dotibus emunt quibus coniunguntur. Vterque ſexus epulantes focos ambiunt: herbarum (quas habent) ſemine ignibus ſuperiacto, cuius nidore perculſi, pro lætitia habent imitari ebrietatem ſenſibus hebetatis. Otiari, ex rapto viuere pro re honeſta haberi: contrà, agros colere pro deſpicatiſſima. Martem vulgò, Liberum, Dianam, & Mercurium religiosè colere: pérque eum ſolum iurare, ſui generis autorem arbitrari. Corporum magnitudine Thraces omnes homines antecedunt: cæruleis oculis, ac truci viſu, terrifico vocis ſono, annoſa ætate. Aedificia modicè ab humo eleuata, annona eodem ſemper tenore: vites neſciunt, pomis abundant. In regis electione non nobilitas præualet, ſed ſuffragium vniuerſorum: populus enim eligit ſpectatum moribus, & inueterata clementia, etiam annis grauem. Sed hic in eo quæritur, cui liberi nulli ſint: nam qui pater fuerit, etiam ſi vita ſpectatur, ad regendum non admittitur: & ſi fortè, dum regnat, pignus ſuſtulerit, poteſtate exuitur. Maximè hîc cuſtoditur ne regnum hæreditariũ fiat. Tum ſi rex etiam maximam præ ſe ferret æquitatem

Aedificia.

Rex eligitur cui non liberi ſunt.

o tatem

Quadraginta iudices Thraces habuerunt. In reges animaduerſio acerba.

tatem nolunt ei totum licere: quadraginta ergo rectores accipit, ne in cauſis capitum ſolus iudicet. Quòd ſi ipſe etiam in peccato aliquo arguitur, morte multatur: non tamen vt cuiuſquã manu attrectetur, ſed conſenſu publico rerum omnium ei poteſtate interdicta, ipſe tandem fame pereat. Optimates ita ſepeliunt: prolato triduum cadauere, mactatíſque omnifarijs hoſtijs conuiuantur, illudq; defletum prius, deinde combuſtum ſepeliunt, aut aliter humo contegunt, adgeſtóque deſuper tumulo cùm alia omnis generis certamina proponunt, tum præcipuè certa cum ratione Monomachiam, hoc eſt, ſingulare certamen. Armatura, qua (vt Herodotus ſcribit) in Dariana expeditione vſi ſunt, talis erat: è pelle vulpina caßides geſtabãt tunicis induti, & inſuper circundati varijs ſagulis, pedibus & tibijs induti caliga è pellibus hinnulorum, iacula, peltas, & pugiunculos. Arcu valdè pugnaces ſunt, & exercitatißimi, quem apud ſe repertum volunt. Vna cum Scythis lingua vtebantur. Scribit Plinius, totam Thraciam in quinquaginta ſtrathegeas diuidi ſolitam. Sed ea Thraciæ pars, quæ Gethica olim dicebatur, vbi Darius Hydaſpis filius penè perijt, hodie Valachia appellatur, à Flaccis Quiritum gente. Romani enim, Gethis ſuperatis & deletis, Flacci cuiuſdam ductu eo coloniam miſerunt. Vnde primùm Flaccia, dein corrupta voce Valachia dicta. Adſtipulatur huic opinioni

Sepeliendi ritus.

Armatura Thracum.

Thraces artes inuentores.

Valachia, & eius appellatio.

nioni Romanus ſermo, qui adhuc in ea gente durat: cæterùm adeò ex omni parte corruptus, vt vix Romano homini intelligatur: Romanarum literarum vſus, elementorum forma aliquatenus inuerſa. Sacrorum ritus, qui & Græcis. Daci poſteà eam terram occupauerunt, à quibus aliquandiu etiam Dacia dicta fuit, nunc Teutones, Siculi, & Valachi tenent. Teutones fortes viri ex Saxonia illuc à magno Carolo tranſmiſſi, à ſeptem vrbibus quas habitant, Seibemburgenſes patrio ſermone vocantur. Siculi Hungarorum vetuſtiſſimi, ex his, qui ab initio ex Scythia digreſſi his locis conſedere. Valachorum factiones duæ, Dragulæ & Dani, aliàs Daui. Nam Gethæ & Daui ſeruorum nomina inde olim profecta Græcorum quidam prodidere. Dragulæ Danis impares Turcas noſtrorum patrum memoria in eam terram induxerunt, quorum armis Dani ad internecionem deleti ſunt. Ioannes Huniades vir acer, Danis demum auxilio fuit: terrámque ab hoſte receptam ſibi vendicauit. Agriculturæ, reíque pecuariæ Valachi vt plurimum ſtudent, quod originem gentis arguit. Tributum regi pendunt, ſed ſemel tantùm: ac id cuiq; regum: & confeſtim ab eius declaratione tum ſingulæ familiæ dant bouem tributi nomine. Sexaginta millia numero & amplius eſſe traduntur. Iuſſi ad bellum exire capitale eſt nō paruiſſe. Eſt Valachia Tranſſyluaniæ contermina

Valachia Dacia vocata.

Seibemburgenſes.

Dragulæ & Dani.

Ioānes Huniades.

Valachorū exercitia.

Valachiæ quatuor latera.

ab occaſu, ad ortum in Euxinum *excurrit: ad boream & ſeptentrionem* Ruſiam *attingit: alluitur ad meridiem* Iſtro, *circa quem quicquid vagarũ gentium occupat perpetua illis hyems, triſte cælum premit. Malignè olim ſolum ſterile ſuſtentabat, imbrem culmo aut fronde defendebant. In cælo ſuper durata glacie ſtagno proſultabant, in alimentum feras captabant: nulla illis domicilia, nullaq́; ſedes erant, niſi quas laßitudo in diem poſuerat: vilis & his quærendus erat victus, quòd horrenda iniquitas cæli, intecta capita.*

Gẽtes Iſtrũ accolentes.

De Ruſia ſiue Ruthenia, & recentibus Ruſianorum motibus. CAP. VI.

Ruſię fines.

R*Vſia, quæ etiam* Ruthenia *dicitur &* Podolia, *tripartito nominatur.* Alba, *ſuperior, & inferior, pars* Sarmatiæ Poloniæ *prætenta,* Peuce *fluuio ad ſeptentrionem includitur, ad orientem ſolem* Moſcus, *occidua illi* Liuonia *atque* Prußia *extremæ* Germaniæ *partes. Patent hodie* Ruthenorum *ſiue* Rhoxolanorum *(nam & hoc nomine appellantur) fines octo dierum itinere, à* Tanai *ad ſeptentrionalem oceanum, habetq́; id ſpatium nonaginta & amplius dierum iter, rurſus à* Germanico *oceano, quem* Balteum *vocant, ad mare* Caſpium. *Regio adeò fertilis eſt, vt agro rude culto frumentóque inſperſo, tribus perpetuis annis fructum ferat: nec opus eſt agrum quotannis inuertere, ſed inter metendum ſegete lenit*

Terra oĩum fertiliſsima.

leniter excuſſa alia in ſequentem annum ſua ſponte creſcit. Gramen adeò procerum producit, vt perticam tranſcendat: vnde ibi apum tanta copia, vt mella nedum in aluearijs, aut arboribus, verùm in rupium & terræ cauernis reponant. Optimus medo, & hi grandes cerarum orbes, qui ad nos vſque aduehuntur, ibi fiunt. Non impiſcantur piſcinæ & ſtagna Ruſſorum, ſed, vt aiunt, piſces ex cæli influentia ſuccreſcunt. Sal quodam in lacu Katzibeo vocato ſiccis temporibus colligitur, pro quo genti cum Tartaris crebra bella. Mirum eſt quod dicitur, in ſolo Chelmenſi deſectos pini arboris ramos truncósve, duos aut tres annos ſuper terram iacentes in ſaxa indurari. Eſt ibi optimæ cretæ copia. Verſus Tanaim & Meotim calamo aromatico & reupontico abundat, pluribusq́; herbis & radicibus alijs, alibi non viſis. Vrbs regia Moſcouia eſt, ad Moſcum amnem ſita, quatuordecim millium paſſuum circuitu. Nullus hîc ſignati argenti vſus. Lapis eſt in medio foro quadrata forma, quem ſi quis aſcendit, nec inde vi deturbari poſsit, principatum vrbis obtinet. Ingens de aſcenſu loci & deiectu dimicatio inter indigenas, ſæpiusq́; ob eam rem pugnatum inter ciues. Gens adeò valida eſt, quòd ſuperiori anno quodam bellico tumultu in regis caſtris centum viginti millia equitum recenſa ſint, quorum ſinguli ordinem ducerent

Apũ copia.

Sal in lacu naſcitur.

Calamus aromaticus in Ruſia.

Signati argenti null' vſus.

Ruſianorũ potentia.

Bellica Ruſſianorũ arma.

rent. Arcu in bello vtuntur, quod gentile & vetus eſt illis: eſt & lancea in vſu duodenûm pedum: cataphracti equites ſupra hamatam loricam ferreum thoracem induunt, vmbilicis ſpeculorum modo prominentibus, galerum geſtant, pro caſſide, in conum faſtigiatum: equite libentius vtuntur in bello quàm pedite. Pedites alij ſcorpione vtuntur (balliſtam Itali vocant) alij plumbeas pilas ſulphureo puluere ex aneis excutiunt machinis Teutonico more.

Regium nomẽ Ruthenis inuiſum.

Inuiſum genti Regium nomen: idcirco ducis appellationem libentius vſurpant, vt magis popularem. Qui ibi rerum potitur, dux dicitur, qui in totam gentem Imperium obtinet. Huic pileus paulò elatior quàm cæteris proceribus, cætero nihil ab alijs differens. Omnis color in vſu, præter nigrum.

Veſtit' Ruſſianorum.

Viri fœminæq; lineo amiciuntur induſio, eoq; tenuiſſimo, & ad crura demiſſo, auro circa collum rubentíve ſerico excolunt id amiculum, laxior veſtis, ac nihil ferè à Græcis differens, qualem Turcæ quoque & totus ſeptemtrio vſurpat, manicæ tantùm laxiores Ruthenis, auróque fimbriatæ à pectore & humeris. Lutrina pellis ambit exterius veſtem.

Luctus funebris.

Sola vxor luget virum, obducto capite albo linteo, & ad vlnas deiecto. Quibus fortuna amplior eſt, quadrageſimo die à funere conuiuantur in defuncti memoriam: quorum res anguſtior eſt, quinquies hoc temporis interuallo ſo-

lenni

lenni modo epulantur. Obſeruantur dies obitus, quem anniuerſarijs quoque celebrant epulis. Quando ex ea ſtirpe ſupereſt aliquis, cuſtodiuntur nomina defunctorum monumentis literarum, vt ſciri poſsit, quo cuiquam die parentandum ſit. Planctu & lamentatione funus educunt. Patrij moris eſt, mulieres gemmas & vniones ex auribus ſuſpendere: decorum & maribus, ſed adhuc pueris. Quæ iterum nupſerit, ſatis caſtam ducunt: auerſantur vt impudicam tertio nubentem: par in maribus offenſa. Puellæ à tergo capillum promittunt: cæterùm matrimonio locatæ ſedulò abſcondunt. Viri ſupra aures tondentur, datur probro huic ſexui omnis capillorum cultus. Gens vniuerſa in Venerem prona, ac bibaciſsima: hoc laudis loco ponunt, alterum licere arbitrantur, modò id fieri contingat citra omnem connubij offenſam. Fœnerant vulgò, nec fraudi cuiquam, ne ſacerdotibus quidem. Pars multò maxima Ruſianorum ſeruitutem ſeruiunt, nec inuiti, multi quidem & in his nobiles etiam ſe coniugem & liberos venditant: aut quia ſic maiore otio fruuntur, aut quòd maiore voluptate. Antiſtites ſacrorum Græcanico ritu nigro amiciuntur pallio: horum primores albo. Ferunt hi bullam ad pectus ſuſpenſam, & tabulam præceptis diuinæ legis inſcriptam. Minores ſacerdotes & ipſi Græcè veſtiuntur. Sacræ virgines, quod vnũ genus in ea gente eſt, ex

Rutheni vt plurimũ ſeruiunt.

Sacerdotũ habitus.

Antonij abbatis inſtituto nigra ſtola amiciuntur.

Sermo.

Eſt & ſuus ſermo genti, Scythicus verò, an alius, parum compertum habeo.

Muſica & Grãmatica tantùm diſcuntur.

Sunt & literæ non multùm à Græcorum figura abhorrentes. Muſicen & Grammaticen diſcunt vtranq; Græcè, cæteras artes vulgò aſpernantur. De ſumma fidei cum Græcis ſentiunt: par in cultu ceremonia, & in cælites veneratio. Iudicia exercent duodecim numero viri: vnus aliquis è collegio cognoſcit cauſam, criménve, cognitum ad collegas defert, interdum & ad Regem.

Cauſa dubia monomachia probatur.

Si res maioris eſt ponderis, quàm vt pro collegio vindicari poſſit, ſi reus nequeat conuinci, parúmve liqueat factum, cum accuſatore cogitur de vita dimicare: atq; ita victor duplici pecunia donatur, qualis fuerit æſtimata. Agrorum cultum oppidò exercent, equis arant, ager feraciſſimus præterquam vini.

Ceruiſia totius ſeptentrionis potus.

Ceruiſiam potum ex milio, hordeo, atque humulo decoctum potant, & idem ferè totus Septentrio. Ex canapi, papauere, & nucibus oleum conficiunt. Oliuam non fert Ruſiana regio, neq; ex ea arbore liquor aliunde inuehitur. Varia alit animalium genera, & in his pleraq; pellium æſtimatione nobilia, quarum alioqui à veteribus celebrata: piſcium ingens copia, & in his Seldis nobiliſſimus, ex Pareſlauſco lacu, perquam ſimilis ijs, qui in Benaco capiuntur. Lacus in Ruthenia illuſtres ſeptem, flumina inſignia nouem: & in his quem Boryſthe-

nem

nem eſſe ſuſpicari libet, ob ea, quæ de ipſius magnitudine & natura prædicant.

De Lithuania, & Lithuanorum vita.

CAP. VII.

Lithuania eſt Poloniæ ad ortum connexa noningentorum millium paſſuum circuitu, magna ſui parte paluſtris, plurimumq; nemoroſa: & ob eam rem difficilis aditu, ac quodammodo inacceſſa, aquis paluſtribus cuncta obtinentibus. Hyeme commercia cum Lithuanis habiliora, paludibus & ſtagnis alta glacie concretis, niueq; ſuperinfuſa, fiunt omnia mercatoribus peruia: vt velut alto mari, quãdo nulla ſit certa via aut ſemita, ſydera ſignent iter. Rara in Lithuania oppida, villarum incolatus infrequens. Accolarum diuitiæ pecora, pelleſq; multigenũm ferarum, vt Zobellinæ ſunt, atq; Harmelinæ, quibus regio inſigniter ſcatet, ceræ ac mellis abundans. Vſus pecuniæ genti nullus. Inter ſe matronæ palàm concubinos habent virorum permiſſu, quos connubij vocant adiutores: contrà, pellicatus viris probro datur. Soluuntur facilè matrimonia mutuo conſenſu, & iterum atq; iterum nubunt. Adeò gens vna cæteris mortalibus diuerſo viuit ritu, non vt abſurdum ſit illud Ariſtippi, Honeſtum non natura, ſed conſuetudine conſtare. Vini rariſſimus vſus: panis nigricans, non cribratus: armenta vinum præbent, multo lacte vtentibus. Sermo genti, vt Polonis, Sclauonicus:

Lithuania tota paluſtris.

Regio hyeme tantùm accedenda.

Diuitiæ Lithuanorũ ferarũ pelles.

Pecuniæ nullus vſus.

hic enim ſermo quàm latiſsimè patet, ac plur mis quidem gentibus communis eſt : ex quib quædam Romanæ ritum Eccleſiæ ſequuntu vt Poloni ſunt, Dalmatæ, Croatij, Carníqu Aliæ Græco ritu ſacra peragunt, vt Bulgar Rutheni, & ex Lithuanis plerique. Nonnull ab his diuerſæ, proprias hæreſes habent, v Boëmi ſunt, Morani, & Boſnienſes. Huſsita rum quædam obſeruant delirium : pars mult maxima Manichæum : quædam adhuc etian gentili cæcitate tenentur : idola colunt, quem admodum multi ex Lithuanis. Hieronymu Pragenſis, qui Eugenij quarti pontificatu i ea terra Euangelium prædicauit, quiq; genti illius ritus & mores ad id tempus minus notos noſtris hominibus demonſtrauit, diceba Lithuanorum quoſdam, ad quos primùm perueniſſet, domeſticatim ſerpentes habuiſſe : quibus per ſe quiſq; vt dijs penatibus ſacrificabant. cæterùm tenuiſſe ſe, vt præter vnum, qui cremari non potuit, à ſuis cultoribus interficerentur. Alij ignem colunt, captantq; ex eo auguria. Solem nonnulli mallei ferrei ſpecie immanis magnitudine, proprium ducem habent, quem Magnum vocant : perſæpe tamen regi Polonorum ſubditi. Caput regionis Vilna eſt. Epiſcopalis ciuitas tantæ magnitudinis eſt, quantæ Cracouia cum ſuburbijs omnibus. Domus contiguæ in ea non ſunt, ſed veluti in rure horti intermediant, & pomaria. Duo fortiſsima ca-

Serpentes domeſticatim venerati.

Sol ſub mallei ſpecie veneratus.

ſtra

ſtra habet, vnum in monte ſitum, inferius in plano alterum. Diſtat hæc ciuitas à Cracouia C X X. *milliaribus. Tartari quidam circa Vilnam in aſsignatis pagis habitant, qui agros noſtro more colentes laborant, & merces vehunt: Tartarica lingua loquuntur, Mahometum & ſectam Sarracenorum profitentur.*

De Liuonia, Pruſsia, & militibus Marianis.
CAPVT VIII.

L*Iuonia veræ fidei cultrix, Rutheniæ ad ſeptentrionem prætenta & ipſa Sarmaticis finibus: Tartari Scythicum hominum genus crebrius incurſant. Liuonianos ad Chriſti cultum milites noſtri traxere, quum anteà nullum niſi malorum dæmonum nouere. Sæpius vario euentu de regni poſſeſsione in ea terra bellatum. Sarmaticum mare ab occaſu, ſinúsque incompertæ magnitudinis, cuius oſtium ab Occidente eſt, nō procul à Cymbrica Cherſoneſo, quam Daciā hodie vocant. Circa ſinum ad Septentrionem ſemiferæ gentes ſunt, cum quibus nullum eſt linguæ commercium, nutu & ſignis permutant merces. Pruſsia, vnde Pruteni, terra hodie Germaniæ & Sarmatiæ particeps, à meridie illi occurrit. Eam terram, ſi Ptolemæus verus autor eſt, Viſtula perluit à Torno oppido Gedanum vſque: quo in loco Balteo mari infunditur: ad Sarmaticum oceanum extenſa citra Viſtulam, vltra Germania eſt. Ad orientem ſolem & meridiem Maſſenitæ*

Milites Mariani.

Cymbrica Cherſoneſus hodie Dacia.

Pruſsia.

Viſtula.

ſouitæ ſunt, & Poloni accolunt: ad occiden
tẽ Saxones. Pruſſiæ ſolum ferax eſt, maxime
frugiferum, irriguum, frequens cultus: Reg
amœna, & pecoris abundans, piſcatus, ven
Vlmerigi. Gotti ex Scãdinauia. tioque multa. Vlmerigi eam terram tenuer
quum Gotti ex Scandinauia inſula egreſ
ſunt in continentem, vt Iornandes ſcripſit. Pto
lemæus Amaxobios, Alaunos, Venedes, &
Githones penes Viſtulam habitaſſe autor eſ
Malorum & hæc cultrix fuit dæmonum vſq
Deiparini milites. ad ſecundi Federici tempora. Deiparini mili
tes, qui & Mariani dicuntur, poſt Ptolemai
dem in Syria amiſſam in Germaniam reuerſ
viri videlicet nobiles & rei militaris perit
Pruſsia quo modo ab ordine Teutonico acquiſita. ne per otium marcerent, eundem accedentes
Pruſſiam Germaniæ conterminam Chriſti cul
tum ſpernere dixerunt: ſæpe illius gentis ho
mines in Saxones, cæteroſq́; vicinos excurrere
ingentem vim pecorum abigere, eſſe in anim
ſibi compeſcere barbaram gentem, annuat tan
tùm Imperator, prouinciamq́; fratribus perpe
tuo iure poßidendam tradat, ſi eam armis ac
Maſſouiæ duces. quirant. Iam enim Maſſouiæ duces, qui eiu
ſe terræ dominos affirmabant, ius ſuum fra
tribus conceſſerant. Grata oblatio Federic
fuit, qui collaudato propoſito, quas voluer
fratres ſub aurea bulla literas conceßit. Il
ſumptis armis breui tempore quicquid Prute
nici iuris citra & vltra Viſtulam fuit ſubegere
ſubactam, ac bello quæſitam, ſuæ ditionis fecere

Victa

icta gens Chriſti fidem complexa eſt, & cum de Teutonicam linguam. Fuit ad Viſtulam mnem quercus, vbi victrix gens à principio ſtellum erexit. Mox, vt ſunt res hominum, uæ tenui principio in maius augentur, oppi- um frequenti cultu adoleuit, Mariæburgum Marixburgum. *ixerunt. Caput gentis eſt, atque ſedes eius, ui vniuerſi ordinis magiſterio fungitur. Sacræ* Ordo militum Teutonicorum. *uius militiæ origo Teutonica eſt, nec quiſ- uam niſi Teutonicus his ſacris initiatur: atque dem claris ortus natalibus, & cui proponi- ur, vt aduerſus ſacratiſſimæ crucis hoſtes pa- atus ſit omni tempore dimicare. Albo pallio miciuntur, nigra cruce inſuta. Omnes alunt* Veſtitus militũ Teutonicorum. *arbam, præter eos, qui ſacris operantur, & ſacerdotes ſunt. Dominicam orationem milites* Potentia ordinis Teutonicorum. *pſi pro canonicis horis vſurpant: neque literas liſcunt. Diuitijs abundant: nec minor, quàm re ibus, potentia. Sæpe cum Polonis de regni fini- bus acceptis atq; illatis cladibus contendere, nec otis viribus belli fortunã experiri recuſauerũt.*

Eſt Pruſſiæ atque Lithuaniæ contermina re- giuncula, quæ Samogithia dicitur, ſyluis & De Samogithia & gẽtis morib⁹. *fluminibus circunſepta, quinquaginta mil- liarium longitudine: cuius gentes proceræ & pulchræ ſtaturæ, agreſtes tamen, moribúsque inculti. Matrimonia plura celebrant: & abſque ſanguinis reſpectu, patre mortuo filius nouer- cam, fratre frater glotem in vxorem accipiunt. Aes nullum habent, humiliter ædificant, ex*

lino

lino culmóque tuguria in carinarum aut galearum formam, in quorum culminibus feneſtram vnam faciunt tam patentem, vt toti ædificio lucem ſupernè præbeat. Focus perpetuo igne in ſingulis vnus, circa quem familia vniuerſa ſedens, non ſolùm vt cibos coquat, verumetiam vt vehemens frigus, quo pro maiori anni parte terra hæc cõgelata conſtrictaq; iacet, propellat. Vaporaria, ſeu ſtubas habent nullas. Gens ad diuinationem & auguria inclinata. Præcipuum ei numen ignis, quem ſacroſanctum perpetuúmque eſſe perſuaſum habuere, quòd in edito colle ad fluuium Neuyaſa aßidua lignorum ſuggeſtione per ſacerdotem aleretur. Vladislaus Poloniæ rex, qui eam ad Chriſti fidem compulit, illum vnà cum turri, in qua conſeruabatur, extinxit, diſiecit, & ſyluas, quas non minori religione, quàm ignem, ſanctas, proq; deorum habitaculis Sarmatæ (iuxta poëticum illud, Habitarunt dij quoque ſyluas) colebant: & nedum ſyluas, verùm quoque quicquid eas ſubijſſet, ſanctum, miniméque violandum cenſebãt, vt aues erant & feræ. Malorum dæmonum præſtigio violantes eas ſtatim in manibus & pedibus contrahebantur. Erant in his ſyluis ſingulis familijs ſuus focus & ſacra domus conſtituta, in quibus defunctorum ſuorum corpora cum equis, ſellis & meliori eorum veſtimento comburere mos fuit. Conuenire eos noctu credebant, ideoq; ſedilia

Diuinationi vacãt Samogithæ.

Ignis ſacroſanctus.

Superſtitio gẽtis admiranda.

Feſtiuitas.

ædilia ibi ex ſubere contexta diſpoſita, in quibus optimus medo, eſcáque ex paſta in caſei forma omni tempore largè ſubminiſtrabatur, vt ipſis veſcerentur. Prima Octobris die in his ſyluis maximum feſtum peragebant, ex omni regione vniuerſus populus congregatus, quæque familia in ſua caſula cibo & potu, vt melius potuit, patrio inſtituto indulgebat, tum ad focos dijs in primis quem Perkumo, id eſt, tonitrum dicebant, libabant. Cum Lithuanis & Polonis linguam vnam habent: nam & Polonico ſermone ſacerdotes eis in eccleſijs prædicant. Romanæ eccleſiæ morem obſeruant, licet Rutheni alij ad meridiem, & Moſcouitæ ad ſeptentrionem habitantes Græcorum ritum teneant, obedientiámque non Romano, verùm Conſtantinopolitano pontifici promittant. Ad ſeptentrionem his Moſcouia protenditur terra quadringentorum milliariorum patens: argento diues, tam valido vbique præſidio concluſa, vt nedum aduenæ, verùm indigenæ, etiam abſque literis ducis exire atque intrare non poſſint. Plana omnino regio eſt, non montoſa, nemoroſa tamẽ, & vt plurimum palludoſa, plurimis maximis fluminibus Occa, Volha, DZuuina, Boryſthenéque & Dineper irrigua: piſcibus ob id varijs, & feris abundat, quemadmodum Lithuania, à qua non multum diſcrepat, niſi quòd frigidior eſt, quia ſeptentrionalior. Vnde pecora parua habet, & communiter

Sermo.

Moſcouia.

Flumia Moſcouiæ.

Moſcua ciuitas maxima. *niter mutila. Moſcua metropolis regionis dupla maior quàm* Praga Boëmiæ,*lignea,vt aliæ ciuitates, ædificia habet,multas plateas, ſed diſperſas , latiſſimi campi interiacent.* Moſca amnis. *Moſca amnis ipſam interſecat.* Arx *in medio vrbis in plano ſita , ſeptendecim turribus , & tribus propugnaculis adeò pulchris & validis , vt ſimilia vix reperiantur.* Sedecim *in ea arce eccleſiæ , quarum tres ſanctæ* Mariæ, *ſancti* Michaëlis , *& ſancti* Nicolai *muratæ , cæteræ omnes ligneæ.* Arx ampliſſima. Tres *quoque in ea ampliſſimæ curiæ , in quibus nobiles aulici morantur.* Palatium, *in quo dux eſt,* Italico *more conſtructum pulcherrimum , ſed non amplum.* Multos *nobiliſſimos ducatus habet , ex quibus ingruente bello pluſquàm ducenta millia hominum duobus aut tribus diebus contrahuntur.* Potus Moſconitarum. Aqua *genti potus, & medo, liquorq́; fermentatus,quem quaſſetz vocãt.* Arant *ligneo aratro:frondibus arborum aut ſpinis arpicant : ſegetes propter longum frigus rarò matureſcunt:ideóque in ſtubis deſiccant,triturántque.* Frigoris curatio. Aromatibus *& ſublimatis calfactorijs contra frigus varijs vtuntur.* De *auena & melle aquam ardentem ſiue ſublimatum faciunt , & lacte etiam, adeò forte vt ſæpius ab eo inebrientur.* Vino *& oleo carent.* Ebrietas capitis pœna multatur. Ne *inebrientur inebriantem potum omnem terræ princeps capitis pœna prohibuit : bis aut ter tamen in anno conceditur.* Monetam *habent argenteam maiorem & minorem:*

minorem, non rotundam, ſed quadrangularem oblongam. DZuuingis hanc dicunt. Sclauonica lingua loquuntur. Sectam & religionem cum Græcis vnam obſeruant. Epiſcopi eorum patriarchæ Conſtantinopolitano ſubſunt, & ab eo confirmationem poſtulant. Chriſtum adorant, præter Koſanenſes, qui cum Sarracenis Mahometum venerantur: & Scythas quoſdam alios, ad ſeptentrionem, qui linguis proprijs loquuntur, & idola colunt. In primis vnum, quod Zlota baba dicunt, id eſt, auream vetulã, tanta veneratione, vt nemo id pertranſeat, quin ſaltem pilo ex veſte tracto, ſi aliud nihil habeat, coram eo proſtratus pro oblatione proijciat. His populis quamuis ſermo ſit vnus, Sclauonicus videlicet, eſt tamen adeò impar, & externis linguis hîc & alibi confuſus, vt mutuò ſe non planè intelligãt. Idololatriæ tempore pontificem maximum vnum habebant, quem Criue nominabant: in ciuitate Romoue (à Roma dicta) habitabat. Communis gentibus illis mos eſt, vt non ſolùm ſeruos vt pecora, ſed etiam filios, & ſemetipſos vendant, & abducere quàm longiſſimè patiantur, ob victus tantummodo ſufficientiam, quamuis groſſiſſimis cibis veſcantur.

Lingua. Religio. Scythæ idololatræ. Zlota baba idolum. Sclauonica lingua aliis linguis viciata & confuſa.

De Polonia, Polonorumq; recentibus motibus. CAP. IX.

POlonia Europæ regio, vaſta & plana, vnde & hoc nomen accepit. Significat enim

Sarmatia Europæa.

Sclauonica lingua, qua & ipſa vtitur; Pole planum: Sarmatia alio nomine vocata. Hæc *Sleſiæ ad occidentem contermina eſt, Prutenis & Maſſouitis à ſeptentrione, ab oriente Ruthenis, à meridie* Hungaris, *Carpato monte, quem*

Termini Polonię.

Crapak accolæ vocant, interiacente. hæc in partes duas diuiditur, quarum quæ Saxonibus

Polonia duplex, maior & minor.

Pruteniſq; vicina eſt, maior Polonia dicitur: altera Hungariæ *ac Ruſſiæ obiecta minor vocatur. Regnum vniuerſum in quatuor velut regiones diuiſum, quas in orbem Rex quotannis inuiſit. Singulæ ternis menſibus alunt Regem, regiúmque comitatum: cæterùm ſi caſu*

Cracouia Polonorũ regia.

conſilióve is in vna regni parte diutius eſſe perſeuerauerit, nihil debetur ipſi amplius. In Cracouia celebri & ampliſſima vrbe regia eſt, totiuſq; regni gaza: cæteræ ciuitates parum nitidæ ſunt: ex maceria domus ferè omnes compoſitæ, pleræque luto collinitæ, plaga regionis nemoroſa.

Gens Polonica prudẽs & comis.

Gens in vniuerſum prudens, multáque comitate in hoſpites. Bibaciſſimum genus hominum, vt totus Septẽtrio, ſed rarus vini vſus: ignotuſq; genti omnis vinearum cultus. Factitia ex tritico, aliiſq; generibus ſeminum potio in vſu eſt: ſolum ferax, triticiq; abundans.

Potus ceruiſia.

Eſt & paſcuis idoneum, armenta latè paſcuntur. Venatio multiplex: equus ſylueſter ceruino cornu, bos ferus, Vrum Romani vocant. Plumbum duntaxat ex omnibus metallis fodiunt Poloni, & ſalem ſaxorum duritie:

Salis fodinæ.

null

nullumq; toto regno vberius vectigal. Mellis copia tam ingens, vt non ſatis illis atque Ruthenis loci ſuperſit, quibus illa recondant: arbores nanque omnes & ſyluæ aluearibus mellificantium nigricāt. Literarum figuratio ex Gentili & Græcanico mixta: promiſcuus & fidei ritus inter Romanum & Græcum: virorum & mulierum veſtitus Græcanico ſimilis. Mellis vectigal. Literæ. Fidei ritus. Veſtitus.

De Hungaria, Hungarorumq; viuendi inſtitutis. CAP. X.

HVngaria nunc ſanè ea regio eſt, quæ olim Pannonia fuit, licet hæc hodie illius fines in totum non impleat, nec tam latè quondam patuit, quàm hodie Hungaria. Enimuerò à Laytha flumine inferiorem tantùm Pannoniam vſque ad Sauum amnem complexa, vltra Danubium Poloniam attingit, terramq; complectitur, quam Gepidæ & Daci tenuerunt: patétque Imperium gentis multò latius quàm terræ nomen. Erat hæc terra, *vt priſci rerum ſcriptores habent, nouem circulis, quos hagas Germanica lingua dicimus, circundata, quorum ſinguli ita ſtipitibus quernis, ſiue ſagineis, vel abiegnis extructi erant, vt de margine ad marginem viginti pedum ſpatium tenderetur in latum, totidem erigeretur in altum: ciuitas autē vniuerſa aut duriſſimis lapidibus, aut tenaciſſima creta repleretur: porrò ſuperficies vallorum eorundem integerrimis ceſpitibus tegeretur.* Inter *quorum cōfinia arbuſculæ* Hungariæ fines. Gepidæ & Daci.

plantatæ erant, quæ abſciſſæ proiectæq; vt plurimum herbas & frondes proferebant. De primo autem circulo ad ſecundum viginti milliaria Teutonica protendebantur, & inde totidem ad tertium, & ita vſq; ad nonum, quamuis alius alio ſemper contractior erat. Intra hos aggeres, vici, villæq; ita cõſtitutæ, vt ab vna ad aliam vox hominis audiretur. Aedificia validiſsimis muris præmunita: portæ non ſatis latæ propter hanc cauſam, vt per eas latrocinandi gratia quaquauerſum exire ingredíque facilè poſſent. Tubarum clangore vnus circulus alteri cuiuſque rei certa ſigna dabat. Pannones ab initio eam terram tenuerunt, Pæones olim dicti, inde Huni habuere, gens Scythica. Mox Gotthi ex inſulis Germanici oceani profecti, poſt Gothos, Longobardi ex Scandinauia etiam oceani inſula: nouiſsimè Hungari ex alia Hungaria Scythica egreſsi, quæ non longè à Tanais ortu extath, & Iuhra odie dicitur: miſera adhuc regio, vtpotè ſub frigidiſsimo cælo iacens, duci Moſcouiæ tributaria. Non tamen aurum argentúmve, quibus omnino carent, ſed pretioſas animalium pelles Sabellorum ſciſmorumq; pendunt homines. Non arant, non ſeminant, neque panes habent: ferarum carnibus & piſcibus veſcuntur: aquam potant: ſub tugurijs ex virgultis contextis inter denſas ſyluas humiliter habitant. Vnde fit, vt homines ſyluestribus feris commorantes, veſtimentis

Pannones. Pæones. Huni. Gotthi. Lõgobardi. Hungari. Hungaria Scythica.

mentis ſe non laneis, neque lineis induant, ſed pellibus nuper aut lupo, aut ceruo, vrsóve detractis. Solem, lunam, aſtraq́; alia alij adorant, & quicquid eis primum occurrit. Propriam linguam habent. Corallia piſcantur, & balenas, ex quarum cute rhedas burſasq́; faciunt: axungiam pro impinguatione ſeruatam exteris nationibus vendunt. Mediocris tumoris montes ad eam partem, quà oceano incumbit, habet, quos piſces quidam Mors vocati dentibus ſe promouendo ſcandentes, dum ſuperiora nacti vlterius nituntur, præcipites decidunt, & moriuntur, eos illi colligunt eduntq́;: dentes, quos latos & albos valde habent, reſeruant, & mercatoribus pro mercibus alijs permutant: Manubria cultellorum ex illis optima parantur. Habet Hungaria noſtra ad occaſum Auſtriam & Boëmiam, ad meridiem Illyrici partem, quæ Adriatico eſt pelago obuerſa: ad orientem ſolem Seruiam, quam Triballi & Myſij tenuerunt, nunc à quibuſdam Sagaria vocatam: ad Arctum & Boream Poloni, Moſchique finitimi. Vrbs regia eſt Buda, à Bada Attilæ fratre appellata. Ager regionis, quatenus colitur, tritico fertilis eſt, auro atque argento diues. Mirum eſt, quod indigenæ narrant, eſſe in Pannonia riuum, in quo ſi ſæpius ferrum mergatur, cuprum fieri. Viri veſtes ſupernè excauant, circa interſcapilium, linea ſubtus tunica, circa

Fines Hungariæ.

Buda vrbs regia.

collum & humeros quodamtenus apparens, quam partem ſerico, & auro ferè omnes exornant, indifferens in caliga, cothurno ſuperinducto. Capillos inungunt, concinnantq́; lineo galericulo contegunt, raroq́;, nec niſi in otio, reſoluunt: qui mos & à pleriſque Germanis obſeruatur. Muliebris veſtitus ſtrictior, & ad collum ſubductus, vt omnia tegantur, tantùm lineæ tuniculæ ora emineant pretioſiſſimè ornata: veſtibus togam ſuperinducunt, ſerico caput aut lineo componunt velamine, ac præter oculos & naſum cætera ferè abſcondunt: gemmis & margaritis vulgò vtuntur. Cothurno calceantur viri, fœminæq́;, ad media crura inducto. Annum lugent defunctos, & quoſdam biennio. Barbam raſitant, præterquam ſuperiore labro. Orthodoxæ fidei cultus ex lege iudicant. Eſt & alia iudicij ratio, ſi cauſa anceps ſit, nec aliter liquere poſſit, lis ferro decernitur, reus & actor dimicant. Rex, aut qui regis vicem gerit, ſpectat, iudicátque ſecundum eum, qui ſuperior fuerit. Satis viciſſe credunt, cuius aduerſarius aut pugnam cunctantius inibit, aut lineis areæ, quibus pugnæ locus circunſcribitur, exciderit. Qui ex equo dimicant, lancea priùs, dein gladio vtuntur. Pedites præter verenda, cætera nudi pugnant. Suus genti ſermo, etſi Boëmico non multùm abſimilis. Habent & priuatas literas, ſed Romanis libentiùs vtuntur. Ferox hominum genus, & in bello

Mulierum Hungarorũ habitus.

Certamine ſingulari controuerſiæ dirimuntur.

Hungarorũ pugnãdi ratio.

Sermo, Literæ, Ferocitas Hungarorum.

valid

validum, equeſtri prælio magis quàm pedeſtri idoneum. Regis imperio parent, aut regijs ducibus. Cataphracto equite in bello vtuntur, & leui armatura, ſed parciùs omnino: turmatim confligunt, non tamen toto agmine. Nulla gens Chriſtiani nominis Turcarum arma magis exercuit. Nulla ab his rurſus magis exercita eſt: adeò paribus animis varioq; euentu eſt ſemper vtrinque bellatum. Alia Hungaria, quæ huius mater eſt, linguaq; & moribus penè adhuc illi ſimilis, ritu Barbarico viuit, idolis ſeruit.

De Boëmia, & moribus Boëmorum.

CAP. XI.

B*Oëmia Regio, Germaniæ limitibus incluſa, Aquilonis flatibus obiacet: Hungaria illi orientalis eſt, auſtralis Bauaria, Noricus ager occiduus, Polonia borealis. Latitudo eius longitudini ferè par: trium ferè dierum iter. Sylua Hercynia tanquam natiuo muro vndiq; cingitur. Albi fluuio media irrigatur, atque quodam alio Multauia nomine, ad cuius ripam Praga ſita eſt ampliſſima vrbs, & totius regni caput. Solum hordei & tritici ferax, pabulo, pecore, atq; piſcibus abundat, olei ſterilis eſt, quemadmodum Germania ipſa: vino non omnino caret, ceruiſiam optimam facit, quæ Viennam vſq; Auſtriæ vehitur. Boëmi Germanis licet vndiq; circunſepti ſint, Germanica* Boemiæ limites. Hercynia ſylua. Albis. Multauia. Praga vrbs regia. Ceruiſia Boemica cõmendatur. Sermo.

tamen lingua non loquuntur, Dalmatarum aduentu Teutonica illinc pulſa. Etenim in eorum annalibus reperitur, fratres duos ex Croacia populis egreſſos, alterum in Boëmia, alterum in Polonia conſediſſe, mutaſſeq́; & gentibus prioribus linguam, & terris nomina, Volaterrano autore. Mos vetus & Germanica lingua à plerìſque in hanc vſque diem obſeruantur. In templis enim plebes ſermone teutonico docentur, in cæmiterijs Boëmico. Solis mendicantibus olim libertas fuit, qua vellent lingua populos inſtruere. Nullæ genti leges ſunt, nulla ſanctiora inſtituta, quod libet licet: quippe Chriſtianæ fidei non ſolùm non cultus, vt qui Waldenſium ſectam amplexi tutentur, tum auorum noſtrorum memoria Huſsitarum veneno infecti, Orthodoxæ fidei cultum parum hodie integrè cuſtodiunt. Romanum pontificem in ordinem redigunt, negantq́; cæteris Antiſtitibus auguſtiorem eſſe ac venerabiliorem, inter ſacerdotes nullum diſcrimen ducentes. Presbyterum non dignitatem, ſed vitæ meritum efficere potiorem. Animas corporibus excedentes aut in æternas eueſtigio pœnas demergi, aut perpetua conſequi gaudia: purgatorium ignem non inueniri, quo aliquando expientur. Stultum arbitrantur defunctis parentare, auaritiæ ſacerdotalis inuentum eſſe: Dei optimi maximi diuorumq́; ſimulacra è medio tollunt. Aquarum, palmarumq́;, ac cæterarum rerum

Lingua Germanica in Boëmia.

Vualdéſes.

Errores Boëmorum.

Sacerdotes æquãt Boëmi.

Boëmi non parentant, benedictiones rerum irridens.

verum benedictiones irrident. Mendicantium religiones malos dæmones inueniſſe. Sacerdotes pauperes eſſe debere, ſola eleemoſyna contentos: non opes, non pecuniam poßidere. Liberam cuique verbi Dei *prædicationem patere. Nullum capitale peccatum, quantumuis maioris mali vitandi gratia, tolerandum. Qui mortalis culpæ reus ſit, eum iudicant neque debere ſeculari, neque eccleſiaſtica dignitate potiri, nec etiam parendum eſſe ei.* Confirmationem, *& extremam vnctionem inter eccleſiæ ſacramenta minimè teneri.* Auricularem *confeſſionem nugacem, & ſuperuacuam eſſe: ſufficere in cubili aut alio ſecreto loco ſua quenque* Deo *peccata confiteri.* Baptiſma *fluuialis vndæ, nulla interiecta ſacri olei mixtura, recipiendum.* Cæmiteriorum *inanem vſum, quæſtus tantummodo cauſa repertum: quacunque tegantur tellure humana corpora, nihil diſtare.* Templum *Dei latè patentis ipſum mũdum eſſe: coarctare maieſtatem eius, qui eccleſias, monaſteria, oratoriaq; conſtruunt. Sacerdotales veſtes, altarium ornamenta, pallas, corporalia, calices, patinas, vaſa huiuſmodi nil habere momenti: ſacerdotem quocunque loco, quocunque tempore ſacrum* Chriſti *corpus conficere poſſe, petentibus miniſtrare: ſufficere ſi verba ſacramentalia tantùm dicat.* Suffragia *ſanctorum in cælis cum* Chriſto *regnantium impetrari, in* Canonicis *horis cantandis dicendisq; fruſtrà*

Peccatum mortale tolerandum non eſſe.

Sacramẽtũ euchariſtiæ.

tempus teri. Nullo die ab opere ceſſandum eſſe exiſtimant, quàm quæ Dominica nunc appellatur. Celebritates ſanctorum reijciendas. Ieiunijs quoq; ab eccleſia inſtitutis nihil meſſe meriti. Fama eſt etiam, Boëmorum ſacerdotes infantibus ipſis & cunctis alijs indifferenter ſub vtraque ſpecie corpus Chriſti miniſtrare, hoſtia quàm qua nos vtimur aliquantùm grandiori. Georgius Poggebratius huius inſtituti autor fuiſſe dicitur. Picardus quidam ex Gallia, gentem alio delirio infecit: is non paruam virorum mulierúmque plebem contractam nudam incedere iuſſit, Adamitas vocauit, autor omnis licentiæ, Venus publica & mixta, reliqua horrenda auditu crimina hoc duce cœperant, & in quibuſdam locis adhuc durare, ſed occultè, à multis dicitur. Nam ſubterraneos Boëmorum quidam (qui ex hoc Gruebenhaimer appellantur) ſacra operaturi ſubeunt, inter quæ cùm à ſacerdote pro more illud Geneſis pronuntiatur, Creſcite, & multiplicamini, ac replete terram, lumina, quæ ibi habentur, continuò omnia extinguuntur, & tunc neque ætatis vlla neque ſanguinis attenta reuerentia, promiſcuè viri & in quam per tenebras quiſq; incidit mulieres cognoſcunt. Peracto ſcelere quum in locum ſuum ſe quiſque receperit, luminaria rurſus incenduntur, & ſacrum peragitur. Eſt execrandus hic damnatæ gentis ritus non multum diuerſus à Bacchanalibus illis, quæ in Hetruria

Celebritates ſanctorũ.

Infantes Boemi cõmunicant.

Nefandus Boëmorum ritus.

Bacchanalia olim in Italia celebrata.

truria primò, mox Romæ etiam noctu, multa vini & epularum crapulæ mulieres maribus mixtæ in abdito celebrauere, nullo neque ſexus, neque ætatis reſpectu habito ad promiſcua puerorum ac matronarum ſtupra, atque aliorum flagitiorum, quæ ex ipſis tanquam ex officina quadam prodibant: quorum ſacrorum capita Qu. Martio Philippo & Poſthumio Albino Conſulibus Romæ capitali ſunt ſupplicio affecta, vt ſcribit Sabellicus Enneade quinta libro ſeptimo. Hanc Boëmorum impietatem, nefandam hæreſim quatuor reges Venceſlaus, Sigiſmundus, Albertus & Vladiſlaus extirpare non potuerunt, quamuis ſæpius totis viribus attentarunt. Hæreſis Boëmorum inuicta.

De Germania,& inſtitutis eorum plurimis.

CAP. X.

GErmania Regio Europæ ampliſſima, tota ſeptentrionalis, à Gallis olim Rheno fluuio diuiſa fuit, à Rhetis & Pannonibus Danubio, à Sarmatis Dacíſque mutuo metu & montibus ſeparata, cæteris oceano ambiente: hodie extra hos fines Rhetiam, Vindeliciam, Noricam, & ſuperiorem Pannoniam, Alpes, partemq; Illyriæ, & vſque ad Tridentina clauſtra Germania obtinet: Belgarum quoq; ferè tota natio Gallici quondam iuris, omnisq; Rhenus in Germaniæ nomen linguamq; conceſſit, vt iam ſe Gallos dici neſciant: ſi audiant, indignentur. Heluetij quoque in Germaniæ nomen Germaniæ veteres limites. Quid Germaniæ acceſſit.

nomen & linguam tempore labente tranſiere. Itaq; magnam Galliæ Tranſalpinæ partem ipſa Germania ſibi vendicauit. Prutenos ferociſſimam gentem & idolis deditam intra trecenteſimum annum ex infidelium manibus milites Teutonici vi & armis rapuerunt, vbi & lingua Teutonica introducta eſt, & Chriſti cultus genti imperatus. Vnde habita ad primæuos illius terminos conſideratione, videbitur certè illa ſibi ferè plus ſoli extra vſurpaſſe, quàm intus prius continebat. In duas velut partes ab initio tota Germania diuiſa fuit, vt quæ Alpibus propinquior eſt, ſuperior ſit Germania appellata: altera ad ſeptentrionem atq; oceanum verſa, inferior. Durat hæc partitio ſub Alemaniæ appellatione (quæ à Lemano, vt quidam autumant, lacu eſt) in hunc vſque diem. Prouincias tam hæc, quàm illa, multas habent: ſuperior à Mogano flumine, quod Franconiam perlabitur, aſcendendo, Bauariam habet, Auſtriam, Styriam, Atheſim, Rhetiam, Heluetiam, Sueuiam, Alſatiam, prouinciam Rhenenſem, Moguntiacum aduſque. Inferior, Franconiam, cuius magna pars meridiem verſus etiam in ſuperiorem protenditur, habet, Haſſiam, Lotharingiam, Brabantiam, Gelriam, Selandiam, Holandiam, Phriſiam, Flandriam, Weſtualiam, Saxoniam, Daciam, Peninſulam, Pomeraniam, Liuoniam, Pruſſiam, Sleſiam, Morauiam,

Pruſsiam Germania vendicauit.

Germania duplex.

Alemania.

Prouinciæ Germaniæ multæ.

Superior Germania vulgariter Hochteutſchland: inferior niderteutſchland.

Boëmiam, Myſnam, Marchiam, Thuringiam. Fuit Germaniæ terra ab initio, vt Cornelius Tacitus ſcribit, etſi aliquando ſpecie differebat, in vniuerſum aut ſyluis horrida, aut paludibus infœcunda, humilior quà Gallias, ventoſior quà Noricum ac Pannoniam aſpicit. Frugiferarum arborum & omnis culturæ impatiens tellus, pecorum tamen fœcunda, ſed plerunque improcerorum. Auro, atque argento immunis, & propterea vilis, deſpectaq; ab omnibus. Hodie regio adeò amœna eſt, adeò pulcherrimis nitidiſſimisq; vrbibus, caſtris & pagis paſſim exornata, exculta, vt non Italiæ, non Galliæ, non Hiſpaniæ ipſa cedat. Cælum ſatis clemens habet, campi fertilitatem optandam. Sunt colles aprici, nemora opaca, frumentorum abundantia, vitiferi montes, clariſſimi amnes, Rhenus, Danubius, Moganus, Albis, Necchárus, Sala, Odera, & multi alij fluuij, & riui limpidiſſimi totam terram rigantes. Sunt fontes dulcis aquæ, ſunt thermæ calidæ, ſunt mineræ ſalis plurimæ: metallorum item fertilitate nullis terris cedit. Vniuerſa Italia, Gallia, & Hiſpania argentum ex Germaniæ negotiatoribus ferè omne habent, metallaq; non parum multa: nec auro eſt priuata. Quòd ſi hodie priſcorum quiſquam ab inferis reſurgeret, ac oculis intima regionis contemplaretur, nunquid non multum is miraretur? Aut quid diceret tandem, ſi viden

Terra Germaniæ olim horrida & infœcunda.

Germaniæ laudes.

Flumina Germaniæ.

Diuitiæ Germaniæ. Metalla.

Germania quantum exculta.

videret quanta nunc eſſet locorum ſalubritas, cæli humana temperies, vbertas ſoli, vini, frumentiq; quanta copia, arborum cõſitiones quæ, ſplendor vrbium, templorum ſacra, & erga Deum religio, vrbanitas ciuium, veſtitus hominum, rei militaris peritia, apparatus bellicus, cæteráque ornamenta Germanorum, nobilitasq; quàm ſyncera: profectò, vt reor, non diceret terram informem, aſperam cælo, triſtem cultu. Videret ſanè quàm verum ſit illud, quod dicitur, Sæpius bonam materiam ceſſare ſine artifice.

Temperata Germania.

Nam etſi alijs regionibus mitior hyems ſit, fructusq; nobiliores, minus tamen æſtus temperatus eſt, vnde & frugum corruptio: adde animalia venenoſa, & alia ad humani generis perniciem intentiſſima. Difficilis ſatis erit iudicatu, quæ cuiq; prouincia comparãda ſit, quæ anteferenda.

Germania vnde appellata.

Dicta autem eſt Germania recẽtiori appellatione, quòd eius populi ferè omnes inter ſe perinde ac fratres, pares exiſterent, tum corporum diſpoſitione, tum moribus, atque viuendi ritibus. Prius Teutonia à Tuiſcone Noë filio, & Alemania à Manno eius filio,

Autor gentis.

qui gentis autores conditoréſque memorantur, vocitata fuit.

Germani indigenæ.

Quamuis plerique gentem indigenam, id eſt, inde genitam, nec aliunde prouectam arbitrentur: & eius opinionis hic eſt, qui ita verſificatus eſt:

Gens inuicta manet toto notiſſima mundo,
Terra vbi ſe deuexa globo demittit in arcton,

Solis

Solis, & algoris patiens, duriq; laboris,
Ingrata ignauam vita tolerare quietem:
Indigena haud alia ducens primordia gente,
Sed cælo producta ſuo Demogorgonis aluus
Protulerat: patulas vbi cũcta creata ſub auras;
Germanos vocitant Itali, Graij ſed Adelphos;
Quòd fratrum ſoleant inter ſe viuere more:
Nomẽ nobilibus quod adhuc venerabile noſtris
Pectoribus, ſimiles ingentes corporis artus
Prodiga cui natura dedit, per lactea colla
Candida proceris tollentes corpora membris.
Flaua coma eſt, fluentiq; oculi, flauoq; colore:
Temperie iuſtam retinent ſua membra ſtaturã,
Vox habitũ mẽtis cum geſtu & pectora prodit,
Vox quæ nil muliebre ſonat, ſed tota virilis
Martia craſsiloquo teſtatur corda palato.
Commune his ſtudiũ venari, equitare, vagari,
Atq; ſuum varias victum quæſiſſe per artes:
Vel Bacchum viduis creſcentem iungere palis,
Aruaq; quadriiugo proſcindere pinguia aratro,
Nec patrio tepuiſſe ſolo iuuenilibus annis,
Sed mox doctiloquæ præcepta adiiſſe Mineruæ,
Vel vaga veliferas duxiſſe per æquora naues,
Atq; ſuis terris varias adducere merces,
Nec cenſere nefas animum intendiſſe rapinis,
Dum fera belligeri meditantur prælia Martis,
Atq; illum regum celſas quæſiſſe per aulas:
Quattuor ad fines quas Teutonis ora coërcet:
Siue per Hercyniæ nemoroſa cacumina ſyluæ
Dentatos proſternere apros, ſyluiſq; vagantes
Aerip

Aeripedes ceruos, vrſosq; agitare feroces:
Vnguibus accipitres trucibusq; iubere rapinas
Tollere, & euulſas diſpergere in æthera plumas.
Hinc animus dubijs audens ſe credere rebus,
Nec ſegnis timidusq; mori, roſeumq; cruorem
Pro patria & charis certans effundere amicis:
Atq; auidus cædis, ſi qua iniuria læſit,
Quiq; fidem ſancto & conſtanti pectore ſeruet
Relligionis amãs, ſuperûmq; & cultor honeſti,
Et veri iuſtiq; tenax mens conſona labris,
Ficta coloratæ fugiens mendacia linguæ.

Hercules in Germania fuit.

Prælium inituri Germani ſacrum hymnum Herculi canebant, quem volebant aliquando in eam terram veniſſe, graui & terribili ſonitu non diſſono, cæterùm ad terrorem quæſito pugnam capeſſebant. Truces oculi pluribus ac cærulei, rutilæ comæ, procera corpora, ad primos impetus ſubita & præceps natura. Cæterùm laborum operúmque impatiens: Sitim & æſtum, vt Galli, *non ferunt: frigorum patientiſſimi.* Auri *&* argenti *his olim vſus nullus. Argentea vaſa eorum legatis data, aut principibus muneri miſſa, non minori contemptu, quàm fictilia, tractabant.* Commercio*rum vſu aurum & argentum ab his primò receptum. Credita & à quibuſdam tellus ipſa talium metallorum expers, quin & ferri inops: quo accidit, vt olim rari vterentur gladijs in prælio, ſed longiori haſta, quam ipſi frameam vocant: & in ea breui ferro, habili*

Auri & argẽti Germanis vſus olim nullus.

telo

telo, ſiue cominus, ſiue eminus dimicarent. Eques ſcuto & haſta inſtruebatur. Pedites miſſilia ſpargebant, plura ſinguli. Nudi in pugnam, aut breui ſagulo vtebantur, nulla cultus occultatione, ſcuta tantùm coloribus, híſque lectiſſimis diſtinguebant, paucis loricæ vſus, vix vni alterí ve caſſis, aut galea. Equi nec forma, nec velocitate conſpicui: nec in gyrum, vt Italici, ſed recto tantùm conatu aguntur. Scutum in pugna amiſiſſe, præcipuum flagitium, vt ſacris & publico concilio excluderentur eiuſmodi clade adfecti. Multi tali infamiæ ſuperſtites vitam laqueo finierunt. Reges nobilitate legebantur, nec his libera, infinitáque poteſtas fuit. Exercitus is ductabat, qui præcipua virtute præſtaret, quíque exemplo magis, quàm Imperio polleret: vincere, verberare, animaduertere in quenquã, nullius ius eſſe præterquàm ſacerdotum, vt non Imperio, ſed diuinitus flagitia vindicari crederentur. Signa quædam Deorum lucis detracta in prælium geſtari præcipuum in pugna incitamentum. Omnes ſuas neceſſitudines in proximo ſtatuebant, vt in ſuorum conſpectu, aut glorioſè vincerent, aut cum laude caderent: liberi, coniuges, parentes ſanctiſſimi pugnæ teſtes adhibebantur. Ad matres & vxores accepta vulnera deferebant: nec illæ & numerare & exigere plagas formidabant. Eædem cibos hortationéſque pugnantibus ſuggerebant. Pro-

Nudi pugnauerunt Germani.

Scuti ĩ pugna amiſsio flagitiũ ingens.

Deorum ſimulacra in præliũ geſtabantur.

Matres & liberi ĩ bello.

ditum memoriæ eſt, inclinatam aciem aliquando illarum hortatu reſtitutam. Creduntur adhæc arbitrari aliquid ſancti prouidiq́; in fœminis eſſe, earúmque conſilia propterea non aſpernari, reſponsáve negligere. Mercurio certis diebus humanas hoſtias immolabant: Herculi & Marti ex cæteris animalibus. Sortes & auguria in vſu. De minoribus rebus principes ciuitatis conſultabant, de maioribus vniuerſa ciuitas. In inchoandis rebus noua luna aut plena obſeruabatur. Noctium, non dierum, numerus ſupputabatur in ea gente. In concilium armati ventitabant. Sententiam approbaturi frameas concutiebāt, id honoratiſſimum aſſentiendi genus: contrà, aſpernati fremitu ſignificabant. Transfugæ & proditores ex arboribus pendentes, ignaui & imbelles atque infami corpore cœno obruti, aut à palude aliqua ſuperiecta crate necabantur: tanquam ſcelera in aperto ponenda eſſent, vitia contegenda. nihil publicè, aut priuatim magiſtratus agere, niſi armis inſtructi. In commeatu & affectatione incredibilis æmulatio: qui maiori iuuenum globo ſtipatus in publicum proceſſiſſet, præcipua celebritate apud ſuos & finitimos eſſe. Turpe & in omni vita infame ſuo duci ſuperſtitem in prælio eſſe, niſi victor is ex acie deceſſiſſet. Princeps pro victoria, comites pro principibus dimicabant. Bella vltrò appetere, vtpote quibus omnis à re bellica eſſet quies ingrata.

Magiſtratus ſem per armati.

ta. Inertiæ & ignauiæ dabatur ſudore aliquid quærere, quod poſſet cruore parari. Bellorum cura deſtituti ſomno & cibo vel fortiſſimi quique indulgebant, domo, & agrorum cura fœminis & ſenibus delegata, vt mirum videri poſſit, duo tam diuerſa eidem genti adfuiſſe, & inertiæ amorem, & odium quietis. Vicatim plurimùm diſcretiſq; domicilijs habitabant. Tegumen fuit ſagum, fibula, aut, ſi ea defuiſſet, ſpina conſertum: locupletiſſimi veſte diſtinguebantur, non fluxa, ſed ſtricta, ac penè ſingula membra exprimente: idem fœminis habitus, qui & viris. Atque Germani ipſi omnium ferè, qui ad Septentrionem & Ortum habitant, ſoli vnica vxore contenti ab initio fuere: quanquàm & in his nonnulli plura celebrarent connubia. Non vxor viro, ſed vir vxori dotem comparabat. Nec ad delicias quærebatur cultus, ſed iugati boues dabantur, frænatus equus, & ſcutum cum framea & gladio. Mira in fœminis pudicitia, nulla ſpectandi fuit illecebra, nulla conuiuiorum ratio, rara in tam numeroſa gente adulteria: cuius conuicta mulier reſectis capillis, nudatam coram propinquis maritus domo exactam, toto vico verberibus agebat. Profligatæ pudicitiæ nulla venia: non ætas, non forma, non opes connubium corruptis conciliare poterat. Nemo tamen vitia ridere, id enim ſeculum corrumpere & corrumpi arbitrabantur. Sic vnum

Veſtitus.

Matrimōia.

Adulterij pœna.

mulieres maritum accipere, vt vnum corpus & vnam vitam, nec vlla cogitatio vltrà, nec longior cupiditas, tanquam matrimonium amarent, non maritum. Plus apud illos boni mores valuerunt, quàm alibi bonæ leges. Serus in iuuenibus vſus Veneris, atque eo minus exhauſta pubertas: nec connubia virginum properabantur, vt validior eſſet procreatio. Homicidium certo pecorum nůmero luebatur, atque vniuerſa domus ſatisfactionem capiebat. Conuictibus & hoſpitali menſæ ſupra modum ſtudebant. Nefas habebatur, quenquam domo, aut epulis arcuiſſe. Gaudebant muneribus, nec data imputare, aut obligari acceptis. Diem, noctémque potando continuare. Temulentia nulli probro data eſt. Crebræ poſt crapulam rixæ, rarò conuicijs, cæde ſæpius tranſigebantur: de pace & bello in conuiuijs conſultare, quaſi nullo alio tempore ſimpliciùs paterent hominum curæ, aut ad res magnas magis incaleſcerent. Gens minimè aſtuta, ſimpliciter omnia arcana detegere: poſtridie acta retractabant, vt de ſumma rerum deliberarent, dum fingere neſcirent: decretum verò ferrent, dum errare non poſſent. Potus ex hordeo in ſimilitudinem vini corruptus: proximi fluuiorum accolæ aduectitia vina in vſu habebant. Cibus ſimplex, agreſtia poma, recens farina, & lac concretum, potus immoderatior. Vno ſpectaculorum genere vſi, vt

Homicidij multatio.

nudi

nudi iuuenes inter gladios & frameas ſeſe celeriter expedirent. Exercitatio artem parabat, ars decorem. Aleæ adeò ſtudioſi, vt cæteris amiſsis nouiſsimo iactu de libertate contenderent: victus voluntariam ſeruitutem adibat: & quanquàm iuuenis & robuſtus, ligari ſe & vendi patiebatur. Annum in hyemem, ver, & æſtatem diuiſum habebant, autumnum vini & cæterarum frugum inopia neſcientes. In funere lamenta & lacrymas citò abſtergebant, in dolore & triſtitia permanebant diutius: fœminis tantùm lugere permiſſum, viris meminiſſe ſolùm. Et hi olim fuerunt Germanorum mores, talis viuendi ritus. Sed quæ mutatio longo temporum interuallo, vt in cæteris gentibus, ſit facta, ex præſenti rerum ſtatu deprehendi poteſt. Omniu hodie Germanorum conditio ſiue ſtatus quadruplex eſt. Primus clericorum tam ſecularium quàm religioſorum, vtrique magnis & largis reditibus, cenſibusq; prouiſi, ab alijs plurimum honoris percipiunt, non ſolùm, quòd Deo optimo maximo ſacrificent, ſanctorum laudes cantent, ac animarum curam habeant, ſed etiam quòd ſcripturas intelligant, & ipſas interpretentur, vitamq; cælibem agant. Nam qui in his minus probantur, facilè ab inerti vulgo aſpernari ſolent. Veſtitu religioſi quique ſuo, & ſatis decenti vtuntur. Seculares tunicas portãt fluxas, pullo vt plurimùm colore, caput mitra lanea

Funebris Germanorum luctus.

Recẽtia Germanorũ inſtituta.

q 3 *tegunt*

tegunt nõ multùm faſtigiata, ſed capite aure tenus ſatis adhærenti. Ex collo, quum in publicũ procedunt, faſciam dependunt, quidam ſericam, quidam laneam, honeſtatis tantummodo cauſa. Superducunt & calceis crepidas, ſiue ſandalia, quæ domum reuerſi deponunt. Otio maior pars vacat, literis pauci intendunt, pomeridianas horas ludendo potandóq; deducentes. Iniurias ſuas minores ſacerdotes ad Epiſcopum deferunt, & aliquando ad Romanam curiam: vnde graui damno eos, qui nocuere aliquando afficiunt, & ſibi ſecuritatem parant.

Clericorum Germanorum ſtudia.

Secũdus ſtatus nobiliũ eſt.

Secundus ſtatus nobilium eſt, hic gradus multos habet: ſunt enim Principes, ſunt Comites, atque Barones, atque inferioris gradus milites. Principes non ſolùm dignitate, & generis claritudine, ſed & potentia cæteris antecedunt, terras habent & dominia latiſſima: Comites & Barones, cæteriq; nobiles per regionem diſperſi florum ad inſtar interlucent. Sed illud in nobilium ordine mirum videri poteſt, quòd Principes ipſi, atque Comites Cæſari, quoties Imperij neceſſitas exigit, obſequia tanquam ſubiecti præſtent: milites exemptos ſe dicant, & niſi ad ſtipendium nemini ſeruiant, nec ſubditos ſuos ſeruire ſinant: & tamen Romanorum Imperatorem dominum ſuum ac principem eſſe dicant, & recognoſcant. Prophanari, & non parum minui generis ſui ſplendorem exiſtimant, ſi mercaturam, artémve ali-

quam

quam mechanicam exerceant. Si plebeiam, aut ſibi inferiorem vxorem ducant. Si aliena vrbe ciuium more habitent. Ipſi vrbanorum conſortia, commercia omnia peroſi, arces & robuſtiora, ſplendidioraq; ædificia in montibus, ſyluis & rure collocata cum familia ſua liberè habitant. Quidam principum aut regum curias frequentant, & bella ſequuntur: alij de reditibus ſuis & patrimonio viuentes domi manent: communiter tamen venantur, quod ſolis ipſis licere longo vſu & conceſſa libertate contendunt: priuatis, leporum præſertim, caprearum, hinnulorum, ceruorúmque venatio in aliquibus locis oculorum effoſſione, in quibuſdam truncatione capitis interdicta: noxias tamen feras captare cuique licet. Lautè inſuper nobiles ipſi epulantur, veſtiuntur ſplendidè: auro & argento, diuerſicoloreq; ſerico tam viri quàm mulieres domi & foris exornantur: multo familiarium cœtu incedunt, & inceſſu adeò maturo et præmeditato, vt à plebeijs mox vt videantur internoſci poſſint. Equis, ſi longius eundum ſit, & non pedibus, vadunt: dedecoroſum enim hoc valdè ducunt, & merum egeſtatis indicium. Sed prædari, vbi neceſſaria deſint, non verentur. Iniurias illatas rarò iure, ſæpius congregato ex ſocijs equitatu, ferro, flammis, & rapinis vlciſcuntur: coguntq; per hoc eos, qui intulerunt, ad ſatisfactionem. Gens ſuperba, inquieta, auara, eccleſiæ prælatis

Nobilium ſtudia.

Venatio priuatis interdicta.

Inceſſus nobilium.

latis & eorum bonis inſidias ſemper, ſubditos ruſticos irremiſſa virtute exercet. Incredibile dictu quantum miſeros & infelices homines vexet, quantum exugat. Eſſet Germania noſtra ter, quaterq́; felix, ſi Centauri iſti Dionyſij & Phalarides, aut eijcerentur, aut ſaltem ipſorum tyrannide refrænata, & poteſtate diminuta, priuatim, quemadmodum in Heluetia, nobiles viuere cogerentur. Sequens ſtatus oppidanorum eſt, quorum quidam Cæſari tantùm ſubiecti ſunt, quidam principibus aut eccleſiæ prælatis. Qui Cæſari parent, libertates multas habent, mores etiam & inſtituta, quibus in communi fermè vtuntur. Singulis annis ex ciuibus magiſtratus ſuffragio creatur, apud quem ſumma poteſtas cum Imperio ſit. In caput animaduertere cuiuſque habet, hoc ordine: Si de criminibus agitur; aſſident in concilio hi, quos ſibi ciuitas delegit, rei ipſi ligati adducuntur, accuſatoribus, & reorum defenſoribus dicendi copia datur, quibus auditis, eunt in ſententiam, non vt leges cenſent, quas non nouerunt: ſed prout ratio eis dictat, atque iudiciorum conſuetudo habet. quod & in ciuilibus cauſis obſeruatur: excepto quòd Cæſar in his appellari poteſt, in illis verò non. In omni ferè Imperiali ciuitate duplices ciues ſunt, ingenui & plebeij. Mercantijs & officinis plebeij intendunt, ingenui (qui & patritij dicuntur) patrimonijs tantùm,

Germania abſq; nobilibus felix.

Terti' Germanorũ ſtatus oppidanorum eſt.

Iudiciorũ forma.

Ciuiũ Germanorũ cõditio duplex.

reditib

reditibúsque ſuis contenti equeſtrem ordinem imitantur. Si plebeiorum quiſpiam ditior factus, ſe illis commercio aut conſuetudine commiſcere contenderit, repellitur: vnde longo iam tempore vterque ſtatus in ſuo valore perdurat. Reipublicæ adminiſtratio tamen ferè communis eſt, & vtriſque permiſſa: nec eis plebs ſeruire aut ſubiecta eſſe videtur, ſua cuique ſubſtantia tuta eſt, & libertas, ſaluis legibus vt viuere velint: in communi, iuſtitia per totam regionem ab illiteratis adminiſtratur. In ſingulis oppidis, & nonnullis pagis etiam, viri duodecim, vitæ integritate ac honeſtate præcipui eliguntur in iudices, nullo habito reſpectu ſciántne literas vel non. Illi iudicandi munus neceſſariò ſubeunt: licet remunerationem ſeu mercedem inde nullam expectent, præter honorem, pro communi tantummodo bono, ſuis negotijs poſthabitis, iudicijs ſtatuto tempore intendunt, iurantq́; ſinguli ſe vnicuique iudicaturos ſecundum quod eis viſum fuerit iuſtius atque melius. Nec à ſententijs eorum maiores noſtri appellabant, indignum fore putantes, tantorum virorum gratis iudicantium decretis contraire. Hodie verò paſſim ab eis appellari cœpit: quod ferendum eſſet, ſi iudices, ad quos appellatum fuerit, in iudicando conſuetudinem priorum iudicum ſeruarent: ſed hoc à paucis attenditur, imò plerunque priorum iudicum ſententiæ, alioquin nullam ini-

Illiterati iudicant viri duodecim.

quitatem continentes, ob id ſolum quia contra leges ſcriptas prolatæ inueniantur, retractantur, in quo ſine eorum demeritis & iudices primæ inſtantiæ imperitia ſugillantur, & victrix pars grauatur. Hoc quàm iuſtum ſit, viderint ipſi. Ciues inſuper honeſtiſſimè inter ſe & amiciſſimè viuunt: in locis publicis & priuatis frequenter conuenientes mercantur, conuiuantur, colludunt, colloquuntur, rarò alterutrum decipiunt, rarò contendunt. Quocunque tempore, quocunque etiam loco, tam viri quàm mulieres obuiantes inuicem honorant & ſalutant. Victu, veſtituque priuatis diebus fermè omnes Germani admodum frugali & ſimplici vtuntur, feſtiuis parum ſplendidiori. Operantes in die quater comedunt, otioſi bis. Habitus, quo viri induuntur, communiter laneus eſt: quo mulieres, lineus: ſed adeò vtrunq; diuerſus & colore et forma, vt rarò vnus ſicut alius veſtitus appareat. Aduentitijs & nouis veſtimentorum formis iam plurimùm gaudent, Italicis, Gallicisq; præſertim, à quibus ante paucos annos obtuſa calceamenta viri, cum fluxis & diſciſſis manicis tunicas, & texta pilea, quæ pyretia vocant, receperunt. Geſtabantur mea adhuc memoria roſtrati calcei, veſtes curtæ atq; ſtrictæ, caudata capitia. Sed iſta antiqua virorum frugalitas hodie ad mulieres venit, mulieribus commiſſa eſt. Hæ depoſitis multiplicibus peplis, quibus grandia olim

Ciuiũ concordia & cõſuetudo.

Victus.

Habit⁹ Germanorũ diuerſus.

capita faciebãt, vnico tantùm hodie velantur, modeſtiùs incedunt. Aurum, argentum, & vniones, exquiſita item veſtimẽtorum fimbria ex varijs & pretioſis animalium pelliculis aut ſericis ferè omnino abiecerunt. Quid dicam de veſtium Syrmatis, quæ niſi apud nobilitatem vix magis conſpiciuntur? Satis honeſtus hodie fœminarum veſtitus eſt, ſatis decorus, nihil haberet quod meritò reprehendere quis poſſet, ſi à quibuſdam ſupernè nimiùm non excauarentur. In funeribus & parentationibus nigris amiciuntur: defunctos dies triginta lugent, ac ipſis interim ter iuſta perſoluunt, primo videlicet die, ſeptimo, atque triceſimo. Ad dei cultum deditiſſimi ſunt: nullus artificum eſt, qui mane, ante quàm laborare incipiat, ædes ſacras non intret, & diuino officio interſit. Serui atq; ancillæ ad hoc à dominis quaſi compelluntur, turpe putant, eiq; non modicum exprobrandum, qui ex pigritia, aliáve inani cauſa ſacra negligunt. Eleemoſynas multas tribuunt. Nulla ferè ciuitas eſt, in qua non fratrum mendicantium conuentus ſunt, peregrinorum inopum publica hoſpitia: Aluntur etiam iuuenes ephebi qui ſtudiorum cauſa paterna domo digreſſi voluntariè hincinde exulant, tam multi interdum in vna ciuitate, vt mirari poſſis vnde nutriantur, illi à ciuibus ex pietate hoſpitantur, victum domeſticatim cantantes mendicãt, eum tamen largè accipiunt: propter hoc quòd ædibus

Luctꝰ funebris.

Germani ad cultum Dei propenſi.

Miſericordes sũt Germani.

Pueri ſtudiorum cauſa exulantes.

ædibus ſacris & ſacerdotibus deputati diuina officia cantent, ad clericatumq; inſtituantur. Domus publica iuxta ſingulas parochias vna eſt, in qua artium & diſciplinarum ſtudio tam hi, quàm ciuium filij, quotidie conueniunt. Qui ipſis præſunt, docéntque, viri non minus virtute, quàm doctrina ſpectati ſunt: delinquentes, & literarum neglectores ferulis percutiunt: aut verbis duriuſculis caſtigant. Priuatæ ædes penè omnes contiguæ ſunt, atque pro ciuium facultate vicorumq; diſpoſitione conſtructæ. Diuites lapidibus cæmentoq; ſuperbè ædificant: pauperes luto & ligno tantùm humilius: tegulis tamen latericeis aut ſciſſili lapide ædificia ſua vtriq; tegunt, ob decorémne aut aduerſus incendium, affirmare non poſſum. In Saxonia, & alijs pleriſque locis dolatis aſſerculis operiunt: qua re oppida parum venuſta viſuntur, & igni magis obnoxia ſunt. Plateæ vt plurimùm ſilicibus ſtratæ ſunt. Portæ ſeu exitus vrbium celſis turribus inſigniti, in quibus diurni cuſtodes aduentantes equites tuba ſignificare ſolent, vt hi, qui portas inferius obſeruant, præmoneantur, & eas in maiori tutela habeant. Vrbes communiter natura & arte munitæ aut iuxta vorticoſa flumina, vel in montes ſitæ ſunt: quæ in plano reſident, muris, foſſatis, vallis inſuperabilibus circunſeptæ, turribus & propugnaculis innumeris, veluti ex terra, prominent. Eſt etiam

Vrbanorũ ædificiorũ forma.

Domorum tecta in Saxonia.

Vrbiũ ſitus.

multar

multarum ciuitatum circumiacens ager foſſis adeò profundis & amplis concluſus, vt ab externa populatione & is tutus ſit. Eorum poſtremum, *qui in rure pagatim, villatímque habitant, quiq́; illud colunt, & propter hoc ruſtici vel rurales appellantur, ſi credere velint, ſatis miſera & dura conditio eſt: ſeorſum ab alijs quiſque cum familia & pecore ſuo humiliter viuit.* Caſæ *luto, lignoq́; è terra paululum eductæ, & ſtramine contectæ domus.* Panis *cibarius, puls auenacea, aut decoctum legumen, cibus.* Aqua, *ſerúmve potus: toga linea, perones duo, & pileus fucatus, veſtitus.* Gens *omni tempore inquieta, laborioſa, immunda.* In *vicinas ciuitates ad vendendũ portat quicquid tam ex agro, quàm ex pecore fructus percipit: ſibiq́; ibi ediuerſo comparat, quorumcunque eget.* Artifices *enim ſecum habitantes nullos aut paucos habet.* In *ſacra æde, quæ in ſingulis vicis communiter vna eſt, feſto die ante meridiem omnes conueniunt, & à ſacerdote ſuo* Dei *verbum & ſacra audiunt: poſt meridiem verò ſub tilia aut alio publico loco, de ſuis rebus tractant.* Iuniores *poſteà, modulante tibicine, choream ducunt, ſenes petunt cauponam, & vina bibunt.* Abſque *armis in apertum virorum nullus vadit, gladijs ad omnem temporis fortunam præcincti.* Viros *ſinguli pagi inter ſe eligunt duos aut quatuor, quos ruſticorum magiſtros appellant, contentionum illi*

Quart' Germanorũ ſtatus agricolarum eſt.

Agricolarum miſera conditio.

Quid dieb' feſtis ruſtici agunt.

Rũſticorum magiſtri.

contractuumq́; ſequeſtres ſunt, & Reipublicæ diſpenſatores: adminiſtrare tamen non habent, ſed domini, aut qui ab his eis præficiuntur barbaro nomine Sculteti. Dominis crebrò per annum ſeruiunt, rus colunt, & ſemine conſpargunt, fructus metunt, & horreis important, ligna ſecant, domos ædificant, foſſas effodiunt. Nihil eſt, quod ſeruilis & miſera gens ipſis debere non dicatur. Nihil etiam, quod iuſſa facere abſq; periculo recuſare audeat: delinquens grauiter multatur. Sed nihil eſt genti durius, quàm quòd prædiorum, quæ poſſidet, maior pars non ſua ſit, ſed illorum, à quibus certa frugum parte quotannis redimere debet. Et tales hodie in vniuerſum Germanorum mores ſunt, hi viuendi ritus.

Sculteti pagorũ præfecti.

De Saxonia, Saxonumq́; & priſcis & recentibus moribus. CAP. XIII.

Saxoniæ limites.

*S*Axonia Germaniæ particularis regio, ab occaſu Viſera fluuio, aut, vt alij volunt, Rheno terminata: ad Aquilonem Dacos habet, & mare Balteum: Francones ad Meridiem, quibus Boioarij & Boëmi obtenduntur: ad ortum Pruteni: intrà quos terminos quàm multæ gentes diuerſis nominibus hodie includantur, ex ſupradicta Germaniæ deſcriptione intelligi poteſt, quas omnes Saxonici iuris eſſe volunt. Terra à Saxonibus populis nomen accepit, quos quidam reliquias Macedonici exercitus, qui ſecutus Magnum Alexandrum immatura

Saxones vnde in Germaniã peruenere.

matura ipſius morte per totum orbem ſit diſperſus, eſſe dixerunt. Quidam eos à Britannia quærendarum ſedium cauſa nauigijs digreſſos Germaniæ adnauigaſſe, & propulſatis Thuringis eorum terram occupaſſe. Erat enim Saxonica gens ab initio inquieta nimis, finitimorum ſedibus infeſta, domi tamen pacata, & ciuium vtilitatibus placida benignitate conſulens. Generis quoque ac nobilitatis ſuæ prouidentiſſimam curam habens, nec facilè vllis aliarum gentium, vel ſibi inferiorum, connubijs infecta, proprium, ſyncerum, & tantum ſui ſimilem populum facere conata. Vnde habitus quoque, ac corporum magnitudo, comarum color tanquam in tanto numero hominum idem penè omnibus. Quatuor in genere differentias habuit, nobilium, liberorum, libertorum, atque ſeruorum. Et id legibus cautum erat, ne vlla pars ſuæ ſortis oblita terminos in copulandis coniugijs tranſgrediatur. Sed nobilis nobilem ducat vxorem, & liber liberam, libertus coniungatur libertæ, & ſeruus ancillæ. Quicunque verò contrà faciat, cum vitæ ſuæ id damno luat. Legibus ad maleſactorũ vindictam optimis vtebatur. Multa quoque vtilia, & ſecundum naturæ legem honeſta, in morum probitate habere ſtuduit, quæ ei ad veram beatitudinem promerendam ſuffeciſſent, ſi aliqualem creatoris ſui Dei optimi maximi notitiam habuiſſet. Frondoſis arboribus, fontibusq;

Differentiæ Saxonũ quatuor.

Leges quædam Saxonum.

Idololatriæ Saxones dediti.

veneratæ

venerationem exhibuit, & trunco ligneo non paruæ magnitudinis ſub diuo erecto, quem patria lingua Irminſaul, Latinè vniuerſalem columnam dixit, quaſi omnia ſuſtinentem. Mercurius à Saxonib' obſeruatus. *Coluit etiam Mercurium, cui certis diebus humanis hoſtijs litabat. Deos ſuos neque templis includere, neque humanæ ſpeciei aſſimilare pro diuinitatis magnitudine & dignitate licitum arbitrata eſt. His lucos & nemora conſecrauit, ab illorúmque nominibus dixit: ſecreta non niſi cum maxima reuerentia contemplabantur.* Auſpicia & ſortes. *Auſpicia & ſortes gens illa quàm maximè obſeruabat. Virgam frugiferæ arbori deciſam in ſurculos amputabat, eóſque notis quibuſdam diſcretos ſuper candidam veſtem temerè, ac fortuitò ſpargebat. Mox ſi publica conſultatio fuit, ſacerdos populi, ſi priuata, ipſe paterfamilias precatus deos, cælúmque ſuſpiciens, ter ſingulos tulit, ſublatíſque ſecundum impreſſam antea notam interpretatus eſt: & ſi prohibuerunt, nulla de eadem re ipſa die conſultatio erat. Si permiſſum eſt, euentuum adhuc fides exigebatur. Auium voces, volatúſque interrogare proprium gentis erat.* Equorum præſagia & monitus experiebantur Saxones. *Equorum quoque præſagia ac monitus experiri, publicè alebantur ijſdem in nemoribus ac lucis candidi, & nullo mortali opere contacti, quos preſſos ſacro curru ſacerdos, vel Rex, princépſve ciuitatis comitabantur, atque hinnitus ac fremitus obſeruabant: nec vlli auſpicio*

maior

maior fides adhibebatur, non ſolùm apud plebem, ſed apud proceres etiam atque ſacerdotes. Eos enim *miniſtros deorum eſſe, & diuinorum conſiliorum conſcios credebant.* Erat *& alia auſpiciorum obſeruatio genti in vſu, qua grauium bellorum euentus explorabat: eius videlicet gentis, cum qua bellandum fuit, captiuum quenque interceptum compellendo cum electo popularium ſuorum decertare: victoria huius vel illius pro præiudicio accipiebatur. Carolus Magnus diutino bello gentem omni impietate abiecta, Chriſtianam fidẽ aſſumere coëgit, quam & hodie cum cæteris Germanis religioſiſſimè obſeruat. Regio multis auguſtiſſimis & ſumptuoſiſſimis baſilicis, templis, & cœnobijs clara: quod Alberſtadio eſt beatæ virgini ſacrum, prophanis non patet, tantùm initiati ſubeunt. Inducitur tamen vnus aliquis è populo cineritio die, hominum opinione nequiſſimus: hunc velato capite, pulla veſte ſacris admouent. Quibus rite peractis, templo eijcitur: eiectus toto ieiuniorum tempore nudis calcibus vrbem pererrat, diuorum templa viſitabundus. Sacerdotes illi victum ſuggerunt, mox in dominica cœna iterum templo inductus, poſt olei conſecrationem ab vniuerſo clero expiatus dimittitur, eleemoſyna prius accepta, quam piè offert templo. Hunc Adam vulgò vocant, quia vt protoplaſtus ille omni vacet crimine, per eumq́; ciuitas creditur*

Alia auſpiciorum captatio.

Templum in Alberſtadio.

Mirandus ritus.

expiata. Eſt ager Saxonicus rerum omnium, præterquàm vini, ferax, argenti, atque æris foſſiones multas habet. Ad Goſlariam & pleriſque alijs locis ſalem ex fontium quorundam aquis albiſſimum coquunt, & vectigal ingens percipiunt. Hordeum & triticum ſerunt, ex quibus non ſolùm candidiſſimum panem efficiunt, ſed etiam ob vini caritatem potum Ceruiſiam, quæ adeò ſitienter & immodeſtè ab ipſis bibitur, vt vbi in ſymposijs, conuiuijsq; pocillatores nec hyalis nec cantharis ſat infundere poſſint, repletum mulctrale apponant, & ſcutella iniecta hortentur quemq; pro libito potare. Dictu incredibile eſt, quantum huius liquoris in ſe immodeſtiſſima gens capiat, quantum mutuò ad bibendum cogant & hortentur: non ſus, non taurus tantum ingurgitaret. Non ad ebrietatem atque vomitum potaſſe ſufficit, ſed rurſus ad ſobrietatem, dies noctibus, noctes diebus continuantes. Qui cunctos potando ſuperat, is non ſolùm laudem & gloriam deportat, verumetiam, pro quo contenderunt, ex bene olentibus herbis aut roſis ſertum, aut quid aliud in præmium. Serpit ab illis, eheu, perditus mos ferè in totam Germaniam, vt eo modo etiam iam fortiſſima vina bibãtur, cum ineffabili malo. Hoſpiti, vel alteri, eum locum, in quo bibitur, ſubeunti, potum quotquot habent, aſſurgunt, & porrecto poculo ad combibendum officioſiſſimè hortantur. Inimicus arbitr

Sal Saxonicum.

Ceruiſia Saxonibus potus.

Saxonũ potandi immodeſtia.

Hoſpites excipiũtur potu.

arbitratur, qui ſæpius inuitatus, non prætenta cauſa, compotare recuſat: cæde nonnunquam, & multo ſanguine hoc dedecus expiatur. Cibatu Saxones duro & inconcinno vtuntur, lardum, aridæ, bilæ, cæpæ crudæ, butyrum ſalſum & nondum adhuc liquatum peculiaris genti cibus. Dominicis diebus in pleriſque locis coquunt, quo per hebdomadam veſcantur. Infantes non, vt apud nos, pulte, quæ farina & lacte concinnatur, nutriuntur, verùm ſolidiori cibo qui bene maſticatus à nutricibus, ad deglutiendum tenello ori immittitur: vnde Saxones tali cibo in tenera ætate aſſueti, & tolerantiores redduntur, & validiores. Linguam peculiarem habent. Veſtitum & cætera cum alijs Germanici ſanguinis indiſcreta. Saxonum cibus. Infantum nutrimentum. Lingua Saxonum.

De Weſtualia, & iudicio Weſtualis à Carolo commiſſo. CAP. XIIII.

VVeſtualia Saxoniæ limitibus incluſa, Rhenum ab Occidente habet: Viſurgum, qui etiam Viſera dicitur, ab Oriente: à Septentrione Phriſiam, & Holandiam: meridiem Haſsiæ montes excipiunt, quos Obnobios Ptolemæus appellare videtur: ex quibus Amaſis fluuius oritur, qui Padeburnam, & Monaſterium, non ignobiles ciuitates, mediam fermè prouinciam interſecat, & per Phriſiam defluens, fertur in mare. Sala quoque Druſi, qui Auguſti priuignus fuit, clade celebris. Hæc regio olim, vt Strabo ſcribit, à Dructeris Vueſtualiæ fines. Obnobij montes. Amaſis fluuius. Sala fluuius.

inhabitata eſt. Alij à Sycambris dicunt. Hos populos Carolus Francorum Rex, qui Magni cognomen tulit, bello victos, primùm ad Chriſtianam fidem compulit. Cæterùm quum ſæpius rebellarent, repetitoq; idolorum cultu, Chriſti religionem ſpernerent, nec iuſiurandum quouis modo aduerterent, vt metu pœnæ gentis temeritatem Carolus compeſceret, occultos iudices instituit, quibus poteſtatem dedit, vt quàm primùm deieraſſe aliquem comperiſſent, aut fregiſſe fidem, aut aliquod aliud ſcelus perpetraſſe, mox illum, vbi primùm comprehendi poſſet, pro arbitrio necarent, nulla citatione, aut expurgatione præuia: viros graues ac iuſtos elegit, qui plectere innocentes haud ab re poſſent. Terruit ea res Weſtualos, ac demum in fide continuit, quum ſæpe in nemoribus & proceres & mediocres viri laqueo ſuſpenſi inuenirentur, nulla accuſatione priùs audita: quærentibus tamen cauſam, conſtabat fidem fregiſſe, aut magnum aliquod ſcelus commiſiſſe. Id iudicium ad noſtram vſque ætatem perdurat, vocatúrque Vetitum. Qui ei præſunt, Scabini appellantur, quibus tanta præſumptio eſt, vt etiam per totam Germaniam iuriſdictionem ſuam extendi velint. Secretos ritus habent, & arcana quædam inſtituta, quibus malefactores iudicant: ea nondum quiſquam repertus eſt, qui vel pretio, vel metu reuelauerit. Ipſorum quoq; Scabinorum maior pars

Occulti iudices à Carolo inſtituti.

Iudicium vetitũ ſiue occultum.

pars occulta eſt, qui per prouincias diſcurrētes, criminoſos notant, & inferentes iudicio accuſant, probantq́;, vt eis mos eſt: damnati libro inſcribuntur, & iunioribus Scabinis committitur executio. Rei, ignari ſuæ damnationis, vbicunque reperiuntur, ſupplicio afficiuntur. Degenerauit autem hodie iudicium: nam & viles interdum perſonæ admittuntur, & ciuilia negotia tractare audent, quibus erat ſolùm de criminalibus permiſſa poteſtas. Regio eſt admodum frigida, vini & frumenti inops: pane veſcuntur nigro, ceruiſia potus eſt. Vinum, quod Rheno aduehitur, magno emitur pretio, eo tantùm opulenti, & rarò tamen vtuntur. Bellicoſi indigenæ, atque ingenioſi: vnde inoleuit prouerbium: Weſtualiam vitioſos ac fallaces homines potius gignere quàm ſtultos. Præſuli Colonienſi parent. Regionis Vueſtualiæ conditio.

De Franconia, & Francorum multis ritibus. CAP. XV.

Franconiæ extremitates.

F*Ranconia, ſiue Francia orientalis, Germaniæ pars, & ferè meditullium, à Sycambris, quibus Valentiniani Cæſaris tempore ob Halanos deuictos Francorum nomen contigit, appellata. Sueuiam & Baioariam à meridie habet, Rhenus illi occiduus eſt, ab ortu Boëmi accolunt, Haſſi & Thuringi Saxoniæ populi à ſeptentrione. Regio latis, ac denſiſſimis ſyluis, aſperiſque montibus clauſa, difficulter adiri poteſt: intus plana eſt, innumeris turritis*

oppidis, caſtris & pagis exculta. Sylua, quæ Hercynia dicitur, editiſsimis iugis per circuitum obfirmans eam veluti natiuo muro ambit. Moganus nauigabile flumen, Sala, & Thuberus, Necchárus etiam perlabuntur. Valles, in quibus decurrunt, amplæ, & profundæ ſunt, earumq; vtraq; latera vitibus conſita: vinum producunt, quod ob ſui præſtantiam ad remotiſsimas gentes trãſportatur. Terra, præterquam ea pars, quæ Norica hodie vocatur, atq; vbi fluminibus vicinior eſt, arenoſa nimiùm non eſt, vt Aeneas Syluius ſcriptum reliquit, nec nimiùm etiam ſilicoſa. Fertilis omnis eſt. Hordeum, triticum, & omne frumentum, legumenq; ſatum multo cum fœnore, reddit. Nulla Germaniæ prouincia plures et maiores capas gignit, nulla grãdiora rapa, & caulis capita. Adde Glycerhyſam radicem melleam, quæ in Babemburgenſi agro tanta copia effoditur, vt ingentes currus ea onerari videas. Eſt etiam vndecunq; terra cultiſsimis pomarijs & pratis amœna. Hominibus, omnigenisq; pecoribus abundans. Eſt piſcatio, propter fluuiorum copiam, multa. Maior tamen venatio: feræ in nemoribus à principibus fouentur: aperta ſtabula hæ plurima habent, in quibus hyemis tempore, pabulum, & interdum ſal accipiunt, ſeq; à cæli inclementia tutantur: eas captare, aut ſaltem perſequi, priuatorum nemini cõceſſum. Principes, quibus Franconia ſubiecta eſt, quinque ſunt, Burggrauius Nornbergenſis,

Hercynia ſylua Franconiã claudit.

Vinũ Franconicum.

Fertilitas Franconiæ.

Liquiricia, Glycerhyſa

Franconiæ principes.

genſis, Comes Palatinus Rheni, duo ſeculares: Babemburgenſis, Herbipolenſis, Maguntinēſis, tres eccleſiaſtici. Herbipolenſis terræ ducatū habet: quare dum ſacris operatur, in altari denudatum gladium habet, atq; vexillū. Is die, quo Metropolim primùm, cathedramq́; epiſcopalem poſſidere intendit, pro more ciuitatem ipſam ingēti ac exquiſitiſſimo equitatu accedit: in quam admiſſus, intra portas de equo deſcendit, & paludamento omni abiecto, griſeā & vilē tunicam induit, funeq; præcingit, atque in ea palmis & capite nudus humiliter in baſilicam ad patres cōcanonicos aſcendit, quibus fidelitate prómiſſa in cathedrā ſublimatur. Ducitur tamē priùs ad Epiſcopi cuiuſdam ſtatuam, ibiq; ſeriò admonetur, vt talē agere velit, qualis ille fuerit, qui ex humili & abiecto ſcholaſticulo per diſcordiam contēptumq́; electus eccleſiæ ſtatū optimè adminiſtrauit. Huic cathedræ nullus ex Ducibus, aut etiā Comitibus progenitus præficitur, ſed qui ex inferiori nobilium ordine ſint. Non quòd principem ſuſtentare non poſſit, quum opulenta & potens ſatis exiſtat, verùm vt Epiſcopatus apud eos permaneat, ex quibus maior Canonicorum pars conſtet. Eſt etiam Herbipolenſis eccleſiæ præpoſitura inſignis: quam quoties nouus poſſeſſor intrat, debet ille in multis per regionem pagis, ob decimam, quam in his habet, referta vino ingentia dolia in publicum ſtatuere, & ſcutellas aliquot imponere,

Epiſcopus Herbipolēſis Franconiæ dux.

Epiſcopatū Herbipolenſem quis adminiſtret.

Præpoſitura Herbipolenſis.

Francones à cæteris Germanis nihil differunt.

ex quibus quicunque velit, bibere poßit. Franconiæ gens à cæteris Germanis & habitu & corpore nihil differt: laboris patientiſsima eſt: in vinetis colẽdis, tã viri, quàm mulieres exercentur: nemini otium datur. Vinum, quod inde percipit, ob domeſticam egeſtatem vulgo vendit, ipſa aqua bibit.

Ceruiſia cõtemnitur à Frãconibus

Ceruiſiam contemnit, nec facilè ad ſe deferri permittit. In Herbipoli ieiuniorum tantummodo tempore, & extra ciuitatem in naualibus hæc venditur, vt hi, qui tum ſe à vino abſtinent, eam aquæ loco habeant. Inſolens gens eſt, ſuperbaq́; multum ſibi arrogans, multum præſumens, alias nationes contemnit: cauillisq́; adeò plerunq; proſequitur, vt qui cum ea morãtur, niſi lingua prodat, patriam ſuam non dicant. Eos, qui hæc patienter ferunt, facilè ſecum commorari patitur, & veluti per hoc approbatos coniugijs admittit:

In Franconia multi aduenæ.

vnde multi Sueui, multi Bauari, Haßiq; in Frãconia habitant. Ad Dei inſuper cultum propenſa eſt:

Duobus vitiis Francones obnoxij.

duo tamen non mediocria vitia ſunt, quibus plus ſatis hodie gens illa indulget, blaſphemia videlicet, & latrocinium, illud decorum, hoc honeſtum reputans, & ſibi ex longo vſu licitum. Multos mirandos ritus obſeruat, quos ideo referre volo, ne quæ de externis ſcribũtur, inanes fabulæ æſtimentur.

Mos in quintis feriis ante Chriſti natalem.

In trium quintarum feriarum noctibus, quæ proximè Domini noſtri natalem præcedunt, vtriuſque ſexus pueri domeſticatim eunt ianuas pulſitãtes, cantantesq́;

tantesq́;, futurum Saluatoris exortum annunciant, & ſalubrem annum : vnde ab his, qui in ædibus ſunt, pyra, poma, nuces & nummos etiam percipiũt. Quo Chriſti Ieſu natalem gaudio in templis non clerus ſolùm, ſed omnis populus excipiat, ex hoc attendi poteſt, quòd puerulì ſtatuncula in altare collocata, quæ nuper editum repræſentet, iuuenes cum puellis per circuitum tripudiantes choreas agant, ſeniores cantent more haud multùm ab eo quidem diuerſo, quo Corybantes olim in Idæ montis antro circa Iouem vagientem exultaſſe fabulantur. Calendis Ianuarij, quo tempore & annus, & omnis computatio noſtra inchoatur, cognatus cognatum, amicus amicum accedunt, & conſertis manibus inuicem in nouum annum proſperitatem imprecantur, diemq́; illum feſtiua congratulatione & compotatione deducunt. Tunc etiam ex auita conſuetudine vltro citroq́; munera mittuntur, quæ à Saturnalibus, quæ eo tempore celebrantur à Romanis, Saturnalitia, à Græcis Apophoreta dicta ſunt. Hunc morem anno ſuperiori ego ita verſificaui, Chriſte patris verbum, &c.

Mos in Chriſti natali.

Corybãtes circa Iouẽ.

Natalemq́; tuum celebrantes octo diebus
Concinimus laudem, perpetuumq́; decus.
Atq; tuo exemplo moniti munuſcula notis,
Aut cappũ pinguem mittimus, aut leporem,
Aut his liba damus ſignis & imagine preſſa,
Mittimus aut calathis aurea mala decem,

Aurea mala decem, buxo criſtata virenti,
Et varijs carus rebus aromaticis.

In Epiphania Domini domeſticatim rex eligitur.

In Epiphania Domini ſingulæ familiæ ex melle, farina, addito Zinzibere, & pipere, libum conficiunt, & regem ſibi legunt hoc modo: Libum materfamilias facit, cui abſq; conſideratione inter ſubigendum denarium vnum immittit, poſteà amoto igne ſupra calidum focum illud torret, toſtum in tot partes frangit, quot homines familia habet: demum diſtribuit, cuique partem vnam tribuens. Adſignantur etiam Chriſto, beatæq; virgini, & tribus Magis ſuæ partes, quæ loco eleemoſynæ elargiuntur. In cuius autem portione denarius repertus fuerit, hic rex ab omnibus ſalutatus, in ſedem locatur, & ter in altum cum iubilo eleuatur: ipſe in dextra cretam habet, qua toties ſignum Crucis ſuprà in triclinij laquearijs delineat: quæ Cruces quòd obſtare plurimis malis credantur, in multa obſeruatione habentur. Duodecim illis noctibus, quæ Chriſti natalem Epiphaniámque intercurrunt, nulla ferè per Franconiam domus eſt, quæ ſaltem inhabitetur, quæ thure aut aliqua alia redolenti materia aduerſus dæmonum, incantatricumq; inſidias non ſubfumigetur. Quo item modo tres præcedentes quadrageſimale ieiunium dies peragat, dicere opus non erit, ſi cognoſcatur, qua populari, qua ſpontanea inſania cætera Germania, à qua & Franconia minimè

Quomodo rex eligatur

Aedes ſubfumigātur.

deſciſc

deſciſcit, tunc viuat. Comedit enim & bibit, ſeq; ludo iocóque omnimodo adeò dedit, quaſi vſui nunquàm veniant, quaſi cras moritura, hodie priùs omnium rerum ſatietatem capere velit. Noui aliquid ſpectáculi quiſque excogitat, quo mentes & oculos omnium delectet, admiratonéque detineat. Atque ne pudor obſtet, qui ſe ludicro illi committunt, facies laruis obducunt, ſexum & ætatem mentientes, viri mulierum veſtimenta, mulieres virorum induunt. Quidam ſatyros, aut malos dæmones potiùs, repræſentare volentes, minio ſe, aut atramento tingunt, habitúque nefando deturpant, alij nudi diſcurrentes Lupercos agunt, à quibus ego annuum iſtum delirandi morem ad nos defluxiſſe exiſtimo. Non enim multùm diuerſus eſt à Lupercalibus ſacris, quæ Lycæo Pani in menſe Februario olim à nobiliſſimis Romanorum iuuenibus celebrabantur: qui nudi, faciéſque ſanguine fœdati, per vrbem vagantes, obuios loris cædebant, quos noſtri ſaccis cinere refertis percutiunt. In die cinerum mirum eſt, quod in pleriſque locis agitur. Virgines quotquot per annum choream frequentauerunt, à iuuenibus congregantur, & aratro pro equis aduectæ, cum tibicine, qui ſuper illud modulans ſedet, in fluuium aut lacum trahuntur. Id quare fiat, non planè video, niſi cogitem eas per hoc expiare velle, quòd feſtis diebus contra eccleſiæ præceptum à leuitate ſua non

Carniſprivij dies.

Germani annuatim inſaniunt.

Lupercalia.

Mos in cinerum die.

abſti

Mos in medio quadrageſimæ.

abſtinuerint. In *medio quadrageſimæ, quo quidem tempore ad lætitiam nos eccleſia adhortatur, iuuentus in patria mea ex ſtramine imaginem contexit, quæ mortem ipſam (quemadmodum depingitur) imitetur: inde haſta ſuſpenſam in vicinos pagos vociferans portat.* Ab *aliquibus perhumanè ſuſcipitur, & lacte, piſis, ſiccatíſque pyris, (quibus tum vulgò veſci ſolemus) refecta, domum remittitur: à cæteris, quia malæ rei (vt puta mortis) prænuntia ſit, humanitatis nihil percipit: ſed armis, & ignominia etiam adfecta, à finibus repellitur.* Eo*dem tempore & talis mos obſeruatur:* Intexi*tur ſtramine vetus vna lignea rota, atq; à magno iuuenum cœtu in editiorem montem geſtata, poſt varios luſus, quos in illius vertice illi toto die, niſi frigus impediat, celebrant, circiter veſperam incenditur, & ita flammans in ſubiectam vallem ab alto rotatur: ſtupendum certè ſpectaculum præbet, vt pleriq;, qui priùs non viderint,* Solem *putant, aut lunam cælo decidere.*

In Paſchate ritus.

In *Paſchate vulgo placentæ pinſuntur, quarum vna, interdum duæ, adoleſcentibus vna, puellis altera, à ditiori aliquo proponuntur: pro quibus in prato, vbi ante noctem ingens hominum concurſus fit, quique agiles pedeſtres currant.*

In eccleſiarum dedicationibus ritus.

Ad *parochialium templorum dedicationes, quæ* Chriſtiano *inſtituto quotannis feſtiuo gaudio, & comeſſatione à totis pagis peraguntur, adoleſcentes ex alijs lo-*

cis

cis non templa, ſed choreas viſitaturi, cum armis & tympano, veluti ad pugnam, quam & ſæpius aut inueniunt, aut ſuſcitant, turmatim eunt, redeūtq́; capitibus ob id multoties cruentatis. Tribus illis diebus, quibus Apoſtolico inſtituto maiores Litaniæ paſſim per totum orbem peraguntur, in plurimis Franconiæ locis multæ cruces (ſic enim dicunt parochianos cœtus, quibus tum ſanctæ crucis vexillum præferri ſolet) conueniunt. In ſacrisq́; ædibus non ſimul & vnam melodiam, ſed ſingulæ ſingulam per choros ſeparatim canunt: & puellæ & adoleſcentes mundiori quiq; habitu amicti frondentibus ſertis caput coronati omneis, & ſcipionibus ſalignis inſtructi. Stant ſacrarum ædium ſacerdotes diligenter ſingularum cantus attendentes, & quamcunq; ſuauius cantare cognoſcunt, illi ex veteri more aliquot vini conchos dari adiudicant. Pentecoſtes tempore vbique ferè hoc agitur: Conueniunt quicunq; equos habent, aut mutuare poſſunt, & cum Dominico corpore, quo ſacerdotum vnus, etiam equo inſidens, collo in burſa ſuſpenſum defert, totius agri ſui limites cbequitant, cantantes, ſupplicanteſq́;, vt ſegetes Deus ob omni cæli iniuria & calamitate conſeruare velit. In die ſancti Vrbani vinitores in foro, aut alio publico loco, menſam locant, mappis, fronde, & plurimis redolentibus herbis inſtruunt, deſuper ſtatunculam beati pontificis

Ritus in maioribus ſupplicationibus.

Pentecoſtes tempore ritus.

Ritus in die ſancti Vrbani.

ſtat

ſtatuentes : quam, ſi dies ſerena eſt, largo vino coronant, & omni honore proſequuntur : ſi verò pluuialis, id non ſolùm non faciunt, ſed luto proijciunt, & aqua immodica perfundunt. Perſuaſum enim habent, illius diei tempeſtate auſpicioq; vinum tunc floreſcens & augmentari & diminui. In nocte ſancti Ioannis Baptiſtæ in omnibus ferè per Germaniam vicis & oppidis publici ignes parantur, ad quem vtriuſque ſexus iuuenes, & ſenes conuenientes, choreas cum cantu agunt: multas etiam ſuperſtitiones obſeruant. Artemiſia & verbena coronati in manibus flores, qui à ſimilitudine calcaris militaria calcaria dicuntur, geſtantes, ignem, niſi per eos, non aſpiciunt : oculos id per totum annum à languoribus conſeruare credunt. Qui abire intendit, ille herbas, quibus, vt dixi, præcinctus fuit, igni iniicit, dicens, Abeat, & comburatur cum his omne infortunium meum. Ante arcem in monte, qui vrbi Herbipoli ſuperemmet, ab epiſcopi aulicis, etiam ignis fit, cui orbiculi quidam lignei perforati imponuntur, qui cùm inflammantur, flexilibus virgis præfixi, arte & vi in aërem ſupra Moganum amnem excutiuntur : Draconem igneum volare putant, qui priùs non viderunt. Fiunt eodem tempore figulino opere ollæ quædam, ita multis foraminibus diſciſſæ perforatæq;, vt partes vix ſibi cohæreant: puellæ illas emunt, & purpurearum roſarum folijs obd

In vigilia ſancti Ioannis ritus varij.

Ollæ cum luminibus ſuſpenduntur.

obductas impoſito lumine ex domorum culminibus pro lucerna ſuſpendunt. Tunc temporis adoleſcentes pagis totas pinos inferunt: quarum inferioribus ramis abſectis, ſuperiores ſpeculis, vitris, ſertis, bracteoliſq; ſplendicantibus exornant, arborem terræ infixam per totam æſtatem ita ſtare ſinunt. Autumni tempore cùm vuæ iam maturæ ſunt, non anteà vindemiare cuiquam conceſſum, quàm domini, quibus decima debetur, hoc permiſerint: non enim ille hodie, cras alter legit, ſed quotquot in vno colle vina habent, vno, vel duobus diebus omnes omnia abſcerpunt: indicitur hodie in illo, cras in altero legendum: decimæ in vallibus ſub vinetis excipiuntur. Qui tardiùs, quàm iuſſum eſt, vindemiare volunt, non ſolùm cum licentia facere debent, ſed etiam ſuis expenſis decimam in domini torcular inferre. Herbipoli cuiq; vindemianti ob exhibitam credo in decimando infidelitatem iuuenis addicitur, qui diligẽter notet, & iubeat etiam, vt quodq; decimum vas lectum abſque fraude domino ſuo tribuatur. Finita vindemia hi pueri omnes in campo conuenientes ſinguli ſe de ſtramine, quod ad hoc aduectum eſt, vna, aut duabus facibus armant, quibus ſub noctem incenſis cantantes ciuitatem ingrediuntur. Hoc more autumnum ſe expurgare, atque exurere dicunt. Martini & Nicolai ſanctorum præſulum vtrorunq; dies miro gaudio, mira feſtiuitate

Arbores frõdetes pagis inuehũtur.

Vindemiandi ritus.

In feſtis ſanctorũ Martini & Nicolai ritus.

uitate Franconiæ gens colit, diuerſimodè tamen, in ſacris ædibus & altari hæc, illa in menſa & popinis. Nemo per totam regionem tanta paupertate premitur, nemo tanta tenacitate tenetur, qui in feſto ſancti Martini non altili alique, vel ſaltem ſuillo vitul nó ve viſcere aſſato veſcatur, qui vino non remiſsiùs indulgeat. Quilibet enim tunc noua vina ſua, à quibus ſe adhuc vſque abſtinuit, deguſtat, & dat deguſtare, omnia. Erogantur in Herbipoli & pleriſque locis hac etiam die pauperibus ex pietate vina. Spectacula publica eduntur, duo aut plures frendentes apri circo includuntur: vt mutuò ſe exertis dentibus viſceratim diſſecent: quorum carnes vbi vulnerati conciderint, partim plebi, partim poteſtatibus diuiduntur. In die verò ſancti Nicolai adoleſcentes, qui diſciplinarum gratia ſcholas frequentant, inter ſe tres eligunt: vnum, qui epiſcopum: duos, qui diaconos agant: is ipſa die in ſacram ædem ſolenniter à ſcholaſtico cœtu introductus, diuinis officijs infulatus præſidet: quibus finitis, cum electis domeſticatim cantando nummos colligit, eleemoſinam eſſe negant, ſed epiſcopi ſubſidium. Vigiliam diei pueri à parentibus ieiunare eo modo inuitantur, quòd perſuaſum habeant, ea munuſcula, quæ noctu ipſis in calceos ſub menſam ad hoc locatos imponũtur, ſe à largiſsimo præſule Nicolao percipere: vnde tanto deſiderio pleriq; ieiunant, vt quia eorum ſani-

In feſto ſancti Martini.

In die ſancti Nicolai.

Pueri ieiunant.

tati

tati timeatur, ad cibum compellendi ſint. Et *tales hodie* Franconum *famoſi mores ſunt, tales annui ritus.*

De Sueuia, Sueuorumq; moribus & priſcis & recentibus. CAP. XVI.

S*Veuia Germaniæ prouincia ætate noſtra iſtis finibus deſcribitur, ab oriente* Baioarijs, *ab occaſu* Alſatenſibus *&* Rheno *iungitur,* Alpium *iuga à meridie habet, à ſeptentrione* Franconiam. A *Sueuis populis dicta, qui ex ea* Scythiæ *parte, quæ hodie* Liuonia *et* Pruſſia *eſt, digreßi, ibi conſederunt, autore* Antonio Sabellico, *& confirmare iſtud* Lucanus *videtur inquiens:* Sueuię fines. Sueui vnde in Germaniam venerunt.

Fundit ab extremo flauos aquilone Sueuos.

Alemannia priùs nominata fuit à lacu Lemanno, *qui &* Lauſanenſis *vocatur. Suprema portio totius Germaniæ Sueuia eſt, duobus clarißimis fluminibus,* Rheno, *&* Danubio *irrigatur: quorum alter modico fluxu in* Occidentem *oceano miſcetur.* Hic *ediuerſo in orientem per innumeras gentes volutatus pontum influit.* Terra *partim plana, partim montoſa. Ager fertilis, cuius nulla pars inculta iacet, præter quam aut lacus, aut montes, vel ſylua occupant.* Nemora *in ea multa, & ob id genti venatio frequens, aucupium peculiare, frumentorum abundantia, pecorum magna vis.* Conualles *plurimæ perennibus riuis clarißimæ, vndiq; amnes procurrunt, qui ſe vniuerſi in* Rhenum Sueuia olim Alemania. Sueuiæ cōditio. Laudes Sueuiæ.

num & Danubium exonerant. Tota inſuper prouincia ſalubritate gaudens, celebratiſſimis vrbibus, vicis, & caſtellis referta. Arces excelſæ, natura, & arte munitæ, &, quod ad Chriſtianam religionem pertinet, pulcherrimis atque ditiſſimis templis, collegijs, monaſterijs variorum ordinum ſexus vtriuſque, baſilicis, parochialibúsque ecclesijs eſt exornata. Circa montes ferrum, argentum, et metalla procreat. Gens populoſa, fortis, audax, & bellicoſa, procera corpore, flauo crine, venuſta facie, & decora, ingenio ſingulari prædita, præſtantiſſima Germanorum à Plutarcho dicta. Cuius gloria eouſque creuiſſe memoratur, vt virtute & armis Imperium orbis meruerit, illudq; vltra vnius ſeculi ſpatium magnificentiſſimè tenuit. Sed viduata poſteà ſuis principibus, neſcio qua fortunæ iniquitate, dicam, aut ignauia, mox ſubſtitit: quaſi non extet, quo famam ſuam extendere, aut, quod min⁹ eſt, tueri poſſit. Caius Iulius Cæſar in quarto commentariorum de hac ita ſcribit: Sueuorum gens longè maxima ac bellicoſiſſima, Germanorum omnium centum pagos habere dicuntur, ex quibus quotannis ſingula millia armatorum bellandi cauſa è finibus educuntur: reliqui, qui domi remanſerint, ſe, atque illos alunt. Hi rurſus inuicem anno pòſt in armis ſunt, illi domi remanent: ſic nec agricultura, neque ratio, atq; vſus belli intermittitur, ſed priuati ac ſeparati agri apud eos nihil eſt.

Præſtantiſſimi germanorũ Sueui.

Centũ Sueuorũ pagi.

Antiq Sueuorũ mores.

Neq;

Neque longiùs anno remanere vno in loco inco
lendi cauſa licet. Non frumento ſolùm, ſed vul- Victus Sueuorum ex pecore.
go lacte & pecore viuunt, multúmque ſunt in
venatione, quæ res & cibi genere, & quotidia-
na exercitatione, et libertate vitæ (quòd à pue-
ris nullo officio aut diſciplina conſuefacti nihil
omnino contra voluntatem faciant) & vires
alit, & immani corpore homines efficit: atq; in
eam ſe conſuetudinem adduxerunt, vt ſub cæ
lo frigidiſſimo habitantes neque veſtem vllam
præter pelles habeant, quarum propter exigui-
tatem, maior corporis pars nuda & aperta eſt. Veſtitus Sueuorum pelles erãt.
Lauantur in fluminibus. Mercatoribus eſt ad
eos aditus magis eo, quòd quæ bello cepe-
runt vendant, quàm vt aliquam rem ad ſe de-
ferri deſiderent: quinetiam iumentis, quibus
Galli maximè delectantur, quæq; impenſo pa-
rant pretio, Germani non vtuntur: ſed quæ
apud eos ſunt & natura praua, & deformia,
hæc quotidiana exercitatione ſummi vt ſint
laboris efficiunt. Equeſtribus prælijs ſæpe de
equis deſiliunt, ac pedites præliantur: & eos
eodem veſtigio remanere edoctos, vbi vſus
eſt, celeriter repetunt. Neque moribus ſuis
quicquam inhoneſtius aut inertius putant,
quàm ephippijs vti. Itaque ad quemuis ephip- Ephippijs nõ ſunt vſi Germani.
piatorum equitum numerum (quamuis pau-
ci) adire audent. Vinum ad ſe importari o- Vinum ad ſe importari nõ patiebãtur Sueui.
mnino non ſinunt, quòd ea re ad laborem fe-
rendum remolleſcere homines, atque effœmi-

nari arbitrentur. Publicæ eſſe laudis putant quàm latiſſimè à ſuis finibus vacare agros, hac re ſignificari magnum ciuitatum numerum ſuam vim ſuſtinere non poſſe, propter quod vna parte à Sueuis circiter mille ſexcentorum paſſuum agri vacare dicuntur. Cornelius Tacitus, vbi de Germaniæ ſitu, & gentis moribus ſcribit, de Sueuis ita refert: Maiorem, inquiens, Germani partem proprijs adhuc nationibus nominibusq́; diſcreti ſunt, quanquam in communi Sueui vocentur. Inſigne (inquit) gentis eſt, obliquare crinem, nodoq́; ſubſtringere: ſic Sueui à cæteris Germanis, ſic Sueuorum ingenui à ſeruis ſeparantur: apud eos vſque ad canitiem horrentem capillum retro ſequuntur, ac ſæpe in ipſo vertice religant, principes ornatiorem habent. Statuto tempore in ſyluam augurijs patrum & priſca formidine ſacram omnes eiuſdem ſanguinis populi legationibus coëunt, cæſóque publicè homine celebrant, barbari certè ritus, horrendaq́; primordia. Eſt & alia luco reuerentia. Nemo niſi vinculo ligatus ingreditur, vt minor, & numinis poteſtatem præ ſe ferens: ſi fortè prolapſus, attolli, & inſurgere haud licitum: per humum euoluuntur, eóque omnis ſuperſtitio reſpicit, tanquam inde initia gentis, vbi regnator omnium Deus, cætera ſubiecta atq; parentia. Pars quoque Sueuorum, vt idem Cornelius habet, Iſidi ſacrificat. Peculiaria cætera Germanis

Germani cõmuni nomine Sueui appellati.

Crinem nodo ſubſtringebãt Sueui.

Sacrificandi Sueuorũ ritus.

Superſtitio gẽtis admiranda.

Iſidi ſacrificabant Sueui.

manis & ipſis ſunt communia. Verùm enimuero non ſolùm apud Sueuos *, ſed & apud omnes ferè gentes mutati ſunt mores : & quod dolendum plurimum eſt, ferè in peius. Nam hodie potentiores Sueuorum ferè omnes mercaturæ vacant, ſocietatem, ſiue confœderationem vnam multi ineunt, ac certam pecuniæ ſummam quiſque ponit, qua non ſolùm aromata, ſerica, atque alias pretioſas merces, quæ ad nos à tranſmarinis & remotiſsimis regionibus tranſuehuntur, emunt, ſed vilia etiam, vt cochlearia ſunt, acus, ſpecilla, pupæ, & huiuſmodi: præemunt etiam vina & frumēta. Quod ego tamen non laudo : quum id non minus opificibus, & agricolis graue, damnoſúmque ſit, (qui ſua ante tempus gryphonibus iſtis ne potius dicam, vel mercatoribus, vendūt, quæ poſtmodum neceſsitate cogente duplo ære redimere ab ipſis debent) quàm toti prouinciæ, quæ, quibuſcunq; indiget, non apud vicinas gentes, à quibus minori pretio habere poſsit, accipere debet, (ſic enim à corruptis munere principibus impetratum) ſed ab illis in* Stutgardia *, aut alias vbi emporia habent. Ipſi tamen per ſe non negotiantur, ſed communibus ſeruitijs, qui contractam rurſus pecuniam vnà cum lucro congregantes certo tempore rationem ponunt, ſingulisq; dominorum lucri partem fideliter præbent. Priuati* Sueuorum *nulla alia re, nullo artificio magis occupantur, quàm lini*

Recētiores Sueuorum mores.

Mercatores Sueuorum Germanicæ Reipu. damnoſi.

Omnis Sueuia in line operatur.

operatione, cui adeò incumbunt, adeò dediti ſunt, vt in quibuſdam Sueuiæ locis nedum mulieres & puellæ, ſed adoleſcentes, & viri, hyemis tempore colo admouentur. Panni genus faciunt, cuius tela linea eſt, intextum bombycinum, Pargath illud vocantes: faciunt & totum lineum, quod Golſch appellant. Compertum habeo, apud Vlmenſes ſolùm quotannis vtriuſq; generis pannos parari centum millia: ex quo quiſq; coniecturare poteſt quàm incomprehenſibilis, incredibiliſq; ſumma in tota regione elaboretur. Ad remotiſſimas nationes iſti panni tranſuehuntur, & maximè bis in anno ad Emporium Franconafordenſe: vbi quàm ingens vectigal Sueuicæ nationi accedit. Præterea quoniam bonis mala commixta ſemper ſunt, & nulla ex omni parte perfecta, ſunt

Sueui in Venerè proni.

Sueui in Venerem ſupra modum proni: fœmineus ſexus virili ad malum facilè conſentiens: immaturè vterq; præuaricatur, ſerò reſipiſcit. Ego huic vitio maximè ſuffragari exiſtimo, quòd, quemadmodum in alijs Germaniæ prouincijs, eccleſiaſtica cenſura publici illi fornicarij, adulteri, raptores minus inſectentur.

Prouerbiũ quo Germanorũ mores notãtur

Prouerbium ortum, Vnam Sueuiam latæ Germaniæ ſatis meretricum transfundere: quemadmodum Franconiam copiam dare raptorum & mendicantium, Boëmiam Hæreticorum & Baioariam furum, Heluetiam carnificum & lenonum, Saxoniam potatorum, Friſiam atque

Weſt

Weſtualiam periurorum, Rhenum gulonum.

De Bauaria & Charinthia, & earum priſcis legibus, moribusq;,quibus hodie viuunt.

CAPVT XVII.

BAuaria Germaniæ prouincia ab Auaribus Hunnorum reliquijs: qui, Noricis expulſis,in ea terra conſedere, adiecta B litera appellatur. Baioaria etiam à Boijs Ciſalpinæ Galliæ populis hoc loci aliquando moratis dicitur: Noricum olim fuit. Hungariã ab Oriente habet, ab Occidente Sueuiam, à meridie Italiam,& Septentrione Franconiam atq; Boëmiam. Danubio inſigni fluuio ex Sueuia profluente irrigatur, Auſtriam, Stiriam, & Charinthiam in ſe comprehendit: quòd ijdem ferè homines, ijſdem moribus & lingua vtantur. Noricis præterea finibus quondam contenti erant. Beatus Lucius Britanniæ rex primùm, deinde ſanctus Rupertus, vltimò Bonifacius Moguntinus Archiepiſcopus Chriſtianam pietatem edocuit. In quatuor Epiſcopatus Bauaria diuiditur, SaltZburgenſem, Patauienſem, Phriſingenſem, Ratiſponenſem. Nulla Germaniæ prouincia pluribus cultioribus vrbibus illuſtratur. SaltZburga, quæ Iuuania fuiſſe creditur, Metropolis eſt, Monachium ducalis ſedes hodie, olim Schiren fuit. Hæc terra priuſquàm in prouinciam redigeretur, à proprio rege ad Arnolphi Imperatoris vſq; tempora adminiſtrata eſt:eum, vt Parthia ſuum Arſacem,

Noricum.

Bauariæ limites.

Bauaria laus ab vrbibus.

Cacannus Bauarorū rex.

& Aegyptus Ptolomæum, ipſa Cacannum nominauit, deinde duces habere cœpit, hodieq; tenet. Qui ex vna illuſtri Agilolfingorum familia diu eligebantur omnes. Gentis mores, viuendiq; inſtituta ex legibus, quas orthodoxa fide recens ſuſcepta habuere, cognoſci poſſunt: tales fuere, vt liberæ conditionis homo chirographo & ſex teſtibus, quorum nomina, & manus ſuas imponat, confirmet, ſi villas, terram, mancipia, pecuniam, aut quid aliud eccleſiæ donauerit, ſchedam præſente ſacerdote alteri ſuperponat. Nec ipſi, nec poſteris illius, poteſtas eius rei ſit vlterius, niſi eccleſia permittat. Apud Epiſcopum defendatur quicquid eccleſiæ Dei datum fuerit. Dei iudicium, & ſanctæ eccleſiæ offenſam incurrat, reſtituereq; cogatur aut à rege, aut principe, quicunque eccleſiæ, aut eius rebus iniurius fuerit, vncias auri tres pro multa perſoluat. Negans ante altare, populo, ſacerdoteq; præſentibus, ſecundum pecuniæ ſummam iuret. Qui ſeruum, ancillam've ad fugiendum perſuaſerit, reuocet: & alium intereà pignoris loco ſiſtat, ſolidis quindecim componat. Seruo occultè eccleſiæ res concremanti manus amputetur, ac oculi eruantur, ne tale quid de cætero perpetrare videat; dominus verò eius reſtituat quicquid incendio conſumptum fuerit. Liber homo ex integro omnia reſtauret, & ob temeritatem, ſolidis L X. componat: negans X X I I I I. ſacramentalib

Eccleſię libertas.

De incēdiaſis eccleſiarum.

mentalibus nominatis ante altare coram eccleſiæ defenſore, digitis ſuper Euangelij librum poſitis, iuret. Reo ad eccleſiam confugienti ſecuritas eſto: nec domino fas, ſeruum inde abſtrahere, aut quouis modo lædere: qui contrà fecerit, iudice cogente componat eccleſiæ XL. ſolidis. Qui in minoribus ordinibus conſtituto noxius fuerit, dupliciter componat, quo parentes componuntur: In maioribus conſtituto tripliciter. Presbyterum ſi quis autem occiderit, CCC. auro appretiatis ſolidis: Diaconum CC. eccleſiæ, in qua miniſtrauerit, exſoluat: & ſi pecuniam habuerit nullam, ſeipſum, vxorem, liberos ſeruitio eouſque mancipabit, donec ſtatuta pecunia redimat. In Epiſcopum ſæuiat nemo, etiam ſi cui moleſtus fuerit: ſed coram rege, duce, aut plebe conueniatur ſuper homicidio, fornicatione, conſenſuq; hoſtili. Si inimicos prouinciæ introduxerit, ſi perdere, quos ſaluare debuerat, voluerit, deponatur, aut in exilium relegetur. Qui ſanctimonialem ex monaſterio abductam contra eccleſiaſticam legem ſibi matrimonio coniunxerit, reſtituat. Epiſcopus ducis auxilio eam, velit, nolit, monaſterio rurſum intrudat. Ipſum verò aut ſe emendare compellant, aut prouincia eijciant. Presbyteris & diaconibus extraneam apud ſe in domo mulierem habere non liceat, ne conſuetudine deceptus polluatur, indignè Deo offerens, & populus ob id plagam ſuſtineat. Sacerdotum, ac

Ad eccleſiã qui confugerit.

De clericorum percuſſoribus.

Epiſcopi cauſę.

aliorum clericorum cauſæ ab Epiſcopis ſolùm ſecundum canones iudicentur. Coloni, & ſerui ecclesiæ ſecundum quod quiſque habet, tributa, decimasq; perſoluant: de modijs decem vnum, de perticis decem vnam, de decem faſcibus vnum, de decem apum vaſis vnum, pullos quatuor, oua quindecim tribuant. Ligna, lapides, calcem ad ſacrarum ædium ſtructuram aduehant: vltra vires tamen degrauetur nemo.

Decimæ quomodo dandæ.

Qui regionis duci inſidias ſtruet, aut hoſtes prouinciæ inuitauerit, aut ciuitatem aliquam prodiderit, tribus teſtibus conuictus, in ducis poteſtate ſit, bona eius confiſcentur. Verùm per inuidiam ne quiſquam pereat, cum vno de ſe teſtante duello confligens, ſi vicerit, abſolutus abſcedat. Si ducem aliquis ſuum interfecerit, interficiatur & ipſe, ac res eius confiſcentur in publico in ſempiternum. Seditionem aduerſus ducem mouens, duci ſexcentis, cæteri factioſi C C. *ſolidis componunt. In hoſticum cùm educitur exercitus, propter ſcorta aut caſas non rixetur, nec etiam propter pabula vel ligna, tollat quiſque quantis indigeat, tollentem nemo prohibeat: ſecus faciens vel diſciplinæ hoſtili ſubiaceat, vel coram Comite ſuo verbera quinquaginta ſumat. Comiti in Comitatu ſuo, ne hoſtibus abſq; ducis iuſsione damna inferantur cura ſit: ipſe perſoluat, ſi ſua negligentia peccatum fuerit. Liber ſi damnum intulerit, quadraginta ſolidis multetur, æqualiaq;*

De duce, & eius cauſis.

Seditioſorũ pœna.

Leges caſtrenſes.

-qualiaq; omnia reſtituat. Seruus capite ple-ſtatur, dominus illius ne talia perpetraret, quia non prohibuit, pro ipſo reſtituat. Aliquid ex exercitu ſurripiens criminis conuictus ſeruus manibus mutiletur, nihiloſecius dominus eius reſtituere compellatur. Liber ad rei reſtitutionem ſolidis X L. componat. Si quiſquam aut à rege, aut duce iuſſus aliquem interfecerit, defendat eum, & liberos eius rex, ſiue dux, cui obediuit. Et ſi is morietur, alius, qui ſuccedet, tutelam ipſius aſſumat. Si dux contumax & rebellis decreta regis contempſerit, ducatu priuetur, ſeq; æternæ ſalutis ſpe omni fruſtratum ſciat. Si ducis ſtultus & arrogans filius patrem adhuc iudicio præſidere, exercitum ductare, equum aſcendere, arma geſtare potentem, qui necdum ſurdus, neque cæcus eſt, qui regis mandatum ſtrenuè exequi valet, malignorum conſilio principatu deturbare nititur, exhæredetur, aut, ſi libet, in exilium perpetuum ablegetur, quia contra legem in patrem peccauerit. Qui temeritate, aut ebrietate in ducis aula ſcandalum ſuſcitauerit, quicquid mali ſequetur, lege componat, ſolidis X L. plectetur, ſeruus manum perdat. In ducis aula qui temerè aliquid iacere conſpexerit, ſurripiens, vbi nocte vna celarit, furti alligetur, in publico ſolidis quindecim componat, quòd domus ducis domus publica cenſeatur. Imperium ducis detrectans quindecim ſolidis

Ducis cauſæ.

Filius patri inſidiatus.

Ducalis aulæ libertas.

mult

multetur: & quicquid facere iuſſus fuerat adhuc perficiat, vt placita omni quintodecimo die in Comitatibus regionis omnibus peragantur. Liberi omnes conueniant: qui neglexerit, ſolidis quindecim multetur. Iudex, vt iuſtè iudicet, librum penes ſe legis habeat, ex eo cauſa omnis componatur. Neq; perſonam, neque munera reſpectet iudex, ſed de compoſitione, dum rectè iudicarit, partē nonam accipiat. Sin perperam, duplo, quicquid lata ſententia abſtulerit, exoluat, inſuper ſolidis quadraginta multetur. Ducis cædes parentibus aut regi ſolidis DCCCCLX. *componatur. Parentes ducis ſexcentis, obſeruato, vt ducis compoſitio parentum ſuorum compoſitionem triplo excedat. Agilolfingi, de quorum progenie dux perpetuò eligitur, compoſitionem quadruplam habeant. Huoſi, TroZZi, Sagaui, Habilingi, Aennoni, primi poſt Agilolfingos duplam. Liberum quiſquis interfecerit, parentibus, aut duci, bis octoginta ſolidos exoluat. Si oculum, manum, vel pedem amputauerit, quadraginta: ſi claudum fecerit, duodecim: ſi mancum, viginti. Simplex vulnus tribus ſolidis, dentem molarē duodecim, alios omnes ſex componat. Peregrinos homines inquietare, aut lædere, ſummè prohibemus: contrafaciens dupliciter componat, & fiſco* C L X. *ſolidos exoluat. Si occiderit, ſolidis auro appretiatis centum multetur. Seruus liberum aut moleſtans, aut*

venund

Quo tēpore placitandū.

Iudex qualis eſſe debeat.

Liberi quomodo cōponantur.

venundans, præſentatus iudici aut manum, aut oculum amittat, abſq; inſigni nota nequaquàm dimittatur. Liberti dimidio componantur minùs, quàm liberi. Nuptias inteſtatas prohibemus, vnde ſocrum, nurum, priuignam, nouercam, fratris aut ſororis filiam, fratris vxorem, vxoris ſororem viro ducere liceat nulli, fratrum aut ſororum filij matrimonio nequaquàm ſeſe coniungant, facultates eorum à iudice confiſcentur, qui contrà fecerint. Qui dominicam diem ſeruili opere profanauerit, nec ſemel & iterum monitus ceſſat, L. verberibus dorſum illius frangatur: ſi nec adhuc ceſſauerit, tertia ipſi bonorum pars auferatur: tertiò ſi attentauerit, libertatem perdat, ſeruus ſit, qui die ſancto noluit eſſe liber: Seruus vapulet, & ſi non emendauerit, dexteram perdat: Peregrinus monitus niſi ceſſauerit, XII. ſolidis multetur. Qui liberum præter voluntatem ſeruitute deuinxerit, aut illius hæreditatem bonáve inuaſerit, XL. ſolidis componat reſtituátque quæ occupauerit omnia. Si quis cum alterius coniuge libera concubuerit, marito CXL. ſolidis componat: & ſi deprehenſus interficeretur, abſque vindicta ſuo in ſcelere iaceat. Cum libera conſentiente fornicatus, ſi in coniugem ducere noluerit, duodecim componat ſolidis. Dominus ſeruum, qui liberæ vim fecit, parentibus illius ad pœnam dedat: interficere ius eſto, ſi libet. Si quis virginem liberam præter eius ac

parent

Liberti.

De nuptiis

De feriis, pœna n… cuſtodien tium.

Mulierum cauſæ.

parentum voluntatem rapuerit, ſolidis XI. *libertam* VIII. *ancillam* IIII. *componat. Liber liberam vxorem abſq; culpa dimittens, parentibus ſolidis* XL. *componat. Mulieri dotem, & quicquid aſportauerit ſecundum familiæ, ex qua nata eſt, ſtemma legitimè perſoluat. Si liberam liber poſt deſponſationem repudiauerit, aliámque ſuperduxerit,* XXIIII. *ſolidis puellæ parentibus componat. Sacramentalibus* XII. *iuret, eam, neq; ob crimen aliquod, neque ob parentum inuidiam dimittere, verùm ob ſolum amorem, quo alteri teneatur. Qui alterius ſponſam ſibi rapuerit, reſtituat eam, & bis* LXXX. *ſolidis marito componat. Mulier, quæ alteri potionem, vt aborſum faciat, cōmiſcet, ſi ancilla eſt,* CC. *verbera accipiat, ingenua libertate viduata ſeruitio deputetur. Si prægnans mulier icta aborſum fecerit, ipſa ſi morietur, qui icerit tanquam homicida teneatur, ſi fœtus tantùm, nondum viuens* XX. *ſolidis, viuens* L. *Weregeldum perſoluat, ſolidóſque tres & tremiſſem. Si in ducis curia, in ædibus ſacris, in fabrica, aut molendino, quæ domus publicæ ſunt, liber homo quid furatus fuerit, nonuplum componat, ſecundum rei valorem iuret, ſiue campionibus depugnet. Fur nocturno in furto deprehenſus, ſi occidatur, non vindicetur. Qui alterius ſeruum ad furtum vel aliud nefas in domini diſcrimen perſuaſerit, fraude detecta, tanquam fur damnetur, nonuplum exoluat.*

Domus publicæ.

Furta quomodo cōponantur.

Seruus

ſeruus quod tulit reſtituat, & inſuper flagellorum ictus C C. extenſus publicè accipiat, dominus incommodi nihil patiatur. Fur quaſcunque res ſubtraxerit, iudici præſentatus ſecundum legem vindictæ ſubiaceat. Verùm morti non priùs damnetur, quàm nonnulla illi, qui damnum pertulit, compoſitio de furis facultatibus fiat. Qui aliquid in prouincia emerit, diligenter priùs interroget, furtiuum ſit, nécne. Furtiuum ſi emerit, reſtituere cogatur, atque in fiſcum pro fredo ſolidos XII. perſoluat: qua lege in eum etiam animaduertitur, qui furtiuum commendatum ſuſceperit. Compoſitionem à fure, niſi coram iudice, ſuſcipiat nemo. Latrocinij culpis ſubiaceat, qui iudicem ſuum rem celat. Quoties de agrorum finibus contenditur, conſtituta olim ſigna ab inſpectoribus quærantur, nec aduerſus ea longæ poſſeſſionis tempus patrocinetur, venditor oſtendat, ſi nulla apparuerint: & ſi contentio tanta ſit vt ſedari non poſſit, campionibus depugnetur. Nemo nouum terminum aut ſignum ſine alterius partis conſenſu, ſine inſpectore conſtituat. Liber ſi contra id fecerit, lege ſolidis VI. multetur: ſeruus C C. flagellorum ictus extenſus publicè ſuſtineat. Si liber liberi parietem aut ſepem diſſipauerit, vel irruperit, tribus ſolidis componat, & damnum reſtituat. Columnas, trabes, ſpangas tribus ſolidis ad reſtitutionem componat. Aſſeres, lateres, & aliud quicquid ædificio

Furtiua emptio lege coercita.

Agrariæ leges.

Pignorare dux permittat.

ædificio continetur ſingulis ſolidis : Pignorare *abſque ducis permiſſu liceat nemini : contrarium faciens, pignus eueſtigio illæſum reddat, duci* x l. *ſolidos pro fredo exoluat, læſum ad arbitrium iudicis componat. Qui meſſem iam maturam alterius demeſſuerit, ſolidis ſex componat.* Negans, *ſacramentalibus ſecundum legem ſuam ſex iuret. Qui ſegetes alterius incantando vitiarit, conuictus* x i i. *ſolidis componat, familiam illius anno toto alimentis prouideat, æquale reddat, ſi quid perdiderit.* Negans, *ſacramentalibus* x i i. *iuret, aut campione ſe defenſet.* Si *quis alieno ſeruo, vel ancillæ ad fugam, aut auxilio, aut conſilio adfuerit,* x i i. *ipſum, eam ſex ſolidis componat, reducátque : ſi negare velit,* x i i. *ſacramentalibus iuret, aut campionum ſe pugna expurget.* Ne-

Damnorũ illatorũ cõpoſitio.

mo alienũ animal, etiam in damno deprehenſum, quouis modo lædat, occidátve : ſed penes ſe eouſque retineat, donec domino, aut vicinis damnum acceptum indicabit, qui locum læſum cum æquali illæſo ſignent : in meßis collectione quòd læſus non læſo minus protulerit, is, cuius animal damnum intulit, repẽdat. Qui verò contra legem hanc animal occiderit, cadauer ſibi habeat, domino aliud æquale reddat. Si oculum excuſſerit, quanti animal æſtimabitur, tertia pretij parte cõponat. Si *caudam, vel aurem, vno ſolido. Si cornu, tremiſſe : duplentur, ſi hoc in domini contemptum odiúmve perpetrarit.*

Qui

Qui pacta mercede equum, aut bouem cuſtodiendum ſuſceperit, ſua culpa periclitatum ab integro perſoluat, & mercedem nullam requirat: Verùm iuramento ſi ſe abſoluerit, corium reddat. Qui aurum, argentum, veſtes, aut alias quaſcunq; res vendendas, ſiue cuſtodiendas in ædes ſuas receperit, ſi fortuito incendio vnà cum rebus ſuis conſumptæ fuerint, quòd ſibi non profuerint iuramento dato, nihil perſoluere cogatur. Qui auxiliatoris ſpecie ex incendio aliquid rapuerit, proditus quadruplum exoluat, ſecundumq; legisq; ſtatuta componat: Rem in contentione locatam nec vlli donare, nec vendere liceat. Mulier in viduitate poſt mariti obitum permanens æqualem, vt filiorum vnus, vſu fructuariam portionem poſsideat. Si verò ad alias nuptias tranſierit, eo die cum dote & rebus ſuis domo egrediatur: filij inter ſe portionem, quam conſequuta fuerat, vt reliquam diuidant. Patris bona filij de diuerſis etiam coniugijs ſuſcepti æqualiter hæreditabunt: Matris vnuſquiſq; tantùm ſuæ. Ancillæ filius cum liberæ filio hæres non eſto. Si quis ſine liberis morietur, niſi teſtamẽto caueatur, vxor, quoad viduitatem obſeruauerit, bonorum medietatem omnium retineat, propinqui reliquam accipiant. Si verò & ipſa morietur, aut alteri nupſerit, cum bonis ſuis, & quæ lege debentur, abeat, propinquis & hæc pars cedat. Viro, aut muliere defunctis, ſi vſq; ad ſeptimum gradum

De cõmendatis & cõmodatis.

Ex incẽdio quid ſurripiens.

Res in contẽtione poſita.

De hæreditate leges.

propinqui nulli reperiantur, niſi teſtamento, vel donatione caueatur, res eorum omnes fiſcus indipiſcatur. Qui rem aliquam vendiderit, pretio accepto, emptionem aut charta, aut teſtibus ratam faciat, duo, tres, vel plures teſtes adhibeantur. Venditio, niſi voluntaria, & libera, firma non ſit. Qui rem alienam domino ignorante vẽdiderit, ipſam lege reſtituat, & aliam æqualem addat. Si reperiri nuſquã poterit, duas ſimiles pro ea reddat. Qui arram in quacunque re dederit, niſi placitum mutatum fuerit, ſtare contractui debet, aut hanc ipſam perdat, & pretiũ, quod debuit, exoluat. Si quis rem vitiatam vendiderit, infra dies tres recipiat, vel ſacramẽtali vno vitium ignoraſſe iuret, & ſtet emptio. Seruus ſuo, non domini, peculio redẽptus, fraude cognita domino reſtituatur: quia non pretium, ſed res ſerui ignorans acceperit. Commutatio tantum roboris habeat, quantum emptio. Qui agrum, aut pratum alterius ſuum dicens inuaſerit, ſex ſolidis propter temeritatem componat, & exeat. Teſtem aure tractum niſi ſuper mortuum teſtari velit, repelli nec debet, nec poteſt. In mortui cauſa hic duello probetur: ſi vicerit, vlterius non impugnetur, ſed credatur ei. Ex pluribus teſtibus vnus tantùm ſorte eductus iuret, ita dicens: Teſtis ſortitus ſum, teſtem me exhibeo, ſic me Deus iuuet, & illum, cuius manum teneo, teſtis aure tractus ſum, veritatem præſenti in cauſa dicere. Datis deinde ad

De emptione & venditione.

Arræ traditionis vis.

Mancipiorũ redẽptio

Teſtes, & eorũ cauſę.

Iurandi modus.

ſacrand

ſacrandum armis, ſolus altera manu verbum ipſum cum vno ſacramentali iuret. Mendaciter iuraſſe conuictus cauſam reſtituat, XII. ſolidis componat, aut innocentiam ſuam campione defendat. Si campionũ vnus ab altero inter decertandũ interficiatur, ſi ingenuus, ab eo, qui iniuſtè eum inuitauit, XII. ſolidis, nec amplius, componatur. Qui liberũ mortuum monumento reſoſſum ſpoliauerit, parẽtibus illius ſolidis XL. componat, & ipſum etiam furtiuum quod tulit. Si quis occultè liberum occiderit, cadauer in profluentem, aut aliò, abiectum condigna ſepultura, & exequijs priuet, XL. primùm ſolidis, deinde Weregeldo componat. Qui verò liberi hominis cadauer ad litus deuolutum aquis iterum immiſerit, ſolidis XX. componat. Seruus eo modo occiſus, atq; abſconſus, nonuplo, id eſt, CLXXX. ſolidis componatur. Qui veſtitu à ſe interfectum ſpoliauerit, dupliciter componat. Cadauer hominis mutilãs, ſingula membra ſingulis XII. ſolidis componat. Si repertum ne à feris dilaceretur pietate motus humauerit, à parentibus, aut domino illius, ſolidum accipiat. Qui alterius nauem loco ſubmouerit, illæſam, aut æqualem reddat. Extra aquam verò protractam ſi celauerit, interrogatus negauerit, vt furtiuum componat. Qui canem venaticum abſtulerit, ipſum, aut ſimilem reddat, & ſex ſolidis componat: paſtoralem tribus. Illis legibus Bauari ante aliquot ſecula paruere: non-

Periurij animaduerſio.

Campionũ cauſæ.

De mortuis & eorum cauſis.

De nauigiis

De canibus

nulliúq; adhuc. Siquidem qui Chriſtianæ pietatis obſeruantiſsimi ſunt, ad externa auguſtiora templa ſturnatim peregrinantur, Aquiſgranum præcipuè. Duo etiam prouinciæ loca miraculis ſanctorum, & peregrinorum frequentia clara, Virgo Maria Otingæ, & beatus Wolfgangus. Regio vitibus, præterquam vbi auſtralior eſt, non ſeritur. Nemoroſa multùm eſt, & montuoſa. Sues glandibus, ſylueſtribúsve pomis, credo, tanta copia nutrit, vt veluti Hungaria boues, ita hæc ſues cæteris Europæ nationibus largè ſuppeditet. Eſt gens adeò ſutilis & ipſa moribus famoſa, vt cæteris Germanis comparata Barbari (Barbari dico) nomen ipſi optimè conuenire nemo non videat. Duobus vitijs plus alijs inſignes, inhoſpitalitate videlicet, & furto. Veſtitu vt plurimum blauo colore amicitur, ocreis libentiùs, quàm caligis, calciatur. Baioariæ ſiue Bauariæ ad Auſtriam contigua eſt partim Charinthia partim Styria. Eſt Charinthia mõtana regio Carnis ad ortum, Styriæ ad occaſum ac meridiem iuncta, Alpes Italas & forum Iulij contingit: multæ in ea valles colleſq; feraces tritici, multi lacus, multi amnes, quorum præcipuus Drauus, qui per Styriam ac Pannoniam in Danubium fertur haud inferior Sauo. Imperium Auſtriæ principes obtinent, & Archiducem appellant, cui ea regio paret. Quoties nouus princeps Reipublicæ gubernationem init, ſolennitatem

Duobus vitiis obnoxij Bauari.

Charinthię limites.

Drauus amnis.

Sauus amnis.

nuſ-

nuſquam alibi auditam obſeruant. Non longè ab oppido S. Viti in valle ſpatioſa dirutæ ciuitatis veſtigia viſuntur: nomen loci vetuſtas perdidit: nec procul hinc in patentibus pratis erectus lapis marmoreus eſt, quem, cùm dux creandus eſt, ruſticus quidam, cui per ſtirpis ſuæ ſucceſsionem hæreditariò id officium debetur, aſcendit, ad dexteram bouem habens fœtam, nigri coloris: ad læuam equa illi ſiſtitur ſtrigoſa, maciéque inſigni, frequens circà populus, agreſtiumq́; turba ingens: dux inde futurus ex aduerſo mouet purpuratorum multitudine ſeptus: præcedunt principatus ſigna, omnesq́; in toto comitatu egregiè culti, præter futurum ducem. Is agreſti habitu, pileo tectus, calceos & paſtoralem baculum gerens, paſtorem agit magis, quàm principem. Hunc venientem intuitus qui lapidem obtinet, Illyrica voce (ſunt enim Charinthij Illyrij, hoc eſt, Sclauoni) quis eſt hic, exclamat, qui tam ſuperbè incedit? Reſpondet circunfuſa multitudo, principem regionis aduentare. Tum ille, Iuſtus ne iudex? ſalutem patriæ quærens? liberæ conditionis? dignúsne honore eſt? Chriſtianæ pietatis cultor? ac defenſor? clamatur: eſt quidem, & erit. Rurſus idem, quæro quo me iure hac à ſede dimouebit? Reſpondet ducalis aulæ magiſter, Sexaginta denarijs hic abs te locus emitur: iumenta hæc tua erunt, ad bouem & equam manum intendens. Veſtimenta, quæ dux

Feſtiuitas in noui ducis acceptione mirãda.

Princeps in agreſti habitu.

Charinthiorũ lingua.

exuet, habebis, eriſq; tu cum domo tua tota liber à tributo. Quibus dictis, ruſticus malam principis percutit, alapa leniter incuſſa, iubetq; æquum iudicem eſſe: præmióque abducto, loco cedit. Tum lapidem dux occupat, nudum gladium vibrans ad omnem ſe partem vertit: populum affatur, pollicetúrq; ſe æquum iudicem futurum. Ferunt & aquam agreſti pileo oblatam potare, in futuræ ſobrietatis argumentum.

Solemnenſis eccleſia.

Deinde ad Solemnenſem eccleſiam, quæ in proximo tumulo ſanctæ Mariæ vocabulum & nomen habet, perductus, ſacrificijs intereſt. Quibus peractis, humili veſte, qua adhuc indutus eſt, depoſita, paludamentum induit, ſplendideq; cum proceribus ſuis conuiuatur. Poſtremò in pratum reuertitur pro tribunali ſedēs, ius dicit, & feuda confert.

Honos principe inueſtiendi ruſticis datus.

Hic honos principis inueſtiendi ruſticis datus eſt, quòd illi primùm in ea terra Chriſti fidem accepere, nobilibus & principibus in errore aduſq; Caroli magni tempora permanentibus, quando & ipſi baptiſmati admoti ſunt.

Charinthiæ dux imperij venator.

Fuit Charinthiæ dux venator Imperij, vnde ad eum lites & contentiones venatorum omnium deferebantur: vocatus in iudicio coram Imperatore querulantibus non niſi Sclauonica lingua reſpondebat.

Conſuetudo furibus grauis.

Eſt & alia huius prouinciæ conſuetudo in oppido Klagenfuribus duriſſima: Si quis in furti ſuſpicionem venerit, eueſtigio ſuſpenditur: poſtridie de ſuſpicione iudicant, ſi ſontem inueniunt, pendere

ſinunt

ſinunt donec per partes ad terram defluat cadauer. Inſons repertus ſepelitur, exequiæq; ex publico perſoluuntur. Penulis natiui velleris haud fucati Charinthij teguntur, vulgoq́; capita pileo obmuniunt, ſermone loquuntur Sclauonico. Styrij verò agreſtes vulgo populi ſunt & ſtrumoſi, adeò quidem ingenti ſtruma, vt ipſis loquelam impediat: & mulier lactans illam poſt tergum perinde atque ſaccum reijciat, (ſi fama vera eſt) ne infanti impedimento ſit. Strumæ cauſam aquæ aëriq; , quibus veſcuntur, incolæ tribuunt. Styriani ipſi cultu & ſermone Germani, ſunt præter Draui accolas, qui Illyrica vtuntur lingua. Sal ibi coquitur, quod ad finitimas gentes defertur. Regio ferri & argenti ferax, ſed principum incuria parciùs foditur. Valeria olim dicta fuit, montana plurimùm præterquam ad ortum, quà Panoniæ finitima eſt, ea parte vaſtam effundit planitiem.

Styrij vulgò ſtrumoſi.

Strumæ cauſa.

Sal Styrianum.

Styria olim Valeria dicta.

De Italia, Italorumq́; moribus. Item de Romulo, & eius ciuilibus inſtitutis.

CAP. XVIII.

ITalia Europæ regio, priùs Heſperia ab Heſpero Atlantis fratre, qui à fratre pulſus, & Hiſpaniæ, & Italiæ dedit nomen: ſiue, vt Macrobius inquit, ab Heſpero ſtella, quòd illius occaſui ſubiecta ſit. Oenotria etiam dicitur, vel à bonitate vini, quod in Italia naſcitur:

Heſperia.

Oenotria.

nam Græci Oenum vinum dicunt: vel ab Oenotrio Sabinorum rege. Poſteà Italia ab Italo Siculorum rege, qui agriculturam Italos docuit, & leges poſuit: nam ad eam partem venit, in qua poſtea Turnus regnauit, & à ſuo nomine appellauit, vt Virgilius probat:

Italiæ appellatio.

Eſt locus, Heſperiam Graij cognomine dicunt,
Terra antiqua potens armis, atq; vbere glebæ:
Oenotrij coluere viri, nunc fama minores
Italiam dixiſſe ducis de nomine gentem.

Timæus autem & Varro à bobus vocatam putant, quoniam Tauri Græca veteri lingua ita appellati ſunt, à quorum multitudine pulchritudineq; Italiam dixerunt. Latium pars illa, vbi oſtia Tyberina ſunt, dicitur, quemadmodum Auſonia, vt Ariſtoteles inquit, pars ad Tyrrhenū verſa. Crucis forma inter Adriaticum & Thuſcum mare iacens, ab Alpium iugis & Apennini porrecta, ſe paulatim tamen ad Rheginum vſq; attollens verticem, & litora Brutiorum. In vltimo ſui in duo cornua ſcinditur, quorum alterum Ionium ſpectat mare, alterum Siculum: in extremitate Rhegium oppidum habens. Eius longitudo ab Auguſta Prætoria per Romam Capuamq; porrecta vſq; ad oppidum Rhegium, Solino teſte, decies centena & viginti millia paſſuum colligitur. Latitudo verò quadringenta decem, vbi latior: vbi breuior, centum triginta ſex: habetq; vmbilicum in agro Rheatino, qui dudum

Latium. Auſonia. Italiæ forma. Longitudo Italiæ. Latitudo Italiæ.

ex

ex latere maris ſuperi Rubiconem fluuium pro
finibus habuit. Diuiditur Italia in multas re- Italię regiones.
giones, à Varo flumine ad Macram Liguria Liguria.
terminatur, vbi Genua illuſtris ciuitas. Inde ad
Tyberinum amnem Hetruria, vbi Piſæ. A Ty- Hetruria.
beri ad Lyrim Latium, vbi Ro[illegible], intus An- Latium.
tium in ora: à Lyri ad Sarnum Campania, vbi Campania.
Neapolis. Inde ad Silarim Picentinorum regio, Picentinorum regio.
vbi Surrẽtum et Salernum: à Silari ad Laium
Lucania, vbi Peſtum & Buxentum: à Laio Lucania.
ad Leucopetram Brutium, in quibus Rhegium Brutium.
Iulium: à Leucopetra ad Iapigium promonto-
rium, quod & Salentinum magnæ Græciæ ora Magna Græcia.
eſt, vbi Croton & Tarentum: ab Iapigio ad
Brunduſium Calabria, vbi Hydrũtum: à Brun- Calabria.
duſio ad Garganum Apulia, vbi Barium & Apulia.
Salapia: à Gargano ad Sari fluuij oſtia Fren- Frentinorũ regio.
tinorum regio, vbi Iſconium: à Saro ad Aper-
num amnem Marrucinorum ora, vbi Orton: Marrucinorum ora.
ab Aperno ad Aeſium fluuium antiquiſſi-
mum Italiæ terminum Piceni, quorum An- Picenorum ora.
con: ab Aeſio, ſiue Aſio, vt quidam ſcribunt,
ad Rubiconem recentius Italiæ confinium Se- Senonum regio.
nones, quorum Phanum fortunæ, Piſaurum &
Ariminum: à Rubicone ad Padi oſtia Boij, Boij.
quorum Rauenna: à Pado ad Tiliauemptum
Veneti, vbi nunc Venetiæ: à Tiliauempto ad Veneti.
Natiſonem Carni ſiue Foroiulienſes, vbi Aqui-
leia: à Natiſone ad Arſiam Iapiges & Iſtri,
quorum Tergeſtum & Formio amnis &

Apenninus mons Italiã diſcernens. ipſe aliquando Italiæ finis. Apenninus mons totam terram velut in duas diuidit plagas, hanc ad occaſum & meridiem, illam ad ſeptentrionem & ortum obuerſam, ab Alpibus primò in Liguriam excurrens, mox inde Ciſalpinam Galliam & Picenum ab Hetruria & Sabinia dirimit, Anconemq; progreditur, vnde aduerſus in Apuliam & Garganum montem extenditur, Marrucinorum, Pelignorum, Frentinorum terram à Latio Campania ſeparans: Vltimus eius conatus ex Gargano eſt ad Leucopetram, hinc Apuliam habens, Calabriam, & magnæ Græciæ oram Picentes, inde Lucanos & Brutios. Laus Italiæ. Eſt Italia metallis grauida, vbiq; vitalis & perennis ſalubritas, eximia cœli temperies, campi fertiles, aprici colles, innoxij ſaltus, opaca nemora, munifica ſyluarũ genera, mira frugum, vitium, & olearum fertilitas, nobilia pecori vellera, opima tauris colla, perſpicui & piſcoſi lacus, flumina, fonteſq; ſaluberrimi, portus plurimi, ipſa auidè ad mortales iuuandos in maria procurrens, & velut gremium omnium gentium commercio pandens, vt verè dicta ſit à quibuſdam terrarum omnium alumna, atq; eadem parens, cœleſtium prouidentia electa, quæ ſparſa congregaret imperia, mollirétque efferatarum gentium ritus: diſcordes ad colloquia linguas munere literarum, Latinoq; ſermone congregaret. Italia terrarum omniũ alumna & parens. Cæterùm, vt gentes ſileam (nam longum eſſet numerare)

quas

quas Itali Romani lingua & armis vicere, tantum vna Quiritum ciuitas virtutum omnium valuit exemplis, quantum omnis Græcorum eloquentia præceptis, qui quaſi ita futurum diuinaſſent, vt hæc vna terra omnibus eſſet gentibus imperatura, quotam ipſius partem magnam Græciam dixere, &, vt breuiter dicam, non ſine prouidentia accidit, vt quum Deus optimus terras inuiſit, tum ibi cunctarum gentium arx eſſet & Imperium, vbi mox Chriſtiani nominis futurum erat caput. Color Italis & ſtatura penè diuerſa eſt. In Ciſalpina Gallia, Venetóque receſſu color vulgò candidus, cultus & ſermo accuratior: contrà in Hetruriæ tractu, Latio, Campania, Lucania, & Brutijs aquilus, capillus niger, breuior ſtatura, & macilenta, ſermo & cultus ſimplex. Omnia ſimilia in Piceno, & his, qui ſuperi maris oram accolunt, in magnam Græciã vſq;, niſi quòd in Apulis, Calabris, & ijs, qui extremam tenent Italiam, victus & ſermo cum Græcis promiſcuus durat. Tota Italia, vt omnis ferè Europa, vno matrimonio ſemper contenta fuit. Repudium ex vrbe Roma tranſlatitium. Hîc Spurius Carbillius ſterilitatem coniugis cauſatus primus vxorem repudiauit. Triplex olim in regionis ciuitatibus conditio fuit, Seruilis, Libertina, & Ingenua. Ingenuorum triplex ordo, Plebeius, Equeſter, & Patritius. Sacrorum ratio penes pontifices & flamines, & alia quædam

Quiritum ciuitas. Romæ laus.

Hominum color, cultus, & ſtatura.

Ciuium triplex conditio.

Ingenuorũ triplex ordo.

coll

collegia eſſe, alia alijs dæmonibus ſacra facere.

Dictatoris dignitas. *Summus honos & poteſtas in Dictatore, à quo nulla fuit prouocatio. Ea dignitas ſemeſtris fuit, & ad eam per gradus fiebat à quæſtura acceſſus, per ædilitatem, præturam, conſulatum, & cenſuram: non quòd ſemper per hos gradus iretur, explendúſque eſſet numerus, ſed in dignitate, poteſtatéque hic ordo erat, vt in re bellica certi militiæ gradus: miles* Centurioni *parebat,* Centurio Tribuno, Tribunus *Legato,* Legatus *Conſuli, ſeu alteri, cuius eſſent auſpicia,* Magiſter *equitum* Dictatori.

Dignitatum ordo.

Militiæ gradus.

Legitima militia decennalis. *Legitima militia decennium habuit, ſi non prius debellari cum hoſte contigiſſet, aut miſſio aliqua intercidiſſet, quæ nomine & re non vna fuit. Præter legitimam illam, cuius nunc mentio facta eſt, fuit &* Cauſaria*: hæc vt priore illa minus pulchra, ita reliqua honeſtior, quæ ab re ignominioſa dicta eſt.* Militaris *ætas ex* Seruij Tullij *præſcripto à ſeptendecimo anno in octauum & quadrageſimum decurrebat.* Pacati *in toga agebant, bellantes in ſago, & paludamento: bella feciali iure inferebantur, illatáque ſoluebantur non niſi legitimè.* Ciuitates *aut ſociæ, aut coloniæ, aut municipia dicebantur.* Municipibus *alijs ciuitas cum ſuffragio data, alijs ſine ſuffragio.* Coloni *vt membrum ciuitatis erant, &* Romanis *viuebant legibus, municipes ſuis. In his* Decuriones *erant, quod* Romæ Senatores. Purpura

Cauſaria militia ignominioſa.

Municipes. Coloni.

Decuriones

patrit

patritium diſtinguebat ordinem ab equeſtri, aurum equeſtres à plebeio. Maieſtatis iudicia totius populi erant: rerum capitalium, iudicum, qui ad id ſorte lecti eſſent, ex ea decuria, quæ eo anno iudicaret: ciuilium rerum, prætoris centumuiralis haſtæ, aliáque aliorum. Et hi olim Italicarum ciuitatum & gentium in vniuerſum mores erant, inſtitutionem hanc à Romulo trahentes. Romulus enim poſtquam ciuitatis Romanæ muros, foſſas, munitiones, & neceſſarias extructiones perfeciſſet omneis, ad ciuium ſtatum ſe conuertens ita ordinauit: Diuiſa in primis trifariàm omnis populi multitudine, ſingulis partibus ſingulos præfecit duces clariſſimos: deinde trium rurſus earum partium vnamquanque diuidens in denas partes æquales, harum quoque duces deſignauit viros fortiſſimos, vocauit partes maiores tribus, minores curias: homines tribuum ducatus habentes tribunos: qui verò curijs præſiderent, curiones dici poterant. Erant autem & in decurias diuiſæ curiæ, ducesq; earum decuriones appellati. Omnibus itaq; in tribus & curias diuiſis, agrum in triginta partes diuidens, ſuam cuique curiæ partem tribuit, tantum ipſe agri accipiens, quantum quidem ad ſacrificium, templáque ſatis eſſet: partem quoq; agri publicam relinquens. Sicq; vna diuiſio regionis & hominum communem continens æquabilitatem fuit. Altera item hominum ipſorúmque fuit commoda,

Patritij. Equeſtres. Plebeij.

Romanæ ciuitatis ordinatio.

Hominum multitudo diuiſa.

Agri in ſingulos diuiſio.

Altera multitudinis hominum ſegregatio.

moda, & honores pro dignitate cuiuſque partiens. Illuſtres enim genere, & ſpectatæ virtutis viros tum diuites, & quibus erant filij, ab ignobilibus diſcreuit, humilibus & egenis, vocauitq; tenuioris fortunæ homines plebeios, & qui melioris erant conditionis, patres: his de cauſis progenitos eorum deinceps patritios vocabant. Romulus vbi maiores à minoribus diſcreuerat, leges dehinc poſuit, ſtatuitque quid vtroſq; agere opus eſſet. Sacra quidem patritios perficere, magiſtratus gerere, ius dicere, ac ſecum quoq; publica adminiſtrare, vrbanis ipſos maximè negotijs intentos eſſe. Plebeios autem his muneribus ſolutos, cùm inexperti eſſent, & ob inopiam negotioſi, agricolari ſimul, & paſcere pecora, quæſtuariáſque exercere artes. Ne verò diſsiderent, aut iniurijs locupletum in humiles, aut leuium, egenorúmque hominum in excellentiores inuidia, commendauit ipſe patritijs plebeios, vnumquenque eorum permiſit, quem vellet ſibi patronum eligere, patronatum vocans, ſuſceptum pauperum, humiliumq; patrocinium: & officia inſtituens vtriſque commoda, beneuolas ciuiléſque eorum coniunctiones fecit: vt illi tuerentur clientes, tanquam patres filios: clientes econuerſo patronis obſequioſi eſſent: communiter autem vtriſque neque pium, neque fas erat accuſare ſe inuicem, nec aduerſus ſe teſtimonium dicere, nec cum inimicis numerari: ſicq; firmior erat Romanorum

Patritiorũ officia.

Plebeiorũ officia.

Patronus.

Patronatus.

Clientes.

rum

rum concordia. Conſiliarios poſt hæc inſtituit, centum viros ex patritijs eligens, fecitq; delectum eorum hoc modo: Ipſe vnum ex omnibus optimum deſignauit, cui committenda eſſent vrbana negotia: cùm ipſe exercitum extra fines duceret, tribuum vnicuiq; edixit, vt tres viros ex ſe deligeret, qui ætate & generis ſplendore, ſenſuq; excellerent: poſt hos autem nouem viros, etiam curijs ſingulis imperauit tres maximè idoneos ex patritijs eligere, poſtea quàm nouem iſtos primis à tribubus electis addens nonaginta, quos curiæ ſuffragijs prætulerant, eo quoq; quem ipſe elegerat, duce addito, centum conſiliariorum numerum expleuit, & à Romanis Senatus dici cœptus eſt, qui ob autoritatem Patres; ob ætatem Senatores dicti ſunt. Deinde trecentos viros ex generoſiſſimis familijs eligens robuſtiſſimis corporibus, quos Curiæ renuntiarunt, eodem modo, quo anteà Senatores, ſingulæ denos iuuenes, eos ſemper circum ſe Romulus habuit. Nomen commune omnes habebant, Celeres vocati, ab exequendi miniſterij celeritate, cuſtodes regis erant. Regis autem hæc officia, primùm quidem templorum, ſacrificiorumq; principatum tenere, agereq; eum omnia in honorem, cultumq; Deorum pia. Deinde legum, morisq; patrij cuſtodem ipſum fieri, iurisq; ſimul omnis Senatum cogere, populum conuocare, poteſtatemq; ſibi in bello Imperatoriam eſſe. Senatorio ordini

Centū viri conſiliarij delecti.

Senatus.
Patres.
Senatores.

Trecenti robuſtiſſimi electi.

Celeres.

Regis officia.

Dignitas Senatui conceſſa.

ordini honorem & poteſtatem talem attribuit, omni de re, de qua referret regno, cognoſcere, atque ſuffragium ferre, & quod viſum maiori parti eſſet, id vincere. Plebi deinde tria hæc dedit, magiſtratus creare, leges ſciſcere, & de bello decernere, cùm rex vellet: neq; tamen poteſtatem horum abſolutam, niſi & ſenatus approbaſſet. Ferebat populus ſuffragium non viritim, ſed per curias conuocatus, & quod pluribus viſum eſſet curijs, ad ſenatum referebatur. Nunc autem mos iſte ſuffragiorum in pleriſq; locis conuerſus eſt: neq; enim de plebiſcitis ſenatus iudicat, ſed eorum, quæ ſenatus cognouit, populus eſt dominus. Ex hac autem diuiſione Romuli non ciuilia modò negotia, ſed bellica quoq; Celeres iſti exequebantur. Quandocunque enim ei viſum eſſet exercitum educere, nec tribunos tunc per tribus, nec per curias centuriones, neque præfectos equitum creari oportebat, ſed rex tribunis mandare, illiq; curionibus, è quibus deinde decuriones edocti ſtatutos ſibi quiſque milites educebat. Vnà enim decenter inſtructi aderant. Mille etiam pugnatores elegit, vt quidam ſcribunt, quos ob numerum milites nominauit. Tum ipſe ſe Imperij inſignibus, & cætero habitu & duodecim lictoribus cum faſcibus præcedentibus auguſtiorem populo reddidit: in quo faſcium numero duodecim vultures, qui ei augurium fecerunt, videri poteſt Romulus ſecutus, niſi ab

Plebi tria cōceſsit Romulus.

Suffragandi ritus.

Celerum officia.

Mille pugnatores delecti milites.

Lictores cū faſcibus.

ab Hetruſcis *morem ipſum aliquis potius ſumptum dixerit, quibus cùm duodecim populi eſſent, magiſtratúmque vnum communi nomine crearent, ſinguli ſuum illi apparitorem dare conſueuerunt.* Sella curulis Trabea, *&* *aliorum* Romanorum *regum inſignia omnia inde haud dubiè fuerunt.* Romulus *etiam ciuitatis vires augere volens, cauſam honeſtam commentus, & rem in honorem* Dei *referens, templum loco in vmbroſo erigit, confugientibúsque ad illud ſponſor factus eſt per ſpeciem religionis erga deos, nihil eos mali ab inimicis accepturos: ac ſi permanere apud ſe vellent, ciuitatis etiam participes faciebat, tradebátque agri portionem, quam bello quæſierat.* Fuit *item & aliud inſtitutum, vt ne captas bello vrbes funditus euerterent, aut in ſeruitutem redigerent: verùm miſſis in eas colonijs pro portione aliqua regionis colonias* Romanorum *facerent vrbes victas &* Reipublicæ *participes. Cæterùm poſt* Titi Tatij *cædem, cum quo &* Sabinum *&* Romanum *populum in vnum confluxum quinque annis gubernarat,* Romulus *ad ſacra conuerſus, publica, & priuata multa inſtituit.* Legem *de matrimonijs tulit, vt mulier viro ſocia eſſet pecuniarum, & cæterarum rerum, ſacrorum etiam, & vt viueret ad mariti ſui morem, domusq; vt ille dominus, ita & hæc domina.* Morienti *viro ſine liberis ſuccederet: ſi cum prole, æqua ſic illi*

Apparitores.

Lex in bello obſeruãda.

Leges à Romulo latę.

Mulier viro æquata.

pars ſua. Adulterij conuictam vir & cognati vt vellent necarent. Si vinum bibiſſet domi, vt adulteram punirent. Quo inſtituto videri poteſt apud Romanos morem inualuiſſe, vt quoties viri domum ſe reciperent, filias & vxorem exciperent oſculo: an, vt Portius Cato prodidit, olerent temetum. Vt enim corruptionem inſaniæ principium arbitrati ſunt, ita corruptionis ebrietatem. Parentum in liberos vt omne ius ſit ſtatuit, ſiue vellet coërcere, ſiue verberare, ſiue vinctum ruſtico operi detinere, vendere quoque permiſit & occidere. Si quis à patre venditus ſe in libertatem vindicarit, vt iterum ac tertiò patri ius vendendi ſit. Fuit id legis caput c c c. deinceps anno in duodecim tabulis relatum. Mitigauit tamen nonnihil auſterum carmen Numa Pompilius, qui tulit nullum patri amplius ius in filium oportere eſſe, vbi illius iuſſu duxerit vxorem. Sequuta & alia inſtituta. Ne quis liberæ fortunæ ſedentariam exerceret artem. Militaris diſciplina & agricultura ciuibus permiſſa: vnde laudationis mos ille manauit ad poſteros, Bonus miles, bonúsque colonus. Imperfectum putabat rex, vtranque vitam alteram ab altera ſeparari, neceſſe eſſe & humum exerceri, & belli obiri munera, vt lex Lacedæmoniorũ habet. Operi omnes pacis tempore vacare ruſtico præcepit, permiſit tamen mercari etiam, quando res aliqua deſiderabatur. Nec religionis immemor,

Vinum mulieribus Romanis prohibitum.

Ius parentibus in liberos conceſſum.

mor, templa, aras, deorúmque ſimulacra conſtituit. Adiecit & dies faſtos, ſacrificia, ferias, nundinas, & alia pleraq; ad deorum cultum pertinentia: peregrina ſacra, & ea in primis, quæ Græcanico fierent ritu vrbe excluſit, præter Herculea iam inde ab Euandri temporibus inſtituta. Halicarnaſſeus Dionyſius Varronem ſecutus L X. *ait ſacerdotes, qui publica ſacra facerent tributim, curiatimq; ab eo inſtitutos, additos & his Aruſpices diuinationum interpretes: Curiarum ſingulis genius ſuus cum ſacrorum miniſtris datus, communisq; omnibus Veſta, & annus in decem menſes digeſtus: quibus nemo non poteſt intelligere fuiſſe Romulum diuinarum, humanarumq; rerum non imperium, nec ante Numæ regnum populum Romanum ſine moribus & religione, vt plerique autumant, manſiſſe. Has ciuiles diſciplinas Romulus dedit. Numa Pompilius, qui poſt eum regnum accepit, plures alias adiecit: annũ ad curſum Lunæ in duodecim digeſſit menſes, quum Romulus ex decem antea conſtituiſſet: mutatóque menſium ordine, Martius, qui primus tum fuit, ac ineuntem inchoabat annũ, duobus Ianuario & Februario prælatis, tertius in ordine eſt factus. Faſtos quoq; dies fecit & nefaſtos, quibus nihil cum populo agi poterat. Flaminem vnum Ioui creauit, qui Dialis eſt dictus, eum inſigni veſte, curuliq; ſella exoluit. Adiecit & alios duos, Marti vnum,*

Peregrina ſacra vrbe excluſa.

Herculea ſacra.

Veſta dea tributim venerata.

Annus in mẽſes duodecim.

Faſti & nefaſti dies.

Quirino alterum, ab inſigni, quod capite geſtabant, quaſi Filamines dictos. Veſtæ virgines legit. Hæ decem primos annos ſacrorum ritum perdiſcebant: totidem deinde operabantur ſacris, tertio decennio rudes, & nuper captas inſtituebant: poſtea verò, ſi qua nubere vellet, fas erat alterum mallet ſequi. Salarium his ex publico conſtituit: perpetua virginitate interim, aliíſque ceremonijs venerabiles fecit. Si qua inceſti conuicta eſſet, ante ora ciuium mæſto ſilentio efferebatur, viuáque circa Collinam portam in ſubterraneum ſpecum demiſſa, telluréque ſuperingeſta necari. Gradiuo Marti duodecim ſacrauit Salios: hi menſe, qui ab eo nomen traxit, plures dies celebribus locis vrbis ſolenne ducebant tripudium: tunica verſicolori, tegmine puniceo diſtincto amicti, æneo balteo, & gladio ſuccincti: dextera lanceam, virgámque geſtabant, læua thraceam ex ære peltam, altioribus pileis, & in conum exeuntibus capita inſigniebant. Nihil ab his diuerſos fuiſſe Dionyſius opinatus eſt, quos Græci Curetas dixêre, Romani à ſolenni ſaltatione Salios. Pontifex eſt deinceps ab eo creatus, cuius poteſtati omnia ſacrorum iura ſubiecit, quibus hoſtijs, quibus diebus, ad quæ templa ſacra fieri oporteret, formula edocuit. Interiecti etiam ſunt tot ſacris ordinibus Feciales: his ea cura tradita, vt Romani nullum iniuſtè bellum inferrent cuiquam. Si qua per iniu-

Virgines Veſtales.

Duodecim Salij.

Pontifex creatur.

riam

riam Romanis adempta eſſent, res ablatas ab hoſte repetebant: quæ ſi non reddita eſſent, bellum compoſito ad id carmine indicabant. Pari poteſtate ſontes, res iuſtè repetentibus ad ſupplicium dabant: legatorum iniurias vindicabant: hi quæ pia in fœderibus eſſent tueri, ſancire pacem: eandem ſi minus legitimè pacta eſſet, irritam habere: ſi quid Imperator, aut exercitus contra publicum iuſiurandum deliquiſſet, ſcelus expiare. Puerum trimo minorem lugeri vetuit, neque natu grandiorem plures menſes lugendum cenſuit, quàm vixiſſet annos. Tempus longiſsimi luctus in decem menſes extendit. Populum in diuerſa diſtribuit collegia, Tibicinum, artificum, architectorum, infectorum, ſutorum, coriariorum, fabrorum, figulorum, & ex variarum artium opificibus contractis vnum omnium nouiſsimum, ſua ſingulis ſacra venerationesq; dijs reddendas diſtribuit. Seruius Tullius in claſſes & centurias omnem ciuium multitudinem diuiſit. Quorum ordinum ratio hæc fuit, vt hi, quorum res centum millibus cenſerentur, in prima claſſe eſſent, quæ cẽturias habuit octoginta. Pari numero iuniorum ſeniorúmque, vt hi ad vrbis cuſtodiam præſto eſſent. Iuuenes foris bella gererent: arma vtriſq; imperata, galea, clypeus, lorica, ocrea, & hæc, quæ corpus tegerent, in hoſtes haſta & gladius. Additæ huic claſſi duæ fabrorum centuriæ, qui in bellũ machinas

Lugendi ratio.

Populi in collegia diſtributio.

Populi in claſſes diſtributio.

Prima claſſis.

Secunda claſsis. *ferrent, & ob id inermes. Altera claſsis ex viginti facta eſt centurijs, quarum cenſus ab quinque & ſeptuaginta millibus ad centum millia extendebantur: arma illis ſcutum, galea, ocreæ, lorica duntaxat adempta: tela in hoſtes eadem: idem ætatis diſcrimen. Tertiæ claſsis cenſus in quinquaginta millia deſcendit, totidem centuriæ, nec in armis quicquam præter ocreas variatum, par centuriarum numerus. Quartæ claſsis cenſus adhuc minor, quippe qui à quinquaginta millibus in ſummam dimidio minorem contraheretur, nihil his datum præter verutum. Quintam claſſem triginta centuriæ expleuere, fundam his & lapides miſsiles ferre in pugnam commiſſam. Cornicines, tibicines, cum ipſis cenſi, in treis centurias diſtributi, quadraginta millibus æſtimata eſt hæc claſsis. Minor deinceps cenſus reliquam habuit multitudinem, cui ob inopiam militiæ munus, tributumq́; Tullius remiſit. Ciues iuramento adegit, vt ſinguli bona ſua æſtimare, quibus parentibus orti eſſent, quos filios haberent, cuius ipſi ætatis, cuius vxores, liberiq́;, quæ illorum nomina, quo vrbis loco, aut quo regionis pago domicilium haberent: propoſita his, qui fallerent, pœna, vt ademptis bonis, ipſi, verberibus cæſi, venderentur. Peditum numero diſtributo, ex primoribus ciuitatis nouos ſcripſit equitum ordines, vt cum ijs quæ fuerant ſub Romulo inauguratæ, quæq́; illis*

Tertia claſſis. Quarta claſſis. Quinta claſſis. Ciuitatis cenſus. Equitũ ordo.

illis poſteà à Tarquinio additæ, duodeuiginti eſſent centuriæ: dena millia æris ſingulis ad emendos equos data ex publico, & ad eos alendos duo millia in annum conſtituta. Viduæ equitibus attributæ, quæ annuam pecuniam penderent. Fuerunt equitum peditumque centuriæ centum nonaginta tres, quibus in ferendis ſuffragijs, ſua omnibus ordinibus ſeruabatur dignitas, vt qui plurimi cenſi eſſent, maiora bellorum onera ſuſtinerent, (nam ita comparatum à Seruio erat, vt non viritim, vt anteà, ſed pro cenſus æſtimatione ſinguli tributa penderent) hi primo loco ſuffragia inirent. Cæterùm habuit prima claſsis octoginta peditum centurias, inibántque cum his equites ſuffragia, quod Dionyſius demonſtrat, vt octo & nonaginta centuriæ primo loco in ſuffragium vocarentur. Excedebat hic numerus dimidium ſuffragiorum, quo factum, vt quod his ſuffragantibus conueniſſet, pro decreto haberetur, quicquid id eſſet, quapropter miſſus eſſet populus in ſuffragia. Si hîc, quod rarò accidere ſolebat, variatum eſſet, ſecundæ claſſis centuriæ vocabantur: atque aliæ deinceps aliarum ordine, ita, vt ferè nunquàm ſit ad extremam claſſem peruentum. Tullij regis prudentia comparatum, vt ordines in eo paria facerent, vt ijs, qui maiora ſuſtinerent onera, id commodi ſuffragij reponeretur: quibus licet nemo excluſus videretur, vis tamen omnis

Tributi pẽſio.

Suffragandi ratio.

Equitū dignatio. *penes equites & primæ claſsis centurias eſſet conſtituta : in quorum poteſtate fuit creare quos vellent magiſtratus, ſancire leges, bella indicere : quorum trium poteſtas ab initio fuit à Romulo populo data. Deinde Tarquinio ex vrbe eiecto iterum mutata regiminis forma*

Conſules inducti. *eſt, pro regibus Conſules habere cæptum, quibus omnia inſignia permiſſa, quæ fuerant & regum, præter coronæ togæq; palmatæ vſum, cùm Brutus cum Collatino libertatis vindex hanc dignitatem centuriatis comitijs conſequutus ciues ſacramento adegit, ne mortalium quenquam amplius Romæ regnare paterentur.*

Senatores trecenti. *Senatorum numerum in trecentorum ſummam*

Rex ſacrificulus. *expleuit. Regem ſacrificulum creauit, qui ea ſacra perpetrauit, quæ reges facere conſueſſent. Leges Valerius tertius conſul tulit, quibus prouocatio à conſulibus ad populum eſt permiſſa, vt capitale eſſet, huic, qui iniuſſu populi magiſtratum caperet. Ciuium vectigalia tollerentur, quo contingit, vt vulgò promptiores ad quæſtus & opificia ſint homines facti. Addidit & alio capite, vt qui tyrannidem affe-*

Aerariū cōſtitutum. *ctaret, impunè occideretur. Aerarium, in quod*

Quæſtores creati. *publica pecunia reponeretur, Saturni templum conſtituit : populo, vt duos quoque quæſtores crearet, permiſit. Creatus tamen non longè pòſt magiſtratus, ab cuius Imperio nulla eſſet*

Dictator in vrbe. *prouocatio, Dictatoris ei nomen inditum, à dictandi quæ vellet poteſtate, ſiue à dicendo potius,*

tius, quia non populi ſuffragio creari contigiſſet, ſed ab vno eſſet dictus, qui tum ſummum in vrbe imperium haberet. Hunc *creandi Dictatoris morẽ videri poſſunt* Romani *à Græcis accepiſſe: quibus, vt* Theophraſtus *tradidit in libris, quos de regno ſcripſit, in certum tempus tyrannos, quos* Eſymnetas *dixerunt, legere moris fuit.* Semeſtris *illius dignitas apud* Romanos *fuit: nec alio pacto creari ſolebat, quàm cùm vis aliqua maior repentè exorta ingentem vrbi cladem minitari videretur: huic cæteros magiſtratus eligere licebat, vt magiſtrum equitum, qui ſecundam poſt eum dignitatem gerebat, præſertim in equites & accenſos: iungebatur* Dictatori, *ſicuti regibus tribunus.* Spurio Caßio *&* Poſthumio Cominio *conſulibus plebi datum eſt vt & ſuum haberet magiſtratum, qui ſacroſanctus eſſet, qui inuiolabilis, cui auxilij latio aduerſus conſules eſſet: disertè expreſſum, ne patrum cuiquam eum magiſtratum capere liceret, hic* Tribuni plebis *nomine dicebatur.* Tanta *fuit ipſorum poſteà inſolentia, vt, niſi eis placerent, decreta conſulum & ſenatorum caſſarent: comitijs creabantur, ſiue auſpicijs, ſiue religione primùm duo numero, deinde tres additi, ad vltimum adhuc quinque.* Tria Comitiorum *genera* Romæ *olim vſurpata ſunt:* Curiata, *cùm ex generibus hominum ſuffragium ferretur, nomenq; ideò rei datum, quòd curiatim per lictorẽ calarẽtur.* Centuriata, *quũ ex cenſu*

Magiſter equitum.

Magiſtratus ſacroſanct°.

Tribuni plebis.

Tria comitiorum genera.

& ætate fieret, quorum ratio abundè relata eſt: cæterùm, vt illa per lictorem, ita hæc per cornicinem calari ſolita. Tributa reliquum genus appellatum, ex regionibus & locis conflata.

Decem viri creati.

Ex patribus centuriatis Comitijs *Decemuiri ſine prouocatione creati. Et in eos publicæ adminiſtrationis ratio omnis à* Conſulibus *tranſlata eſt, vt olim à regibus ad conſules, hi condere leges iuſſi, decimo die eius ſinguli in orbem dicebant, quo in decem tabulas complexo,*

Leges decẽ tabularum promulgatæ.

quod fauſtum felixq; eſſet, leges decem tabularum populo promulgauere: duodecim faſces præcedebant eum, cuius erat iuriſdictio, cæteris ſinguli accenſi. Sed *diu non durauit magiſtratus ille, quippe qui vt* Tribunitia *poteſtas ab eo ex vrbe in perpetuum tolleretur, à patribus excogitatus fuerat, re cognita, ab ipſis tribunis ipſe ſublatus eſt.* Tum *lege cautum vt quod plebs vellet, totus populus teneret.* Et *alia: vt qui* Tribunis *plebis* Aedilibus *iudicibus noceret, eius caput* Ioui *eſſet ſacrum, familia ad ædem* Cereris *liberi liberæq; venderentur.* Item, *vt alter ex plebe conſul deinceps crearetur: atque vt inter patritios & plebeios connubia promiſcua eſſent.*

Cẽſores duo creati.

Cenſores *prætereà creati duo, quibus ſcribarum miniſterium, tabularum cura, cenſendi formula commiſſa.* Res *parua ab initio, ſed quæ procedente tempore multò maiora, quàm ab initio credibile fuerit, habuit incrementa.* Tantà *illis dignatio,*

tio, tanta autoritas, vt omnis morum, ciuiliúq; diſciplinæ ratio ipſorum eſſet. Regimen adhæc ſenatus, equitum Centuriarum, omne decoris ignominiæq; diſcrimen, horum priuata & publica loca recognoſcere: vectigalia populo Romano locare, cenſum agere, luſtrum condere, Senatores è ſenatu remouere, notare infamia, quinto quoque anno creabantur. Magiſtratus & alius ſuperadditus, qui ius diceret. Prætorem hunc vocare placuit, huic omnis publici priuatiq; iuris poteſtate permiſſa, nouum ius condere, & vetera abrogare facultas. Erat vnus ab initio, qui vrbanus dicebatur: quo non ſufficiente (quod multi peregrini in ciuitatem venirent) alius creatus eſt, peregrinúsque vocatus, quòd plerunque inter peregrinos ius diceret. Honorarium ius illud appellabatur à magiſtratus honore, regia illis inſignia, & apparatus conſulibus penè æqualis. Permanſit hic ciuitatis ſtatus ad Iulij Cæſaris vſque tempora, qui monarchiam, quæ longa poſteà Imperatorum ſerie retenta eſt, iterum induxit. Ludus Romæ celebrabatur, qui magnus Circenſis etiam, & plebeius dicebatur, eius pompa ex Capitolio per forum in Circum maximum mittebatur tali apparatu: Equitum filij, quibus ætas apta eſſet pompæ, equis ſedentes, quíque pedibus ſtipendia facturi erant, ſuis alis centuriíſque diſcreti præcedebant, vt exteris gentibus

Prætores duo vrban⁹ & peregrinus.

Ius honorarium.

Ludus circenſis, ſiue plebeius.

tibus

tibus oſtenderetur qualis quantaq; iuuentutis indoles, in ſpem ciuitatis interim ſuboleſceret: Hos aurigæ ſequebantur, quadrigæ, bigæq;, & equi deſultorij. Mox athletæ leuiorum grauiumq; certaminum, pudenda tantùm velati, cæterum corpus nudi, curſu, palæſtra, cæſtibus certaturi. Saltatorum deinceps chori, virorum primus, alter pubeſcere incipientium, poſtremus puerorum. Ordine deinde tibicines ſubſequi, vtres & tibiolas inflantes, citharœdiq; lyras ſeptichordes eburneas, & quæ barbita nũcupata ſunt, habentes. Saltatorum cultus tunicæ puniceæ cingulis æreis ſtrictæ, enſes lateribus pendentes, tela breuiora viris, galeæ æreæ criſtis inſignes, pennisq; excultæ. Præibant choris viri ſinguli, ſaltationis, & tripudij modum præmonſtrantes, bellicos motus, atq; vehementer proceleumaticis & rhythmis imitantes. Enoplia ſaltatio in his vſurpata, quæ & Pyrricha nuncupata eſt, à Pallade, vt creditur, reperta, alij Curetes eius ſaltationis autores arbitrati ſunt. Enoplios choros Satyriſcorum cœtus eueſtigio ſequebatur. Erant hi in Syllenos & Satyros figurati, cauillabundo motu ridicula in magnis imitantes. Atque hunc demum ordinem tibicines alij, & citharœdi vario ſequebantur concentu. Ibant inde qui paßim thura & aromata thuribulis adolebant, multáque odorum fragrantia deorum ſimulacra auro argentoq; cælata virorum humeris ferebantur. Tum

Athletæ.

Saltatores.

Tibicines.

Enoplia ſiue Pyrrhicha ſaltatio.

Satyriſci.

Tum demum Thenſam ſummi vrbis magiſtratus, magna omnium ordinum caterua religioſè ſequebãtur. Circi area, in qua hic & alij ludi agebantur, tria & dimidium in longitudine ſtadia habuit, latitudo quaternûm fuit iugerûm: id ſoli ſpatium inter Palatinum & Auentinum iacens tribus lateribus porticus paululum repandæ claudebant, CL. millium ſpectatorum capaces. Sedilia circa aream cæmento extructa erant, in quo ſedentes ſpectarent. Scenici ludi in eo etiam agebantur, tali primùm ratione: Ludiones ex Hetruria accerſebantur, hi ad tibicinis modulos ſaltantes, haud indecoros more Tuſco reddebant motus. Imitari hos primò Romana iuuentus, incomptis inter ſe carminibus iocularia fundentes, nec motus interim abſoni à voce, mox diligenti vſurpatione eò proceſſit vſus, vt vernaculi eius rei artifices, quia nihil iam à Tuſcis ludionibus diſtarent, Hiſtriones appellati ſint, quia Hetruſca voce Hiſter ludio vocaretur. Hi deinceps non inconditum & rude carmen, alternúq; vt à principio, iactatum vſurparunt, quod Feſcennio fuit ſimile, ſed modulatas ſatyras, deſcripto ad tibicinem cantu, decoróque motu peragebant. L. Andronicus ab Satyris digreſſus fabulam argumento fecit, factamq; cùm ſæpius egiſſet, obtuſa demum frequenti vſu voce, puerum, qui caneret, ante tibicinem ſtatuit, inde vt ad tibicinis latus hiſtriones canerent receptum. Vbi

Circi magnitudo.

Ludi ſcenici.

Hiſtriones.

igitur

igitur res à riſu & ſoluto ioco auocari cœpta eſt, ludoq; in artem paulatim vertente, iuuentus fabularum actu hiſtrionibus relictis veteri inſtituto ridicula verſibus intexta inter ſe iactabant: vnde exordia fabulis, potiſsimùm Attellanicis coinſerta extiterunt. Id Ludionum genus ab Oſcis acceptum, iuuentus tenuit, nec Hiſtrionibus attingere permiſſum. Hic qua ratione Senatus populuſq;

Conſecrandi ratio.

Romanus ſuos vita defunctos Imperatores conſecrare, cælóque inferre ſolebat, referendum duco. Ipſi nanque, vt Herodianus ſcribit, locabant in regiæ veſtibulo ſuper eburneum lectum auro ſtratum imaginem defuncto principi perquàm ſimilem: recumbebátque pallida effigies in modum ægrotantis: circa lectum, magnam diei partem aſsidebat ſenatus omnis, ad læuam pullis veſtibus amictus, ad dexteram lectæ ex omni nobilitate

Albus color lugubris in fœminis, niger lugubris in viris.

matronæ, in albis veſtibus: Is enim color lugubris fuit in muliere olim: omni alioqui ornatu detracto, id ſeptem diebus defuncto datur: Medicis velut adhuc ſpirantem interuiſentibus, denuntiantibúsque in dies morbum ingraueſcere. Ad poſtremum, quaſi tum demum vita defunctum, equeſtris, ſenatoriíque ordinis iuuenes per viam ſacram in forum deferunt, lecto in Roſtris depoſito, pueri puellæ'que patritij generis compoſito ab vtraque parte cœtu hymnos in defun-

ctum

ctum canunt, flebili carmine modulatos. Dein eburneo lecto cum effigie ex foro in campum Martium tranſlato, ingens ibi ſuggeſtus quadrata forma, lignea tantùm materia contexitur, multis gradibus in phari ſpeciem faſtigio aſſurgentibus. Singuli auro & purpura inſtrati, ſignis ex ebore factis, varijſq; picturis inſigniter excoluntur: ac quò altiores illi, minúsque patentes, eò minores his imagines prominebant: interius erat moles aridis referta fomitibus. Effigie ſecundo gradu collocata, omnibúsque odoramentorum generibus omnifariàm admotis, quæ certatim à tota ciuitate eò congerebantur: nobiliſſimi iuuenes equeſtris ordinis trabeati tabernaculo obequitabant motu quodam Pyrrhichio, ſolenníque decurſu. Circumagebantur & currus, quibus inſidebant rectores perſonas illuſtrium principum gerentes: ac tum demum ab Imperij ſucceſſore face admota circunfuſa multitudo ab imis partibus molem incendit: ac ſimul ignis cœpit inualeſcere, ex ædificij faſtigio aquila emittitur, quæ principis animam in cælum ferre putabatur. Qui per hæc Romanorum princeps conſecratus eſſet, vana ſuperſtitione inter deos colebatur. & hæc de vrbis Romanæ ſtatu. Hodie Italia omnis Chriſtianam pietatem religioſiſſimè obſeruat, ſacrorum ceremonias ex Romanæ eccleſiæ inſtituto: niſi fortè in vltima eius terræ parte pauci

Recẽtes Italiæ mores.

Græcum

Græcum ſeruent ritum, & ipſi quidem Græci generis. Vnum connubium vt Itali olim, ſed citra repudium, neque id permittitur niſi magna de cauſa Romaniq; pontificis permiſſu. Regum nobiliúmque principum primogeniti veteri inſtituto regnum obtinent: in priuata fortuna virilis ſtirpis liberi ex æquo ſunt hæredes, ſed legitimo toro nati. Triplici iure vtitur Italia, Pontificio, Cæſareo, & Municipali: conſtat hoc ex legibus, quas aliæ ciuitates alia ſibi de cauſa condunt: ad bonum æquúmque ſpectant. Iudicia rerum, ciuiliúmque negotiorum hîc iudicum ordines exercent, illic magiſtratus: nam nõ vna vbique eſt regiminis forma. Prima nobilitas militiæ, ſi fœlix ſit. Sequens rei literariæ. Sacerdotium magis venerabile facit, quàm nobile. In claritudine literarum Theologi primas ſibi partes vendicant, ſecundas ab his Iuris ſcientiæ periti: ſunt & Medici in admiratione, ſed maiore quæſtu. Mathematici, Dialectici, Aſtronomi, & Poëtæ magis inter ſe clari, quàm vulgò conſpicui. Grammatici extremi omnium: vt qui inter pueros conſeneſcant. Eſt & ſacris oratoribus grande nomen, ſed maior veneratio: ob pietatis ſtudium frequentiore agunt theatro, quàm forenſes. His maior quæſtus, quàm nomen. Eſt & Mercatura in magna celebritate: nam pretium hodie, vt ſemper in pretio eſt. Pictores, Statuarij, Fuſores in maiori admiratione, quàm agricolæ: etſi, vt auditũ

eſt, prima

eſt, prima laus apud maiores his debebatur. Ro*mani propemodum ſoli* Italorum *pecuaria exercent, ſed mercenaria externorum hominum opera.* Veſtitus *alius alij, ſed* Venetis *laxitate inſigni, ac prolixitate: & in his vrbicus municipali ſumptuoſior. Secundum* Venetos, *ciuilis, & nitidus* Florentiæ, *& cæteræ* Hetruriæ. Mediolanenſibus, *ac toti* Aemiliæ, Liguriæq; *floridior, ſed paulo contractior.* Romæ *Aulicus prolixitate, varietateq́; colorum omnes alios antecellit.* Romanus *multò frugalior, ſed cui ſuus non deſit nitor, præſertim in fœminis.* Neapolis *magis nitido vtitur, quàm ſumptuoſo, & externus gratior* Italico. *Cætera* Italia *ſimpliciùs veſtitur, nec vnus habitus omnibus: quippe quem noſtra memoria ſæpius variari contigit. Ecce in* Aemilia, *& tota* Gallia Ciſalpina, *gaudent principes fœminæ in* Hiſpanico *habitu videri, viri in* Gallico *mallunt. Iam &* Romæ *muliebris ſexus* Tuſcum *nuper affectabat.* Venetiarum *matronæ his paucis annis vlnas, pectus, & humeros nudabant: nunc omnia contegunt, ac laxioribus vtuntur manicis, & in* Hiſpanicum *degenerant. Veteres* Romanorum *ſtatuæ, & numiſmata, arguunt, nullum apud maiores fuiſſe tegendi capitis vſum, nec caliga fuit, niſi militaris: eſt hodie vtrunque vulgatiſſimum, ſed tegere caput tranſlatitium in* Italia, *vt credere eſt: quod nomen etiam declarat. Nec lanei, aut linei thoracis adeò frequens*

Veſtitus Italorum diuerſus.

Romanorũ veſtitus.

Principum fœminarũ veſtitus.

Tegendi capitis apud Italos olim null⁹ vſus.

vſus

vſus olim: quod ex veteri ſtatuarum figuratione poteſt intelligi: nunc omnis iuuenum cultus his ſeſe propemodum effert. Italicus *ſermo neque ille eſt, qui olim fuit, nec omnino ab eo diuerſus: ſed barbaris vocibus plus minúsve adulteratus, vt hæc, aut illa regio, fuit externis gentibus magis obnoxia.* Litoralis Hiſtriæ *ora* Veneta *plurimùm vtitur lingua, quæ compta eſt, & grauis, pluriúmque linguarum flore conflata: quod facilè contigit in frequentiſsimo* Italicarum *gentium commercio: olim multò ſimplicior fuit, ac minus auribus grata.*

Veneta lingua.

Carnicus *ſermo plures ſonat linguas, ac neſcio quid ab* Italico *diuerſum, dulcior auditu, quo* Taruiſium, Patauium, Verona, Vincentia, Mantua, Ferraria *vtuntur: ſed in his vrbicus gratior agreſti.* Ciſalpina Gallia *externum quendam, & à noſtro alienum, ſonat. Nulla alioquin gens cultior, aut vrbium apparatu: aut victus frugalitate.* Rauennæ, Arimino, Piſauro, Fauentiæ, Bononiæ, *& vniuerſæ* Aemiliæ, Flaminiæ *venuſtus ſermo,* Tuſcis *breuis, & velut* Laconicus, *in alieno, quàm ſuo ore, gratior. Quod* Romæ *nuper offendebat, commercio gentium in dies magis excolitur.* Picinis, *&* Sabinis, *&* Marſis *craſſior, caſtigatiorq́;.* Vmbris, Apulis, Lucanis, Brutijs, Samnitibus, *& cæteræ* Italiæ *rudior lingua, ac minus peregrinis imbuta, præter* Neapolim, *vbi pleriq;* Hiſpanicum *affectant. Quòd ſi quis*

Carnicus ſermo.

Ciſalpinæ Galliæ ſermo.

Laus ciſalpinæ Galliæ

Tuſcus ſermo Laconicus breuis.

Romanus ſermo.

ſi quis altius ſpectet, atque in vniuerſum iudicet, nulla eſt ciuitas, nullus populus, qui non aliquid à finitimis differat. Autor *Antonius Sabellicus Enneade* 1 1. *lib.* 1.

De Liguria, Ligurumq; priſco viuendi more. CAP. XIX.

Liguria Italiæ regio pro maiori parte montuoſa, inter amnes Varum & Macram, ab altero latere Apenninum habens, ab altero Padum, Tuſciam attingens: cuius caput nunc eſt Genua. A Ligyſto Phaëthontis filio dicta, conuerſione y in u, vt Pictor Fabius prodidit. Horum gens Siculi fuere, vt Thucydides arbitratur. Magna pars Italiæ eſt ab his olim poſſeſſa. Siculi ab Oenotrijs Italia eiecti Siciliam tenuerant. Ligures labore plurimo continuò vitam duram agunt: nam multis arboribus oppleta regione materia eſt ad naualem fabricam præcipua: arbores tãta craſſitudine, vt diametri octonos pateant pedes. Vnde quidam cædendæ materiei, quidam ſubigendo agro à lapidum aſperitate cultu difficili vacant. Ita enim terra lapidoſa eſt, vt gleba abſque ſaxo nequeat effodi, ob quod vitæ ærumnoſæ natura aſſueti, licet multo in labore verſentur, parum tamen percipiunt emolumenti. Continuum verò exercitium, & victus parcitas corpora eorum macilenta efficit, ac robuſta. Mulieres quoque virorum labores perferunt, aſſuetæ vna cum viris opus facere.

Liguriæ fines.

Siculi ex Italia in Siciliam compulſi.

Ligurum ſtudia.

Mulieres in labore viris adiuuant.

Venationibus continuò vacant, captíſque feris fructuum inopiam ſuſtentant. Niuibus inſuper, montaníſque aſperitatibus aſſueti agiles corpore, ac validi redduntur. Nonnulli meſſis raritate carnes partim domeſticas edunt, partim ferinas, aqua in potum ſumpta. Oleribus vtuntur, prout fert regio eorum, ad quos neque Ceres venit, neque Dionyſius, præ cæteris dijs hominibus vtiles. in terra cubant vt plurimum, rari ſub tecto aut in tugurijs iacent. Plures ad concaua ſaxa, ſpeluncáſque ab natura factas, vbi tegantur corpora diuertunt. Hoc pacto priſco more abſque apparatu aliquo viuunt. Denique mulieres virorum, viri ferarum robur & vires habent. Aſſerunt, in bello ſæpius vegetum Gallum ab gracili macilentóque Ligure ex prouocatione ſingulari certamine vinci. Arma habent leuiora, quàm Romani. Operiuntur corpora ſcuto longo ad formam galaticorum facto, tunicáque ſuccincta. Armantur etiam ferarum pellibus, ac enſe mediocri. Quidam Romanorum conſuetudine, quos in ea re imitati ſunt, arma immutarunt: feroces ſunt, & acuto ingenio, non in bello ſolùm, ſed in communi vita. Mercaturam exercent, nauigantes per Sardianum Libycúmque pelagus, ſponte ſe grauibus maris periculis obiectantes: ſcaphis enim haud ſatis cæterarum nauium more præparatis nauigant. Quo fit vt imminente tempeſtate grauia ſubeant vitæ diſcrimina. Gens hæc

Victus Ligurum.

Habitacula.

Robur corporum.

Arma.

Ferocitas.

Nauigantes mercaturã exercent.

Recentes mores.

hæc, vt Antonius Sabellicus primo libro ſeptimæ Enneadis habet, adhuc ferox eſt, & ad rebellandum nata, vt quæ diu Romana exercuit arma: plurimùm pecore victitat, lacte, hordeaceáque potione.

De Tuſcia, & gentis eius antiquis moribus.

CAP. XX.

TVſcia Italiæ regio celebris, à ſacrificijs, vt quidam arbitrantur, dicta: nam Græci θύειν ſacrificare dicunt, vel à thure, quo maximè in ſacrificijs vtimur, vel à Tuſculo Herculis filio, quod veteres probant. Olim Tyrrhenia dicta fuit: Dubium à Tyrrheno Atys, an Herculis & Omphales, an (vt alij ſcribunt) Telephi filio, qui in eam terram duxerit colonos. Dionyſius à Tyrſibus ædificiorum genere, quibus Tuſci vterentur, id nomen factum ſuſpicatur. Romani eius terræ populos nunc Tuſcos, nunc Hetruſcos dixere, Græci verò Tyrrhenos. Veterem illorum opulentiam, tum pelagi nomen demonſtrat magna ex parte Italiæ prætenti, tum fines terræ, ab infero ad ſuperum mare, & ad Alpes prepemodum promoti. Satis conſtat quòd quicquid terræ intra Alpes iacet & Apenninum, Vmbrorum olim fuiſſe, qui inde à Tyrrhenis ſint eiecti, Tyrrheni à Gallis, Galli à Romanis, Romani à Longobardis, qui poſtremò nomen ipſi terræ indiderunt: & quod ad celebritatem nominis attinet, Latini, Vmbri, & Auſones à Græcis Tyrrheni

Tyrrheniæ vnde Tuſcia appellata.

Tuſci etiã Hetruſci appellantur.

Vmbrorum terra.

Longobardia.

ſunt olim vno nomine appellati. Quidam etiam Romam ipſam Tyrrhenā vrbem opinati ſunt. Fuit Tyrrhena gens fortitudine egregia, magno potita Imperio, ciuitates condidit plures, atque opulentas. Claſſe quoque potens, cùm diutius mari imperitaſſet, Italum pelagus ab ſe Tyrrhenum denominauit. Pedeſtri quoq; exercitu præualida, tubam primò adinuenit, & bello admodum vtilem, & ab illis Tyrrhenum appellatam. Duces exercitus plures inſignibus decorauit. Lictores, curulem ſellam, prætextam veſtem, faſces, ſceptrum eburneum, alia multa dedit: domibus porticus addidit, in quas ſeruorum concurrentium turba diuerteret: quæ imitati poſtmodum Romani, inq; melius aucta ad ſuam Rempublicam tranſtulere. Literis quoque, & rerum naturalium inueſtigationi, ac theologiæ plurimo tempore impenſo. Præ cæteris in fulgurum interpretatione, & arte augurandi verſata eſt, adeò vt noſtra etiam ætate vniuerſus fermè orbis, tum admiretur viros, tum aruſpicibus vtatur. In ſcientia faciendorum ſacrorum ita etiam floruit, vt Romani, qui non ſeruandæ tantùm, ſed & amplificandæ religionis cupiditate incendebantur, decem principum filios ſenatuſconſulto ſingulis Tuſciæ populis percipiendæ ſacrorum diſciplinæ gratia traderent: hinc ludibrium illud malorum dæmonum ad Romanos defluxit. Hinc Bacchanalia, quæ vt fœda & pernicioſa,

Tuba à Tyrrhenis inuenta.

Inuēta Tyrrhenorum plurima.

In augurandi arte verſabātur Heruſci.

Religioſi valde Hetruſci erāt.

Bacchanalia ex Thuſcia ad Romanos.

cioſa, magno ſunt bonorum conſenſu, autorum ſuorum ſupplicio vindicata, ex totaq; Italia ſublata. Patriam Tyrrheni vberem incolunt, quam ſtudio, curaq; efficiunt fertiliorem. Menſa bis in die ſumptuosè præparata, omnia, quæ ad epularum delicias pertinent, abundè ſubminiſtrant. Stragulas inſuper veſtes floribus diſtinctas, poculaq; aurea varij generis, ac miniſtrorum, ſeruorúmque numerum permagnum in vſu habent: multiplices vbi non ſolùm ſerui famulantur, ſed etiam liberi plures. Gens in vniuerſum magis adhuc ſuperſtitioſa eſt, quàm pugnax.

De Galatia Europea, & Galatarum priſcis moribus. CAP. XXI.

GAlatia *magna* Europæ *regio fuit, vltra* Celticam *ad* Notū Oceanúmque *verſus pertinentéſque oras, & Hercyniam montem (ſcribit* Diodorus *Siculus) & à terminis Iſtri ad Scythiam vſque protenſa.* Sic *appellata à* Galate *Herculis &* Celticæ *cuiuſdam mulieris filio. Hæc à pluribus nationibus incolebatur, regioq; vt plurimum ad Arcton ſita, frigidaq; adeo, vt quæ hyemis tempore pro aqua niuibus oppleta exiſtat: glacies quoque immenſa adeò patriam occupet, vt flumina congelata ſint peruia tranſeuntibus, non ſolùm paucis, ſed exercitibus quoque cum curribus atque impedimentis.* Complures *magni fluuij vario fluxu per* Galatiam *fluunt, quorū hi*

Galatiæ fines.

Galatia hyemis tēpore glacie occupata.

ex profundis ſtagnis, hi ex montibus, partim in Oceanum *vt* Rhenus, *partim in* Pontum *vt* Danubius, *alij in* Hadriaticum *mare decurrunt vt* Eridanus, *qui & Padus. Sed hi omnes ferè hyemis tempore congelati ſecurum tranſitum iniectis deſuper (ne labantur) paleis euntibus præbent. Vinum & oleum propter eam frigiditatem regio non producit, quare coacti homines potum ſibi ex hordeo comparãt, quem* Zitum *appellant: aqua etiam, in qua lauant fauum mellis, vtuntur. Vino præter modum adeò delectantur, vt à mercatoribus importatum purum bibant, minimoq; potu ebrij, aut ſomnum inducant, aut inſaniam: quo fit vt mercatores Italici plures quæſtu ducti vinum, tum nauibus, tum per terram curribus deferentes pincernam puerum mercantur pro vini amphora. Vniuerſa Galatia argento caret, auro abundat, illud natura ipſa præbente. Nam cùm fluminum decurſus, difficiles flexus habeat, ſuperans ripas à montibus fluens aqua, arenam auream paſſim per campos eijcit: qua conflata, auroq; puro educto, ad ornatum corporis mulieres viriq; vtuntur: etenim & manuum articulos, & brachia armillis aureis exornant. Circa collum grandes torques geſtant ex ſolido auro, & in digitis annulos. Thoraces etiã auro exornant. Priuati quid ac mirabile in deorum templis potentiores obſeruant, plurimum auri ipſis dijs oblati per pauimentum ſpargentes, neq; id*

Zitum ex hordeo potus.

Vini appetentiſſimi.

Argẽto caret, Auro abũdat Galatia.

Corpus auro exornãt Galatæ.

Aurum in tẽplis ſparſum.

quiſq

quiſquam incolarum, quamuis gens auri ſit auida, propter religionem contingere audet. Sunt Galatæ molles atque albi, corpore oblongo. Comas quamuis habeant natura rufas, ſtudia tamen augent naturæ colorem. Calamiſtro capillos inflectunt, fronte illos ad ceruicem reÿcientes, vt Satyris aſpectu puerisq; appareant perſimiles: capillos arte efficiunt craſſiores, vt nihil differant ab equorum iubis. Barbam quidam radunt, nonnulli nutriunt. Parcè nobiles quidam genas radunt: barbam adeò fouent, vt corpora operiat. Quo accidit, vt cùm edant, repleatur cibo: cùm bibant, veluti per canale potus videatur inferri. Cœnant ſedendo omnes, non tamen in ſedibus, ſed in ſolo ſuper luporum aut canum inſtratis pellibus. Miniſtrant eis pueri iuniores ætate tenera: iuxta eos ignes fiunt, in quibus ollæ ſunt & verua plena carnibus. Viros bonos melioribus carnibus honorant, quemadmodum Poëta Aiaci ſcribit, Impenſum ab optimatibus honorem, quando ſingulari Hectorem certamine viciſſet. Hoſpites ad epulas, qui ſint, qua cauſa venerint rogantes. Conſueuerunt quoque ſumpto cibo ad verborum, prout caſus tulit, concertationem ſurgentes ex prouocatione certare inuicem, nulla habita vitæ cura. Increbruit enim apud eos Pythagoræ ſententia, qua dixit, animas hominum eſſe immortales, rurſúsque eas defunctis corporibus poſt certum tempus in alia cor-

Corporum Galatarum diſpoſitio.

Barbam nobiliores nutriunt.

Sedentes in ſolo cœnát Galatæ.

Ex prouocatione certare ſolent Galatæ.

pora reuerſuras: ob hanc cauſam in defunctorum pyram epiſtolas ſcriptas quidam coniiciunt, tanquam eas mortui ſint lecturi. In itinere *ac pugna bigis vtuntur, quas rhedarius ac aſſeſſor ducunt.* In *bellis obuium hoſtem iaculo ex curru primùm appetunt, tum relicto curru pedites enſibus certant. Quidam adeò mortem contemnunt, vt pugnent nudi.* Cu-

Corporis cuſtodes ex hominibus liberis.

ſtodes corporis ex liberis hominibus pauperes eligunt, qui & pro aurigis in pugna ſeruiant, & ferant ſcutum. Inſtructam aciem præire conſueuerunt, & ad ſingulare certamen fortiſſimos hoſtium prouocare, arma vt hoſtem terreant quatientes. Quum *quis ſtrenuè in acie pugnauit, tum maiorum, tum ſuas laudes ac virtutes decantant: res hoſtium deprimunt, tanquam vituperatione dignas: denique omneis in bello audaces extollunt verbis.* Capita *hoſtium in acie cadentium abſciſa equorum alligant collis.* Hoſtium *ſpolia ſanguine perfuſa famulis tradunt in foribus domorum cum cantu atque hymnis affigenda, quemadmodum feras ſolent venatu captas.* Hoſtium *nobiliorum capita aromatibus vncta in thecis condunt ſumma diligentia, ea hoſpitibus oſtendentes, nullóque pro pretio ea vel parentibus vel liberis vendunt.* Veſtes *ad terrorem intonſas, ac varij coloris ferunt, quas illi vocant braccas.* Sagula *ferunt virgata, hyeme quidem craſſiora, æſtate ſubtilia. Fictilia in vſu habent*

Strenuorũ militum dignationes.

Hoſtiũ ſpolia domorũ foribus affiguntur.

Veſtitus Galatarum.

denſa

denſa, ac floribus diſtincta. Arma ferunt, *ſcutum ad ſtaturam hominis longum, próque libito cuiuſque ornatum. Quidam in ſcutis animalium formas areas paulùm eminentes geſtant, & ad ornatum, & ad corporis tutelam fabricatas.* Aerea galea *caput muniunt paulùm eminentiore, in qua aut cornua impreſſa ſunt, aut auium vel quadrupedum effigies ſculpta.* Tubas *habent ſuo more barbaras, vt quæ aſperum ſonum & turbulentum reddant.* Thorace *ferreo vtuntur quidam, alij armis à natura datis nudi pugnant, pro enſibus ferreas ſpathas gerunt oblongas, area catena à dextero latere pendentes.* Nonnulli *tunicis aureis, aut argenteis Zonis cinguntur, iaculis inſuper bellantur, quæ illi lanceas vocant, ferro cubiti aut amplius longitudinis paulominus duobus palmis lato.* Enſes *haud minores ſunt, quàm apud cæteros venabula, habent q; tum rectos, tum curuos non ſolùm ad corpora cædendum, ſed etiam ad perforandum aptos.* Aſpectu *ſunt terribiles, voce graui atq; aſpera.* Sermone *vtuntur breui ac ſubobſcuro, multáque ex animo dubia loquuntur: plurima ad iactantiam in eorum laudem dicunt, & ad cæterorum contemptum.* Minaces *ſunt, ac detractores, opinionéque inflati, acuti ingenio, & à doctrina minimè alieni.* Sunt *& apud eos melodiarum poëtæ, quos ipſi* Bardos *dicunt: hi cum organis veluti cum lyra cantant, hos laudantes, alios* vitup

Arma bellica.

Enſes maximi.

Bardi melodiarum poëtæ.

vituperantes. Philoſophi quoque, ac Theologi,

Saronidæ philoſophi & theologi.

quos vocant Saronidas, præcipuè ab illis coluntur. Vtuntur inſuper diuinatoribus, qui apud eos cum augurijs & ſacrificijs futura prædicent: maximi exiſtimantur, omni eis obtemperante plebe: de rebus magnis conſulturi mira-

Mirabilis atq; horrẽdus ritus.

bilem, ac incredibilem obſeruant ritum: enſe hominem iugulant, quo labente, tum ex caſu, tum ex membrorum laceratione, tum etiam ex ſanguinis effluxu futura dijudicant. Eſt apud

Nullũ abſque Philoſopho ſacrificium.

eos moris nullum abſq; Philoſopho ſacrificium facere, exiſtimantes per diuinæ naturæ conſcios ſacra fieri oportere, tanquam deis propinquiores. Horum interceſsione bona à dijs cenſent petenda, quorum conſilio, & pace, &

Poëtæ in maxima veneratione.

bello fruantur. Poëtæ verò apud eos tanti habentur, vt cum extructa acie exercitus eductis enſibus, iactísque iaculis propinquant, non ſolùm amici, ſed hoſtes eorum quoque interuentu à pugna abſtineant, ita apud agreſtiores barbaros ira cedit ſapientiæ, & Mars reue-

Fœminæ Galatarum viris ſimiles.

retur Muſas. Galatarum fœminæ non tantùm corporis magnitudine ſunt viris ſimiles, ſed robore etiam. Pueri vt plurimum cani ſunt, ætate prouecti colorem paternum aſſumunt. Eorum, qui ſubtus Arcton habitant Galatæ, quiq;

Humanis carnibus veſcuntur qui Irim inhabitant.

Scythiæ ſunt propinqui, vtpotè cæteris agreſtiores, nonnullos aiunt humanis carnibus veſci, quemadmodum & hi, qui eam Britanniæ partem, quæ Iris dicitur, habitant: horum fortitud

titudine, feritatéque diuulgata, tradunt eos, qui priſcis temporibus omnem fermè Aſiam diſcurrentes Cimerij dicebantur, ipſos eſſe, qui paulò pòſt corrupto nomine pro Cimerijs Cimbri ſunt appellati: iam priſco more dant latrocinijs operam, rapientes aliena, ſuis omnibus contemptis. Hi ſunt, qui Roma capta, cùm Delphici Apollinis templum ſpoliaſſent, magnam Europæ partem, non paruam Aſiæ tributariam fecere, agris eorum, quos ſubegerant, poſſeſſis. Nam qui in Græciam peruenerunt Galatæ, de ſe partem occupatam Gallogræciam dixerunt, & Galatiam minoris Aſiæ regionem, quæ ab Oriente Cappadociam & Halym fluuium habet, ab Occidente Bithyniam & Aſiam, à Meridie Pamphyliam, à ſeptentrione Pontum Euxinum. Cæterùm Cimbri, de quibus iam nobis ſermo eſt, gens diræ ſupra modum feritatis, impietatisq; in deorum ſacrificijs inauditæ. Sequebantur exercitum mulieres Sacerdotes diuinationis peritæ, quarum canus capillus erat, alba veſtis, lutea è carbaſo ſubter tunica fibulis annexa ahenis, incinctæ Zonis, pedes nudæ, captiuis per caſtra ſtrictis occurrebant enſibus, quos ſternentes humi ad æreum protrahebant craterem viginti capacem amphorarum. Habebant & pulpitum, quo agiliter aſcenſo, tollentes in ſublime captiuum ſuper lebete iugulabant: tum profuſo in craterem ſanguine, inde cùm ſtillaret, vaticinium edebãt; alij verò ſciſſo

Sacerdotes fœminæ.

Crudelis vaticinandi ritus.

venire

ventre inteſtina ſpeculabantur, ſuis victoriam clamitantes. Noxios *quoq; quinquennio ſeruatos affixos ſudibus ſacrificabant: & animantia ex hoſtibus capta vnà cum hominibus interfecta, aut ſupra ingentem pyram poſita comburebant, aut alijs afficiebant pœnis.* Et *quamuis* Cimbri *mulieres habeant ſpecioſas, ad mares tamen præter modum ſunt cupidiores.* In *ferarum pellibus humi dormientes, ex vtroq; latere excubitores habent.* In *ipſis certaminibus extentas ad carrorum velamina pelles tantis pulſant ictibus, vt ingenti cum horrore fragor efficiatur.* Sed *illa admiranda eorum impudentia, quòd ſpeciem corporis facilè alijs offerunt in propatulo, neq; hoc turpe ducunt, quin potius ignauum abnuere gratiam oblatam.* Fertur *à* Valerio Maximo, Cimbros *et* Celtiberos *in acie gaudio exultare conſueuiſſe, tanquam glorioſè & feliciter vita eſſent exceſſuri.* Lamentari *verò in morbo, quaſi turpiter perituri.*

Noxios ſacrificabant Cimbri.

Cimbri ad mares cupidiores.

Impudentia Cimbrorum admiranda.

De Gallia, Galloruméq; veteribus & recentibus moribus. CAP. XXII.

Galliæ quatuor termini.

G*Allia lata* Europæ *regio, inter* Gallicum *internum mare,* Oceanumq; Britannicum, Rhenum, Alpes, & *montes* Pyreneos *iacens:* Pyreneis *iugis ad occaſum includitur: ad ſeptentrionem &* Boream Gallico, Britannicoq; Oceano: *ad orientem ſolem* Rhenus *illi paribus penè ſpatijs ex* Alpibus *in* Oceanum, *quibus* Pyreneum *iugum ex interno mari ad*

externum procurrit : quà meridiem ſpectat, Narbonenſe illi prætenditur pelagus. Gallia appellata à candore populi : Γάλα enim lac dicitur. Triplex eſt, Tonſa ſiue togata, quæ & Ciſalpina dicitur, ſed Italiæ finibus includitur. Comata cognominatur omnis Trāſalpina Gallia. Eam in tres prouincias à tribus populorum generibus hiſtorici diuiſerunt, Belgicam videlicet, Celticam, & Aquitanicam, terminos illarum ita ſtatuentes, vt à Scalde ad Sequanā Belgica ſit dicta: mox Celtica ab eo ad Garumnam, quæ eadem eſt & Lugdunenſis: inde ad Pyrenei excurſum Aquitanica, olim Aremorica vocata. Auguſtus quadrifariā diuiſit, addita Lugdunenſi prouincia. Ammianus in multijugas prouincias diuidit, vtpotè, qui primam & ſecundā Lugdunenſem, & primā & ſecundam Aquitanicā faciat. Braccata, quæ & Narbonenſis dicitur, à braccis veſtium genere ſic vocitata. Belgica, quæ Rheno adiacet, pro maiori parte lingua Teutonica vtitur, prouincias habet, Heluetiā, Alſaciam, Lotharingiam, Lucelburgam, Burgundā Brabantiā, Gelriam, Holandiam, Selādiam: quæ omnes, niſi Rhenus antiquus terrarum limes abſcinderet, Germaniæ noſtræ potius annumerandæ eſſent, ex quo hodie & conſequenter etiā non montes, nō flumina pro regionum terminis habentur, ſed ſingulæ linguæ & imperia, & eouſq; vnamquanq; regionem extendi dicant, quouſq; gentis illius

Gallia vnde appellata.

Diuiſio Galliæ.

Braccata, ſiue Narbonenſis.

Galliæ regiones.

ſermo

Galli à Græcis olim omnes Celtæ vocati. ſermo verſatur. Galliæ populos Græci communi appellatione olim ab eorum Regis nomine Celtas dixere, & ab illius matris nomine Galatas. Franci hodie vocantur, & Gallia Francia, à Francis Germaniæ populis, à quibus olim ferè tota ſubacta eſt, vt Baptiſta Mantuanus in Dionyſio ſuo: & M. Antonius Sabellicus lib. III. decima Enneadis habent. Cæſar Dictator Gallicas gentes lingua, legibus, & inſtitutis inter ſe differre dixit, multa tamen multis communia eſſe, vt factiones exercere, quæ non ſolùm in ciuitatibus & pagis, ſed in ſingulis penè familijs vulgò reperiantur, vt qui ingenio & opibus polleant, inter ſe de principatu contendant, vt cuncta ſuo potius, quàm alterius, arbitrio fiant. Quod vt gentile, ita vetus eſſe, nec temerè inſtitutum videri, vt tuta plebs eſſet à potentiorum iniuria, nuſquam gentium plebs alioqui contemptior: quippe quæ olim ſeruitij penè loco haberetur, omnis publici conſilij expers, pleriq; tributorum, aut alieni æris magnitudine grauati, vulgò ſoliti ſe nobilioribus addicere, vt à cæterorũ iniuria tutiores eſſent, omnia in eos iura, vt in ſeruos, habituris. Duo hominum genera in præcipuo honore eſſe, Equites & Druides. Alij Bardos & Vates Druidibus adijciunt, quorum hi naturalium rerum cauſis dediti eſſent inueſtigandis, illi laudationibus & Poëticis rebus. Cæſar vno nomine omnes Druidas vocat. Hi ſacrificia

Galli hodie Franci appellantur.

Factiones amabant Galli.

Druidum officia & dignitates.

curare

curare publica & priuata, religiones interpretari, adoleſcentes diſciplinis inſtituere, quorum cœtibus præcipuè venerari: ijdem de cædibus, de finibus, cæteríſque controuerſijs cognoſcere, pœnas conſtituere: ſi quis ſiue publicam, ſiue priuatam perſonam gerens decreto non ſtetiſſet, ſacrificijs interdicere, quæ præcipua fuit in gente animaduerſio. Druides *omnem hominum congreſſum & ſermonem declinare, ne contagione polluerentur: his petentibus neque ius dici cuiquam potuit, neque honos vllus publicus communicari: vnus omnibus præeſſe, cui in vniuerſum ordinem ſumma erat poteſtas. In huius defuncti velut antiſtitis locum alius ſuffragio ſurrogabatur. Cogebatur horum conciliũ certo anni tempore in* Carnutum *finibus. Eſt is locus* Galliarum *ferè medius, controuerſiáſque ex vniuerſa gente eò delatas ſuo componebant decreto. Vulgò poſtea receptum id inſtitutum; ſed ex* Britanniæ *tranſlatitium,* Parlamentúmque *vocatum, de quo poſteà* Druides *à bellicis rebus aberant, neque ad tributum cogebantur. Multa millia verſuum ediſcere neceſſe erat, qui tali ſe diſciplinæ tradidiſſet: vt plerique viginti annos in ea comparanda morarentur. Neque fas erat quippiam ad eam cognitionem pertinens literis commendare, quod ad memoriæ cultum, & ſcientiæ autoritatem putaretur pertinere.* Cæteris Gallis *tempeſtate ea Græcæ literæ in*

Concilium annuum in Carnutũ finibus.

Opiniones Druidū varię. vſu fuere. Credidere Druides animas non interire, ſed in alia trāſire corpora: atq; metu mortis ita ſublato, audaciores in periculis fieri. Multa de ſyderibus diſputabant, de mundi & terrarum magnitudine, de rerum natura, & Deorum poteſtate. Mundum ipſum æternum, ignem & aquam viciſſim præualere. Alterum genus equites, hi cæterorum ordinum religioſiſſimi, verùm graui morbo affecti, aut in periculis conſtituti, pro ſalute humanam hoſtiam mactabant, Druidum miniſterio adiuti. Alij ſimulacra habebant immani magnitudine, viminibus contexta, eaq; viuis corporibus plena circumiecto igni abſumebantur. Supplicia eorum, qui latrocinij, alteriúsve noxæ conuicti eſſent, dijs gratiſſima arbitrati. Mercurium in præcipua veneratione habebant, quem omnium artium inuentorem prædicabant. Viarum et itinerum ducem, & ad quæſtum faciendum plurimum prodeſſe. Marti in pugnam ituri quicquid cepiſſent pro victoria vouebant, viſebantúrque ob eam in pleriſque vrbibus ingentes tumuli, bellicis ſpolijs conſtructi. Si quis ex præda aliquid fraudaſſet, graui ſupplicio id ſcelus vindicabant. Se ex Dite procreatos perſuaſum habuere, ob idq; initium feſtorum dierum ab ea nocte capere, quæ feſtam lucem præceſſiſſet rati noctem illi ſacram eſſe. Liberos ad conſpectum ſuum non prius venire patiebantur, quàm per ætatem adoleuiſſent, vt militariæ

Alterū Gallorū genus equites.

Mercuri⁹ in veneratione Gallis erat.

Galli ex Dite ſe natos dixere.

iam

iam obire munia poſſent, turpiſsimum arbitrantes filium adhuc puerum patri aſsiſtere. Viri quantas ab vxore pecunias dotis nomine accepiſſent, tantundem domeſticarum fortunarum æqua æſtimatione cum dote conferre: quicquid inde fructuum perciperetur, id diligenter aſſeruari, eiúsque eſſe, qui ſuperſtes alteri fuiſſet. Viri in vxores, ſicut in liberos, vitæ & necis poteſtatem habuere. Si qua veneficij conuicta eſſet, à propinquis mariti igne, ſæuisq; cruciatibus necari. In funere omnia, quæ viuis clariſsima fuiſſent, cremare cum defunctis, animalia etiam ipſa. Nec multum antequàm C. Cæſar eam terram debellaſſet, clientes & ſeruitia funebri rogo inferebantur. In ciuitatibus, quæ optimè inſtitutæ erant, primores multi gubernabant: Ducem vnum, primis temporibus ad annum eligentes, ſicut & in bello vnus à multitudine deſignabatur Imperator. Si quis de Republica aliquid à finitimis fama compertum haberet, id ad Magiſtratus deferebat, quædam ſuo arbitrio occultare, cætera pro concione palàm facere. De Republica niſi in publicis loqui nemini licebat. Qui in concilium vltimus veniebat, necabatur. Qui tumultuabatur, ad eum miniſter ſtricto occurrebat enſe, & minitabundus ſilentium imperabat: qui ſi non deſiſtebat, ſecundò ac tertiò ididem factitabat, denique tantum illi abſcindebat è ſagulo, vt quod reſiduum eſſet,

Viris ius in vxores & liberos.

Ciuitatum adminiſtratio.

Ariſtocratia.

In concilio tumultuans.

redderetur inutile. Magiſtratibus aurea ſunt geſtamina, collo torques, manibus & lacertis armillæ. Vulgus ſagis veſtitur, ſciſſóque pro tunica amictu, qui vix nates integeret dimidias, lana quidem aſpera, cæterùm oblongis villis, vnde & ſagula hirſuta texunt, quæ lenæ vocantur. Comas ſtudio nutriebant, corpora genti proceriora, & vulgò candida, & ſecundum ea armatura æqualis, gladius longus à dextero latere dependens, clypeus etiam longus, haſtæ ad proportionem, & Meris peltæ genus eſt. Arcubus plerique vtuntur, cum telo certiorem infligunt ictum, quo in aucupijs potiſſimùm vtuntur: pauciſſimi bellum fundis & fuſte ineunt. Humi cubant, cænitantes in ſtramentis aſſident. Plurima cum lacte illis eſca: carnibusq́; multifariàm, præſertim ſuillis, & recentibus & ſalitis. Sues in agris nutriuntur, & proceritate, robore, & celeritate præſtantes adeò, vt inſueto cuipiam accedenti non minus quàm à lupis periculum immineat. Tam copioſi illis & ouium & porcorũ greges ſunt, vt hinc ſaginarum & ſalſamentorum abundantia, non ſolùm Romæ, ſed & pluribus Italiæ partibus ſuppeditetur. Domicilia ex pluteis & cratibus in teſtudinis ſpeciem faciebant: & quidem permagna multis impoſitis lacunaribus. Ferox omnibus ingenium, ingenita ſimplicitas. Plus virium, quàm conſilij in bella afferunt. Maius bellorum, quàm agrorum

Veſtit⁹ Gallorum.

Arma bellica Gallorũ.

Alimenta.

Ouium & porcorũ diuites Galli.

Domicilia Gallorum.

ſtud

Fœminarũ Gallorũ mira fœcunditas.

Hoſtiũ capita poſtibus affiguntur.

ſtudium. Mira fœminarum fœcunditas, vt ter centum & amplius armatorum millia gens vna Belgica *ad bellum olim mitteret: victoria ſupra quàm dici poßit, vincentibus læta, victis ſtupor.* E' *prælio decedentes ceruicibus equorum hoſtium capita ſuſpendunt, eaq́; domum delata, vt ſint ſpectaculo poſtibus affigunt. Illuſtrium virorum capita cedrinis condientes odoribus peregrinis oſtentant, nec tandem auri redimi dignabantur. Gentile & vetus, aureos torques ex collo ſuſpendere, manibus & lacertis armillas inducere, veſtes auro pictas geſtare. Hominem diuinationi deſtinatum in tergo ferientes, ex ipſo impatientiæ afflictandiq́; modo vaticinium capiebant. Traduntur & alia humanorum ſacrificiorum genera: quoſdam ſagittis configebant, & intra ſacras ædes patibulo ſuffigebant, magnamq́; è fænochorto ſtatuam apparantes: eiq́; lignum iniectantes, pecoraq́; & varias immittentes beluas, atque homines, holocauſtum faciebant.*

Galli olim omnes macilenti.

Erant Galli *ex aßiduo labore & exercitio ferè omnes olim macilenti corpore, ventresq́; minimè propendebant: nam ſaginam adeò deuitabant, vt adoleſcentes, qui Zonæ menſuram ventre excederent, publicè multarentur. Cæterùm,* R*omanorum commercio multa mutari contingit, tempus inde omnia in melius vertit.*

Recentes Gallorum mores.

O*bſeruantiſsimi itaque hodie veræ pietatis ſunt, regis imperium latè omnia tenet. Matri-*

monia: Italico ritu celebrant. Liberales artes multis curæ exiſtunt, & in primis diuinarum

Artibus liberalib' Frãci ſtudeat.

artium ſtudia. Gymnaſium, quod Pariſijs eſt, id demonſtrat, omnium, quæ hodie ſunt in terris, celeberrimum. Sunt & Romanarum literarum appetẽtiſſimi, ac Latinarum æmuli, in eo ſtudiorum genere, nec Græca aſpernantur. Penes magiſtratus iudicia ſunt, regum eſt hos legere. In bellis cataphracto equite vtuntur, peditéq; leuiter armato: vtuntur & ſagittarijs, qui longiores intendunt arcus: nec corneos, vt Scythæ & totus ferè Oriens, ſed ex

Bellica Gallorũ virtus.

Taxo, aliáve duriore materia. Comitantur bellica tormenta exercitum, curribus vehuntur: magis ordine, quàm agminibus dimicant, maiore ferocia, quàm arte, quanquàm hanc quoq; in adminiſtrando bello haud negligant. Araldos vocant caduceatores, hi bell' paciſq; nuntij,

Francorum religio.

colunt regem incredibili affectu. Multa religio in templis, in religione ſanctitas, ſacrorum antiſtitum maieſtas, in clero dignitas & veneratio multa, frequens in ceremonia cantus,

Muſicę ſtudiũ Gallis peculiare.

& ob eam rem Muſicæ ſtudium his propemodum peculiare: in veſtitu & calceatu, vel noſtra memoria variatum. Me puero (inquit Sabellicus) Galliæ gentis aulici omnes, citra clerum, amiciebantur manicato ſagulo, vix dimidias nates tegente, in multas ſcutulas ab imo ad ſummum complicato, puluinatóq; circa humeros. Calcei anteriore parte in tenue cornu

Veſtit' Frãcorum.

[illegible] [illegible] pro[illegible]

protentì ſemipedalis longitudinis, qualis nunc ſpecies viſitur in gentilibus auleis: tegmen capitis, id Biretum dicunt, oblongum, ac veluti in conum exiens. At nunc omnia mutata, Calcei à fronte vehementer expanſi in modum vrſini pedis, retro caſtigatior forma, ac vix calcanei capax. Laxior veſtit', ac multò demiſſior quàm anteà, ad media ferè crura deſcendens, laxis manicis ab vna parte deſectis, tæniјs verſicoloribus tectis & ex obliquo cancellatim ſago aſſutis. Laxus pileus, ac plurimùm punicei coloris, ſed Biretum multo laxius, malè capiti coharens, vt nihil ſit alioqui ipſa gente cultius. Cepit his paucis annis noſtrorum hominum animos incredibile ſtudium eius cultus imitandi, atq; adeo mos inualuit, vt tota ferè Italia Gallico ſpectaretur habitu, manifeſto præſagio eorum, quæ poſteà ſecuta ſunt. Mulieris habitus nihil ferè mutatus. Et Galliam Baptiſta Mantuanus in Dionyſio ſuo libro ſecundo metricè ſic deſcribit:

Italia in Gallico habitu delectata.

Gallia terreni pars eſt non infima mundi,
Sed longè lateq; patens, Hiſpanica tangit
Oppida ab occaſu, ſeſe coniungit ab ortu
Italiæ, noſtro hinc pelago quà reſpicit auſtrum,
Clauditur Oceano, geminas quà reſpicit Vrſas,
Vnde venit Boreas, Hybernaq; frigora ſurgunt,
Et vada Teutonici tangit vaſtiſſima Rheni.
Terra hominū, frugūq; ferax, armēta, gregesq;
Vberibus paſcens glebis, non languida cælo

Tabifico, non mortiferis infeſta venenis,
Vt Libyæ: non perpetuis adoperta pruinis,
Sicut hyperborei montes: non torrida ab æſtu,
Qui faciat ſterileis, vt decolor India, campos.
Non etiã noctis pallẽs ſemeſtribus vmbris, (le:
Quale ſub Arcturo poſitũ mare, et vltima Thy
Sed nec vt Aegypt⁹, qua fuſa paluſtribus vndis,
Sed cælo & tenera fæcunda vligine terræ.

Et paulò poſt:

Ignea mens Gallis, & lactea corpora: nomen
A candore datum populis: muliebria pingit
Ora color Tyrius: Paphium meditata decorem
Ex geminis fecit natura coloribus vnum:
Læti, alacres, luſu, choreis, & carmine gaudẽt:
In Venerem proni, proni in conuiuia, proni
Ante dapes ad ſacra Deûm: ſeruire, iugumq;
Ferre negãt: fugiunt figmẽta & hypocriſin, ore
Liberi, vt ingenuis mos eſt, tetricosq; peroſi:
Venatu, aucupio, campos, montana, lacusq;
Sollicitant: bellandi vſu lætantur, equorum
Terga fatigantes: loricæ, haſtilia, & arcus,
Deliciæ genti: ſub dio ad ſydera ſomnum
Carpere, fuſcari ſole & ferrugine, pulchrum eſt:
Puluere conſpergi, grauibus ſudare ſub armis,
Pro patria, pro cognatis, pro regibus ire
In pugnã et gladios, et morti occũbere dulce eſt.
Aegoceros genti dominans: ſi credimus aſtris,
Si damus hoc cælo arbitriũ: citò mobile pectus
Cordaq; largitus, rerum ſitibunda nouarum.

Aegoceros, id eſt, Capricornus Frãcis dominatur.

Non inconueniens alienúmque ab inſtituto videtur

videtur huc præcipuum regiæ Francorum ornamentum Parlamentum ponere: quis illud à principio inſtituerit: aut vnde originem habeat, à ſcriptoribus aliud non traditur, quàm vt ſuprà ſignificaui, à Druidibus receptũ, aut longo tempore ad noſtram vſque ætatem obſeruatum credere eſt. Nam & illud, quemadmodum Druidum concilium, Carnuto quotannis tempore & loco, quem rex deſignaſſet, habebatur, hoc modo: Conueniebant ex cunctis prouinciæ ciuitatibus viri conſuetudinum & iudiciorum periti, ad idq; anteà munus delecti, qui ius cuiq; per prouocationem diſceptanti dicerent. Sed quia vaga eſſet, incertaq; inſtitutio, decreta Pariſius curia & ſedes eſt: ſuntq; ad eam iudices deſignati, qui ibi conſiſtentes perpetui prouocationum definitores eſſent. Illorum octoginta numero ſunt, annua ſtipendia ex fiſco regio percipiunt. In curias quatuor diuiſi ſunt, ſeorſumq; ſinguli ſedent, & ſuos præſidentes habent. In prima, quàm ipſi Cameram vocant, præſidentes quatuor ſedent, Conſiliarij triginta: hi contentiones & cauſas audiunt, dilationes, & quæ ad iuris cognitionem attinent, conſtituunt, leuiora quædam & temporanea definientes. In ſecunda verò & tertia cameris æquati ſedent tam in hac, quàm in illa XVIII. Hi Enqueſtarum, id eſt, inquiſitionum conſiliarij dicuntur, quòd inquiſitionibus præſint, ex clero & laicis conſtituti

Parlamenti initium.

Druidum concilium.

Curia Parlamenti Pariſius decreta.

Curiæ Parlamenti.

ſtituti: Præſidentes vtriq; quatuor habent, ſententias dicunt, quas conſtitutis diebus præſidentium vnus primæ curiæ pronunciat: idq́ Arreſtum, id eſt, ratum & fixum vocant: quòd ab eo prouocari nemini liceat: qui ibi reus iudicatus fuerit, L X. librarum Turonenſium pretium perſoluere curijs debet, & quandoq; magis: nam ſi cauſam ſuam non ſatis intellectam aut diſcuſſam exiſtimaret, & ob hoc ſibi iniuriam factam, reuoluendæ in iudicium cauſæ ſuæ ipſe poteſtatem habet: verùm non prius auditur, quàm duplicatam dictæ pecuniæ ſummam depoſuerit. Quarta curia eorum eſt, quos Requeſtarum, id eſt, ſupplicationum & palatij magiſtros appellant: ab illis eorum cauſa tantùm agitur, qui regijs obſequijs deputati ſunt, aut priuilegio donati, ne ab alijs curijs infeſtentur: huius curiæ iudices ſex tantùm ſunt: & ab eis prouocare ad Parlamentum licet. In decidendis cauſis cùm nodus aliquis, hoc eſt, magna difficultas offertur, hæc omnium curiarum conſiliarijs congregatis diſcutitur: quod etiam fit in his, quæ Rex de Republica ſtatuit: huius enim ſenatus decreto omnia eduntur. Habet & Parlamentum coniudices, dum adſunt Franciæ pares, & alij ſupplicationum magiſtri familiares regis comites, qui poſt primæ curiæ præſides primi ſedent. Illis enim cum Franciæ paribus regalium & parium cauſæ diffiniendæ committuntur. Sunt autem

Franciæ

Franciæ Pares ex omni nobilitate duodecim ſelecti, Remenſis, Laudunenſis, Lingonenſis, Epiſcopi Duces: Bellouacenſis, Nouionenſis, Catalaunenſis, Epiſcopi Comites vocati: Ex ſecularibus etiam ſex, Burgundus, Normandus, Aquitanicus, Principes Duces, Flandrenſis, Tholoſanus, & Campanus, Principes Comites. Illos duodecim, vt refert Robertus, Carolus magnus primùm inſtituit, & ſecum in militiam ductos Pares appellauit, quia æquali inter ſe dignitate regi aſtarẽt, nec cuiuſquam quàm ſenatus Parlamenti iudicio obtemperarent, coronandoq; regi adeſſent. Et hi fuerunt, & ſunt hodie Gallorum ſiue Francorum mores, taleſq; eorum decantati ritus.

Frãciæ pares xij. numero.

Parium Franciæ dignitas.

De Hiſpania, & moribus Hiſpanorum.

CAPVT XXIII.

HIſpania maxima Europæ regio, inter Aphricam & Galliam iacens, Oceani freto & Pyreneis montibus clauditur, terris optimis comparanda: nullis poſthabenda frugum copia, ſiue ſoli vbertatem, ſiue vinearum prouentus reſpicere, ſiue arborarios velis: omni materia affluit, quæcunque aut pretio cara eſſe poßit, aut vſu neceſſaria, adeò, vt non ipſis incolis tantùm, verumetiam Italiæ, vrbiq; Romæ cunctarum rerum abundantiam ſufficiat. Argentum, gemmas, & aurum, ſi requiras, habet: ferrarijs nũquã deficit, nec cedit vitibus, vincit oleis:

Hiſpaniæ laudes.

Diuitiæ Hiſpaniæ.

Cęli ſalubritas.

oleis : nihil otioſum in ea, nihil ſterile : no coquunt ibi ſales, ſed effodiunt. Non violent ſole torretur, vt Aphrica, neque aſsidui ventis, vt Gallia, fatigatur: ſalubritas cæl per omnem regionem æqualis, nulla paludum graui nebula inficitur, ſed marina aura perflatur : lini, ſpartiq; in ea vis ingens : mini certè nulla feracior terra.

Amniũ curſus.

Curſus amnium non torrentes, rapidiq;, vt noceant, ſed lenes, & vineis, campiſq; irrigui, æſtuariiſq; oceani affatim piſcoſi. In nulla tamen re magis olim commendata eſt, quàm equorum pernicitate, quos ibi à vento concipi memoriæ proditum eſt.

Ab equorũ pernicitate Hiſpania cõmendatur.

Hiſpaniæ dimenſio.

A montibus Pyreneis incipit, & per columnas Herculis circuiens vſque in Borealem Oceanum protenditur, ita vt omnia in eo circuitu ad Hiſpaniam ſpectent. Decem millibus ſtadiis, vt Appianus ſcribit, eius latitudo commenſuratur: longitudo prorſus eadem eſſe videtur: ab vna tantùm parte, ſcilicet Pyrenei montis dorſo, Galliæ adhæret, à reliquis omnibus mari cingitur.

Diuiſio Hiſpaniæ.

Tarraconẽſis & eius fines.

Tribus diſtincta nominibus eſt: nam pars Tarraconenſis dicitur, pars Bethica, & pars Luſitania. Tarraconenſis, in qua ciuitates clariſsimæ Pallantia, Numantia, quæ hodie Soria dicitur, fuere: altero capite Gallias, altero Bethicam, Luſitaniamq; contingens, mari latera obiicit: mediterraneo, quà meridiem: quà ſeptentrionem ſpectat, oceano. Alias verò duas fluuius Anas ſeparat, ita quòd Bethica,

Bethica.

in qua

in qua vrbes claræ Iſpalis & Corduba fuere, maria vtraque proſpiciat: ad Occidentem Atlanticum, ad meridiem Mediterraneum. Luſitania Oceano tantummodo obiecta eſt, latere ad ſeptentriones, fronte ad occaſum verſa. In ea ciuitas Emerita quondam clariſſima fuit. Hæc regio primò Iberia ab Ibero fluuio, poſteà ab Heſpero Atlantis fratre Heſperia dicta eſt, vltimo ab Hiſpali, quæ hodie Sibilia, vocatur Hiſpania. Corpus hominum ad inediam laboremq; animi ad mortem parati, dura omnibus & ſtricta parſimonia, bellum quàm otium malunt: ſi extraneus deeſt, domi hoſtem quærunt. Sæpe tormentis pro ſilentio rerum creditarum immortui, adeò illis fortior taciturnitatis cura, quàm vitæ. Velocitas genti pernix: inquies animus plurimis: militares equi, & arma ſanguine ipſorum chariora: nullus niſi feſtis diebus epularum apparatus. Aqua calida lauari poſt ſecundum Punicum bellum à Romanis didicere. In tanta ſeculorum ſerie nullus illis dux magnus præter Viriatum, qui annos decem Romanos varia victoria fatigauit. Fœminæ res domeſticas, agrorumq; culturas adminiſtrant: ipſi armis & rapinis inſeruiunt. Breui vtuntur veſte, ac nigra, lanā habente ſimilem caprarum pilis. Peltas in bello paruas ex neruis confectas, quibus tegatur corpus, habent: his in bello ea agilitate vtuntur, vt & ictus & ſagittas euitent. Iaculis ferreis, hamatiſq; vtuntur,

Luſitania.

Iberia.
Heſperia.
Hiſpania vnde appellata.

Gentis conditio.

Fœminæ agros & rē domeſticā curant.

Veſtit' Hiſpanorum.
Armatura Hiſpanorū.

vtuntur, galeas ferunt æreas criſtatis palmis, gladios ex ferro puro ad palmi menſuram, quibus in conferta vtuntur pugna. Ferrum ſuo more ad conficienda arma præparant. Nam ferreas laminas in terram abſcondentes, ibi tamdiu eſſe ſinunt, quoad debiliori parte ferrugine abſumpta validior ſuperſit: ex eo tum enſes fortiſsimos, tum cætera ad belli vſum arma neceſſaria componunt. Hoc pacto fabricata, adeò cædunt omnia, vt neque ſcutum, neque galea, neque aliud quid eis obſiſtat: duobus gladijs fulti, cùm equeſtri certamine ſuperiores euaſerint, ex equis deſiliunt, & pedeſtrem adiuuant pugnam. Iaculis longè iaciunt, & ſumma arte: in acie diutius perſeuerant: mobili corpore leuique, vt facilè fugiant hoſtem & inſequantur. Bella ad numerum aggrediuntur, hoſti obuiant cantando. In pace choreas leui ſaltu exercent, cum quadam crurum agilitate. Erga nefarios homines atque hoſtes crudeles ſunt, cum aduenis humani atq; hoſpitales. Aduenientes enim externos hoſpitio benignè recipiunt, adeò vt æmulatione quadam inuicē pro illorum honore certent. Quos aduenæ ſequuntur, hos laudant, amicósque Deorum putāt. Mulieres ferrea monilia collo geſtant ſupra verticem coruos incuruos habentia & ante frontem longius incumbentes, ad quos, cùm velint velum attrahunt, vt extentū facies vmbraculum præbeat, idq́; ipſæ pro maximo ducunt ornamento.

Ferrum gladiis conficiendis vtiliſsimum.

Hiſpanorū bellica virtus.

Cantantes pugnam ingrediuntur Hiſpani.

Hoſpitales ſunt Hiſpani.

mento. Quadam item in parte tympanulū circumducitur, ad poſterioréſque in occipite neruos capiti vſque ad auriculas adſtrictum in altum latúmque paulatim ſupinatur. Aliæ ſynciput expilatum enudant, adeò vt amplius quàm frons ipſa, pateat. Aliquæ impoſitum ad pedis menſuram in ſublime ſtylum erigunt, cui cæſariem circuntexunt, deindéq; pileo nigranti exornant. Carnibus varijs affluenter veſcuntur. Potum ex melle conficiunt, eius copiam præbente affatim patria. Vinum emptum bibunt mercatorum opera aduectum. Mirabilis apud eos hæc obſeruatur conſuetudo, quòd licet in victus munditia elegantes exiſtant, vna in re tamen iſta immundi videntur, & ſpurcitie pleni: nam vniuerſum corpus lauant vrina, dentéſque fricant, hanc optimam corporis curam exiſtimantes. Fuit olim tota Hiſpaniæ terra (vt nihil obmittatur, quod ad regionū cognitionem attinere cognoſcitur) diuiſa in vlteriorem & citeriorem Hiſpanias. Citerior eadem, quæ Tarraconenſis ad Pyrenea vſque iuga protenditur. Vlterior in duas per longitudinem prouincias diuiditur, in Bethicam & Luſitaniam. Superioribus annis Hiſpania in regna quinque diuiſa eſt: in Caſtellæ Regnum, Araganum, Portugallienſe, Nauarræ, & Granatæ.

Nota morē admirādū.

Victus.

Lotio Hiſpani corpus curāt.

Hiſpania bifariā diuiſa.

Regna Hiſpaniæ quinque.

De Luſitania & vetuſtis Luſitanorum moribus. CAP. XXIIII.

Luſitan-

Luſitania. Portugallia

LVſitania vlterioris Hiſpaniæ pars, quæ hodie Portugallia appellatur, Bethicam à meridie, Tarraconenſem ab ortu, ab occaſu & ſeptentrione Oceanum habens: dicta, vt Plinius ſcribit, à Luſo Liberi patris ac Lyſa cum eo bacchante. Sunt Luſitani Hiſpanorum fortiſſimi, ſcrutatores inſidioſi, veloces, agiles, atque verſatiles. Scutis duũm pedum latitudine vtuntur curuis ad anteriora proſpectantibus, quibus neque fibula, neq; anſa nulla eſt: his in bello ea agilitate vtuntur, vt & ictus & ſagittas euitent. Gladiolus aut pugio lateri adhæret. Plurimi lineos thoraces habent, perpauci loricis vtuntur, aut criſtatis caſſidibus, nonnulli neruatis galeis. Iaculum longè iaciũt, & ſumma arte: in acie diutius perſeuerant, mobili corpore leuíque, vt facilè & fugiant hoſtem, & inſequantur. Peditibus ocreæ adſunt: Vnuſquiſq; plura fert iacula. Quidã vtuntur & haſtilibus, cuſpides ſunt æreæ. Aliquos Durio amni vicinos Spartano ritu degere tradunt. Duobus vtuntur vnguentis, ad calefaciẽdumq; ignitis vtuntur lapidibus, & frigida lauantur. Vnicus illis eſt cibus, mundus quidem, & ſimplex. Sacrificijs dediti exta proſpiciunt, nihilque concidunt, inſpectant & lateris fibras, & contrectantes ventura coniectant. Ex inteſtinis quoque hominum maximè captiuorum diuinationes captant, ſagis velantes. Inde vbi plaga infigitur ab inteſtinis ſub aruſpice primũ

Bellica Luſitanorũ virtus.

Spartano ritu Luſitani viuunt.

Vaticinandi varij ritus.

ad hom

ad hominis caſum vaticinantur, abciſſas ca ptiuorum dextras dijs offerunt. Omnes montium habitatores victu ſimplici vtuntur, aquarum potores, humi cubitores. Longas, vt fœminæ, inferiùs diffundunt comas: mitratis frontibus pugnas ineunt. Hirco maximè veſcuntur, quem & Marti immolant, ſicut & captiuos & equos. Faciunt etiam Hecatombas, id eſt, centenario numero ſacrificia quolibet ex genere, ritu Græcanico: &, vt inquit Pindarus, omnia centena immolant. Gymnica etiam conficiunt certamina. Armis exercent ludos, & equis, & cæſtibus, & curſibus, & tumultuaria pugna, & inſtructo per cohortes prælio. Montani homines duabus anni partibus querna veſcuntur glande, quam, cùm ſiccauerint, frangunt, molunt, panes conficiunt, & ad tempus reponunt. Hordeaceo vtuntur vino, nam vitis inopia ſumma laborant: idq́; ita confectum eueſtigio abſumunt. Conuiuia inter conſanguineos celebrantes, pro oleo butyrum vſurpant, ſedentes cœnitant, ædificatos in pariete hemicyclos habentes. Primus ſedendi locus cœnantibus in orbem ætati præſtatur & honori. Inter potandum ducto ad tibiam vel tubam choro ſaltant, inflexis exultantes pollicibus. In Baſteranis mulieres inuicem manibus promiſcuè innectuntur. Omnes ferè pullis amicti veſtibus, & ſagis, in quibus inuoluti per ſtramẽta cubant. Terrea illis, vt Gallis,

Vaticinandi varij ritus.

Omnia centena immolãt Luſitani.

Glande veſcũtur montani Luſitaniæ.

Interpotandũ choreas ducũt Luſitani.

in vſu ſunt vaſa. Mulieres in roſeis degunt ornamentis. Nummorum loco graui admodum ſarcinarum permutatione vtuntur : vel extenſi argenti laminæ fruſtum abſciſſum exhibent. Deſtinatos neci lapidibus obruunt. Parricidas extra montium confinia, vel vltra flumina eiectos, ſaxis opprimunt. Coniugia de more Græcorum contrahunt. Aegrotos vetuſto ritu Aegyptiorum in plateis deponunt, vt qui eo morbi genere tentati ſunt, commonefacere eos valeant. Hic eſt montanis viuendi ritus, quem commemoraui, eis, inquam, qui Boreale Hiſpaniæ latus terminant. Memoriæ proditum eſt, Cantabros, qui extrema Luſitaniæ ſeruant, quum in hoſtium poteſtatem perueniunt, & deinde cruci affixi, lætitiæ pæana canere. Viros vxoribus dotes tradere, & filias hæredes deſignari, à quibus fratres earũ vxoribus exhibentur, tantaq; feritate eſſe, vt matres filios, ne in hoſtium manus perueniant, trucidare, & illud etiam filios parentibus facere. Cuidam deo ſacra faciunt, cuius nomẽ non extat. Rotunda luna tempore nocturno ante fores per omnes domos pernoctant choreas agitantes. Virorum & mulierum communis eſt vtilitas. Rem ipſæ ruſticam exercent, puerperæq; viris miniſterium exhibent. Hiſpanum & illud eſt, vt de more toxicũ apponatur, ex olere apio conſimili conficiunt, nullum afferens dolorem, vt ſi quid offeratur inuiti, in promptu illud habeant.

Parricidarũ pœnæ.

Curandi ægrotos mos Aegyptiacus.

Cantabrorũ mores.

Cantabrorũ ferocitas

Religio.

Toxicum ſemper in promptu.

habeant. Eorundem & illud eſt, vt ſeſe pro ijs, quibus concilientur, immolent, & pro eis morti ſe deuoueant.

De Anglia, Scotia, Hybernia, aliiſq; multis inſulis, & inſulanorum moribus.

CAP. XXV.

Anglia, quæ & Britannia ab eruditis dicitur, inſignis in Oceano inſula triangulari forma Siciliæ ſimilis. Hæc vndique à circunfuſo mari complexa eſt, nuſquam iuncta continenti, ſed ab omni orbe noſtro diuiſa, quæ & quondam ab albis rupibus, qui ad eam nauigantibus primò apparent, Albion dicebatur. Troës eam quandoque incoluerunt, qui Troia à Græcis vaſtata Palladis oraculo digreſſi claſſe in hanc inſulam venerunt, atq; Gigantes tunc eam incolentes multis prælijs victos expulerunt. Hos verùm & ipſos poſt multos annos Saxones illuſtris Germaniæ populus Anglæ reginæ auſpicio expulerunt, & agros, opéſque Inſulanorum inter ſe partientes, vt linguæ pariter & gentis memoria in deuicta inſula ſempiterna foret, ab Angla ductrice ſua terram illam Angliam dixerunt: quamuis plerique ſic appellatam putent, quaſi noſtri orbis angulum. Galliæ & Hiſpaniæ ſeptentrionem verſus opponitur. Ambitus quadrageſies octies & ſeptuaginta quinque millibus paſſuum conſtat: dies longiſſimus XVII. horarum deprehenditur, & æſtate lucidæ ſunt noctes. Sunt

Anglia quõdam Britãnia.

Albion.

Troes in Anglia.

Saxones in Anglia.

Anglia vnde appellata.

Ambitus Angliæ.

Noctes æſtatis lucidæ in Anglia.

Z 2 *Angli*

Venuſti ſunt Angli corpore.

Angli cæruleis oculis, facie adeò venuſta, & ſtatura procera, vt beatiſſimus Gregorius cùm fortè Anglorum pueros Romæ videret, Bene, inquit, bene Angli dicuntur, quia vultu nitent, vt angeli, oportet illis miniſtrari iter ſalutis æternæ. In bello ſunt intrepidi, optimique ſagittarij. Fœminæ candore & forma inſigni. Vulgus ignobile, ferum & inhoſpitale: mitior nobilitas, ac magis obuia ad omne humanitatis officium, aperto capite, alteróque genu flexo hoſpites ſalutant: oſculantur etiam ſi mulier ſit, atque in cauponam ducunt, potantq; vnà: quod facere minimè probro eſt, modò omnis laſciuia abſit. In bello non agri violantur, non vrbes, ſed ad internecionem alterius partis dimicatur. Omnia victorem ſequuntur. Prouinciarum omnium prima Chriſtianam pietatem complexa eſt: pecoris & lanificij abundans. Lupos non gignit, nec illatos nutrit. Idcircò vagum pecus, & ſine cuſtode ſecurum. Eſt Anglia etiam metallis diues: Aurum habet, argentum, plumbum, & cuprum. Inſunt & Margaritæ: & Gagates lapis, qui ardet in aqua, & oleo extinguitur. Vinum non gignit tellus, ſed pro eo Ceruiſia in vſu eſt. Sunt & exotica vina. Vici & villæ in Anglia plurimi ſunt, & vrbes numero multæ. Lundonia gentis caput, regiaq; ſedes, quæ nunc corrupta voce Londres, copia negotiatorum celebris. Et tales infra paucos annos Anglorum mores erant.

Hoſpitalitas Anglorum.

Lupos non gignit Anglia.

Diuitiæ Angliæ.

Vina exotica, id eſt, aliunde aduecta.

Lundonia vrbs regia.

Antiqui Anglorũ mores.

Cæſaris

Cæſaris verò tempore alios tuebantur. Nefas tunc erat leporem, gallinam, aut anſerem guſtare, alere tamen voluptatis gratia. Mediterranei plerique lacte & carnibus ſine frumenti vſu, victitabant, amiciebanturq; pellibus. Glaſto ora inficiebant, qui color eſt cæruleus, vt in pugna horridiores eſſent, capillo promiſſo, præter caput cæterum corpus raſitare. Mulieres vno tempore denis & amplius viris matrimonio locari, haberéque eas fratres cum fratribus communes, parentes cum liberis: ac ſi qui ex his nati eſſent, liberi habebantur. Strabo autor eſt, Anglos proceros homines ſupra Gallorum ſtaturam eſſe, capillo breuiore, in quo tamen cũ Cæſare diſſentit. Nemora vndique obſepta, vrbes illis fuiſſe, & in his tuguria, ſub quibus & domini, & armenta ſtabulabantur: pluuium ibi cælum eſſe magis quàm niuale: cùm diſſerenaret, latè nebulam obtinere terram, vt quatuor circiter horas meridianum ſolem non aſpiciant. Scotia ſuprema Angliæ pars eſt, ad ſeptentrionem tenui freto ſiue fluuio ab inſula dirempta: nec procul inde Hybernia, Hyrlandiam vulgus vocat. Indiſcreti inſulanorum habitus, indiſcreta ferè omnia, eadem lingua, iidem mores, ſubita ingenia, & in vltionem prona, ferociáque in bello inſignis, ſobrij, & inediæ patientiſsimi, eleganti forma, ſed cultu negligentiore. Scoti à pictura corporis nuncupati, vt quidam arbitrãtur. Vetus & vulgare

Glaſtum.

Connubia vno tẽpore multa.

Manſiones.

Cælum in Anglia.

Scotia.

Hybernia. Hyrlandia.

Scoti vnde nuncupati.

fuit pectus, brachia, manus, encausto figurare, quod in paucis hodie ſeruatur, atque iiſdem ſylueſtribus. Veteres ſcriptores, Britannorum fuiſſe aiunt, quum in pugnam ituri eſſent, corpora ſibi tingere, ad terrorem, vt credere par eſt. Inuidi natura, ac cæterorum mortalium contemptores. Oſtentant plus nimio nobilitatem ſuam, vt in ſumma etiam egeſtate ſuum genus referant ad regiam ſtirpem. Gaudent mendacio, nec pacem colunt: vt cæteri Angli.

Quare corpora tinxerunt Britanni.

Scribit Pius pontifex *dies ibi brumales, trium fermè horarum eſſe. Cæterum & illud mirabile in ea gente obſeruaſſe, Mendicantes circa diuorum templa lapides in eleemoſynam, à prætereuntibus congerere, quibus ad vſum ignis vterentur. Caret lignis ea regio: lapis, qui datur, ſulphurea eſt materia, aut certè pinguis. Refert quoque* Aeneas *inueſtigatam à ſe ibi arborem eſſe, ſed non repertam, cuius caduca folia in ſubiectum amnem prolapſa in volucres verti dicerentur. Adijcit audiuiſſe poſteà à locorum peritis id miraculi in* Orcadum *vna ſpectari.* Hybernia *Inſula inter ſeptentrionem & occidentem ſolem dimidio minor quàm* Britannia*, cui propinqua eſt, ab hyberno tempore, vt quidam putant, appellata, adeò pabuloſa eſt, vt ibi pecuaria (niſi æſtate à paſtibus arceantur) in periculum agat ſatietas.*

Dies Brumales triũ horarum in Scotia.

Inſulę quędam mirabilia.

De Hybernia, & gẽtis moribus.

Inſulæ vbertas.

Nullum noxium animal gignit, non araneum, non ranam, nec alit aliunde inuectam: omnia

Nullũ noxium animal in Hybernia.

noxia

noxia animalia alio aſportata ſolo pulueris iniectu necat. Apes in ea non reperiuntur, mira cæli temperies, fertilitas inſignis. Gens tamen inhoſpita, inculta, crudelis. Sanguine interemptorum hauſto prius victores vultus deturpant. Fas atque nefas eodem animo ducunt. Puerpera ſi quando marem edidit, primos cibos gladio imponit mariti, inq; os paruuli ſummo mucrone auſpicio alimentorum leniter infert, & gentilibus votis optat, non aliter, quàm ſi in bello & inter arma mortem obeat. Qui cultui ſtudent, dentibus marinarum beluarum inſignium enſium capulos exornant, candicant enim ad eburneam claritatem. Viris præcipua gloria in armis eſt. Montium incolæ carne, lacte, & pomis victitant, magis venationi & ludis, quàm agreſtibus operibus dediti. Mare, quod inter Hyberniam & Angliam interluit, vndoſum, & inquietum toto anno: non niſi æſtiuis pauculis diebus eſt nauigabile. Nauigant autem vimineis alueis, quos circundant ambitione tergorum bubalorum. Quantocunque tempore curſus tenebit, nauigantes eſcis abſtinent: freti latitudinem in centum viginti milia paſſuum diffundi, qui fidem ad verum ratiocinati ſunt, æſtimarunt. Qui Sylluram inſulam tenent homines, etiam nunc vetuſtum morem cuſtodiunt. Nundinas ac nummum refutant, dant res, & accipiunt: mutationibus neceſſaria potius, quàm pretijs

Hybernorũ barbari mores.

Hybernis præcipua in armis gloria.

Syllura inſula.

parant. Deos percolunt, ſcientiam futurorum pariter viri & fœminæ oſtentant. Ebudum inſularum, quarum quinque ſunt, incolæ fruges neſciunt, piſcibus tantùm & lacte viuunt. Rex vnus eſt vniuerſis: nam quotquot ſunt, omnes anguſta interluuie diuiduntur. Rex nihil ſuum habet, omnia vniuerſorum: ad æquitatem certis legibus ſtringitur. Ac, ne auaritia à vero diuertatur, diſcit paupertate iuſtitiam, vtpotè cui nihil ſit rei familiaris: è publico alitur. Nullà ei datur fœmina propria, ſed per viciſſitudines in quamcunque commotus ſit vſuariam ſumit: vnde ei nec votū, nec ſpes conceditur liberorum. Thyle inſularū vltima, quæ circum Britanniam iacens eſt, in qua æſtiuo ſolſtitio, ſole in Cancri ſydus faciēte tranſitum, nox ferè nulla, Brumali ſolſtitio perinde nullus dies. Pomorum copia eſt. Qui illic habitant, principio Veris inter pecudes pabulis viuunt, deinde lacte, in hyeme conſpergunt arborum fructus. Vtuntur fœminis vulgò, certum matrimonium nullis. Aliæ queque exiſtunt inſulæ in Mediterraneo occidentem verſus, quæ à Græcis Gymneſiæ ab incolarum nuditate, qui æſtatis tempore abſque veſtibus incedunt: ab accolis verò ac Romanis Baleares, à fundæ iactu, quòd rectiùs, quàm reliqui, lapides iaciant, appellati: Harum media reliquis maior eſt, demptis ſeptem, Sicilia, Sardinia, Creta, Eubœa, Cypro, Cyrno, Leſbo. Abeſt ab Iberia, quæ

Ebudes inſulæ.

Omnia vniuerſorū apud Ebudes.

Thyle inſularum vltima.

Nox nulla Dies nul⁹.

Cōmunia matrimonia.

Gymneſiæ inſulæ.

Baleares inſulæ.

Iberia Hiſpania.

Hiſpan

Hiſpania eſt, diei vnius nauigatione. Minor ad Orientem ſpectat, nutriens plurima omnis generis armenta, ſed mulos præcipuè, qui & magni ſunt, & ſonora voce. Vtraq; inſula fertilis, ac fructifera eſt, referta eſt habitatoribus, vt qui triginta hominum millia excedant. Ad vini potum, quod rarò apud eos eſt, ſunt promptiores. Oleo omnino carent: ideò ex Lentiſco & Procidipe mixtis vngunt corpora. Mulieres adeò præ cæteris appetunt, vt mulierem à prædonibus captam tribus aut quatuor redimant viris. Habitant in ſaxis concauis, iuxtaq; præcipites petras. Effoßis cuniculis ad corporum tegumenta vtuntur, & vitæ ſecuritatem. Aureo nummo aut argenteo non vtuntur, quæ afferri ad inſulam prohibent: exiſtimant enim eo pacto, cùm auro atque argento careant, ſeſe facilè omnes vitæ inſidias euaſuros. Hanc ob rem cùm olim cum Carthaginienſibus militaſſent, ex ſtipendio impenſo mulieres ac vinum emptum ſecum tulere. Mirandum verò quod in nuptijs de more ſeruant: in epulis enim, quæ cum domeſticis, amicisq; in nuptijs fiunt, primus, ſecundusq;, & deinceps ſecundum ætatem reliqui nuptam cognoſcunt: vltimus ſponſo locus ad vxorem datur. Priuatim quid etiam, & à cæterorum moribus alienum, in defunctorum ſepulcris obſeruant. Lignis enim membra corporis inciſa in vas conijciunt, ſupráque ſaxa accumulant. Arma eis ſunt

Durus habitandi ritus.

Pecuniæ nullus vſus.

Nuptã conuiuæ per ordinẽ cognoſcunt.

Sepulcra.

Arma inſulanorum.

Fundarum vſus. ſunt funda tres, vna caput cingunt, altera ventrem, tertia in manibus geſtatur. In prælio lapides multò maiores, quàm reliqui, ita robuſtè iactant, vt ab aliquo tormento lapis miſſus videatur. In vrbium expugnatione lapidum iactu eos quidem, qui ſupra ex propugnaculis mœnia tuentur, vulnerãt. In pugna verò ſcuta, galeas, omneq́; armorum genus confringunt. Ita autem rectè lapides propellunt, vt rarò effugiat ictum appetitus locus: quod eis continuus à pueritia vſus præbet, à matribus ad id certamen coactis. Imponunt enim ſupra erectum lignum panem, ſignum quod iactu petant. neque antè cibum capiant, quàm panem lapide eiectum pro cibo ſumunt permiſſu matris. Nunc de inſula in Oceano verſus Meridiem reperta, & quæ in ea præter fidem narrantur, deq́; inuentionis cauſa paucis ſunt explicanda. Iambobus à pueritia eruditus poſt patris, qui mercator fuit, obitum, & ipſe mercaturæ operam dedit, per Arabiam tranſiens ad aromata emenda, cum ſocijs itineris à latronibus captus primò cum vno ex conſeruis paſtor deputatus eſt, deinde vnà cum eo à quibuſdam Aethiopibus comprehenſus, vltraq́; maritimã Aethiopiam ductus. Hi cùm eſſent externi, in expiationem eius regionis capti ſunt. Mos erat his, qui in ea loca incolebant, Aethiopibus à priſcis temporibus ex deorum reſponſo traditus, perq́; progenies viginti, annos verò ſexcentos

Iactus peritia.

De inſula à Iambolo reperta.

Iamboli fortuna.

(progen

(*progenies enim triginta perficitur, annis*) *ob-ſeruatus duobus hominibus expiationem fa-cere. Habebant præparatum nauigiolum ad ferendas maris tempeſtates aptum, & quod duo viri facilè regere poſſent. In id ſex menſium victu, quod ſatis eſſet ambobus, impoſito, viros inducentes mandabant, vt ſecundum oraculi reſponſa nauiculam verſus Meridiem dirigerent, venturos eos ad inſulam eſſe feli-cem, & humanos homines, qui beatè viue-rent. Eodem modo & eorum patriam, ſi ipſi in inſulam ſalui perueniſſent, ſexcentis an-nis in pace felicitatéque futuram. Sin verò lon-gitudine maris territi curſum retro verterent, tanquam impios ac ſceleſtos omni eorum gen-ti magnarum calamitatum cauſam præbitu-ros. Aethiopes verò aiunt dies agere iuxta mare feſtos, ſacráque facere, optantes, quo ſolita fiat expiatio, proſperum nauigantium curſum. Hi poſt quatuor menſium nauiga-tionem multis acti tempeſtatibus ad inſu-lam deferuntur figura rotundam ſtadiorum ambitu quinque millium. Inſulæ appropin-quantibus, accolæ quidam obuij ſcapham de-ducunt, alij accurrentes mirantur alienigena-rum aduentum, eos humaniter, benignéque ſuſcipiunt, quæ apud ſe erant illis communican-tes. Sunt eius inſulæ homines corpore ac mori-bus haud noſtris ſimiles, eadem tamen corporis forma, ſed quæ magnitudine quatuor cubitos*

Aethiopũ maritimorum expiatio.

Inſulæ deſcriptio.

Hominum mirabilium deſcriptio.

exced

excedat, horum oſſa veluti nerui, quò velis flectuntur, reflectunturq;. Corpore ſunt pluſquàm nos, agili ac robuſto. Nam ſi quid manibus ceperint, nemo eripere ex digitis poteſt: pilis corporis adeò perpolita, vt ne parua quidem lanugo appareat. Pulcri ſunt, decori, & corpore compoſito. Aurium foramina multò noſtris patentiora, quemadmodum & lingua à nobis differunt. Habet enim eorum lingua priuatim quid, tum à natura, tum ab ingenio datum: diuiſam enim linguam natura dedit, qua ſcinditur in inferiori parte, vt ab radice duplex eſſe videatur. Ita varia vtuntur loquela, vt non ſolùm voce hominum loquantur, ſed auium diuerſarum imitantur cantus. Et quod mirabilius videtur, vnà cum duobus hominibus perfectè ſimul reſpondendo, tum diſputando loquuntur: vna enim linguæ parte vni loquũtur, reliqua alteri. Purum ibi eſſe integro anno aërem conſtat, quemadmodum poëta ſcribit, Pyrum ſupra pyrum, malum ſupra malum, vuam ſupra vitem ſeneſcere: eſſe inſuper tradunt continuò diem parem nocti. Circa Meridiem nullam fieri rei alicuius vmbram, cùm ſupra verticem ſol exiſtat. Viuunt autem ſecundum cognationes ac cœtus, qui tamen quadringentos non excedant. Habitant in pratis, ferente abſque cultura ſponte ſua vberes fructus terra. Nam inſulæ virtus, aëriſque temperies terrã ſua ſponte frugiferam, vltra quàm

Lingua duplex à natura hominibus.

Inſulæ vbertas.

Terra abſque cultura frugifera.

ſatis

ſatis eſt, reddit. Naſcuntur apud eos arundines plurimæ ferentes vberem fructum albo eruo perſimilem: hos collectos ſpargunt aqua calida, quoad auctus ouis columbæ magnitudinem æquat, ex his poſtmodum contritis panem conficiunt dulcedine præſtantem. Sunt etiam in ea aquarum fontes permagni, ex quibus partim aquæ calidæ ad vſum balneorum, ad curandóſque morbos manant: Partim ſumma dulcedine frigidæ, quæ ad valetudinem conferunt. Eſt quoque omnium doctrinarum, maximéque aſtrologiæ, apud eos cura. Vtuntur literis, quas habent viginti & octo ſecundum virtutem ſignificandi, characteres verò ſeptem, quarum quælibet quatuor interpretatur modis. Longiſsimæ ſunt ætatis, vt qui annis centum quinquaginta vitam agant, & abſque aliquo (vt plurimum) morbo. Si quis febricitat, aut corpore æger fuerit, mori ſtatuta lege compellunt. Non ſcribunt per latus, vt nos, ſed à ſuperiori parte recta linea ad inferiorem. Mos eſt eis ad certam vſque ætatem viuere, qua perfecta, variam ſibi mortem ſponte conſtituunt. Gemina eſt apud eos herba, ſupra quam ſi quis iacet, in ſuauem deductus ſomnum moritur. Mulieres minimè nubunt, ſed omnibus ſunt communes. Simili modo & filij educantur, communíque amore ſunt omnibus. Abducunt ſæpius à nutrientibus infantes, ne matres filium reco-

Fontes ſalubres.

Doctrinarum cura.

Literæ.

Aeger mori vt lege compellitur.

Viuẽdi certa meta.

Herbæ mortem inducentes.

Matrimonia communia.

gnoſcant. Quo ſit, vt cùm nulla ſit apud eos ambitio, aut præcipua affectio, concordes abſque ſeditione viuant. Eſſe inſuper ea in in-

Animalia admirabilia.

ſula animalia magnitudine quidem parua, ſed natura & ſanguinis virtute admirabilia, corpore ſunt rotundo, ac teſtudinibus ſimili, duabus lineis inuicem per medium tranſuerſis, in quarum cuiuſlibet extremo ſit auris & oculus, vt quatuor oculis videant, totidemq; audiant auribus. Vnicis ventre atq; inteſtinis, in quæ comeſta confluunt. Pedes circùm habent plures, quibus in vtranque partem ambu-

Sanguis medicinæ vtiliſsimus.

lant. Huius beluæ ſanguis mirabili aſſeritur virtute. Omne enim corpus conciſum dum ſpirat, hoc tinctum ſanguine cohæret. Quiſque cætus nutrit magnas diuerſæ naturæ aues, quibus experiuntur quales filij ſunt futuri. Impoſitis enim ſupra aues infantibus, ſi volantes per aëra immoti non expaueſcant, educant. Si verò timore, ignauiáque deficiunt, proijciuntur, vt neque diutiùs victuri, & animi exer-

Senior cuiuslibet cœtus rex.

citio inutiles. Cuiuſlibet cætus ſenior alijs tanquam rex, cui parent omnes, imperat: Annis centum quinquaginta actis ſeipſum vita ex lege priuat: poſt eum ſenior accipit principatum. Mare, quo inſula circundatur, fluctuoſum, & quod motus ingentes facit, dulcis eſt aquæ guſtus. Arctus, & pleraque ſtellæ, quæ nobis apparent, minimè ab illis conſpiciuntur.

Aliæ inſulæ ſeptem.

Sunt & aliæ ſeptem inſulæ pari magnitudine,

parib

paribusq́; ferè interuallis diſtantes, quæ eiuſdem gentis, legisq́; exiſtunt. Omnes eas incolentes, quamuis terra ſua ſponte abundè victum ferat, his tamen modeſtè vtuntur. Simplices enim cibos appetunt, nutrimentum quod ſatis eſt quærentes. Carnibus tum aſſis tum elixis veſcuntur. Coquorum artem, varijsq́; ſaporibus condita, vt inutilia reijciunt. Deos, & eũ, qui omnia continet, ſolemq́;, & reliqua cæleſtia colunt. Piſces, auesq́; varij generis capiunt. Naſcuntur ibi ſua ſponte arbores fructiferæ, oleæ, & vites, ex quibus olei & vini copiam educunt. Serpentes magnos, ſed innocuos inſula producit, quorum carnes miræ dulcedinis edunt. Veſtes parant ex lanugine molli ac ſplendida ex medio arundinum ſumpta, qua maritimis tincta oſtreis veſtimenta purpurea conficiuntur. Varia exiſtunt animantia, vt quia propter opinionem haud facilè credita. Certum viuendi ordinem ſeruãt, vnico cibo dietim contenti. Nam certo die piſces, alio aues, quandoq; terreſtria animalia edunt, oleo aliquando, ſimpliciq́; menſa vtuntur. Diuerſis ſunt exercitijs dediti, quidam inuicem miniſtrant, alij piſcantur, alij exercent artes, nonnulli circa alias res vſui commodas occupantur. Quidam acceptis ſenibus partitis inuicem operis ſeruitio vacant. In ſacris ac diebus feſtis hymnos in deorum, & maximè Solis, laudes canunt, cui ſe & inſulas dicarunt. Mortuos in litore ſepeliunt, cadauer

Victus inſulanorum.

Religio.

Serpentes innocui & eſui apti.

Exercitia & ſtudia.

Sepulcra.

cũm

cùm mare fluit arena obruentes, vt aquæ fluxu, inundationeq; exaggeretur locus. Calamos, ex quibus fructum decerpunt, augeri aiunt, minuiq; ad Lunæ modum. Fontium aqua dulcis ac ſana caliditatem ſeruat, niſi frigida aqua aut vinum immiſceatur. Iambolus, & qui cum eo acceſſerat, cùm ſeptem annis in inſula manſiſſet, tandem inuiti eiecti ſunt, tanquam mali, maliſq; moribus aſſueti. Igitur præparata rurſus ſcapha, cibiſque impoſitis abſcedere coacti menſibus quatuor ad regem Indiæ peruenere, à quo poſteà ſaluo conductu per Perſidem in Græciam dimiſſi ſunt.

Aquæ mirabilis natura.

De Taprobana inſula, & gentis eius moribus.
CAPVT XXVI.

T*Aprobanam inſulam antequam temeritas humana exquiſito penitus mari fidem panderet, diu orbem alterum putauerunt, & quidem eum, quem habitare Antipodes crederentur. Verùm Alexandri Magni virtus ignorantiam publici erroris non tulit vlterius permanere, ſed in hæc vſq; ſecreta propagauit nominis ſui gloriam. Miſſus igitur Oneſicritus præfectus claſſis Macedoniæ, terram iſtam quanta eſſet, quid gigneret, quo modo haberetur, exploratam notitiæ noſtræ dedit. Patet in longitudine ſtadiorum ſeptẽ millia, in latitudine quinque millia, ſcinditur amne interfluo. Nam pars eius beſtijs & Elephantis repleta eſt, maioribus multò, quàm quos India: partem*

Alexandri magni virtus.

Inſula ab Oneſicrito reperta.

homin-

homines tenent. Margaritis ſcatet, & gemmis omnibus: ſita eſt inter Ortum & Occaſum, ab eo mari incipit, quod fretum Indiæ eſt. A Praſia Indorum gente dierum viginti quinque primò in eam fuit curſus: ſed cùm papyraceis & Nili nauibus illò pergeretur, mox curſu nauiũ noſtrarum ſeptem dierum iter factum eſt. Mare vadoſum interiacet altitudinis non amplius ſenûm paſſuum. Certis autem canalibus adeò altum, adeóque depreſſum, vt nullæ vnquam anchoræ ad profundi illius ima potuerint peruenire. Nulla in nauigando ſyderum obſeruatio, vtpotè vbi ſeptentriones nequaquã aſpiciuntur: vergiliæ nunquam apparent: Lunam ab octaua in ſextamdecimam tantùm ſupra terram vident. Lucet ibi Canopos ſydus clarum & ampliſsimum: Solem orientem à dextra habent, occidentem à ſiniſtra habent. Sub Claudij adhuc principatu æs ſignatum ignorabant. Pecunia maximè ſtupuiſſe traduntur, quòd ſignata diſparibus foret vultibus, parem tamen haberet modum ponderis. Excedunt homines corporum magnitudine alios omnes. Crines fuſco imbuunt. Cæruleis oculis, atroci viſu, terrifico ſono vocis, quibus immatura mors eſt, in annos centum æuum trahunt. Alijs omnibus annoſa ætas, & penè vltra humanam extenta fragilitatem. Nulli aut per diem, aut ante diem ſomnus. Noctis partem quieti deſtinant, lucis ortum vigilia anteuertunt,

Taprobanæ ambitus.

Mare vadoſum.

Canopos ſidus.

Taprobanæ homines.

tunt. Aedificia modicè ab humo tollunt. Annona ſemper eodem tenore eſt, vites neſciunt, pomis abundant. Colunt Herculem. In regis electione non nobilitas præualet, ſed ſuffragium vniuerſorum: populus enim eligit ſpectatum moribus, & inueterata clementia, & iam annis grauem. Sed hoc in eo quæritur, cui liberi nulli ſint. Nam qui pater fuerit, etiam ſi vita ſpectatus eſt, non admittitur ad regendũ: & ſi fortè dum regnat pignus ſuſtulit, exuitur poteſtate. Idq; eò maximè cuſtoditur, ne regnum hæreditarium fiat: deinde etiam ſi rex maximam præferat æquitatem, nolunt ei totum licere. Quadraginta rectores accipit, ne in cauſis capitum ſolus iudicet, & ſic quoque ſi diſplicuerit iudicatum, ad populum prouocatur. A quo datis Iudicibus ſeptuaginta, fertur ſententia, cui neceſſariò adquieſcitur. Cultu rex diſsimili à cæteris veſtitur. Quod ſi etiam ipſe in aliquo peccato argutus ſit, ac conuictus, morte multatur. Non tamen vt cuiuſque attrectetur manu, ſed conſenſu publico rerum omnium interdicta ei facultate, etiam colloquij poteſtas, punito denegatur. Culturæ ſtudent vniuerſi, venatibus indulgent, nec plebeias agunt prædas, cùm tygrides & elephanti tantùm requirantur. Maria quoque piſcationibus inquietant, marináſque teſtudines capere gaudent, quarum tanta eſt magnitudo, vt ſuperficies earum domum faciat, & numeroſam famil

Rex ſuffragio creatur.

Rex liberis carere debet.

Iudiciorum pulchra inſtitutio.

Rex peccãs morte multatur.

Gentis ſtudia.

Teſtudinũ marinarum magnitudo.

ſamiliam non arctè receptat. Maior pars Inſulæ huius calore ambuſta eſt, & in vaſtas deficit ſolitudines. Latus eius mare alluit peruiridi colore, fruticoſum adeò, vt iubæ arborũ plerunque gubernaculis atterantur. Mirantur aurum, & ad gratiam poculorum omnium gemmarum adhibent apparatum. Secant marmora teſtudinea varietate. Margaritas legunt plurimas, maximasq́;. Et hæ ſunt gẽtes hæ nationes, quarum mores, ritus, & inſtituta ab hiſtoriographis ipſis paßim celebrata ſunt, & potißimùm quæ potuerunt aliqua ſui excellentia & dignitate ad cognitionem noſtram peruenire. Permultas adhuc eſſe fateor, quæ à me aut prætergreſſæ ſunt, aut parciùs attrectatæ: cùm de illis ſcribere non plura potui quàm inueni, vt qui apud eas non fui, nec cognoui, neque qui omnium conſcius eſſet (præter immortalem deum) dicere ſatis poſſe exiſtimaui. Ipſe enim ſolus eſt, qui nouit omnia, & ſolus qui poteſt. Ipſe eſt, qui prima ipſius orbis fundamenta in orbem coniecit, & immenſi maris aditum & ſemitam mortalibus patefecit, quiq́; vitæ huius commeditates omnes, diuitias, dignitates, honores præſtitit: quíve ſydera diſcernens vnicuiq;, quam voluit, ſortem tradidit: quibuſdam enim vt terram colerent, atque inde ſibi diuitias et opes compararẽt, aliјs autem vt pelago acti, aut piſcarentur ſibi victum, aut mercimonia commutarent. Aliјs vt ſcientiæ &

Concluſio libri.

Excuſatio autoris.

Deus ſolus omnia nouit & poteſt.

A Deo cuique ſors ſua conceſſa.

philoſophiæ ſtudijs ſe dederent, atque inde honores aucuparentur & laudes. Multis etiam vt cæteris honores iuberent & imperarent. Ideò non mirandum, ſi homines variam inter ſe, non ſolùm fortunam, ſed etiam naturam, mores, & viuendi ritus ſint conſecuti: quum videmus regiones & loca eã quoque varietatem adepta, poſtquam vna quidem lacteos homines pariat, alia ſubalbidos, alia fuſcos, alia prorſus aduſtos, aut ſimiles multis floribus, quales Aſſyria generat. Sic enim ſtatuit Deus, vt homines varij quoque ingenij, & multiformis animi ac induſtriæ, quemadmodum & cætera, naſcerentur, atque vt vnuſquiſq; ſua contentaretur ſorte.

Vnde morum diuerſitas.

AN

ANDREAS PA-LEOSPHYRA GVN-DELFINGIVS LE-CTORI S.

*

AMARONE licet Ithac⁹ Vlyſſes ſcelerum inuentor, ab Homero Polytropos, ab alijs technarũ architectus, et verſutiæ omnis conciliabulum appelletur: attamen ſapientiſſimus, peritiſſimus, atque patientiſſimus heroum omnium & prædicatur, & habetur, quòd peregrè profectus, externorum hominum mores multorum cognouit, & vrbes, ab aduerſante nimium ſibi fortuna per Scyllam atq; Charybdim actus, Syrtium, Cyclopis, Sirenum, & Circes moleſtias tulit. Quis ergo non videat, quis non intelligat quàm decorum, quamq; vtile ſit ad tanti principis veſtigia quàm remotiſſimè peregrinari, alienas terras inuiſere, vnde peculiaria gentium aliarum ſtudia, mores, exercitia, linguæ, leges, dogmata ſacra & profana omnia, eſus, veſtitus, ædificandi ratio, locorum ſitus, cultusq;, & deniq; rerum naturæ omnium ediſcantur? Quoniam verò propter impedimẽta pleraque ætate maximè noſtra omnibus hoc non conceditur, vt non minus illa hæc in patrio ſinu quieſcendo cognoſcerentur, elaborauit Boëmus hic meus,

Literarum humanarum ſcientiſsimus, ex innumeris claſsicis ſcriptoribus conſcriptum præſens opus. In quo tres terræ partes, partium regiones, & loca, locorum homines, hominum mores, & ritus memorabiliores explicantur omnes, tanta diligentia, tanta arte, quanta à nemine ante eum vnquam prius pertractati dignoſcuntur: ex racematione diligenti vindemiam, ex ſpicilegio meſſem fecit, ſuccoſum non minus, quàm iucundum, nec iucundum minus, quàm vtilem atq; perneceſſarium librum, adeò, vt niſi quæ in ipſo de homine prædicātur, ille qui humanitati ſtudet, cognouerit, magis inſtituto aberret ſuo, quàm materiarius, quem materiæ, in qua laborat, natura ſiue conditio fugerit. Quare humanarum rerum, humane Lector, eas hominum res intuere, lege: atque vbi quanta in eis vtilitas, quanta humanæ vitæ inſtitutio ſit, experieris, gratias Boëmo noſtro age immortales.

CAP

CAPITVM HVIVS OPERIS INDEX.

LIBRO I.

I. CAP. De Origine hominis opinio Theologorum vera 17
II De Origine hominis opinio Ethnicorum falſa 20
III De terræ ſitu & partitione 23
IIII De Aethiopia & gentis eius priſcis moribus 26
V De Aegypto & ritu gẽtis vetuſto 32
VI De Pœnis & cæteris Aphricæ populis 52

LIBRO II.

I De Aſia & celebrioribus eius gentibus 67
II De Panchaia & moribus Panchaiorum 72
III De Aſſyria, Aſſyriorumq; viuendi moribus 75
IIII De Iudæa & Iudæorum viuendi ritibus, legibus, ac inſtitutis 80
V De Media, Medorumq; moribus 92
VI De Parthia & Parthorum viuendi moribus ibidem
VII De Perſia & Perſarum moribus, ritibus & inſtitutis 95
VIII De India & Indorum prodigioſis ritibus, moribusq; viuendi 99

IX De Scythia, Scytharumq; feris moribus 113
X De Tartaria, gentiúq; Tartarorum moribus & potentia 123
XI De Turcia, Turcarumq; moribus, legibus & inſtitutis omnibus 141
XII De Chriſtianis, eorumq; origine & ritibus 156

LIBRO III.

I De Europeis memorabilioribus gentibus 183
De Europa ibidem
II De Græcia, & legibus à Solone Athenienſibus Græcorum longè principibus ſancitis 185
III De Laconia, & Laconum ſiue Lacedæmonum inſtitutis 191
IIII De Creta inſula, & Cretẽſium celebratis moribus 203
V De Thracia Thracũmque feris moribus 206
VI De Ruſia ſiue Ruthenia, et recẽtibus Ruſianorum moribus 212
VII De Lithuania, Lithuanorũmque vita 217
VIII De Liuonia, Pruſſia, et militibus Marianis 219
IX De Polonia, Polonorumq; recentibus moribus 225

De

X De Hungaria, Hungarorumq́; viuendi inſtitutis 227

XI De Boëmia & moribus Boëmorum 231

XII De Germania, & inſtitutis eorũ plurimis 235

XIII De Saxonia, Saxonumq́; & priſcis & recentibus moribus 254

XIIII De Weſtualia et iudicio Weſtualiæ à magno Carolo commiſſo 259

XV De Franconia, & Francorum multis ritibus 261

XVI De Sueuia, Sueuorumq́; moribus & priſcis & recentibus 273

XVII De Bauaria & Carinthia, & earum priſcis legibus & moribus quibus hodie viuunt 279

XVIII De Italia, Italorum moribus. Item de Romulo & eius ciuilibus inſtitutis 295

XIX De Liguria Ligurumq́; priſco viuẽdi more 323

XX De Tuſcia & gẽtis eius antiquis moribus 325

XXI De Galatia Europea, & Galatarum priſcis moribus 327

XXII De Gallia, Gallorumq́; veteribus & recentibus moribus 334

XXIII De Hiſpania, & moribus Hiſpano-

rum 347
XXIIII De Luſitania & vetuſtis Luſitanorum moribus 351
XXV De Anglia, Scotia, Hybernia, aliſq; multis inſulis & inſulanorum moribus 355
XXVI De Taprobana inſula, & gentis eius moribus 368

INDEX

INDEX ALPHABETICVS RERVM IN HOC OPERE CONTENTARVM.

*

Abſque ſceptro in publicum nemo prodit 76
Abſolutio peccatorum 178
Abſtemij ex lege ſunt Turcæ omnes 150
Acridophagi 60
Acerba lex 82
Adam ſingulis annis expiatur 257
Adoratio mutua in vijs 35
Adrimachidæ 52
Ad virtutem quid efficacius impellat 51
Adulterij pœna 44.68.84.153.188.143
Adulteri deprehenſi occiduntur 134
Aegypti fœcunditas 21
Aegyptus Delta 35
Aegyptij ab Aethiopibus ibidem
Aegrotantes interimuntur & comeduntur 106
Aerarium publicum conſtitutum 312
Aes nullum in vſu 221
Aetas in choros tres diuiſa 197
Aetatis mira reuerentia 353
Aethiopes omnium mortalium primi 27
Aethiopia duplex 36

Aethiop

Aethiopia quædã hodie India appellatur ibid.
Agathyrſi excultißimi Scytharum 121
Agilolfingi Bauarorum duces 284
Ager circa templum Dijs ſacer 74
Agraria lex 82
Agricolarum miſera conditio 233
Agrariæ leges 287
Agrorum in ſingulos diuiſio 192.301
Albion 355
Albus color lugubris fœminis, niger lugubris in viris 318
Alemania 236.273
Aleæ ſtudioſi Germani 245
Alternatim cantatur in templis 163
AmaZones bellicoſæ mulieres 65
Amaſis fluuius 259
Amictus ex papyro 108
Anglia 355
Animantium naturalis creatio 21
Animalium variorum portentoſus cultus 47
Animas in alia corpora migrare, de anima opiniones Eſſæorum 88
Annulorum vſus 75
Annus in menſes duodecim 307
Animalia multa vt ſacroſancta nutriuntur in templis 48
Anthropophagi 121.332
Antiochia prima eccleſiæ ſedes 157
Animalia mirabilia 364

Aqua

Aqua religioſiſſimè colitur 96
Aqua de melle & auena ſublimatur 224
Aquitania olim Aremorica 335
Appellationis abuſio 249
Apis bos 48
A pecore Troglodita filios denominant. 56
Appenninus mons 298
Aphrica ſitus, gentes, & qualitas 24
Apum & mellis mira copia 213
Arabia triplex 68
Arabum mores ibidem
Araldi Gallorum caduceatores 342
Aſtra quatuor Mercurij 79
Argypei natura calui 122
Ariopagita 187
Ariſtocratia adminiſtratio optimatum 339
Arræ traditionis virtus 290
Ars ex neceſſitate 68
Artes vt inutiles ſublatæ 193
Arſaces Parthorum reges 93
Aruſpices 307
Aſiæ denominatio 67
Aſiæ quatuor confinia & magnitudo ibidem
Aſia ab Europa diuiditur 24
Aſſyria 74
Aſylum 305
Atlantes anonymi 54
Athletæ 316
Athenæ, & illius ciuilia inſtituta 186

Auarit

Auaritia regnorum diſturbium 71
Aurum ære vilius 28
Auri & argenti nullus vſus 114
Auri & argenti vſus lege ſublatus 193
Aurum in Deorum *templis ſparſum* 328
Auſpicia & ſortes 156
Autores legum numina habita 190
Axionæ legum tabulæ 189
AZymorum feriæ 86

B

Bacchanalia 234
Baleares inſulæ 145
Baſſæ militiæ duces ibidem
Barba nobilitatis indicium 324
Barceæ fœminæ 54
Barbari vlulantes bellum petebant 198
Bardi poëtæ Galatarum 338
Baptiſmi ſacramentum 165
Bauaria,ſiue Baioaria 279
Belgica 335
Bellicoſi Tartari 131
Belligerandi ritus 56
Benedictio rerum irridetur à Boëmis 232
Bethica Hiſpaniæ 348
Blaſpemiæ pœna 81
Bocchorides legiſlator 44
Boëmia & confinia 231
Boues fœminæ non immolabantur 34
Boum & equorũ ſtercore ignes nutriuntur 124
Braccata Gallia 335

Braga

Braga Boëmorum regia 231
Bragmani 107
Britannia 355
Budini 121
Buda Hungarorum regia 229

C

Cacanni Bauarorum reges 279
Calcei roſtrati, obtuſi 342
Cadauera intra vrbes ſepeliri permiſſum 199
Cæſorum in bello ſepultura 190
Canguiſta primus Tartarorum rex 125
Calamus aromaticus 213
Chami immaturum exilium 19
Cainus primogenitus 18
Canones miſſæ 164
Canopos ſydus 360
Cantus tibiarum in bello 197
Cantantes belligerant Hiſpani 350
Cantabri 354
Chananea terra lacte & melle fluens 80
Capita hoſtiarum damnata abijciuntur 34
Capillorum cultus probro 215
Carniſpriuij dies 267
Caſtrenſis ignominioſa lex 44
Cataclyſmus 18
Cathaini & eorum mores 112
Celeres & officia eorum 253
Celtæ Galli 335
Cenſus ciuitatis 381

Cenſores Romani duo 314
Certamina fœminæ dirimunt 57
Ceruiſia totius ſeptentrionis potus 216
Ceruiſiam contemnunt ſoli Francones 264
Chaam rex Dei filius 128
Chaldæi 78
Charinthia 292
Chriſtiani idololatræ 149
Chriſtiani à Chriſto 157
Cimbri 334
Circuncidere virilia 34
Circi magnitudo 317
Ciuitas Quiritum 299
Cuitates Aegypti 33
Ciuitates Thraciæ 26
Ciuitates Hiſpaniæ 349
Citharæ in procinctu vſus 197
Clericorum in eccleſia dignitates 159
Clerici ob quid honorandi 246
Clientes 302
Claſſes Romanorum 309
Cœmiterium 182
Coitus Indorum in propatulo 107
Concharum cruda caro cibus 63
Concilium Areopagitarum 187
Cœlibes ludibrio habentur 194
Comata Gallia 335
Communis Libycarum gentium vita 55
Compotando certant Saxones 258

Comit

Comitiorum tria genera 313
Confirmationis ſacramentum 167
Confeßio peccatorum 173
Conſuetudo furibus acerba 294
Conſules Romani *duo* 312
Conſecrandi Imperatores Romanorum *ratio* 318
Cornuum in procinctu vſus 119
Corybantes 265
Cracouia Polonorum *regia* 226
Creta quæ etiam Candia 203
Crudelitas Tartarorum *inſignis* 129
Cupiditas ferociſsima peſtis 108
Curatores funerum 49
Curatores pupillorum 189
Culices leonibus infeſti 58
Curiæ & curiones Rom. 300
Cynnamomi 61
Cymbrica Cherſoneſus *hodie* Dacia 219
Cyneci 59
Cynocephali in India 111
Cyranæ fœminæ 54

D

Daci 227
Debæ diuites auri 70
Decalogus in monte Sina *datus* 81
Decem Dei præcepta 165
Decemuiri 314
Decimæ quomodo, & de quibus dandæ 282

Defunctorum Chriſtianorum exequiæ 182
Democratia 192
Deorum cultus ab Aethiopibus inſtitutus 27
Deorum ſimulacra in prælium geſtata 141
Dies Veneris Turcis, vt ſabbatum Iudæis, ſacra 150
Dies lapillo ſignare 206
Dies trium tantùm horarum in Scotia 358
Dies nulli & noctes nullæ 360
Dies qui Chriſtianis ſacri 174
Dignitatum ordo 300
Dignitas Senatus 303
Dignationes ſtrenuorum militum 330
Dij Scytharum 116
Diluuium quandiu durauit, & quare immiſſum 18
Dictator, & eius dignitas 312
Dicendi conſtans ratio 78
Ditiſsimi mortalium Arabes 68
Diuitiæ Indiæ admirandæ 100
Diuitiæ Germaniæ 237
Diuitiæ Angliæ 356
Diuitiæ Hiſpaniæ 347
Dominica dies Chriſtianis, vt Sabbatum Iudæis, ſacra 177
Domicilia Gallorum 340
Domuum publicarum priuilegia 286
Donationes eccleſiarum 157
Dragulæ & Dani 211
Drauus

Drauus amnis 292
Druides ſacerdotes Gallorum 338
Ducalis aulæ immunitas 283
Ducum cauſæ *ibidem*
Duodecim fidei articuli 164
Duodecim matrimonium dirimentia 173
Duodecim Franciæ pares 347
Durus habitandi mos 361

E

Ebrietas capitis pœna multatur. 224
Ebrietas non vitioſa 244
Ebudes inſulæ 360
Eccleſia Chriſtianorum 179
Enoplia ſiue pyrrhicha ſaltatio 316
Ephororum poteſtas 192
Epiſcopi conſecratio & eius dignitas 169
Epiſcoporum cauſæ 158
Epiſcopi quomodo primùm introducti 169
Equis omnia obeunt Parthi 94
Equi nulli in Arabia 69
Equi Hiſpanorum præſtantiſsimi 348
Equorum præſagia explorata 256
Errores à fide Armeniorum 139
Errores Boëmorum 232
Eſſæorum vita 90
Euchariſtiæ ſacramentum 171
Euentus belli monomachia tentatus 257
Europa & eius limites laudesq́; 183
Europa ab Aphrica diuiditur 24

Exercitia puerorum 97
Expiationes Iudæorum 84
Ex prouocatione certare 319.

F

Faba immundum legumen 34
Fabulas non amant Bracmani 109
Falſariorum pœna 44.
Famuli regum Scytharum omnes ingenui 117
Factioſi ſemper Galli 336
Faſti & nefaſti dies 307
Ferarum aſtuta venatio 60
Ferarum pelles gentis diuitiæ 217
Ferias non obſeruantes quomodo puniendi. 285.
Ferri & argenti vſus nullus 119
Fertilitas terræ quare cohibita 18
Fidei dandæ ritus 69.
Filius parentibus iniurius ſuſpenditur 82
Filiarum publica proſtitutio 99.
Fimbria Veneris pretium 53
Fœderum ineundi forma 92.116.
Franconia 261
Francia, quæ etiam Gallia 336.
Frictio corporis probatur 101
Frigoris mira curatio 224.
Frugaliſsimi mortalium Tartari 130
Fundæ ſtudium 362.
Funerandi multæ rationes 48
Funebris Chriſtianorum luctus 182.

Furti

Furti admiranda lex 45
Furto nihil ſceleratius creditum 114
Furti pœna 153
Furari pro honeſto habitum 196
Furtorum compoſitio 286
Furtiua emptio 287
Futura ex aſtris vaticinati Chaldæi 79

G

Ganges, Indus, Hipanis 100
Galatia Europea 327
Galatia Aſiana 335
Gallia 334
Galli tripudiantes belligerant 198
Garamantes 53
Garrei opulenti 71
Geloni 121
Gentium diuerſitas 22
Gentes quæ Turciam inhabitant 141
Georgiani 139
Germani annuatim inſaniunt 267
Germani olim vno nomine Sueui, ſicut hodie Franci 276
Gepidæ 227
Gethæ 207
Glande veſcebantur Luſitani 351
Glaſto tingebantur belligerantes Angli 357
Glycerhyſa liquiritia 262
Gnidanes 53

Gotthi ex Scandinauia 220
Græci ob fabulas deriſi 51
Græcorum adminiſtratio 158
Græcia 183
Gregatim initiabantur ſacris Aegyptij 33
Grubenhaimeri hæretici 214
Gymnoſophiſtæ Indorum philoſophi 107
Gymnaſium Pariſianum 342
Gymneſiæ inſulæ 360

H

Hæreditatis variæ leges 289
Hebræi, ſiue Iſraëlitæ 80
Hebræorum ciuitas 158
Heræ vxores dictæ 194
Herbæ mortem ferentes 365
Hæreſis Boëmorum inuicta 235
Hercules in Germania 240
Herculea ſacra 307
Hiſpania 347
Hiſtriones 317
Homicidij pœna 43
Homines à brutis parum diuerſi 19
Homines ab omni paßione animi ſemoti 64
Homines ſermone carentes ibidem
Homines odore ſolo viuentes 211
Homines auritißimi ibidem
Homines ceruicibus carentes, oculos habentes in humeris 112
Homines natura imberbes ibidem

Homines opinione ſacri 123
Hominum mirabilium deſcriptio 363
Hominum ingenia ſecundum terram in qua habitant 184
Holocauſtum 85
Homicidio Scythæ gaudent 115
Honeſtiſsimi veſtitus Turcæ 148
Honor defunctis regibus exhibitus 292
Horæ Chriſtianis ſeptem canonicæ 162
Hoſpites potu excipiuntur 258
Hoſtium ſpolia domorum foribus affiguntur 330
Hoſtium capita poſtibus affiguntur 121. 341
Humana coria pro amiculis 115
Hungaria 217
Hybernia & Hyrlandia 357
Hyperueretheus menſis 86
I
Iactandi magna peritia 362
Iamboli inſula ibidem
Iberia Hiſpaniæ 360
Ibiden, vel Elurum interficiens, interficitur 48
Ichthyophagi 62
Ida mons excelſiſsimus 203
Ieiunia Turcarum 151
Ieiunia Armeniorum 139
Ieiunia Chriſtianorum 176

Ignem religioſiſsimè colunt Tartari 134
Ignis ſacroſanctus & perpetuus 212
Ilophagi 59
Illiterati iudices 249
Immunitas eccleſiarum 281
Inaures mulieres geſtant 215
In Aegypto nunquam pluere 33
Indorum ordines ſeptem 103
India & gentis mores 99
Infantes non nutriunt Saxones pulte 259
Infantes inualidi præcipitio necantur 195
Infantes communicant Boëmi 234
Infantes communicant Armeni 140
Infernus à Turcis creditus 156
Ingenuorum Romanorum ordo 299
In hominis arbitrio quæ poſita 89
In propatulo coëuntes 52
Inter pocula conſultant Perſæ 98
Inuenta Tyrrhenorum 326
Iobeleus 84
Iren puerorum præceptor 196
Iſſedones parentes defunctos comedunt 123
Iſis apud Sueuos culta 276
Iudicio defunctorum vita diſcutitur 50
Iudicia Aegyptiorum 41
Iudicum electio ibidem
Iudiciorum Germanorum ratio 248
Iudicium occultum Weſtualiæ 260
Iudex qualis eſſe debeat 284

Iudæorum ritus cæterorum contrarÿ 88
Iurare per regis ſolium 118
Iurandi forma Bauarorum 290
Ius in vxores & liberos 339
Ius municipale 320
Iuſtitia Sarracenorum 153
Ius honorarium 315

L

Lanearum veſtium contemptus 35
Latium & Auſonia 296
Laus Aegyptiorum 36
Lacedæmonia, ſiue Laconia 191
Lac iumentinum 130
Laus Europæ 183
Laudes Sueuiæ 273
Laus Italiæ 298
Laus Galliæ 343
Laus Hiſpaniæ 349
Lauandi mirabilis ritus 118
Legandæ pecuniæ poteſtas 188
Leges nullæ Aethiopibus 31
Leges multæ Aegyptiorum 42
Leges quæ optimæ cenſendæ 52
Leges à Moſe Iudæis datæ 80
Leges à Mahomethe Sarracenis latæ 143
Leges à Dracone ſancitæ 186
Leges à Solone datæ 187
Leges à Lycurgo perlatæ 192
Leges quædam Saxonum 255

Leges in Neptuni placationem mulieribus graues 190
Leges multæ Bauarorum 280 & ſeq.
Leges à Romulo latæ 305
Legitima militia decennalis 300
Leproſi & gonorrhæi ex vrbibus pellendi 83
Letaniæ Chriſtianorum duplices 175
Lex in mæchos crudelis 44
Lex Seiſacthia 45
Lex circa infirmos vtiliſſima 77
Liberi diuerſo matrimonio ſuſcepti 154
Libycarum gentium mores 24
Lictores cum faſcibus 304
Liguria 323
Lingua hominibus natura duplex 364
Lineis veſtimentis vſi ſacerdotes 34
Literarum apud Indos nullus vſus 101
Lithuania paluſtris regio 217
Liuonia 219
Lituorum vſus in procinctu 198
Longiſſima Indis vita 100
Longobardia 325
Lotio corpus curare 351
Luctus in regis morte publicus 38.102
Luctus funebris vndecim dierum apud Lacedæmones 199
Luctus funebris apud Aſſyrios 77
Luctus funebris Chriſtianorum 182

Luctus funebris apud Ruſianos 214
Luctus funebris Tartarorum 136
Luctus funebris Germanorum 251
Ludus Circenſis ſiue plebeius 315
Ludi ſcenici 317
Lugendi defunctos mirandus ritus 34. 309
Lugdunenſis Gallia 335
Lundonia Anglorum regia 356
Luperci & Lupercalia 267
Lupi nulli in Anglia 356
Luſitania 352
Luxus omnis è medio ſublatus 193
Lycurgus legiſlator 19
Lyrce 122

M

Macilenti omnes Galli 341
Mace 53
Magnitudo Aſiæ 672
Magi & eorum officia 78
Mahometes in Libya 32
Mahometis parentes & dogma 141. *Eius domus in Mecha* 151
Magiſtratus Iudæorum 81
Maria Chriſti mater 157
Magna in humanis rebus mutatio facta 31
Mariæburgum 112
Marathon 191
Magiſter equitum 316

Magiſtratus ſemper armatus 242
Magiſtratus ſacroſanctus 260
Maſculis brachia franguntur 66
Matrimonij ſacramentum 172
Matrimoniorum repudium 299
Matres & liberi bello adhibiti 241
Maſſagetæ 119
Maſſouiæ duces 220
Mauri in Aegypto 32
Maxies 55
Medo potus dulciſſimus 213
Media, & fines eius 92
Medici ex præſcripto curant, non arbitrio 47
Mel & vinum ex palmis 75
Melanchleni 121
Mellis vectigal ingens 217
Menſæ de corio 149
Meroë Aethiopum regia 28
Militiæ Tartarorum ordinatio 115
Militia Turcarum ex quibus conſtet 145
Milites teutonici Mariani 219
Militiæ Romanæ gradus 300
Militaris Turcarum peritia 147
Mira Aethiopum obedientia 27
Miræ patientiæ homines 64
Mirabilis mos 51
Mirabilis nubendi mos 76
Miſſæ apparatus 163

Moleſt

Moleſtiſsimi mortalium Tartari 119
Monachi 161
Monumentum Caliſti 191
Monomachia controuerſiæ componuntur 216
Monomachia cauſæ dubiæ diſcutiuntur ibid.
Monomachia euentus belli explorantur 257
Monopedes 111
Monoculi homines eodem
Moneta papyracea 113
Mors miſeranda 61
Mortis commonefactio in conuiuijs 35
Morbos vomitu curant aut ieiunio 47
Mortuorum publica laudatio 50
Moriendi ritus 107
Morbis non infeſtantur Bracmani 109
Moſcouia, & Moſcouitæ 223
Mulieres cum hoſpitibus coëuntes 77
Mulieres multos viros habentes 92
Mulieres ſemel tantùm parientes 111
Mulieres quinquennes parturientes eodem
Mulieres ad bellum edoctæ 139
Mulieres ingenuæ notis quibuſdam inſigniuntur 209
Mulierum cauſæ 285
Mulieres viros ſtrenuè iuuant 323
Mulieres agros & rem domeſticam curantes 349
Mundus æternus creditus 78
Muſica damnata ab Aegyptijs 46

Muſic-

Muſica in conuiuijs 69
Muſicani 100

N

Nabathæi omnium continentiſsimi 72
Narbonenſis Gallia 335
Naſamones 52
Nauigia ex corio 75
Nauigia ex arundinum internodijs 106
Neuri 121
Nihil priuati Panchais 73
Nobilium Germanorum ſtudia 247
Noctes æſtatis in Anglia lucidæ 356
Noë propagatio 18
Noë filios ac nepotes habitatum tranſmittit ibidem
Nomades 70
Noricum 279
Nouem ſacerdotum ſacræ veſtes 161
Noxios ſacrificabant Cymbri 334
Nubendi mirabilis mos 110
Nudi qui pugnabant 230
Nullum noxium animal in Hybernia 358
Nupturæ deuirginandæ regi exhibentur 52
Nuptam conuiuæ per ordinem cognoſcunt 361

O

Obnobij montes 259
Otiari, & ex raptu viuere, honeſtum 209

Occulti iudices Weſtualiæ 260
Odor & mira rerum fragrantia in Sabæis 70
Oebalia 191
Oenotria 295
Officium regis Aegyptij 36
Oleum è ſeminibus & nucibus 216
Oligarchia 192
Omnia centenaria immolantur 353
Omnia vniuerſorum 360
Opiniones de hominis origine 16.20
Opinio de Dijs 20
Opiniones Druidum variæ 338
Ophiophagi 70
Oppida Indiæ quinque millia 100
Optima medicina lotium 351
Oratio dominica 164
Ordines gentis Aethiopiæ 30
Ordines Athenienſium 186
Ordines Chriſtianorum 161
Ordinis ſacramentum 167

P

Padæ pecuarij Indi 106
Panchaia 72
Palæſtina, & fines 80
Pannones 218
Panis ex toſtis amygdalis 92
Paradiſus 17
Parſimonia Aegyptiorum 18

Parl

Parlamentum iudicum Francorum 345
Parricidarum pœna 43. 354
Papa Romanus pontifex 159
Parſimonia morborum omnium curatrix 109
Parentationes Ruſianorum 214
Paſcha Iudæorum 86
Paſcha Turcarum 151
Paſcha Chriſtianorum 175
Paſsio & vita Chriſti recolitur ibid.
Paſtoricij Aphri nihil vaccinum guſtant 54
Parthia & eius latera 92
Patroni 302
Patritij 301
Pecuniæ nullus vſus 217. 361
Pentecoſte Iudæorum 87
Pentecoſte Chriſtianorum 175
Peones 228
Periurus digitis decurtatur 102
Perſia 95
Periurium capitale apud Aegyptios 42
Periurij grauis animaduerſio 291
Peregrinari Lacedæmonibus prohibitum 199
Perpetuum frigus 212
Peregrina ſacra vrbe excluſa 307
Petrus eccleſiæ Chriſtianæ princeps 157
Phariſæorum mores 89
Philia, ſiue Phidicia 194
Philoſophorum de mundo opiniones 20
Philoſophi quantum vitæ humanæ proſint 104
Phthir.

Phthiriaſi moriuntur acridophagi 61
Piacula Iudæorum 86
Piſcium ingenioſa captio 62
Pitacia in frontibus 89
Planetarum obſeruatio 78
Plebei 301
Pocula ex capitis teſta 115
Politia Aegyptiorum 39
Politia Panchaiorum 72
Politia Indorum 103
Politia Romanorum 158
Politia Athenienſium 186
Politia Thracum 209
Politia Germanorum 245
Pompa in regio funere 116
Polonia duplex 216
Potentia ſacræ militiæ Teutonicæ 221
Pontifex 308
Populus in claſſes diuiſus 309
Portugallia 352
Pœnitentiæ ſacramentum 173
Presbyteri 169
Præcipua in armis gloria Hybernis 363
Prætores Romani ſemper duo 315
Primorum parentum creatio 17
Promiſcuè cum mulieribus habitantes 54
Protoplaſtorum vita 18
Prouinciæ Germaniæ 236
Pruſsia, ſiue Pruthenia 219

Publica conuiuia lege inſtituta 194
Pueros leges addiſcere debere 81
Pueri expoſiti ex publico nutriuntur 76
Puerorum Lacedæmonum educatio & exercitium 196
Pueri in agrum non in forum ducebantur 200
Pueri ſtudiorum gratia exulantes 251
Puerorum educatio & impenſa leuis 46
Pugnandi Parthorum ratio 93
Pugnandi Hungarorum ratio 230
Pugnam cantantes ineunt Hiſpani 350
Purgandi per ignem ratio 134
Pueri in hippodromo exerciti 98
Pythij 201

Q.

Quare veri Dei cultus apud tam paucos permanſit 20
Quatuor Aphricæ latera 25
Quatuor aſtra Mercurij dicta 79
Quæ animalia in Aphrica naſcantur 26
Qui primum Deos commenti aras, & ſimulacra 33
Qui philoſophi ad Aegyptios ſtudiorum gratia iuere 35
Quid coëgerit Aegypti reges bene viuere 39
Quid mortuorum corpora à putredine diu conſeruat 49
Quid feſtis diebus ruſtici agant. 253
Quindecim ſacræ epiſcoporum veſtes 161
Quinq

Quinquies in die orant Turcæ 151
Quinta olim feria vt dies dominica feſtiua 178
Quinque per annum Chriſti eccleſia recolit ibidem
Quæſtores Romani duo 312

R

Raptu nubunt virgines 195
Regis officium diurnum, pariterque nocturnum 42
Regibus non omnia agere licitum. 38.241
Regis Indorum vita mulieribus curæ 102
Reges ex vna tantùm familia 96
Regij Scythæ 117
Regia poteſtas 137
Reges ſemper duo apud Lacedæmones 192
Regum Spartiatarum dignationes 201
Regiones Græciæ 186
Regio hyeme tantùm adeunda 217
Regiones Italiæ 297
Regiones Germaniæ 235
Regiminis pulchra forma 315
Regiones Galliæ 335
Regiones Hiſpaniæ 348
Regna Hiſpaniæ quinque 251
Religio Iudæorum 88
Religio Perſarum 95
Religio Tartarorum 127
Religio Turcarum 150
Religio Cantabrorum 354

Religioſi valdè Hetruſci 326
Religio Scytharum 116
Repudium apud Turcas 154
Rex phanaticus apud Aethiopes 27
Rex domeſticatim ſingulis annis eligitur 266
Rex ſacrificulus 312
Rex eligitur cui nulli liberi. 209
Requeſtarum iudices Gallorum 346
Roma Quiritum ciuitas 299
Romanæ ciuitatis politia 158.301
Ruſia ſiue Ruthenia 212

S

Sabæi 70
Sabbatum Iudæis ſacrum 86
Sacerdotes in ſummo honore apud Aethiopes 30
Identidem apud Panchæos 73
Sacerdotum vtilitas & autoritas 93
Sacrificandi ritus 55
Sacerdotes delicijs vacant 73
Sacerdotibus ſacrum locum exire non licet 74
Sacerdotum Chriſtianorum vita, mores, & habitus 160
Sacerdotes Turcarum à plebeis parum differunt. 152
Sacramenta eccleſiæ ſeptem 165
Sacerdotum Ruſianorum habitus 215
Sacerdotum dignitas apud Germanos 241
Sacerdotes fœminæ 335

Sanctiſsimi mortalium Seres 110
Sacerdotes Armeniorum vxores ducebant 140
Saducæi 89
Salus regis omnibus curæ 38
Saltatio Pyrrhicha 205
Sal ex lacu foditur 213
Sal Styrianum 295
Saltatores 316
Salis fodinæ 227
Salij ſacerdotes Martis 308
SaltZburga olim Iuuania 279
Samogithia 221
Sanguine Iudæi abſtinent 83
Sarmatia Europea 215
Sarraceni & Turcæ de Chriſto quid 142
Saronidæ philoſophi Galatarum 332
Satisfactio pro admiſsis 174
Sagaciſsimi mortalium Cathaini 112
Satyriſci 316
Sauus amnis 292
Scotia 357
Scythia, & gens eius 113
Scuti in bello amiſsio dedecoroſum 241
Sculteti pagorum præfecti 254
Semi & Iaphetis prognati 20
Sepeliendi ritus apud Thraces 210
Senectus in honore 35
Senior cuiuſlibet cœtus rex 366
Sedentaria ars ingenuis prohibita 306

Senio aut morbo adfecti mori compelluntur 120
365
Senibus niſi prudentes ſint nullus honor datur 102
Senectus apud Lacedæmones honoratiſſima 100
Sepeliendi ritus apud Aphros 55
Sepeliendi ritus apud Tartaros 136
Sepulchra in melle 77
Sepulchra regum Scytharum 117
Sepeliendi Chriſtianorum ritus 181
Sepulchra nihil curant Troglodytæ 56
Senes Maſſagetæ immolant ſuos & carnes edunt 119
Septem eccleſiæ ſacramenta 165
Septies orant in die Chriſtiani 162
Septem circa baptizandos 166
Septem clericorum ordines 167
Seres ſanctiſſimi omnium & quietiſſimi mortalium 120
Sermo in miſſa qualis 164
Seruilis conditionis apud Indos nemo 105
Serpentes innocui & eſui apti 218
Serpentes pro dijs venerati ibid.
Serpentes domeſticatim exculti ibid.
Senatus 303
Simplex mortalium vita 65
Siculi ex Italia in inſulam expulſi 323
Sigillum imperatoris Chami 138
Sigillis Turcæ literas nihil obfirmant 149
Sclauo

Sclauonica lingua omnium maxima 218
Sclauonica lingua alijs vitiata 215
Sodomitæ, Tartari, & Sarraceni 133
Sol & Luna diuinos honores conſecuti 20
Solennis ſuſpectarum fœminarum expurgatio 84
Soli Turcæ legitimè militant 147
Spartha 191
Spectaculum 244
Spermatophagi 59
Stratagema Tartarorum 32
Styria olim Valeria 295
Styrij vulgò ſtrumoſi ibid.
Strumæ cauſa ibid.
Studia quibus Perſarum pueri vacant 97
Studiorum publicus in vrbibus locus 252
Sues non alunt Scythæ 116
Sueuia regio 273
Suffragandi ritus admirandi 198
Suffragandi alius ritus 253
Supputatio temporis more Chriſtianorum 174
Superſtitio gentis famoſa 212
Superſtitioſæ obſeruationes Tartarorum 134
Suſceptio principis miranda 244
Symbolum apoſtolorum 163
Syluæ ſacroſanctæ 222
Sylua Hercynia 262
Syllura inſula 359

T

Taprobanæ inſulæ deſcriptio 368
Tarraconenſis Hiſpania 348
Tartaria & gentes eius 123 & ſeq.
Taurus mons 67
Tauroſcythæ 120
Temulentia nulli probro data 244
Temulentia morte vindicatur 224
Templum vltra fidem ingens 74
Templa Chriſtianorum 180
Temporum ſupputatio per Chaldæos 79
Tempus omne æquatur à Tartaris 128
Tempus vt ſupputatur à Chriſtianis 174
Terræ diuiſio 23 & ſeq.
Terræ Aphricæ qualitas 24
Terrarum omnium parens Italia 298
Terrarum omnium fertiliſſima Ruſia 212
Terra abſq; cultura frugifera 364
Teſtes & eorum cauſæ 290
Teſtudinum marinarum magnitudo 390
Tegendi capitis olim nullus vſus 321
Thermopylæ montes Græciæ 185
Thracia & eius gentes 206
Thomæ apoſtoli ſumma veneratio 30
Thuris copia in Panchaia 72
Thyle inſularum extrema 360
Tibiarum vſus in procinctu 198
Totius orientis dominus Imperator Cham 125
Toxicum ſemper in promptu 345

Tributi

Tributi penſio 311
Tributa Perſarum 96
Tribus Romanorum 301
Tribus Athenienſium quatuor 187
Trieterica ſacra 122
Tres teſtimonium ferant 81
Trauſi 208
Tritonia palus 66
Troglodytæ 56
Transfugarum pœna 242
Tumulantur ſerui quinquaginta cum mortuo rege 117
Turcæ & Sarraceni in vnam gentem coaliti 145
Turcia & eius gens 141
Tuſcia 325
Tyrrhenia eodem.
Tympanis & tibijs in procinctu etiam Turcæ vtuntur 148

V

Valachia quæ olim Dacia 210
Varij Francorum annui ritus 264
Varia animalia porteutosè coluntur 47
Vaticinandi varij ritus 252
Venandi Tartarorum ritus 127
Vendendi & emendi nullus vſus 98
Vendere homines ſolitum 225
Venatio priuatis prohibita 247
Veritas inſigne principis iudicum 42

Veſta dea tributim venerata 307
Veſtales virgines quatuor 308
Veſtitus Tartarorum admirandi 130
Vetuſtiſsimi gentium Hebræi 80
Viaticum Chriſtianorum corpus Chriſti 172
Victoria ſuperbiſsimè vtuntur Tartari 132
Victus Cynecorum pauperrimus 60
Vitia non ridenda 243
Vinum & mel ex palmis 75
Vinum à Sueuis diu ſpretum 275
Vinum mulieribus Romanis interdictum 306
Vini appetentiſsimi Galatæ 328
Virginum annua decertatio in Mineruæ feſto 54
Virgines nubiles venum exponuntur 76
Virginum Laconum ſtudia 194
Virgines ſine dote nubere 200
Viri Amazonum mulierum officia curant 65
Viri & mulieres æqualiter induuntur 131
Vmbrorum terra 325
Vnde morum & linguæ tanta diuerſitas 19
Vnctionis extremæ ſacramentum 174
Vrbium Germaniæ ſitus 252
Vſurarij Tartari 129
Vualdenſes 232
Weſtualia & eius iudicium 261 & ſeq.
Vxor vniuerſæ cognationi vna 68
Vxores & liberi omnes omnibus communes 56
Vxores viris ſingulis multæ 94
Vxor

Vxor chariſsima cum defuncto crematur 110
Vxor niſi pepererit nulla habetur 133
Vxor chariſsima cum defuncto ſepelitur 208
Vxores heræ appellatæ 194

X

Xanticus menſis Aprilis 86

Z

Zamolxis Getharum deus & legiſlator 207
Zabicum mulieres aurigantur 55
Zigantes ſimijs veſcentes 55
Zlota baba idolum 225
Zitum ex hordeo potus 328

FINIS.

FIDES, RELIGIO, MORESQVE AETHIOPVM

ſub imperio Precioſi Ioannis (quem vulgò Presbyterum Ioannem vocant) degentium, vnà cum enarratione confœderationis ac amicitiæ inter ipſos Aethiopum Imperatores, & reges Luſitaniæ initæ,

DAMIANO *à Goës Equite Luſitano autore ac interprete.*

Aliquot item epiſtolæ ipſi operi inſertæ, ac lectu digniſſimæ, Helenæ auiæ Dauidis Precioſi Ioannis, ac ipſius etiam Dauidis ad Pontificem Romanum, & Emanuelem, ac Ioannem Luſitaniæ Reges, eodem Damiano à Goës, ac Paulo Iouio interpretibus.

Deploratio Lappianæ gentis, ipſo etiam Damiano à Goës autore.

DAMIANVS A' GOES EQVES LVSITANVS, Paulo Pontifici Romano Tertio S. P. D.

*

NVLLA eſt res, in qua vberiùs niti debeamus, quàm vt totus terræ orbis (ſi id aliter fieri non poterit) labore, ſumptu, martyrio, ac omnium noſtrûm cruciatibus, ad Chriſti fidem alliciatur, allectusq́; vt ſub vnum ordinem, & viuēdi ritum redigatur. Cuius rei cura, tibi Paule Pōtifex Maxime, qui vt primus Epiſcopus, & Chriſti vicarius, eius vniuerſali Eccleſiæ præſides, cæteris nobis omnibus magis debetur. Quamobrem tuum eſt officium (quod etiam iam cum magna ſpe omnium incœpiſti) calamitatibus, quibus quotidie opprimitur, mederi, & opera, & ſtudio tuo efficere, vt vni ſoli Chriſto totus mundus pareat, ac credat: cùm vero crediderit, vt tibi, monitíſque tuis veluti Petri ſucceſſori, in omnibus, quæ ad ſalutem animarum ſpectant, obediat. Quod cùm euenerit, dicemus te autore, prophetiam vnius paſtoris, & ouilis adimpletam eſſe. Cuius rei palmā ſi obtinueris, quis profectò Pontificum, te vel honore, vel felicitate, vel merito anteibit? vel cui triplicem tiaram

ram

ram maiori iure concedemus quàm tibi: quam vt conſequaris, tempora, licet alioquin infelicia, magnas tibi occaſiones nunc præſtant, infelicia, inquam, ob eas calamitates, quas in Europa *medendas habes.* A *nemine enim acrius impetimur, quàm à vicino hoſte.* Nunc *verò vt has moleſtiſſimas curas, quæ tibi (vt ſcio) perpetuò cordi ſunt, omittamus, ad alias mitiores veniamus, quæ cum magna ſpe coniunctæ ſunt, vt alter & nouus quodammodo orbis, cum* Chriſti *fide, tuæ ſanctitatis maieſtatem & imperiũ agnoſcat.* Quapropter *ſi hæc negotia ita tractaueris, vt te quaſi gubernatore eccleſia, tum* Europæa, *tũ* Aethiopica, *vitatis periculis & naufragijs, in portum ſalutis veniat, de te canemus illud propheticum* Sapientiæ *canticum*, Penetrabo *omnes inferiores partes terræ, & inſpiciam omnes dormientes, & illuminabo omnes ſperantes in domino: videte quoniam non ſoli mihi laboraui, ſed omnibus exquirentibus veritatem.* Adeſt *nunc demum tempus, in quo hanc prophetiam per te adimpletum iri confidimus:* Adſunt *hîc* Aethiopes, *gens magna & Chriſti auidiſſima, cuius ſanctiſſimus* Imperator *amicitiam* Europæorum Chriſtianorum *cupiẽs, ad te & ad inuictiſſimos* Reges Luſitaniæ, *legatos miſit, per quos, vt ex eius epiſtolis apparet, nõ tantùm ſibi* Chriſtianam *amicitiam, & charitatem cupit à principibus* Europæis *impertiri, verùm etiam eoſdem (quos aſſiduè in*

acerbiſ

acerbiſsimis diſcordijs nouit verſari) ad Chri-ſtianam concordiam pientiſsimè adhortatur. Res ſanè ob quã omnes pudore affici debemus. Surrexit iam Regina Saba, & vocat nos in iudicium, errata noſtra reprehendens. Adimplentur Chriſti prophetiæ, & quos ipſe elegit paulatim ab eius cõſortio dilabũtur, eiusq; præcepta, & promiſſa deuolũtur ad eos, qui Ethnici & à Chriſto alieni reputabantur. Is enim Aethiopum Imperator cum omnibus ſuis regnis, vt ex noſtra enarratione apparebit, ſub tua diſciplina viuere cupit, nec quicquam magis optat. Nec etiam ignorat ex Apoſtolorum doctrina, quam in octo libris digeſtam habet, Epiſcopo Romano, omnium Epiſcoporum totius orbis principatum deberi, cui planè ſanctéque parere vult, ab eóque in Chriſti Eccleſiæ inſtitutis benè & ſanctè inſtrui: ad quod viros doctos ſibi dari orat, atque exorare auidè affectat: nec eo contentus, vt ſuarum etiam poſtulationum in poſterum extet memoria, petit, vt huius rei fides maneat in Pontificum annalibus, vt ſic ab hiſtoria Eccleſiaſtica eius epiſtolæ ac pijſsima optata illuminentur, & poſteritas intelligat, quo tempore, ſub quóque pontifice hæc geſta fuere. Viros autem doctos, ſacrarumq; literarum diſciplina, & aliarum artiũ bene inſtructos, non dubito, quin tua ſanctitas iam ad eum trãſmiſerit, aut omnino ſit miſſura. Quorũ doctrina & induſtria ſimul cum ſermone & labore nonnullorum, quos

iam

iam ſereniſſimi Reges *Luſitaniæ* Emanuel *&* Ioãnes *eius filius miſerũt, facies vt omnes Chriſtiani in* Aethiopia *&* India *degentes, ſenſim legibus* Romanorũ Epiſcoporũ*(quos Chriſti vicarios nõ reformidãt fateri) pareãt. Quibus tandẽ tua opera nobiſcũ per veram religionem cõiunctis, ac in vno ouili ſimul, & ſub vno paſtore Chriſto cõgregatis, intelligemꝰ ſuper nos omnes domini miſericordiã confirmatã, & eius regnum omnium ſeculorum, & dominationẽ eius omniũ generationum eſſe: & tunc omnis caro benedicet nomini ſancto eius in ſecula. Et ne prolixior ſit exhortatio mea quàm oportet, præſertim ad eum, cuius vitæ ac doctrinæ omnes æmuli ſumus, et eſſe debemus, ad exordiũ enarrationis me conferã, quam aliquãtulo altiùs repetam, vt ſic clariùs oſtendam, quibus principijs hæc ſanctiſſima* Precioſi Ioannis, *&* Regum Luſitaniæ *amicitia, et fœdera inita ſint, ſperãs me dum quæ vera et legitima ſunt, enarro, animos legentium incendere poſſe, & ad huiuſmodi munera allicere, quò Chriſti fides vberiùs in omnibus terræ angulis propagetur, prædicetúrque, colatúrque.*

A*Nno ab ortu Seruatoris humani generis Chriſti* M. CCCC. XXXIII. *vita functo* Ioanne *Luſitaniæ* Rege *eius nominis primo, cognomẽto bonæ memoriæ, qui Luſitaniam à Caſtellanorum incurſionibus, oppugnationibusq́; quibus eam fermè totam populauerant, libera-*

uit: inter alios, quos reliquit filios, Henricus cæteris omnibus in diſciplinis præcipuè Mathematicis doctior fuit, qui propter ſola aſtrorum ſtudia cælebs vixit, ac, vt curſus ſtellarum accuratiùs meditaretur, vitam in ſacro Promontorio, quod Caput ſancti Vincentij dicitur, egit: quem locum propterea quòd in eo cælum rarò turbidũ efficitur, elegit, ne nubibus interpoſitis inſtrumẽtis, quibus ad rationẽ eius muneris vtebatur, conſideratio cæleſtium curſuum impediretur. Is autẽ Henricus, vt fructus ſtudiorum ſuorum capeſſeret, id quod iam ex multis vigilijs compertum habebat, nempe Atlanticum Oceanum in Indicum, rurſus Indicum in Atlanticũ profluere, nauibus proprijs ſuis, ac ſumptibus conſtituit inueſtigare: quibus iterum atque iterum miſſis, bonam partem litoris Atlantici penetrauit, in quo oppida, & ciuitates, inſulæq; permultæ repertæ ſunt. Quibus in locis omnibus Chriſti fides eius opera innotuit, inibiq; templa quoque erecta ſunt, præſertim in inſulis olim deſertis: quarum prima inſula Lignorum, quæ vulgo Madeira vocatur, nunc celeberrima, & frugifera eſt. Tandem, vt ſunt res mortalium inſtabiles, anno ſalutis noſtræ M. CCCC. LX. die XXIIII. Octob. morte interceptus, has nauigationes, quoniã expers matrimonij erat, ad coronam regni, tanquam fundum hæreditarium, tranſmiſit: quæ per manus traditæ, ad tempus Ioannis ſecundi eius nominis, ſine aliquo exter-

norum

*uerum regum ac principum æmulatione aut in-
uidia deriuatæ ſunt. Quo Rege uiuente, Colum
bus Genuenſis vir nauticæ artis peritus, ab ipſo
Rege, cui occidētalium Indiarum nauigationes
oſtendere pollicebatur, repulſus ac inauditus,
dimiſſusq; auxilio auſpicioq; Ferdinandi, & Eli
zabet Regum Caſtellæ, illud iter feliciter tenta
uit, ac prouincias illas ampliſſimas, & magni
emolumenti primus repperit, & qua nauibus
adiri poterant, commōſtrauit. Is autem Ioannes
cùm diu animo voluiſſet res Orientalium India
rum, de quarum vbertate ſcriptis antiquorum
multa, & varia prodita erāt, inter alios immē
ſos labores, & ſumptus, quibus non pepercit, vi
ros aliquot lingua Arabica edoctos, ad illas pro-
uincias, præſertim ad Precioſum Ioannem mit-
tere decreuit. Quorum duo fuerunt, Alfonſus
à Paiua, natus ex Albo Caſtro. Alter verò Ioã-
nes Petrus à Couilham, vterque Luſitanus. Ii
Schalabitano, V II. die Maij, anno à Seruatoris
Chriſti ortu milleſimo quadringenteſimo octo-
geſimo ſexto, iter ſuum facere auſpicati ſunt, &
mercatores ſe ſemper ſimulantes, primùm Bar-
chinona, inde Neapoli, poſteà Rhodo, demum
Alexandria iter facientes, Cayrum peruenerūt,
ibi mercatorum ſodalitium nacti, verſus Thor
iter ceperūt. In quo loco naui cōſcenſa, ad quan-
dam vrbem, nomine Cuaquen, in litore Ae-
thiopico ſitam appulerunt. Poſteà Adenem na-
uigant, inde Alphonſus iterum in Aethiopiam*

ad Precioſum Ioannem, Ioannes verò Petrus in Indiam proficiſci inter ſe conſtituunt. Ioannes autem Callecutio, Goa, ac toto Malabarorum litore perueſtigato, Zofalam nauigauit. Inde rurſus Adenem, hinc recta Cayrũ profectus eſt, vt ſodali ſuo inuento, in Luſitaniam ad Regem redirent (ſtatuerant enim cùm Adene diſceßiſſent, certo quodam tempore ad eundem Cayri locum conuenire) quò cùm reuerterentur, à duobus Iudæis Luſitanis, quorum alter Rabbi Abraham vocabatur, Beienſis, alter Ioſeph Lamecenſis, literas Regis Ioannis accepit, ab eiſque intellexit, collegam ſuum Alfonſum inibi vitam morte commutaſſe. Iiſdem literis præceptum erat, ne in patriam redirẽt, niſi Oromuzia perluſtrata, ac Precioſo Ioanne ſalutato, de cuius ſtatu Rex auidißimè cupiebat certior fieri. Qua de cauſa Ioannes Petrus ignorans quæ Alfonſus eius collega, dum viueret, geſſerat, iterum Adenem Rabbi Abraham ſocio repetit. Ioſephum verò cum literis, quibus itinera ſua actaq; ſignificabat, ad Regem remittit: vnde quadam naui cõſcenſa, in Oromuziam nauigauit. In quo loco Abraham Iudæo relicto, cui literas quoque ad Regem tradidit, Mecham verſus nauigare conſtituit, quam cùm iam in oculis haberet, cupido eum inceßit montis Sinai videndi: inde diſceſſum eſt Thor. Rurſus nauigatione vſus, faucibus maris Erythræi tranſmißis Zeilam peruenit: reliqua deinde itinera vſque ad aulam Precioſi

Ioan-

Ioannis pedibus emenſus eſt, qui tunc temporis Alexander vocabatur: cui humaniſſimè acceptus, literas quas habebat à Ioãne Rege, tradidit, eiq́; topographiam, quam vulgò Mappam vocant, quò noſtras nauigationes perſpiceret, in manus dedit. Is autem Alexander cùm ſtatuiſſet eum remittere, ne id faceret morte præuentus eſt. Quo mortuo frater in eius locum ſucceſſit, cognomento Nau, ſed ab eo nunquam idem Ioannes Petrus potuit facultatem in patriam redeũdi impetrare: eoq́; extincto, idem illi à filio Dauide regni hærede, denegatum fuit. Donatus igitur ampliſſimis muneribus, quæ illi ad patriæ deſiderium leniendũ conceſſa fuere (quando exire prouinciam non licebat) vxorem nobilem duxit, ex qua quamplurimos filios ſuſcepit. Hunc noſtri oratores in ipſa aula Precioſi Ioannis inuenerunt, & allocuti ſunt. A qua diſcedentes, anno milleſimo quingenteſimo vigeſimoſexto ſalutis noſtræ, eum libenter in patriam reduxiſſent, atque ipſe quoque eò redeundi percupidus erat: ſed id à Dauide obtinere nunquam valuerunt, reſpondente ad ipſorum preces, ſe illum virum, vnà cum regnis ſuis, à patre Nau accepiſſe, eumq́; pari cura, & amore cum ipſis regnis ſeruare velle: nec debere illũ tædere Aethiopicæ vitæ, apud quos tum à patre, tum ex ſua liberalitate amplas diuitias & ditiones accepiſſet. Is, vt noſtri aſſerunt, omnium hominum fermè linguas callet, qua de cauſa, & præcipuè

ob eius prudentiam, quæ eximia erat, tam auidè ab Aethiopiæ Imperatoribus retentus fuit: vnde res Luſitanicas eorumq; nauigationes exactiſsimè cognouerunt: quibus ſæpiùs recenſendis, vt doctus & eloquens erat, Aethiopum nationem nobis conciliauit. Poſtmodùm Ioanne ſecundo Rege mortuo, in eiusq; locum Emanuele feliciſsimo ſuccedente, claſſe, cui præerat Vaſcus à Gama, anno milleſimo quadringenteſimo nonageſimoſeptimo, Vlyſsippone ſoluente, capiteq; Bonæ ſpei primo ſuperato, ad Indiam Orientalem noſtri tandem peruenere. In qua varia bella gerentes, multas prouincias ac ciuitates ſub noſtrum imperium redegerunt. Quæ cùm in Aethiopia tum per finitimos, tum per aliquot Luſitanos, qui ad aulam Precioſi Ioannis tunc temporis ex India venerant, renuntiata eſſent, Helena Dauidis auia, quæ ob tenellam ipſius Dauidis ætatem, adminiſtrationem regnorum habebat, quendam Matthæum Armenium virum multarum rerum, atq; linguarũ peritum, in Luſitaniam ad Emanuelem Regem miſit: & quò maior autoritas & fides legationi eſſet, quendam nobilem iuuenem Abeſſynum miſit, quos ego ſæpiùs in aula noſtra conueni, & familiariter allocutus ſum. Is enim Matthæus varijs itineribus, Goam ad Alfonſum Albuquercum Proregem peruenit, à quo humaniſsimè acceptus, ac liberaliter dimiſſus, noſtris nauibus, anno milleſimo quingenteſimo decimotertio,

Vlyſsip

Vlyſsipponem appulit. Is coram Emanuele legatione ſua expoſita, crucem cõcinnatam ex eo ligno, in quo Chriſtus pepẽdit, Regi dedit, quã crucem frequentiſsimè vidi, & veneratus ſum, dum frater meus Fructus à Goes, Regi cubicularius, eam in ſua cuſtodia haberet. Literæ autẽ ſui principis, quas ſecum ad Emanuelem Regem tulerat, ſic loquebantur.

EPISTOLA HELENAE AVIAE Dauidis Precioſi Ioãnis Æthiopũ Imperatoris, ad Emanuelem Luſitanorum, &c. Regem, ſcripta anno M.D.IX.

IN *nomine Dei patris, & filij, & Spiritus ſancti, vnius ſolius in tribus perſonis dei, ſalus, gratia, & benedictio domini noſtri, & redemptoris Ieſu Chriſti, filij Mariæ virginis, nati in domo Bethlehemitica, ſit ſuper dilectum fratrem noſtrum Chriſtianiſsimum Regem Emanuelem, dominatorem maris, victorem ferorum incredulorũmque Maurorum. Dominus deus te bene fortunet, tibi victoriam de inimicis tuis donet, tuaq́; regna & ditiones, per deuotas preces nuntiorum redemptoris Chriſti, nempe quatuor Euãgeliſtarum, ſancti Ioannis, Lucæ, Marci, & Matthæi, lõgè lateq́; dilatet, et extendat, quorum ſanctitates & orationes te ſeruent. Certiorem te facimus perquàm dilecte frater, ad nos vſque adpuliſſe ex magna illa*

veſtra & eximia aula duos nũtios, quorũ quidem alteri nomen erat Ioannes, *qui ſe presbyterum aiebat, alteri verò* Ioãnes Gomez, *petijſséque à nobis commeatum & milites. Quare nos mittimus noſtrũ* Oratorem Matthæum, *fratrẽ noſtri ſeruitij, cum venia patriarchæ* Marci, *qui nobis dat benedictionem, mittens presbyteros* Hieroſolymam, *qui eſt pater noſter, ac omnium noſtrarum ditionum, columna fidei Chriſti, & ſanctæ trinitatis.* Is *de noſtro mandato miſit ad magnum veſtrum ducem eorum, qui pro fide noſtri* Seruatoris Ieſu *Chriſti militãt in* India, *ad illi ſignificandum, nos eſſe promptos ad mittendum tum cõmeatum, tum milites, ſi neceſſe fuerit.* Proinde *fama accepimus principem* Cayri *cogere magnã claſſem aduerſus veſtras copias, nimirùm vt ſeſe vindicet de iniurijs damniſq́;, per militiæ tuæ (quã in* India *habes) duces, ſibi (vt vere nobis cõſtat) ſæpe illatis, quod* Deus *ſua ſancta bonitate indies magis magiſq́; fortunare dignetur, vt cuncti tãdem increduli penitus ſub iugum mittantur.*

Fuit olim prĩceps Cayri Sultanus, quam ciuitatẽ nũc occupat magnus Turca.

Nos itaque aduerſus illorum inſultus miſſuri ſumus militum copias, quæ maneant ad fretum Mechæ, *ſcilicet* BABEL MENDEL, *aut certè, ſi id tibi cõmodius vedebitur, ad portum* Iudæ, *aut* Thor, *vt tandẽ auferas perdaſq́; huiuſmodi* Mauros, *& incredulos à facie terræ, ita vt dona, & oblationes quæ afferũtur ad ſanctum ſepulcrũ, deinceps nõ vorentur à canibus.*

Iuda & Thor ſunt ciuitates maritimæ ad ſinũ Arabicũ, quo Luſitani quotannis in Barbaros excurſum faciũt.

Adeſt

Adeſt iam tempus illud promiſſum, quod, vt aiũt, Chriſtus & mater eius Maria prædixere, quòd ſcilicet in poſtremis temporibus oriturus eſſet è regionibus Francicis Rex quiſpiam, qui aboliturus eſſet vniuerſum Barbarorũ & Maurorum genus, & hoc ipſum quidem nũc tempus eſt, quod Chriſtus benedictæ ſuæ matri futurum promiſit.

Francicis. i. Chriſtianis Europęis, Indi enim & Mahometani ferè omnes Chriſtianos Europę generali nomine Francos vocant.

Porrò quicquid Orator noſter Matthæus vobis dicturus eſt, id velut à noſtra ipſorũ perſona profectum accipite, eiq́; fidem adhibete. Eſt ſiquidem vnus inter noſtræ aulæ præcipuos, atque ob id illum ad vos mittere voluimus. Cõmiſiſſemus autem hæc veſtris nuntijs, quos huc legaſtis, ſed cepit nos metus, ne noſtra negotia, nõ ex noſtra ſententia vobis nota forent.

Mittimus ad vos per hunc noſtrum Oratorẽ Matthæum crucem vnam, factam haud dubiè ex fruſto ligni, in quo Seruator noſter Ieſus Chriſtus crucifixus fuit Hieroſolymis. Id autem ſacroſancti ligni fruſtũ ex Hieroſolymis ad nos allatum eſt. Porrò ex eodem duas fecimus cruces: earum altera quidem apud nos manet, alteram verò dedimus iſti noſtro Oratori ad vos perferendam. Lignum nigri coloris eſt, pendetq́; ab exiguo argenteo annulo.

Cæterùm ſi vobis viſum fuerit, aut veſtras filias matrimonio iungere noſtris filijs aut noſtros filios dare veſtris filiabus, id & nobis in primis pergratũ erit, et vtriſq; vtile, & fraterni inter

nos initium fœderis, quod quidem nuptiarũ con nubium cùm in præſentiarum, tum etiam in futurum tecũ inire percupimus. R*eliquum eſt vt & ſalus et gratia noſtri redemptoris* I*eſu* C*hriſti, ſanctæq́; noſtræ* D*ominæ* M*ariæ virginis, ſe extendat, tum ſuper vos, tum ſuper filios, filias, vniuerſamq́; veſtram domum,* A*men.*

Adhæc autem vos certiores facimus, ſi bella, exercitusq́; coniungere velimus, ſatis virium nobis futurum eſſe ad (diuino accedente auxilio) abolendum vniuerſos noſtræ ſanctæ fidei inimicos. V*erùm noſtra regna & ditiones ſic ſunt in mediterraneis ſita, vt nuſquàm in maria poſſimus erumpere.* Q*uare nihil nobis eſt potentiæ in mari, in quo (deo laus) vos omnium eſtis potentiſſimi.* I*eſus* C*hriſtus ſit vobis auxilio: res enim, quæ in* I*ndia per vos geſtæ ſunt, ſunt profectò magis miraculoſæ, quàm humanæ.* Q*uòd ſi mille velis armare naues, nos & commeatũ dabimus, & cũcta quæ ad eam claſſem opus erunt, abundè ſuppeditabimus.*

Hanc epiſtolã cum aliquibus fidei, religionis, morum, ſtatúsque A*ethiopum articulis, quos* M*atthæus coram* R*ege* E*manuele, & eius concilio explicuit, hortatu* I*oannis* M*agni* G*othi* A*rchiepiſcopi* V*pſaliæ, in regno* S*uetiæ, cum quo in* P*ruſia nõ vulgarem cõtraxi amicitiam, ex idiomate* L*uſitanico, in quo eam cõſcriptam habebam,* L*atinã feci, quæ poſteà cum ipſis quoque articulis, me inſcio,* A*ntuerpiæ excuſa eſt.*

His

His ex legatis Aethiopum cognitis, Emanuel, vt erat & prudentiſſimus, & propagãdæ fidei Chriſtianæ auidiſſimus, legationẽ inſtituit grauiſſimis & ornatiſſimis viris inſtructam: cuius capita fuere Eduardus Galuanus, vir non minùs ætate, quàm prudẽtia, ac rerum vſu grauiſſimus: & Franciſcus Aluarez ſacerdos, ac Regi à ſacris, & is quoq; ſenex, & moribus inculpatis: quos vtroſq; de facie nouimus. Ii cum Matthæo ſub Lupo Soarez Prorege ad Indiam nauigant, ac tãdem Didaco Lupez à Sequeira, Prorege, qui Lupo Soarez ſucceſſerat, cũ inſtructa claſſe, quam aduerſus Turcas parauerat, ad portum Arquicũ nomine, in litore Erythræo, ac in ditione Precioſi Ioannis ſitum deducũtur: ad quem locum appulſa eſt nauis, anno ſalutis milleſimo quingẽteſimo vigeſimo, die ſecundo Aprilis: in quo itinere, in Camara maris Erythræi inſula vita defunctus eſt Eduardus Galuanus, in cuius locum ſuffectus eſt Rodericus Limius, qui ab ipſo Arquici portu, vigeſimonono eiuſdẽ menſis cum ſocijs eiuſdẽ legationis, duce ſimul ac comite Matthæo (nam Abeſynus ille iuuenis, de quo ſuperiùs mentionem fecimus, è viuis iam diſceſſerat) ad aulã Precioſi Ioannis cõtendere cœpit, in quo itinere quoq; mortuus eſt Matthæus, ac in quodam celeberrimo cœnobio, nomine Biſayn à noſtris ſepultus. Poſt cuiꝰ funebre officiũ, ad inſtitutam profectionẽ redeunt, ac poſt maxima itinera, labores infinitos, ingẽtia pericula,

ad aulam Precioſi Ioannis perueniunt, à quo Rodericus cum collegis honorificè excipitur, ac tandem peractis mãdatis, & acceptis, ad Emanuelem Regem remittitur. Is cum ſuis Arquicum profectus, claſſem, cuius prætor Ludouicus Meneſius erat, et quæ ea de cauſa appulerat, vt eos reduceret, non inuenit: quæ illos, quòd ſeriùs aduenerant, expectare non potuit propter ventorum importunitates, qui in illis plagis, miro naturæ arcano, ſex perpetuos mẽſes ex vno cæli climate, deinde alteros illos ſex menſes ex aduerſo ſpirãt. Arquici literas inuenit apud præfectum oppidi, à prætore Lodouico relictas, ex quibus Regis Emanuelis mortem cognoſcit. Quamobrem iterum in aulam Precioſi Ioannis redeundum eſſe conſtituit: quo reuerſo, Precioſus Ioannes ad Romanum Pontificem ſcribit, literáſque Franciſco Aluarez Romam ferendas commiſit. Ii omnes iam ſpatio ſex annorum in illis prouinciis commorati, tandem cum legato Aethiopico, quem Precioſus Ioannes ad Regem noſtrũ mittebat, Arquici aliam claſſem regiã, quæ eorum cauſa iterum venerat, conſcendunt, idq; anno milleſimo quingenteſimo vigeſimoſexto, menſe Aprili. Inde ſoluentes Indiam petunt, ac tãdem longis nauigationibus Vlyſſiponem ad Regem Ioannem, anno milleſimo quingenteſimo vigeſimoſeptimo, menſe Iulio redeunt: qui oratorem Aethiopicum ob certas eius legationis cauſas, apud ſe ad annum milleſimum quingẽteſimum

trigeſi

trigeſimumnonum vſque retinuit, Frāciſcumq; Aluarez ad Clementem Pontificem ſeptimum cum literis Precioſi Ioannis, cuius orator ex Aethiopia venerat, miſit: quas ipſe Pōtifex ex manibus eiuſdem Franciſci Aluarez Bononiæ, anno ſalutis milleſimo quingenteſimo trigeſimotertio, menſe Ianuario, CAROLO Quinto Imperatore præſente, accepit. Quarum & aliarum ad Emanuelem, & Ioannem Reges interpretatio, Paulo Iouio viro erudito debetur, qui eas ex Luſitanico ſermone, in quem tum verſæ erant, Latinas fecit, vt iam hîc videre licet.

LITERAE SERENISSIMI DAVIDIS AETHIOPIAE Imperatoris ad Emanuelem Portugalliæ, &c. Regem, ſcriptæ anno milleſimo quingenteſimo vigeſimoprimo, Paulo Iouio interprete.

IN *nomine Dei patris, vti ſemper fuit, cui non inuenitur principium. In nomine Dei filij vnici, qui eſt ſimilis ei, antequàm ſit viſum lumen ſtellarum, antequàm poneret fundamenta maris Oceani, alio autem tempore conceptus fuit in vtero virginis, ſine ſemine virili, & ſine nuptijs. In hunc enim modum ſcientia erat officij eius. In nomine paracleti ſpiritus ſanctitatis, qui ſcit cuncta ſecreta, quæ ſunt, vbi anteà fuit, omnium ſcilicet altitudinum cæli, quod ſine*

columnis

columnis, & abſque vllis fulcimentis ſuſtinetur, qui amplificauit terrã, quæ anteà non erat creata, nec cognita ad omnes partes ab ortu ad occaſum, & à Septentrione ad Auſtrum. Nec iſte eſt primus, vel ſecundus, ſed eſt trinitas coniuncta in vno æterno creatore rerum omnium, ab vno tantùm conſilio, & vno verbo, per ſecula ſeculorum. Amen.

H*as literas mittit* Atani Tinghil, *id eſt,* Thus *virginis, quod nomen eſt à baptiſmate, nunc verò in ipſo ſuſcepti regni initio aſſumpſit nomen* David, *dilectus à* Deo, *columna fidei, cognatus ſtirpis* Iudæ, *filius* Dauid, *filius* Solomonis, *filius columnæ* Sion, *filius ſeminis* Iacob, *filius manus* Mariæ, *filius* Nau *per carnẽ,* Imperator *magnæ & altæ* Aethiopiæ, *magnorum regnorũ, & ditionum, & terrarum,* Rex de Xoa, de Caffate, de Fatigar, de Angote, de Baru, de Baaliganze, de Adea, de Vangue: de Goiame, *vbi* Nilus *oritur,* de Damaraa, de Vaguemedri, de Ambeaa, de Vagne, de Tigri Mahõ, de Sabaym, *vnde fuit* Regina Saba, de Bernagaes, *et dominus vſq; ad* Nobiam *finem* Aegypti. H*æ literæ diriguntur* Regi *potentiſſimo & excellentiſſimo, ſemper victori* Domino Emanueli, *qui habitat in amore* Dei, *& firmus permanet in fide catholica, filio Apoſtolorũ* Petri *&* Pauli, Regi Portugalliæ *&* Algarbiorũ, *amico* Chriſtianorum, *hoſti, iudici,* Imperatori, *domitori* Maurorum, *& gentium* Africæ, *&* Guienneæ, *à promõtorio, atq; inſula*

Lunæ,

Lunæ, Maris Rubri, Arabiæ, & Perſidis, & Armatiæ, magnæ Indiæ, & omniū locorū earum, & omniū inſularū, terrarum adiacentiū, profligatori Maurorū, & fortium paganorū, domino arcium & altorū caſtellorū, & murorum, propagatori fidei Ieſu Chriſti. Pax tibi Domine Rex Emanuel, qui Dei fretus auxilio, Mauros occidis, & tua claſſe, tuo exercitu, & tuis ducibus vndiq; tanquā infideles canes expellis. Pax ſit cū Regina vxore tua, amica Ieſu Chriſti, ſerua Mariæ virginis, matris ipſius Saluatoris totius mūdi: pax ſit filijs tuis, nūc vti in virenti horto, et florētibus lilijs, menſa eſculentis parata: pax filiab⁹ veſtris, quæ ſunt indumētis ornatæ, ſicut palatia aulæis exornātur: pax affinibus tuis, ex ſanctorū ſemine procreatis, ſicut dicit ſacra ſcriptura, Filij ſanctorum ſunt benedicti, & magni foris & intra domum: pax ſit conſiliarijs & officialibus tuis, poteſtatibus, & ius dicentibus: pax ducibus tuis caſtrorū, & cōfinium, & omnium rerum munitarū: pax omnibus gentibus, populis, & vrbibus, & cunctis inhabitantibus præter Mauros & Iudæos: pax omnibus parochijs, & omnibus Chriſto & tibi fidelibus. Amen.

Cognoui Domine Rex, & mi pater, quòd cùm ad te nominis mei fama per Matthæum oratorē noſtrum fuiſſet delata, ſtatim Archiepiſcoporum, & Epiſcoporum, ac Prælatorum magnum numerum aduocari iuſſiſti, qui de ea legatione Deo Chriſto gratias agerent: ipſumq; Matthæū

ſummo cũ honore & hilaritate fuiſſe ſuſceptũ: qua de re mirificè ſum lætatus, et gratias pariter Deo egi: et hoc deuotè fecit etiã populus meꝰ. Dolui autem cùm ab his intellexi ipſum Matthæum in reditu ſuo, dum intraret fines meos, in monaſterio de Biſayn fuiſſe mortuum: eum autem ego non miſerã, quoniã adhuc puer erã vndecim annorum, vixdum ſuſcepto regni ſceptro, poſt mortẽ patris: ſed Helena Regina, quã loco matris colebam, & regnũ pro me gubernabat. Is Matthæus mercator erat, Abrahã vocatus: ſed ſibi nouũ nomen idcirco impoſuerat, vt ſecuriùs per fines Maurorũ iter faceret. Verùm is in Dabul à Mauris pro Chriſtiano agnitus, in carcerem fuit coniectus. Quod cùm ſignificaſſet veſtrorum exercituum Præfecto, is miſit fortes viros, qui Chriſtianum hominem è teterrimo carcere liberarẽt, maximè cùm didiciſſet eum eſſe legatum meum. Itaq; illum ereptum è manibus inimicorum, curauit veſtris nauibus ad conſpectum veſtrum tranſuehendũ. Is Matthæus meo nomine, tibi Regi mãdata expoſuit, reſcripſitq; ſe honorificè ſuſceptũ fuiſſe, & cumulatè omnis generis muneribus honeſtatũ: quod & nũtij pariter veſtri affirmabãt, quos magnus veſtræ claſſis præfectus Didacus LopeZ de Sequeira ad nos miſit, qui literas præsẽtarũt, quas afferre debuerat Eduardus Galuanus, qui in inſula Cameronis diẽ obierat: quibꝰ cõſpectis literis, magnoperè ſum gauiſus, & deo egi gratias: & tũ magnã

cepi-

cepi voluptatem, cùm pectora veſtrorum nuntiorum crucibus inſignita conſpicerem, & experirer percunctando eos ritus tenere fidei Chriſtianæ, qui eſſent veriſsimi: et illud me ſingulari deuotione iniecta vehementer permouit, quòd intelligerem iter in Aethiopiam inuentum eſſe, non ſine miraculo. Nam referebant præfectum claſsis, quum diu per mare Arabicum erraſſet, & propterea de inueniendo noſtro portu deſperaſſet, re infecta, redire in Indiam voluiſſe, maximè propter ſæuas maris tempeſtates: ſed in aurora opportunè rubram crucē in cælo apparuiſſe, qua ſalutata, à nautis proras in eam partem eſſe conuerſas, monſtranteq; Deo repertum eſſe portum noſtrū, quæ res mihi pro miraculo viſa eſt: et certè is claſsis præfectus Deo debet admodùm eſſe dilectus, poſtquàm tātam ei felicitatem conceſſam videmus, quantam nemo ante eum à deo impetrare potuerit. De hac autem mutua legatione antiquitus prædictū fuit à Propheta in libro de vita & paſsione ſancti Victoris, et in libris ſanctorum Patrū, quod Rex magnus Chriſtianus, cum Rege Aethiopiæ eſſet cū mutua pace conuenturus: ſed hoc nequaquàm futurū exiſtimabā diebus vitæ meæ. Verùm Deus certum ſciebat, vt laudetur nomē eius, qui nuntium ad me detulit, vt ego pariter id mittere poſſem ad te patrē meum in Chriſto, et amicū, vt ſimus in vna fide, poſtquàm à nullo alio rege Chriſtiano nuntiū aut certā notitiam habuerim. Hactenus

circũ me Mauri erant, filij Mahometis, & Gentiles: & reliqui ſunt ſerui, qui Deum non agnoſcunt, & alij qui ligna & ignem venerãtur, et alij qui ſolem adorant, & alij qui ſerpẽtes Deos eſſe putant: cum his nunquã pacem habui, quoniam ad veritatẽ venire recuſant, et fruſtra his prædicabant fidẽ: nũc verò conquieſco, & Deus quietẽ dono mihi dedit cũ hoſtibus meis et tuis. Nam in finibus meis cùm armatus contra eos progredior, ipſi faciem & terga vertunt, & Duces & milites mei per cãpos de his victorias cõſequuntur. Neque mihi Deus iraſcitur, vt dicit Pſalterium, & Deus vota eorum Regũ implet, qui iuſta petunt, nec hoc ad laudem noſtrã pertinet. Nam Deo agendæ ſunt gratiæ, is eſt qui mundum vobis dedit, & terram Gentiliũ perpetuò conceſſit, ac aliorum terras, quæ ſunt à finibus veſtris, ad initium Aethiopiæ: propterea ingentes Deo gratias ago, & prædico ſummam eius potentiã, cùm ſperem eorum populorum filios, qui in tuam ditionem venient, procul dubio fidei veritatem eſſe cognituros: quamobrem do gratias Deo, & ſpero quòd filij veſtri, & ego, et vos, de felicibus earum rerum ſucceſſibus abundè lætabimur: & vos Deo debetis continuè ſupplicare, donec gratiam vobis det potiundi templi ſancti in Hieruſalẽ, quæ eſt in poteſtate hoſtium Chriſti, Maurorũ, & Gentiliũ, & hæreticorum: & ſi hoc perfeceris, caput tuum omni laude pleniſſimum erit. Cæterùm ex numero

legator-

legatorum, qui ad me veniebant, cum prædicto Matthæo *tres periere, & Præfectus magnus ve ſtræ claſſis deuenit apud* Macua *in colloquiũ cũ* Rege de Bernagais, *qui eſt imperio meo ſubiectus, & ſtatim legatos ad me miſit, & munera ingentia, quæ mihi chariſſima fuerunt.* Verùm *nomẽ veſtrum omni gemma, & theſauro mihi pretioſius videtur.* Sed *hæc tranſeamus, & agamus inter nos, quomodo inuadere, et capere poſſimus infidelium terras. Ego certè dabo millies centena millia drachmarũ auri, & totidem millia militarium virorum. Itemq; materiã, & ferrum, & cuprum, in vſum ædificandæ et ornãdæ claſſis: magnam etiam commeatus copiam: amicè vnà conueniemus: & quoniã non eſt conſuetudinis, & dignitatis meæ, ad petendam pacem legatos mittere, & tu primus à me eam ſyncerè quæſiuiſti, ad verificanda Chriſti verba.* Nam *ſcriptũ eſt,* Beati *pedes, qui portant pacẽ.* Et *ego propterea ſum ad id paratus, more* Apoſtolorũ, *qui erant vnanimes, & vnius cordis.* O Rex, *et pater mi* Emanuel, *vnus Deus te ſoſpitẽ velit, & ſeruet, qui eſt* Deus *cæli, et ſemper vnius ſubſtantia, nec iuueneſcit, nec ſeneſcit.* Is *qui ad te nuntiũ attulit,* Rodericus Lima *vocabatur, legationis optimorum virorum princeps, & cum eo* Franciſcus Aluarez, *quem propter vitæ probitatem, & ſingularem religionem, & iuſtitiã, valde chariſſimum habui, maximè quòd veriſſimis verbis, cùm eſſet interrogatus de fide aptiſ-*

 ſimè

ſimè reſpondebat. Et ita debetis eum exaltare, & magiſtrum appellare, & dare ei officiũ conuertendi populos de Macua, & de Dalaca, de Zeila, & omnium inſularum maris Rubri, quoniam ſunt in finibus regnorum meorum: & ego ei conceßi crucem, & baculum, in ſignum poteſtatis: & ita vos iubete, vt hæc ei concedantur, & creetur Epiſcopus illarum terrarum, & inſularum, quoniam hoc meretur, & idoneus eſt in hoc officio adminiſtrando: & tibi Deus plurimũ benefaciet, vt ſemper ſis fortis cõtra hoſtes tuos, & eos cogatis ad pedes veſtros procidere: & Deus tibi vitam prolõget, & participem faciat regni cælorum in optimo loco, ſicut ego pro me optarem. Audiui autem auribus meis multa bona de te, et oculis video, quæ videre nequaquàm credebam, & Deus cuncta de bono in melius ſuccedere velit: & ibi ſit veſter locus ſupra lignum vitæ, vbi eſt locus ſanctorum. Amen.

Ego ſicuti filius paruulus, quæ iußiſtis feci, & faciam ſi venerint legati veſtri, vt inuicem mutuis opibus adiuuemur. Singulis autem Oratoribus veſtris, qui veniẽt, ſicut tum feciſtis ad Mazua, aut Delacã, & ad portus intra anguſtias maris Rubri, ea tribuã, tribuiq; curabo, quæ fiẽda ſignificabitis, ſicut maximè deſydero, vt in cõſilio, & rerum actione proſperè cõiungamur. Nã cùm ad ea litora copiæ veſtræ peruenerint, maturè & ego cum meis exercitibus adero. Et quoniam in finibus meis nemo eſt Chriſtianus,

neque

neque templa Chriſtianorũ viſuntur, concedã veſtris hominibus habitandas illas terras, quæ ſunt proximæ Maurorũ ditioni: propterea opus eſt, vt cæptis veſtris debitum finem afferatis. Interim mittitote ad me viros eruditos, atque etiam cælatores imaginũ auri et argenti, & fabros cupri, & ferri, & ſtãni, & plumbi: itẽ artifices, qui literis noſtræ linguæ pro Eccleſia libros imprimãt: item aliquos, qui ex auro bracteolas facere, & cum his inaurare alia metalla ſciunt. Hi erũt in domo mea honeſtiſsimè tractati, & ſi diſcedere voluerint, laborum ſuorũ eis amplã mercedem ſoluam. Iuroq; per deum Ieſum Chriſtum Dei filium, me eos liberè cùm voluerint, eſſe dimiſſurum. Hoc autem peto fidentiſsimè, quoniã mihi veſtra virtus ſpectata eſt, & bonitas maximè agnita, et ſcio me amari abs te plurimùm: & hoc agnoui certius, quòd Matthæum mei gratiâ honorificè & liberaliter ſuſceperitis, & remiſeritis. Et ideò adnitor ea impetrare: neque hoc vobis pudorem afferat, nam omnia perſoluã. Et id quod filius petit à patre, negari non debet: & tu es pater meus, & ego filius tuus, & ſimus cõiuncti ſimul: ſicut laterculus cum laterculo in pariete copulatur, ita duo in vno corde, & amore Ieſu Chriſti conſentimus, qui eſt caput mundi, & qui cum eo ſunt, aſsimilantur laterculis in muro coniunctis. Amen.

LITERÆ EIVSDEM DAVIDIS AETHIOPIAE

Imperatoris, ad Ioannem huius nominis tertium, Portugalliæ, &c. Regem, ſcriptæ anno milleſimo quingenteſimo vigeſimo quarto, Paulo Iouio interprete.

IN *nomine* Dei *patris omnipotentis, creatoris cæli & terræ, & omnium rerum factarum, viſibiliũ, & inuiſibilium.* In *nomine* Dei *filij Chriſti, qui eſt filius, & conſiliũ & propheta patris.* In *nomine* Dei *ſpiritus ſancti, paracleti,* Dei *viui, æqualis patri, & filio, qui locutus eſt per os prophetæ, ſpirando ſuper* Apoſtolos, *vt gratias agerent, & laudarẽt* Trinitatẽ *perfectã in cælo, & in terra, in mari, & in profundo ſemper.* Amen. Mitto *has literas & nuntium ego* Thus *virginis, quod eſt mihi nomen à baptiſmate, nunc verò cum* Imperij *ſceptro aſſumpſi nomen* Dauid, *dilectus* Deo, *columna fidei, ſtirps* Iuda, *filius* Dauid, *filius* Salomonis Regum Iſraël, *filius columnæ* Sion, *filius ſeminis* Iacob, *filius de manu* Mariæ, *et filius* Nau *per carnẽ, maximo, & potẽtiſſimo, & altiſſimo* Ioanni Regi Portugalliæ, *&* Algarbiorum, *filio* Regis Emanuelis. Pax *ſit tibi, et gratia domini noſtri* Ieſu Chriſti *ſit ſemper tecum,* AMEN.

Eo

Eo tempore quo ad me relatum eſt de potentia Regis patris tui, qui Mauros fœdiſsimi Mahumetis filios debellabat, Deo gratias ingentes egi, propter incrementum, & magnitudinẽ, & coronam conſeruationis, in domo Chriſtianitatis. Similiter ſummam cepi voluptatẽ ex legatorũ aduentu, qui verba ipſius Regis ad me detulerunt: ex quibus ſingularis amor, & notitia, & amicitia inter nos effecta eſt, ad eradicãdos, expellendosq́; malignos Mauros, & incredulos Gentiles, qui habitant inter tua meaq́; regna. Dum eſſem in hac lætitia, audiui tuum, meumq́; patrem, priùs eſſe vita defunctum, quàm hinc legatos ad eum mitterem. Quamobrem gaudium meum in mœrorem ſubitò conuerſum eſt, ita vt in hoc cordis mei dolore, mecum etiã aulæ noſtræ proceres, & Prælati Eccleſiaſtici, et qui in monaſterijs ſunt, omnesq́; demum ſubditi noſtri vehementiſsimum luctum fecerint, ita vt voluptas primi nuntij cum triſtitia huius nouiſsimi exæquaretur. Domine à principio regnorum meorum hactenꝰ nulla legatio, nullusq́; nuntius, vel à Rege, vel à regno Portugalliæ ad me peruenit, niſi dum viueret Rex, tuus pater, qui Duces ſuos ad me miſit, & proceres cũ Clericis, & Diaconis, qui totum ſolennium miſſarũ apparatũ attulerunt. Et propterea maximè ſum lætatus, & eos honorificè ſuſcepi, et nõ multò pòſt eos dimiſi, vt reuerterẽtur cum honore, & pace: & poſtquàm peruenerunt ad portum

maris, qui eſt in finibus meis, in mari Rubro, nō inuenere magnum Præfectum claſsis, quem pater tuus miſerat: is enim non expectauit, & de hoc me fecerat certiorem, quoniam non potuit expectare, cùm eſſet moris veſtri, de triennio in triennium magnum claſsis Præfectum creare. Interim alius nouiter creatus aduenit: qua de cauſa longiorem, quàm opus eſſet, moram legati contraxerunt. Nunc verò mitto mandata mea per fratrem Chriſtophorum Licanati, cui nomen à baptiſmate eſt Zaga Zabo, nempe gratia patris, qui deſideria mea coram vobis explicabit: & item ad Papam Romanum mitto Frāciſcum Aluarez, qui nomine meo præſtet obedientiam, vt iuſtum eſt. O Domine Rex frater mi attende, & da operam amicitiæ quam inter nos pater tuus aperuit, & crebrò mitte nuntios & literas: nam eas magnoperè videre deſydero, vti à fratre meo: nam id æquū eſt, cùm ambo ſimus Chriſtiani, & Mauri qui mali ſunt ſemper in ſua ſecta concordes exiſtunt: & nūc profiteor me nolle in poſterum legationes Regis Aegyptij admittere, nec aliorum item Regum, qui ad me ſæpe legatos mittebant: ſed ſolùm celſitudinis tuæ, quos venire maximè opto: quoniam Reges Mauri me loco amici non habēt, propter religionis diſſenſionem: ſed amicitiam ſimulant, vt tutiùs & liberiùs mercaturā in noſtris regnis exerceant, inde magnum cōmodum conſequuntur. Ingentem enim vim auri, cuius ſunt

auidiſſ

auidiſſimi, è regnis meis exportant, cùm parum mihi ſint amici, & commoda eorum nullam mihi offerant lætitiam: ſed hoc tolerandũ fuit, quoniam ſuperiorum regũ noſtrorum vetus eſt inſtitutum: & ſi eis nequaquàm bellum infero, & penitus profligo, temperandum in hoc mihi eſſe arbitror, ne illi contrà ſanctum templũ in Hie*ruſalem violent, & diruãt, in quo ſepultura eſt* Ieſu Chriſti, *quam* Deus *in poteſtate fœdiſſimorum* Maurorũ *reliquit: & pariter ſolo æquarẽt alia templa, quæ ſunt in* Aegypto, & Syria: & *hæc cauſa eſt cur eos non inuadã, & debellem, cuius rei me plurimùm tædet.* Etiam *hoc mihi faciliùs perſuadeo eſſe faciendũ, quum neminem* Chriſtianum Regem *habeã finitimum, qui me adiuuet, & cor meum exhilaret.* Ego *mi* Rex *nequaquàm lætari poſſum de* Chriſtianis Europæis Regibus, *cùm eos audiam in vno corde minimè conſentire, vigereq́; inter eos bella.* Eſtote *ſimul omnes in vna concordia vnanimes.* Debe*retis enim inter vos certo fœdere eſſe contenti.* Et *certè ſi mihi* Chriſtianus Rex *finibus eſſet coniunctus, nunquàm vna hora ab ipſo diſcederem: & de hoc non planè ſcio quid dicam, aut omnino faciam, cùm hæc à* Deo *ordinata eſſe videantur.* Domine *mi mitte obſecro frequentes ad me nuntios: nam cùm literas tuas video, vultum certè tuum intueor.* Quoniam *maior amicitia oritur inter longinquos, diſtantes, quàm inter eos qui propinqui ſunt, propter deſiderium*

quo tenentur. N*am is qui reconditos habet theſauros, cùm eos oculis non videat, corde ſemper & quidem vehementiſsimè diligit: ſicut* Dominus Ieſus Chriſtus *in* Euangelio *dicit,* Vbi *theſaurus tuus, ibi cor tuum: ita cor meum apud te eſt, quum tu ipſe meus ſis theſaurus: & tu pariter me tuum theſaurum debes efficere, & cum meo tuum cor ſyncerè copulare.* O Domine *frater ſerua verbum hoc, nã es prudentiſsimus, & (vti audio) patri in ſapientia ſimilis: & de hac re cognita, ſtatim* Deo *gratias egi, abiectoq; dolore, gaudium à me ſuſceptum eſt, & dixi,* Be*nedictus ſit filius ſapiẽs, & magni capitis, filius* Regis Emanuelis*, qui ſedet in cathedra regnorum ſuorum. Domine mi caue ne defatigeris, cùm ſis fortis non ſecus ac pater tuus, nec oſtende debiles vires aduerſus* Mauros *&* Gentiles. *nam eos cum* Dei *auxilio, adiuuãte virtute tua, facilè debellabis & deſtrues: & non dicas tibi eſſe à patre tuo vires exiguas.* Nam *ea ſunt certè ſatis magnæ, &* Deus *ſemper opẽ feret.* Mihi *adſunt viri, aurum, cõmeatus inſtar arenæ maris, & ſtellarum cæli.* Nos *ſimul cõiuncti totam* Maurorum *barbariem deſtruemus: neq; aliud à vobis peto, quàm peritos viros, qui meos milites in prælijs ordines ſeruare doceant.* Et *tu* Rex *vir integræ ætatis exiſtis.* Rex Salomon *duodecim annorum ætatis imperiũ ſuſcepit, habuitq; magnas vires, & patre ſapientior fuit.* Ego *quoque cùm* Nau *pater meus exceſsit ab humanis,*

puer

puer vndecim annorũ remanſi, ingreſſusq́; ſedẽ patris, Deo dante ampliores opes et vires eo ſum conſecutus. Nã in manu mea omnes finitimi & Regni gentes exiſtunt: propterea ambo gratias Deo agere debemus tanti accepti beneficij. Præbe mihi aures frater, & Domine. Nam hoc vno verbo à vobis poſtulo, vt viri docti, atq; etiam artifices mihi mittãtur, qui imagines, & libros impreſſos, enſes, & omnis generis arma militaria fabricare ſciant. Itemq; architecti, fabri lignarij, & Medici, qui pharmaca componere, & vulnera curare didicerint. Cupio etiam eos habere qui aurũ in bracteas extenuare, & aurum & argentum egregiè cælare valeant: ac etiam aurũ & argentum è venis terræ eruere, & metallorũ omnium fodinas exercere ſciant. Præter hos, apud me etiã chari erunt, qui plumbeas tegulas ducẽt, & tegulas ex creta facere docebũt: omnes deniq; artifices mihi vſui erunt, & præſertim ſclopetorum. Adiuua me obſecro in his rebus, ſicuti frater fratrem, & te Deus ita adiuuabit, & ab omni malo liberabit. De⁹ exaudiat orationes, et petitiones tuas, ſicuti recepit ſancta ſacrificia in omni tẽpore: & in primis ſacrificia Abel, & Noë, quãdo fuit in arca: & illud Abraham, quando fuit in terra Madian: & illud de Iſaac, quando diſceſſit à foſſa iuramẽti: & illud Iacob, in domo Bethlehẽ: & Moyſis in Aegypto, & Aaron in monte, & Ieſon filij Nau in Galgala, & Gedeonis ſupra plagam, et Sampſonis,

quand

quãdo ſitim habuit in terra ſicca: & Samuelis in Rhama prophetæ, & Dauid Nacira, & Salomonis in ciuitate Gabeon, & Heliæ in monte Carmelo, quando ſuſcitauit filium viduæ mulieris è Richa ſupra puteum: & Ioſaphat in prælio: & Manaſſe quando peccauit, & ad Deum eſt conuerſus: & Danielis in ſpelunca leonum, & trium ſociorum Sydrach, Miſach, Abdenago in camino ignis: & Annæ ante altare, & Neemiæ, qui fecit muros cum Zorobabel, & Matathiæ cum filijs ſupra quartam partem mundi, & de Eſau, ſupra benedictionem. Ita Domine Deus recipiet tua ſacrificia, & ſupplicationes, & te adiuuabit, & erit pro te contra omnes peruerſitates in omni tempore, & ſingulis diebus. Pax ſit tecum, & ego te amplector ſanctitatis brachijs, & ſimiliter ſingulos amplector qui tibi ſunt à cõſilijs ſanctis regni Portugalliæ. Itemq́; Archiepiſcopos, & Epiſcopos, Sacerdotes, & Diaconos, viroſq́; pariter & mulieres. Gratia dei, & benedictio virginis Mariæ matris Dei ſit tecum & omnibus.

AMEN.

LITERAE EIVSDEM SERENISSIMI DAVIDIS AETHIOpiæ Imperatoris,ad Pontificem Romanum,ſcriptę anno milleſimo quingenteſimo vigeſimoquarto Paulo Iouio interprete.

IN *nomine* Dei *patris omnipotentis,creatoris cæli & terræ,viſibilium,& inuiſibilium. In nomine* Dei *filij* Ieſu Chriſti *, qui eſt idem cum ipſo , à principio mundi,& eſt lumen de lumine,&* Deus *verus, de* Deo *vero. In nomine* Dei *ſpiritus ſancti,*Dei *viui,qui proceſſit ex* Deo *patre.*

Has *literas is ego* Rex *mitto,cuius nomen leones venerantur , &* Dei *gratia vocor* Athani Tighil*,id eſt,*Thus *virginis,filius* Regis Dauid*, filius* Salomonis*,filius* Regis *de manu* Mariæ*,filius* Nahu *per carnem,filius ſanctorum* Petri*,et* Pauli*,per gratiã:*Pax *ſit tibi iuſte* Domine*,pater ſancte potẽs,pure,ſacrate,qui es caput* Pontificum *omnium,& neminẽ metuis, cùm nemo tibi poſſit maledicere:qui es vigilantiſſimus ſupra animas curator,& amicus paregrinãtium, conſecrate magiſter, & prædicator fidei,& earum rerũ hoſtis,quæ conſcientiã offendunt amator optimorũ morum, vir ſanctus, quem omnes laudant,& benedicũt.*O *felix ſancte pater,ego*

tibi

tibi reuerenter obedio, cùm ſis pax omnium, & cuncta bona merearis, & ita æquũ, vt omnes tibi obedientiam præſtent, ſicuti ſancti Apoſtoli præcipiunt apud Deum. Hoc *vere veſtrum eſt: ita etiã præcipiunt, vt veneremur* Epiſcopos, Archiepiſcopos, et Prælatos. *Similiter vt te loco patris amem⁹, et loco* Regis *vereamur, & tibi vti* Deo *fidem habeamus.* Propterea *dico ego humiliter, ad terram genibus flexis tibi pater ſancte ſyncero admodùm corde, quòd tu pater meus es, & ego filius tuus.* O *pater ſancte potentiſsime, cur neminẽ vnquam ad nos miſiſti, vt certius de vita ſaluteq́; mea cognoſceres, cùm tu ſis paſtor, et ego ouis tua? bonus etenim paſtor ſui gregis nũquàm obliuiſceretur: nec tibi à regionibus veſtris nimiũ ſemotus debeo exiſtimari, vt nuntij ad me nequeant peruenire: cùm ex remotiſsimis terrarum regnis* Portugalliæ Rex Emanuel *filius tuus, oratores ad nos cõmodiſsimè miſerit: et ſi* Deus *eum ad ſe in cœlũ euocare diſtuliſſet, ea quæ tum agitabamus, procul dubio felicẽ exitum habuiſſent. nunc verò maximè opto proſpera, & ſalutaria de ſanctitate veſtra per certos nuntios audire: neq; enim vnquam à ſanctitate veſtra verbũ recepi, quum aliqua tantùm à noſtris, qui ex voto peregrinãtur, audierim.* Sed *hi cùm neq; meo nomine proficiſcantur, neq; quicquam literarũ à vobis afferant, incerta fide nobis percunctãtibus, dicũt ſe ab* Hieroſolyma, *deinde ſolutis votis, ad viſitanda* Apoſtolorum *limina,*

mina, Romam perueniſſe: cùm intelligãt ea loca facilè peti, quòd à Chriſtianis teneãtur, & certè ſummam capio ex eorũ ſermonibus voluptatem, quoniam dulciſsima cogitatione ſancti vultus tui imaginem intueor, quæ mihi Angeli formæ ſimillima videtur, & illã ſicuti angelicã me diligere, venerariq́; fateor. Sed profectò mihi eſſet gratius atq; iucundius, verba tua, tuasq́; literas deuotiſsimè contemplari. Atque ita nunc te oro, vt nuntium tuum cum benedictione ad me mittere velis ad exhilarandum cor meum: nam cùm in religione & fide conſentiamus, id mihi ante omnia videtur expetendum, ſuppliciterq́; item oro, vt amicitiam meam, ad inſtar annuli, quem induis in digitũ, & torquis aurei, quem humeris imponis, in intimũ cor reponere velis, vt mei memoria nunquàm ex animo veſtro deleatur. Gratis etenim verbis & literis amicitia maximè creſcit, cùm eam ſancta pax complectitur, è qua omnis humana lætitia facilè prouenit. Quemadmodũ enim is, qui vehemẽter ſitit, frigidã maximè aquam deſyderat, vt in ſacris ſcripturis habetur: ita animus meus ex nuntijs, & literis, quæ ex remotiſsimis terris deferũtur, incredibile gaudium concipere ſolet: neque tantũmodò de ſanctitate veſtra, ſi aliqua audiero, verùm ſi certa de ſingulis terræ Chriſtianæ Regibus referentur, mirum in modum lætabor: ſicuti his accidit, qui præliãdo opima ſpolia repeniunt, & legunt: hoc enim facillimè fieri poteſt, poſtquàm

poſtquàm Rex Portugalliæ totũ id iter aperuit, qui ad nos iam pridem legatos ſuos miſit cum ſtrenuiſſimis equitibus. Dum autem pater meus adhuc eſſet in humanis, neq; tum, aut demum à quoquam alio rege Chriſtiano, vel ipſo Pontifice, aut nuntium, aut omnino literas recepimus. Quanquàm in noſtris Archiuis proaui noſtri, earum literarũ memoria cõſeruetur, quas Papa Romanus nomine Eugenius, ad has terras miſit, cùm regnaret ſemen Iacob, Rex regũ in vniuerſa Aethiopia, Rex metuendus. Præſcriptio autem literarum hæc erat: Eugenius, Romanus Pontifex, filio dilecto noſtro Regi, ex ſemine Iacob, Regi Regũ in vniuerſa Aethiopia, maximè metuendo, &c. In ſumma autẽ literarũ ſignificabat filium ſuũ Ioannem Palæologum, qui biennio antè eſſet mortuus, Regẽ Regum Romæorũ, ad ſacroſanctam ſynodum celebrandam euocatum fuiſſe, & cum eo Ioſephum Patriarcham Conſtantinopolitanum veniſſe cum magno numero Archiepiſcoporum, & Epiſcoporum, & omnis generis Prælatorũ, in quibus etiam fuiſſent Procuratores Patriarcharũ Antiocheni, Alexãdrini, et Hieroſolymitani. Qui omnes ſe cùm ſanctæ fidei, & religionis amore firmiter cõiunxiſſent, conſtitutaq́; vnitate Eccleſiæ, ſublatas fuiſſe antiqui tẽporis difficultates: nõ ſine diuino auxilio, quæ erroneæ, & religioni cõtrariæ videbantur: quibus rebus ritè ſancitis, et conſtitutis ipſe Papa omnibus ſingularem lætitiam peperiſſet.

Hunc

Hunc autem librum Papæ Eugenij ad vos mittimus, quem incorruptum ſeruauimus: totum etiam Pontificiæ benedictionis ordinem & poteſtatem miſiſſemus, niſi harũ rerum nimis magnum volumen eſſe videretur, quum magnitudine librum Pauli ad gentes omnino ſuperet. Legati verò, qui hæc à Põtifice ad nos detulerunt, fuere Theodorus, Petrus, Didymus, & Georgius, ſerui Ieſu Chriſti. Tu verò ſanctiſſime pater rectè feceris, ſi euolui veſtros libros iuſſeris, vbi harũ rerum, de quibus ſcribimus, vti facilè arbitror, aliqua memoria reperiatur. Itaq; ſancte pater, ſi aliqua ad nos perſcribes, firmiter exiſtimato, cuncta in noſtros libros diligentiſſimè fore cõſcripta, vt poſteris noſtris earũ rerum ſempiterna memoria relinquatur. Et certè is mihi beatus eſſe videtur, cuius memoria cuſtodita literis, in vrbe ſancta Roma, et in ſede ſanctorum Petri & Pauli cõſeruatur. Hi enim ſunt domini regni cælorum, & totius mundi iudices. Et quoniam ita credo, propterea has mitto literas, vt mihi gratia paretur apud ſanctitatem veſtram, & veſtrum ſanctiſſimum Senatum, vt inde ſancta benedictio mihi proueniat, & bonorum omnium incrementum. Obnixè etiam precor ſanctitatẽ veſtrã, vt mihi mittere velit aliquas Sanctorũ imagines, & præcipuè beatæ Mariæ virginis, vt ſæpiſſimè ſit in ore, atq; memoria mea nomen veſtræ ſanctitatis, & continuam ex muneribus veſtris capiã voluptatem.

ff Idcir-

*Idcirco etiam vehemẽter poſtulo, vt mihi viros
ſacrarum literarum doctos, atq; etiam artifices
mittatis, qui imagines fabricent, atq; ita enſes,
& arma bellica omnis generis, itemq́; cælatores
auri, atq; argenti, & fabros lignarios, præcipuè
architectos, qui domos ex lapide conſtruant, &
tegulas ex plumbo cuproq́; ducere ſciant, quibus
domorum tecta protegãtur : ad hos etiam nobis
admodùm chari erunt, qui vitrum conflare, or-
ganáque muſica ſcitè facere, & doctè pulſare
ſciant, itemq́; fiſtulatores, & tibicines.* Hos *verò
artifices ex domo veſtra præcipuè mihi mitti
vellem, vel ſi horum domi veſtræ exigua erit co
pia, ab alijs regibus filijs veſtris eos ſanctitas
veſtra peterit impetrare, quoniam veſtris impe
rijs & nutibus facilè obediunt.* Hi *cùm ad me
peruenerint, pro meritis ſummo in honore habe
buntur ex liberalitate mea mercedem amplam
accipient : & ſi domum aliquis redire concupi-
ſcet, præmijs abundè ornatus abibit, vti placue-
rit, quando nec inuitum quenquam ſim retentu
rus, cùm fructum aliquem ex eius induſtria per
cepero.* N*unc ad alia tranſeundum eſt: & iam à
te poſtulo ſanctiſsime pater, cur nõ hortaris* Re-
ges Chriſtianos *filios tuos, vt arma deponãt, &
vti fratres decet, concordes inter ſe eſſe velint,
poſtquàm ipſi oues tuæ ſunt, & tu ipſe paſtor
earum?* Optimè *quidẽ tua ſanctitas nouit, quid
Euangeliũ præcipiat, quod dicit:* Omne *regnum
in ſe diuiſum deſolabitur.* Nam *ſi* Reges *animis,*

& fœd

& fœdere certo conſentient, facillimè Mahumetanos omnes delebunt, & pſeudopropheta ſepulcrũ felici irruptione diſturbabunt, & diruẽt. Ob hanc rem da operam pater ſancte, vt inter eos bona pax fiat, & certum fœdus amicitiæ percutiatur: hortareq́; eos, vt mihi adeſſe, atq; opem ferre velint, cùm in regnorum meorum finibus à Mahumetanis Mauris peßimis hominibus ſim ex omni latere circundatus. Ipſi autem Mauri Mahumetani inter ſe mutuis auxilijs vtuntur, Regesq́; cum Regibus, & Reguli cum Regulis, aduerſus nos ſyncerè & conſtantißimè conueniunt. Mihi Maurus quidam admodùm vicinus eſt, cui finitimi alij Mauri arma, equos, atq; inſtrumẽta bellica ſuppeditant. Hi ſunt Reges Indiæ, Perſidis, Arabiæ, atque Aegypti. Quibus de rebus ſingularem animo in dies capio moleſtiam, cùm hoſtes Chriſtianæ religionis fraterna charitate inter ſe cõiunctos, pace frui conſpiciam. Reges verò Chriſtianos, fratres meos, nihil omnino iſtis iniurijs commoueri, neq; vllam mihi opem afferre, vti certè deceret Chriſtianos: poſtquàm fœdißimi filij Mahumetis inter ſe mutuis opibus adiuuantur. Neque ego is ſum, qui ad id militares copias poſtulem, cùm milites mihi ſuperſunt. Orationes, & ſupplicationes tãtùm peto, locumq́; gratiæ apud ſanctitatem veſtram, & Reges fratres meos exopto: quærenda enim mihi eſt hæc vobiſcum amicitia, vt copiosè his rebus, quas ſuprà poſtu-

ff 2 laui

laui, ad terrorem Maurorum ſim inſtructus: & Chriſtiani nominis hoſtes vicini mei intelligãt, Reges fratres meos ſingulari ſtudio mihi fauere, atq; opem ferre. quod certè ad cõmune decus pertinet, poſtquàm in vna religionis & fidei veritate cõſentimus: & in eo cõſilio ſumus permanſuri, quod firmum atq; abſolutum erit cum eo, quod vtilius eueniet. Deꝰ itaq; deſyderia veſtra impleat, ſuper laudibus Ieſu Chriſti, & Dei patris noſtri, quẽ omnes laudãt per omnia ſecula. Et tu domine pater ſancte complectere me, cum omnibus ſanctis Ieſu Chriſti, qui ſunt Romæ: et pariter in hos amplexus recipiantur omnes incolæ regnorum meorum, & qui Aethiopiam inhabitãt, et reddatur gratia domino Ieſu Chriſto cũ ſpiritu veſtro. Has verò literas ſanctitas tua accipiet de manu fratris mei Ioannis Regis Portugalliæ, filij potentiſſimi Regis Emanuelis, per Oratorem noſtrum Franciſcum Aluarez.

ALIAE LITERAE EIVSDEM DAVIDIS AETHIOPIAE Imperatoris, ad Pontificem Romanum ſcriptæ anno milleſimo quingẽteſimo vigeſimoquarto, Paulo Iouio interprete.

Felix ſancte pater, qui à Deo effectus es Gentium cõſecrator, & ſancti Petri ſedem obtines. Tibi datæ ſunt claues regni cælorum, & quodcunq;

cunq; ligaueris, vel ſolueris ſuper terram, erit ligatũ, vel ſolutũ in cælis, ſicut dixit Chriſtus, *& ita in* Euangelio Matthæus *ſcribit.* Ego Rex, *cuius nomen leones venerantur, &* Dei gratia Atani Tinghil, *id eſt* Thus *virginis vocor, quod nomen eſt à baptiſmate, nunc verò ipſo ſuſcepti regni initio aſſumpſi nomen* Dauid, *dilectus à* Deo, *columna fidei, cognatus ſtirpis* Iuda, *filius* Dauid, *filius* Salomonis, *filius columnæ* Sion, *filius ſeminis* Iacob, *filius de manu* Mariæ, *filius* Nau *per carnẽ*, Imperator *magnæ et altæ* Aethiopiæ, *magnorum regnorum, & ditionum, & terrarum*, Rex de Xoa, *de* Caffate, *de* Fatigar, *de* Angote, *de* Baru, *de* Baaligaze, *de* Adea, *de* Vangue, *de* Goiame, *vbi* Nilus *oritur, de* Damaraa, *de* Vagemedri, *de* Ambeaa, *de* Vagne, *de* Tigri Mahom, *de* Sabaym, *vnde fuit* Regina Saba, *de* Bernagaes, *& dominus vſque ad* Nobiam, *finem* Aegypti. Hæ *prouinciæ omnes in mea poteſtate ſunt, & pleræque aliæ magnæ, et item paruæ, quæ nunc à me nequaquam numerantur, neque regna, & prouincias ſuis nominibus expreſsi, veluti ſuperbia, & vana gloria inductus: verùm ob id, vt ſummus* Deus *magis ac magis laudaretur, qui ſingulari benignitate, tot ampliſsimorũ regnorum* Chriſtianæ *religionis, ſuperioribus meis* Regibus *imperia tribuiſſet: ſed profectò me clariore gratia inter alios reges dignum fecit, vt religioni continuè inſeruirem.* Quoniam *me* Adel *dominum fecerit, hoſtem*

Maurorum, & Gentilium qui adorant idola. Mitto ad deoſculandos pedes ſanctitatis veſtræ, more cæterorum Chriſtianæ fidei regum, fratrũ meorum, quibus neq; religione, neq; potẽtia ſum inferior. Ego etenim in regnis meis ſum columna fidei, neq; externis iuuor auxiliis, cùm in ſolo Deo ſpem, & opem reponam, qui me ſuſtinet, & gubernat, ab eo tempore quo Angelus Dei allocutus eſt Philippũ, qui fidem doceret Eunuchum potentis Reginæ Candacis, Reginæ Aethiopiæ, quæ ab Hieroſolyma Gazam pergebat. Philippus tum baptizauit Eunuchum, & Eunuchus demum Reginam, cum magna parte familiæ, & populi eius, qui nunquam deſierunt eſſe Chriſtiani, omniq; ſequẽti tempore perſtiterunt fortes in fide. Prædeceſſores verò mei, nulla alia ope adiuti quàm diuina, fidẽ in latiſſimis regnis propagarunt, quod & ego quotidie efficere contendo. Maneo etenim inter maximos regnorum meorum fines, vt leo ingenti ſylua circundatus, & ſeptus aduerſus Mauros obſidentes & alias nationes fidei Chriſtianæ inimiciſſimas, quæ nolũt audire verbũ Dei, neq; cohortationes meas, & ego gladio accinctus eos perſequor, & paulatim extrudo, diuino ſcilicet fretus auxilio, quod nunquam mihi deeſt, quod ſecùs accidit regibus Chriſtianis. Nam ſi regnorum ſuorum fines extendunt, id facilè poſſunt aſſequi: quoniam alter alteri opem ferre poſſet, & auxilia ſubminiſtrare, iuuariq; benedictione veſtræ ſanctitatis, cuius

part

particeps ego ſum, cùm in libris meis habeãtur literæ, quas ſuperioribus temporibus Eugenius Papa cum benedictione miſit ad regem ſemen Iacob. Qua accepta, tradita per manus benedictione ego fruor, & magnoperè lætor. Cæterùm ego in magna habeo veneratione ſanctum templum in Hieruſalẽ, ad quod ſæpiſſimè mitto oblationes debitas per noſtros peregrinãtes. Et multò plures & pinguiores mitterem, niſi itinera à Mauris, & infidelibus obſiderentur. Nã præter illud, quòd dona noſtra, & theſauros nuntijs eripiunt, etiam eos liberè pertrãſire nõ ſinunt. Quòd ſi paterent itinera, in familiaritatem & commercium Romanæ Eccleſiæ deuenirem, vti fit à cæteris Chriſtianis regibus, quibus in religione Chriſtiana non ſum inferior. Et ita vt illi credũt, vnam fidem rectam, & vnam eccleſiam confiteor: credoq́; ſynceriſſimè in ſanctam Trinitatem, & in vnum Deum, & virginitatem dominæ noſtræ virginis Mariæ, & articulos fidei teneo, & obſeruo, vti ab Apoſtolis conſcripti fuerunt. Nunc Deus optimus manu potentiſſimi & Chriſtianiſſimi Regis Emanuelis iter pateſ cit, vt per legatos conueniremus, & in fide coniuncti Chriſtiani cum Chriſtianis Deo inſeruiremus. Sed dũ in aula mea eius oratores eſſent, allatum eſt eum vitam cum morte commutaſſe, filiumq́; eius fratrem meum Ioannẽ paterni regni ſceptrũ accepiſſe. Vnde, ſicuti ex patris morte ſummum ſenſeram dolorem, ita ex filij felici in

regnum aſſumptione mirificè ſum lætatus, adeò vt ſperem nos communibus copijs, & viribus per regiones Maurorum peßimorum, terra mariq; iter aperturos, atque eos magno terrore illato, ſedibus & regnis eſſe depulſuros, vt commodo pacatoq; itinere, Chriſtiani Hieroſolymitanum templum petere, & liberè commeare poſſint. Atq; ego in primis, ſicuti vehementer exopto, diuini amoris particeps eſſe poßim in templo Apoſtolorum Petri & Pauli. Cupio autem ingenti deſiderio conſequi ſacroſanctam benedictionem à vicario Domini noſtri Ieſu Chriſti. Nam procul dubio ſanctitas veſtra Dei eſt vicarius. Et cùm à peregrinis, qui ex regionibus noſtris ad Hieruſalem, atque inde Romam non ſine miraculo eunt, & redeunt, multa de ſanctitate veſtra ab his audio, quæ mihi incredibilem afferunt voluptatem & gaudium. Sed multò maiorem omnino caperem lætitiam, ſi mei Oratores breuiore itineris compendio vti poſſent, & noua referrent. Sicuti antequàm moriar, aliquando allaturos ſpero non ſine gratia Dei omnipotentis, qui vos in ſanitate & ſanctitate conſeruet. AMEN. *Exoſculor autem pedes ſanctos, & ſupplex oro, vt benedictionem ad me mittat. Has quoque literas ſanctitas tua accipiet de manu fratris mei Ioannis Regis Portugalliæ, per eundem Oratorem noſtrum Franciſcum AluareZ.*

Has epiſtolas à Paulo Iouio verſas, huic noſtro opuſculo ob maiorem huius hiſtoriæ cognitionem adiunximus, nec in eis aliquid mutauimus (quanquam in quibuſdam locis mutatione indiguiſſent) præter pauca, quæ ex Arabico & Abeſynico idiomate, in Luſitanicũ ſermonem, omnino malè interpretata, mutato epiſtolarũ ordine, fuerũt. Idem Iouius quoque in harum epiſtolarum enarratione, volumẽ quod Franciſcus AluareZ de ſitu, moribus, cultuq́; Aethiopũ cõpoſuit, in quo etiam totum ſuũ iter explicat, pollicitus eſt Latinum facere, cuius voluminis vnũ exemplar penes me habeo: quod ſi Iouius à vertendo ſuperſedeat, nõ abhorrerẽ ab eius rei tractatione: quanquã id prouinciæ nõ libẽter ſuſcepero, niſi id tuis, ſanctiſsime pater, mãdatis mihi imperatum cognouero, quò tutior eſſe poſsim aduerſus calũnioſos, quibus videri poſsim non ſtudio Reipublicæ Chriſtianæ, ſed æmulatione gloriæ Iouianæ hoc onus ſubiiſſe. Ad quod cum fide tractãdum, me nõ parum inſtructum arbitror. Nã cùm perfunctus Germanicis & Sarmaticis legationibus, è Belgica ad Regem meum Ioannẽ eius nominis tertiũ redeo, cuius plurimam in me excipiẽdo & humanitatẽ et munificentiã expertus ſum, Vlyſsippone in colloquiũ Aethiopici legati incido, viri et Epiſcopali dignitate venerabilis, et fide, doctrina, ac eloquẽtia Chaldaicæ et Arabicæ linguæ admirabilis, & in ſumma idonei, qui à potentiſsimo Aethiopũ imperatore, ad

maximos principes de maximis reb⁹ mitteretur. Huic autem nomen fuit Zaga Zabo: cum eo, poſt initã inter nos firmiſſimã & conſtãtiſſimã amicitiam, ſæpiùs ſermonẽ miſcui, variaſq́; diſputationes habui, præſertim de moribus, & religione Aethiopũ Chriſtianorũ: cupiebam enim eas res non ex verbis interpretãtium peregrinorũ, ſed ab indigena, coràm & ore tenus cognoſcere. Inter cætera epiſtolam quoq; per Matthæum legatum in Luſitaniam miſſam ei oſtendi, quam ego iampridẽ cum articulis, quos coram Rege Emanuele expoſuerat, in linguã Latinã (vt dictũ eſt) tranſtulerã, multaq́; ex illius admonitu caſtigaui, vbi interpretatio non plenè rei fidem, aut indolẽ aſſecuta erat, quod tũ mihi, tum Iouio non raro accidiſſe affirmabat: habebam enim iam mecum ipſius Iouij epiſtolas, quas ſumma cum diligentia contulimus. Poſtmodùm vigente inter nos iam vera Chriſti charitate & amicitia, auſus ſum ab eo petere planã & legitimã Aethiopum fidei, et religionis enarrationem, eamq́; ſua manu deſcribi: quod mihi ſumma cum alacritate cõceſſit, illamq́; ſtatim deſcribere incæpit: ſententiam ſumma fide in Latinã linguam refudi, vt ex ſequentibus patebit. Id verò conſcientia vrgente eò ardentius aggreſſus ſum, quòd non ignorarem, ſi hæc apud me periiſſent, à nemine mortaliũ vnquam in lucem proditura fuiſſent.

Inde quòd ſic digeſta & compoſita ad phraſim Chaldaicam & Aethiopicam eſſent, vt vix

à quopiam intelligi potuiſſent, niſi à me, qui ea omnia tam ex ore, quàm ex ſcriptis ipſius Ae*thiopici* Oratoris *, per multam familiaritatem conſequi iam poteram.*

IN NOMINE DOMINI noſtri Ieſu Chriſti, AMEN.

HAEC SVNT, QVAE DE FIDE & religione apud nos Aethiopes habentur, & obſeruantur.

CRedimus in nomẽ ſanctæ trinitatis, patrem, filium, & ſpiritũ ſanctum, qui vnus eſt dominus, tria quidem nomina, vna diuinitas, tres facies, vna verò ſimilitudo, æqualis trium perſonarum cõiunctio, æqualis, inquam, in diuinitate, vnum regnũ, vnus thronus, vnus iudex, vna charitas, vnum verbũ, & vnus ſpiritus. Verbum *autem patris, & filij, verbũ ſpiritus ſancti, & filius eſt idem verbũ, & verbũ apud* Deum, *& apud ſpiritum ſanctũ, & apud ſemet ipſum, ſine defectu vllo, aut diuiſione, filius patris, et filius ipſius patris ſine principio; nẽpe primo ſine matre filius patris.* Nemo *enim nouit ſecretum & myſteriũ eius natiuitatis, niſi pater, & filius, & ſpiritus ſanctus.* Is *autem filius in principio erat verbũ, & verbũ erat verbũ apud* Deum, *&* Deus *erat verbũ.* Spiritus *patris, ſpiritus ſanctus, ſpiritus filij*

Hoc poſteà explicat.

Huius noſtri oratoris ſcripta in hoc loco ambiguã habebãt ſignificationem, eã, quæ magis catholicæ eccleſiæ cõgruit, textui inſeruimus, aliam hic in mar-

gine expli-candam duximus, quæ ſequens eſt, Sine defectu vllo aut diuiſione filius patris, & filius ſui, & principium ſui, nempe primo ſine matre filius patris, &c.

filij, ſpiritus ſanctus eſt: ſpiritus autem ſanctus ſpiritus ſui, ſine vlla diminutione, aut augmentatione. Is etenim ſpiritus ſanctus, paracletus, deus viuus, qui ex patre et filio procedit, locutus eſt per os prophetarū, & in flāma ignis deſcēdit ſuper Apoſtolos in atrium Sion. Qui per totum terrarū orbem denūtiarūt ac prædicarūt verbū patris, quod verbū erat ipſe filius. Præterea neq; pater eſt primus, inde quòd pater ſit, nec filius poſtremus, inde quòd filius ſit: ſic ſpiritus ſanctus neq; primus, neq; poſtremus eſt. Tres perſonæ vnus Deus, qui videt, & à nemine videtur, qui vnico ſuo cōſilio cuncta creauit. Poſteà verò filius ſponte propter noſtram ſalutem, ipſo patre volente, ſpiritu ſancto conſentiente, ex altiſſimo ſuo domicilio deſcendit, & incarnatus eſt de ſpiritu ſancto, ex Maria virgine: quæ Maria duplici ornabatur virginitate, vna ſpirituali, altera verò carnali. Et natus eſt ſine aliqua corruptione, ipſa Maria matre poſt partū virgine permanēte, & magno cū miraculo, & arcano igne diuinitatis afflata, ſine ſanguine et doloribus peperit filiū ſuū Ieſum Chriſtū, qui homo innocēs & ſine peccato fuit, & perfectus Deus, & perfectus homo, vnū ſolūmodo habēs aſpectū. Adoleuit ſenſim vt infans, ſugens lac Mariæ virginis matris ſuæ: & cùm attigiſſet trigeſimum annum, baptiZatus eſt in Iordane. Et vt cæteri homines ambulauit, fuitq; laſſus, ſudauit, eſuriuit, & ſitiuit. Hæc omnia paſſus eſt ſpōte & vo-

lunt

luntariè , plurimaq́; fecit miracula. Atque per *ſuam diuinitatem cæcis viſum reſtituit, claudos ſanauit, leproſos mundauit, mortuosq́; ſuſcitauit, ipſeq́; poſtremò volens captus eſt, & flagellatus, ac colaphis verberatus, & crucifixus, & languit, & mortuus eſt propter peccata noſtra, & ſua morte vicit mortem ac diabolum, & ſua viua ægritudine diſſoluit peccata noſtra, & languores noſtros tulit, & baptiſmo ſanguinis ſui, qui baptiſmus mors eius fuit, baptiZauit patriarchas , prophetas , deſcenditq́; ad inferos , vbi erat anima Adæ, & eius filiorum , atq; anima ipſius* Chriſti, *quæ eſt ab* Adam*: quam animam* Adæ *ipſe* Chriſtus *accepit ex ſancta* Maria *virgine, et in ſplendore et potentia diuinitatis ſuæ, & crucis fortitudine fregit æneas ac igneas inferorum portas, & catenis ferreis* Satanam *colligauit , & redemit* Adam *, & eius filios.* Hæc *omnia* Chriſtus *fecit proptereà quòd plenus diuinitate erat , & ipſa diuinitas erat cum ipſius anima, & erat etiam cum ipſius ſanctiſſimo corpore , quæ diuinitas virtutem dedit cruci.* Quam *quidem diuinatem is cum patre in trinitate , & vnitate ſemper habuit : & habet communem.* Nec *enim ipſe* Chriſtus *obambulans in terris , caruit oculi momento diuinitate , vel dignitate ſua.* Tum *demum ſepultus, tertia die ipſe* Ieſus Chriſtus *, princeps reſurrectionis ,* Ieſus Chriſtus *dulciſſimus ,* Ieſus Chriſtus *princeps ſacerdotum ,* Ieſus Chriſtus

Hoc in fine latè explicat.

Rex Iſraël,cum magna potentia & fortitudine reſurrexit. Et poſtquam omnia fuerunt adimpleta,quæ ſancti prophetæ prædixerunt,aſcendit in cælum cũ gloria,et ſedet à dextra patris, & venturus eſt cum gloria, ferens ante faciem ſuam crucẽ,& in manu gladium iuſtitiæ,iudicare viuos & mortuos,cuius regni non erit finis.

Credo vnam ſanctam catholicã,& Apoſtolicam eccleſiam, credo vnum baptiſma, qui eſt remiſſio peccatorum,ſpero reſurrectionem mortuorum,& vitam venturi ſeculi. AMEN.

Credo dominã ſanctã Mariam virginem,virginem,inquam,ſpiritu,et carne,quæ vt dei mater,charitas omnium gentium eſt,ſancta ſanctorum, & virgo virginum,quam modis omnibus veneror. Credo ſanctum lignum crucis,lectum ægritudinis Domini noſtri Ieſu Chriſti filij Dei eſſe, qui Chriſtus ſalus noſtra eſt,propter quem ſalui ſumus. Iudæis quidem ſcandalum, Gentibus autem ſtultitia. Nos verò prædicamus, & credimus fortitudinem crucis Domini noſtri Ieſu Chriſti,quẽadmodùm ſanctus Paulus doctor noſter præcepit.Credo ſanctum Petrum, petrã legis eſſe,quæ lex ædificata eſt ſuper ſanctos prophetas,fundamentum,& caput Eccleſiæ catholicæ,& Apoſtolicæ Orientalis,& Occidentalis, vbi eſt nomen Domini noſtri Ieſu Chriſti.Cuius Eccleſiæ poteſtatem Petrus Apoſtolus habet, ac claues regni cælorũ, quibus claudere,et aperire, ſoluere, & ligare poteſt. Is autem ſedebit

cum

cum alijs Apoſtolis eius ſocijs ſuper duodecim ſedes, cum honore & laude apud Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, qui in die iudicij ſententiam eſt de nobis laturus. Quæ dies gaudij quidem Sanctis: doloris autem, et ſtridoris dẽtium, peccatoribus erit, cùm deijcientur in ardentes flammas inferni cum eorum patre diabolo. Credo ſanctos Prophetas, & Apoſtolos, Martyres, & Confeſſores, veros Chriſti imitatores fuiſſe, quos cum ſanctiſſimis Dei Angelis veneror, & honoro, parique modo etiam omnes illorum ſectatores complector & deoſculor. Deinde confeſſionem vocalem omniũ meorum peccatorum credo faciendam eſſe apud ſacerdotem, cuius precibus per Chriſtum Dominum noſtrum, ſalutem animæ meæ ſpero me conſecuturum. Præterea Pontificem Romanum tanquam primum Epiſcopum, & paſtorem ouium Chriſti agnoſco, ac omnes Patriarchas, Cardinales, Archiepiſcopos, Epiſcopos, quorum ille caput eſt, quibus tanquam ipſius Chriſti miniſtris pareo, ac obedio.

Hæc eſt fides & lex mea, & populi Aethiopiæ, qui eſt ſub ditione Preciofi Ioannis, quæ fides atque Chriſti amor ita ſunt apud nos confirmata, vt ea nec per mortem, nec per ignem, nec per gladium, fretus auxilio Saluatoris noſtri Ieſu Chriſti nunquàm ſim abnegaturus: quam fidem omnes portaturi ſumus in die iudicij, ante faciem eiuſdem Domini noſtri Ieſu Chriſti.

Iam his enumeratis, erit nobis explicanda

diſcipl

diſciplina, & doctrina, ac lex, quæ Apoſtoli in ſanctis Synodorũ libris, & Canonũ (quos Manda, atque Abethilis vocamus) nobis præceperunt. Sunt enim ij ſanctæ Eccleſiæ legum libri octo, quos omnes Apoſtoli Hieroſolymis congregati, ſcripſerunt. De quibus habita inquiſitione cum quibuſdã doctoribus, poſtquàm in Luſitaniam veni, neminem reperi, qui horum memoriã teneret. Obſeruationes verò, quas ſancti Apoſtoli nobis in his libris præſcripſerũt, hæ sũt:

Primò oportere nos ieiunare ſingulis diebus Mercurij in memoriam conſilij Iudæorum, quo die ab eis decretum et conſultum fuit, Chriſtum occidendum eſſe. Præterea ieiunandum eſſe ſingulis diebus Veneris, quo in die Chriſtus Ieſus crucifixus, & mortuus eſt pro peccatis noſtris. Et in his duobus diebus præceptum eſt ieiunare vſque ad occaſum ſolis. Quadraginta verò diebus quadrageſimalibus, pane & aqua ieiunandum iniunxerũt. Septem diei ac noctis horis incumbere rebus diuinis. Ex ijs edictis quoque tenemur & ſacrum celebrare diebus Mercurij ac Veneris tempore veſpertino: quoniam tũc expirauit dominus noſter Ieſus Chriſtus in ſancto ligno crucis. Diebus autẽ Dominicis omnes vnanimiter vt cõgregaremur in ſacra æde hora tertia diei ab ortu ſolis ad legendum & audiendũ prophetarum libros voluerunt: atque poſteà, vt ſanctum Euangelium prædicemus, ſacrum quoque faciemus. Præterea nouẽ dies feſtos in Chri-

ſti-

ſti memoriam celebrandos conſtituerunt, ſcilicet Annuntiationis, Natiuitatis, Circunciſionis, Purificationis ſiue Candelarum, Baptiſmi, Transfigurationis, Dominicæ palmarum, vſq; ad octauam Veneris ſancti (vt vocamus) qui dies duodecim ſunt, Aſcenſionis quoq; atq; Pentecoſtes cum ſuis etiam ferijs. Et ex horũ librorum præceptis, ſine aliqua exceptione à feſto Paſchæ vſq; ad Pentecoſten ſingulis diebus veſcimur carnibus, nec per hos dies vſq; ad Octauã Pentecoſtes ieiunare tenemur: id quidem propter maiorẽ venerationẽ & honorẽ Reſurrectionis Domini noſtri Ieſu Chriſti. Item voluerũt vt diem mortis, & aſſumptionis Mariæ virginis cum omni honore celebraremus. Præterea præter Apoſtolorũ præcepta quidam Precioſus Ioannes nomine Semen Iacob conſtituit in honorem eiuſdem beatæ virginis, ſingulis annis triginta ſupra tres dies etiã celebrandos. Deinde propter Chriſti Saluatoris natiuitatẽ celebrari iuſſit de vnoquoq; mẽſe diem vnũ, qui dies vigeſimus quintus ſemper eſt. Conſtituit quoq; ex ſingulis mẽſibus vnum diem propter ſanctũ Michaëlem celebrandum. Vlteriùs ex indicto Synodorum Apoſtolorum, diem martyrij ſancti Stephani, ac aliorum martyrum celebramus. Ex inſtitutione quoq; Apoſtolorum celebrare tenemur duos dies, ſcilicet Sabbati & Dominici, in quibus non licet nobis aliquam rem facere, ne minimã quidem. Diem verò Sabbati ob id, quòd Deus in eo mundi per-

 fecta

fecta creatione quieuiſſet, ſeruamus quē vt vocari voluit, Sanctum ſanctorum, ita planè videretur contra eius voluntatem & præceptū fieri, qui cælum & terram potiùs, quàm ſuum verbū perire vult, ſi cum magno honore ac religione is dies non celebraretur: præſertim cùm ipſe Chriſtus non ad ſoluendū legem, ſed ad implendum venerit. Quapropter nō ad imitationē Iudæorum, ſed iuſſu Domini noſtri Ieſu Chriſti, et ſanctorum Apoſtolorū eum ſeruamus, quorum Iudæorū gratia in nos Chriſtianos trāſlata eſt. In quo die Sabbati, excepto tempore quadrageſimali, carnes ſemper comedimus. Id tamē in regno Bernagaes, ac Tigri Mahon non ſeruatur, quorum duorū regnorū indigenæ ex veteri conſuetudine, carnibus in diebus Sabbati & Dominici quadrageſimalibus veſcuntur. Diem autem Dominicū, vt cæteri Chriſtiani, in memoriā Chriſti reſurrectionis celebramus. Diem tamen Sabbati ex legis libris, & non ex Euangelio celebrandum eſſe ſcimus. Nihilominus Euangeliū finē legis, ac Prophetarum eſſe, non ignoramus. In quibus duobus diebus credimus animas piorum defunctorum in purgatorio minimè cruciari. Quam quietem Deus in his ſanctiſſimis diebus animis concedit, donec inde (finito termino ſuarum pœnarum pro facinoribus in hoc ſeculo meritarum) penitus emergāt. Ad quas pœnas minuendas, ac earum cruciatus tempus attenuandum, eleemoſynas pro defunctis factas,

credimus

credimus ipſis animis in purgatorio degentibus maximè prodeſſe. Ad quarum animarum remiſsionem Patriarcha nullas dat indulgentias, id ad ſolum Deum, ac pœnarum temporis conſtitutionem credimus ſpectare. Nullos quoque dies indulgentiarum Patriarcha concedit.

Ex Euangelij lectione ſex tantùm tenemur ſeruare præcepta, quæ Chriſtus ore proprio ita explanauit: Eſuriui, & dediſtis mihi mãducare: Sitiui, & dediſtis mihi bibere: Hoſpes eram, & collegiſtis me: Nudus, & operuiſtis me: Infirmus, & viſitaſtis me: In carcere eram, & veniſtis ad me. Quæ verba Chriſtus in die iudicij ſolummodò eſt prolaturus. quoniam lex, teſte Paulo, peccata nobis oſtendit, quam legem, excepto Ieſu Chriſto, nemo cuſtodire potuit. Ipſo Paulo quoq; teſte, Omnes ex peccato nati ſumus propter Euæ matris noſtræ tranſgreſsionẽ, & propter eius maledictionem. Præterea, inquit ipſemet Paulus, nos propter Adam mori, & propter Chriſti vitam viuere: qui Chriſtus ob ſuam immenſam miſericordiam, nobis hæc ſex præcepta dedit, vt cùm venerit in ſua maieſtate iudicatũ viuos & mortuos, ſaluemur. Quibus verbis ac præceptis in ipſo tremendo iudicij die, bonis gloriam ſempiternam, malis ignem, & perpetuam damnationem denuntiabit. Et quinque tantùm peccata mortalia (vt vocant) annumeramus, id quidem ex vltimo Apocalypſis capite, vbi dicitur, Foris autẽ canes, & venefici, & impudici,

& homicidæ, & idolis ſeruientes,& omnis qui amat & facit mendacium. Item conſtitutũ eſt à ſanctis Apoſtolis in Synodorum libris, clericos vxores licere ducere, id quidem poſtquàm cognitionem aliquam habuerint rerũ diuinarum. Deinde inito matrimonio in ordinem presbyterorum recipiuntur,in quem niſi poſt annum trigeſimum nemo recipitur : nec ſpurij, nec nothi aliqua ratione ad eundem ſacratiſſimum ordinem intromittuntur,qui ordines à nemine, niſi ab ipſo Patriarcha,dãtur. Mortua tamẽ prima vxore Epiſcopi aut clerici aliam ducere nõ poſſunt, niſi Patriarcha ad id diſpenſauerit (quod aliquãdo indulgetur magnatibus propter publicum bonum)nec habere concubinam,niſi ſe voluerint à ſacris abdicare:quod ſi fecerint, res diuinas ampliùs tractare non poſſunt.Et hoc tam ſtrictè ſeruatur,vt ij presbyteri,qui ſecũdò vxorem duxerint, ne candelam quidem vnam Eccleſiæ conſecratam in manum auderẽt accipere. Quòd ſi inuentum fuerit Epiſcopũ,aut clericum filium ſpurium habere,ab omnibus beneficijs ac ſacris ordinibus abdicatur:quorum bona,ſi ſine legitima prole diſcedant,ad Precioſum Ioãnem, & non ad Patriarchã veniunt.Et id quod presbyteri apud nos vxores poſſideãt, ex Paulo,accepimus,qui mauult clericum et laicum nubere quàm vri. Is quoq; inquit,oportere Epiſcopum virum vnius vxoris eſſe, & irreprehenſibilẽ, ſobrium : pariq; modo vult eſſe Diaconos. Atque

etiam

etiam vt Eccleſiaſtici perinde atq; ſeculares proprias vxores ex legitimo matrimonio habeant. Monachi tamen vxores non ducunt. Et tam laici quàm clerici vnam tantùm poßident vxorē, & matrimonium non contrahitur pro foribus ſacræ ædis, ſed in priuatis domibus Paranymphorum. Ex ſanctorum Apoſtolorum cōſtitutione habemus, vt ſi ſacerdos fuerit comprehenſus in adulterio, homicidio, latrocinio, vel falſum teſtimonium tulerit, vt à ſacris ordinibus deſtituatur, ac vt cæteri malefici puniatur. Rurſus ex eorum Apoſtolorum inſtituto, Si aliquis ſiue Eccleſiaſticus ſiue laicus cum vxore congreſſus fuerit, vel in ſomnis pollutus fuerit, ſpatio quatuor & viginti horarum templum non ingreditur. Nec id quoq; menſtruatis mulieribus licet, niſi ſeptimo quoq; die à menſtruo, id quidem omnibus veſtibus ablatis, quibus tempore menſtrui vtebatur, ipſaq; bene lota, atq; à ſordibus repurgata. Item mulieri parienti maſculum, nō conceditur venire templum, niſi poſt quadrageſimum diem: parienti verò fœminam, poſt octogeſimum. Hanc conſuetudinem ex veteri lege, ac ex noua Apoſtolica habemus, quas leges, inſtituta, ac præcepta diligenter in omnibus, quatenus fieri poßit, obſeruamus. Deinde prohibitū eſt apud nos, ne aut ſues, aut canes, aut alia huiuſmodi animalia in templa noſtra intrent. Item non datur poteſtas nobis adeundi templū niſi nudis pedibus: neq; licet nobis in ipſo tem-

plo ridere, obambulare, aut de rebus prophanis loqui, nec ſpuere, aut ſcreare in ipſo templo. Quia Eccleſiæ Aethiopiæ *non ſunt ſimiles terræ illi, vbi populus* Iſraël *comedit agnum paſchalem, decedens ab* Aegypto, *in quo loco* Deus *iuſsit eos comedere indutos calciamentis, & Zonis accinctos propter terræ pollutionem. Sed ſimiles ſunt monti* Sinai, *vbi* Dominus *locutus eſt* Moſi *dicens,* Moſes Moſes, *exue calciamenta tua, quoniam terra, quam pedes tui premunt, ſancta eſt.* Et *hic mons* Sinai *parens noſtrarum* Eccleſiarum *eſt, ex quo ſuam acceperunt originem, ita vt* Apoſtoli *ex* Prophetis, *& nouum teſtamentum à vetere.* Præterea *nec ſacerdoti, nec laico, vel alij perſonæ cuiuſuis cōditionis ſit, aſſumpta venerabili* Euchariſtia *licet expuere, à tempore matutino vſq; ad occaſum ſolis: & ſi ſpuerit, grauiſsima pœna multatur.*

Item in memoriam Chriſti *baptiſmi, ſingulis annis, omnes in* Epiphanijs *domini baptiZamur. id quidem facimus, non quòd ad ſalutem ſpectare credimus, ſed propter* Seruatoris *noſtri laudem ac gloriam.* Neq; *vberius atq; refertius ſpectaculis, iocis, & ceremonijs vllum aliud feſtum celebramus: quoniā in hoc die primò manifeſtè apparuit ſanctiſsima* Trinitas: *cùm* Dominus *noſter* Ieſus Chriſtus *baptiZaretur in flumine* Iordane, *cùm ſpiritus ſanctus in ſpecie columbæ ſuper caput eius deſcenderit, & vox de cælo dixerit, hic eſt filius meus dilectus, in quo mihi cōplacuit.*

cuit. Qui ſpiritus ſanctus apparẽs in ſpecie albæ columba, cum facie & figura patris & filij apparuit in vna diuinitate. Pariq; modo Chriſtus viſus eſt à ſanctis Prophetis per multas ſimilitudines & formas. Primùm in ſpecie arietis albi, propter ſalutem Iſaac filij Abrahæ, eoq; modo nominauit Iacob, Iſraël & Iacob, Iudam catulum leonis, cui ſuper alios fratres poteſtatem tribuit dicens, Ad prædam fili mi aſcendiſti, requieſcẽs occubuiſti vt leo, & quaſi leæna. quis ſuſcitabit eum? Item manifeſtauit ſe Moſi in monte Sinai in ſpecie flammæ igneæ, oſtendit ſe ſancto Danieli prophetæ in ſimilitudine petræ. Ezechieli quoque filio hominis apparuit, et Iſaiæ in forma infantis. Manifeſtauit etiam ſe Regi Dauidi, et Gedeoni in rore ſuper vellus. Præter has recenſitas formas, in multis alijs viſus eſt à ſanctis prophetis. Tametſi tam varijs formis fuerit viſus, ſemper ſimilitudinẽ patris & ſpiritus ſancti repræſentauit. Et cùm Deus etiã creaſſet mũdum, dixit, Faciamus hominẽ ad imaginem & ſimilitudinẽ noſtrã: & fecit Adam ad ſuã imaginem & ſimilitudinem. Propterea nos dicimus patrem, filium, & ſpiritum ſanctũ, eſſe tres vultus, in vna ſimilitudine et diuinitate. Habemus quoque à temporibus Reginæ Saba circunciſionem, quam ad hunc vſq; diem ſeruamus. Erat autem huic Reginæ Saba nomen proprium Maqueda, quæ more maiorũ colebat idola. Ad cuius aures fama ſapientiæ Salomonis cùm perue-

niſſet, quendam virum prudentem Hieroſoly-*mam miſit, vt re omni explorata, certior de* Re*gis prudentia redderetur. Quo reuerſo, & re explanata, ſubitò ſe ad iter* Hieruſalẽ *verſus cõpo nit.* Atq; *cùm eò perueniſſet, præter multa alia, quibus à* Salomone *erudita eſt, legem ac prophetas didicit, eaq; in patriam (facultate impetrata abeundi) proficiſcens, in itinere filium, quẽ ex* Salomone *conceperat, peperit, qui vocatus eſt* Meilech, *quem ipſa* Regina *in* Aethiopia *vſque ad vigeſimum ætatis annum apud ſe educauit, ac poſteà ad* Salomonem *eius patrem remiſit, vt ab eo ſcientiam et ſapientiam diſceret, quem per literas obſecrauit, vt filiũ* Meilech *coram arca fœderis teſtamenti* Domini *Regẽ* Aethiopiæ *cõſecraret, ac crearet: néve vlteriùs fœminæ ius regnãdi in* Aethiopia *haberent, vt tũ in more erat, ſed vt recto tramite maſculi in regnum ſuccederent. Qui cùm* Hieroſolymam *venit, à patre facilè matris poſtulata obtinuit, ac pro* Meilech *vocatus eſt* Dauid: *quem iam abundè in lege, atq; in alijs diſciplinis edoctum, pater* Salomõ *conſtituit ad matrem remittere, id quidem cum maiore ornatu, regioq; apparatu. Ad quod munificentius conficiendum, comites illi nobiles, ac primorum virorum filios tradit, qui ei pro* Regio *more inſeruirẽt.* Præterea *decreuit cum eo mittere* Azariam *principem ſacerdotum filium* Sadoch *principis quoq; ſacerdotum. Quod cùm* Azarias *intellexiſſet; Dauidem hortatus*

eſt,

eſt, vt ei à patre impetraret poteſtatē ſacrifican di, pro ſucceſſu itineris, ante arcā fœderis domini. Qua re à Salomone impetrata, Azarias ſubitò tabulas, quam ſecretiſsimè potuit, ad imitationem tabularū fœderis domini dedolare curat. Quibus perfectis ad ſacrificandū ſe cōponit, in ipſoq; ſacrificio clanculum, atq; mira arte, veras fœderis Domini tabulas ex arca ſurripuit, pro eisq; adulterinas, quas ſecum portauerat, repoſuit, ſe ſolo ac Deo conſcio. Hæc narratio apud nos Aethiopes ſanctiſsima & probatiſsima habetur, vt ex hiſtoria ipſi⁹ Regis Dauidis (quæ iucundiſsima lectu eſt) apparet. Cuius hiſtoriæ liber tantæ craſsitudinis eſt, quantæ omnes Pauli epiſtolæ.

Cæterùm cùm iam Dauid ad fines Aethiopiæ perueniſſet, Azarias eius tentorium ingreſſus, id quod ſemper apud ſe occultum tenuerat ei reuelat, nempe tabulas fœderis Domini penes ſe eſſe. Qua re audita, ſubitò Dauid ad tentorium vbi Azarias tabulas fœderis Domini habebat, accurrit: ibiq; præ nimio gaudio ad exemplum aui ſui Dauidis, ante arcam, in qua tabulæ erāt, incœpit ſaltare: quo à ſuis viſo, & re intellecta, omnes pari modo gaudia & lætitiā ingentē celebrauerunt. Tandem peragrata magna Aethiopiæ parte ad ſuam matrem peruenit. Quæ ſtatim ei imperium omnium prouinciarum detulit, omnemq; adminiſtrandi regni curā in eius humeros reclinauit. Et ab eo tempore fermè iam

inde vſq; in hunc diem elapſis interim bis millenis, ſexcentenis annis, regnum Aethiopiæ recto tramite, de maſculo ſemper ad maſculum tranſfertur. Et ab his temporibus legem domini, & circũciſionem ſeruamus, vt antè dictum eſt. Ab eodem quoq; tempore hucuſq; miniſteria, quæ Salomon filio ſuo Dauidi ad aulam ſuam gubernandam ordinauit, in eo ordine ac familijs, quo tunc tẽporis erãt, conſeruantur: nec aulica miniſteria ex alia ſtirpe deligere fas habet, vel ipſe Imperator. Inſuper iuſſu et decreto ipſi⁹ Reginæ Maquedæ, mulieres quoq; circuncidũtur. Ad id ea ratione deducta eſt, vt quemadmodum viri præputiũ habent, eodem quoq; modo mulieres etiã quandam glanduloſam carnẽ, quam Nympham vocant, in genitalibus habent, nõ ineptã accipiendo characteri circunciſionis. Id quod fit tã in maſculis quàm in fœminis ad octauum diem: & poſt circunciſionem maſculi baptiZãtur ad quadrageſimũ diem, mulieres verò ad octogeſimum, niſi aliqua interuenerit ægritudo, vt opus ſit feſtinatione: quòd ſi ante tempus conſtitutũ baptiZentur, infantibus non licet lacte matris lactari, ſed nutricis tantùm, id quidẽ donec matres purificentur. Et aqua in qua baptiZantur, exorciſmis cõſecratur, & benedicitur: & ea ipſa die qua pueri baptiZãtur, venerabile corp⁹ Domini accipiunt ſub exigua ſpecie panis. Nos fermè priùs cæteris Chriſtianis omnibus, bapti-

ſmum

ſmum ab Eunucho Cādacis Reginæ Aethiopiæ, cui nomen erat Indich, accepimus, ita vt in Actis Apoſtolorum traditur: quem vnà cum circunciſione (quā tum temporis, vt priùs dictum eſt, habebamus) ſanctè & Chriſtianè obſeruamus, & Deo adiutore ſumus perpetuò obſeruaturi. Nec quicquam præter ea, quæ in lege & Prophetis, & in Euangelio, atq; in libris Synodorum Apoſtolorum ſunt, ſeruamus, aut admittimus: & ſi quæ alia præter hæc recipimus, ea ſeruantur interim, quòd ad ordinem & pacem Eccleſiæ videntur ſpectare, id tamen ſine aliquo peccati vinculo. Quamobrē circunciſio noſtra immunda non eſt, ſed lex & gratia data patri noſtro Abrahæ eſt, quam à Deo tanquam ſignum accepit, non vt propter circunciſionem ſaluus fieret, aut filij eius, ſed vt ipſi filij Abrahæ à cæteris nationibus dignoſcerētur. Et id quod ſymbolo circunciſionis latenter oſtenditur, eximiè ſeruamus, nempe vt corde circuncisi ſimus. Nec ob circunciſionem gloriamur, nec etiam cæteris Chriſtianis putamus ob id nobiliores, nec Deo acceptiores eſſe, apud quem nulla eſt acceptio perſonarum, teſte Paulo: qui etiam oſtendit nos ſaluos fieri non propter circunciſionem, ſed propter fidem: quia in Chriſto Ieſu nec circūciſio aliquid valet, nec præputium, ſed noua creatura. Is autem Paulus non prædicauit ad deſtruendam legem, ſed ad ſtabiliendam, qui circunciſus quoque

fuit,

fuit, & ex ſemine Beniamin: is quoque Timotheum iam Chriſtianum factum ex matre Hebræa, & ex patre Gentili natum circuncidit, ſciens Deum circunciſionem ex fide, & præputium per fidem iuſtificare. Et, vt ipſemet ait, factus eſt omnibus omnia, vt omnes faceret ſaluos. Iudæis tanquam Iudæus, vt Iudæos lucraretur. His qui ſub lege erãt, quaſi ſub lege eſſet, cùm ipſe non eſſet ſub lege, vt eos qui ſub lege erant, lucrifaceret. His qui ſine lege erant, tanquam ſine lege eſſet, cùm ſine lege Dei non eſſet, ſed in lege Chriſti, vt lucrifaceret eos, qui ſine lege erant. Et factus eſt infirmus, vt infirmos lucrifaceret: id quod fecit, vt oſtenderet, non ex circunciſione, ſed ex fide nos ſalutem conſecuturos. Vnde cùm Hebræis prædicaſſet, tanquam Hebræus varijs ſermonibus locutus eſt, dicens, Multifariè, multisq; modis olim Deus locutus eſt patribus noſtris in Prophetis, oſtendens eis ex ipſis prophetis Chriſtum ex ſemine Dauidis ſecundum carnem: deinde Chriſtum eis prædicauit cum patribus noſtris in tentorijs, in deſerto fuiſſe, eosq; in terram promiſsionis introduxiſſe per manum Ioſuæ. Præterea idem quoq; Paulus inibi teſtatur, Chriſtum principem fuiſſe ſacerdotum, ac in nouum tentorium intraſſe, quod eſt ſanctum ſanctorum, & ſacrificio ſui corporis & ſanguinis, ſanguinem hircorum, ac taurorum, quo nemo accedentium poterat iuſtificari, aboleuiſſe: & ſic multis modis locutus

eſt

eſt Iudæis, multis quoq; ritibus ſancta, & incorrupta fide ſe à ſuis coli patitur.

Præterea apud nos habentur ſemichriſtiani pueri illi, quos hîc audio Paganos ab Romana Eccleſia vocari. Qui quoniam ſine baptiſmo moriantur, ſemichriſtiani debent appellari: quoniã filij ſacrati ſanguinis parentũ ex baptiſmo, & ex ſpiritu ſancto, et ex ſanguine Domini noſtri Ieſu Chriſti, nati ſunt, ex quib⁹ tribus teſtimonijs omnes Chriſtiani reputãtur. Quoniam tres ſunt, qui teſtimoniũ dãt in terra, Spiritus, Aqua, & Sanguis, teſte Ioanne in ſua prima Canonica, etiam vt Euãgeliũ dicit, Bona arbor fert bonos fructus: mala verò arbor, malos. Ideóque filij Chriſtianorum non ſunt vt filij Gentilium, et Iudæorũ, atq; Maurorum, qui ſunt arbores aridæ ſine aliquo fructu. Chriſtiani autẽ ſũt electi in vtero matrum ſuarum, vt ſanctus Hieremias Propheta, & ſanctus Ioannes Baptiſta fuerunt. Inſuper infantes Chriſtianarũ mulierũ ſunt electi et cõſecrati ex corporis & ſanguinis Domini noſtri Ieſu Chriſti communicatione. Nã fœminæ grauidæ, cùm aſſumũt venerabile corpus Domini noſtri Saluatoris Ieſu Chriſti, infans capiens inde nutrimentum, fit ſacratus. Quoniam ſicut infans exiſtens in vtero, ex eius matris affectibus cõtriſtatur, ac lætatur, ſic etiã ex matris nutrimento nutritur. Et vt ipſe dominus ait in ſuo ſancto Euãgelio, Si quis comederit corpus meum, & biberit ſanguinem meum, non

guſtabit

guſtabit mortem in æternũ. Rurſus, Si quis guſtauerit meum corpus, & biberit meum ſanguinem, erit mecum. Ad hæc Paulus doctor Gẽtium ait, Vir infidelis iuſtificatus eſt per mulierem fidelẽ, et mulier infidelis ſanctificata eſt per virũ fidelẽ, alioquin filij veſtri immundi eſſent: nunc autẽ ſancti ſunt. Quod ſi ita eſt, vt filij matris infidelis ſanctificẽtur in patris fidelitate, multò ſacratiores eſſe debẽt illi, qui ex patre & matre fidelibus nati ſunt. Ob quam rem longè magis pium erit, vocare infantes, antequàm baptizati ſunt, Semichriſtianos, quàm Paganos. Id quoq; dixerunt Apoſtoli in ſuis Synodorum libris, Omnes qui habent fidem, & non acceperunt baptiſmum, meritò poſſunt dici ſemichriſtiani: qui etiã dicunt in memoratis libris, Si Iudæus, Maurus, Gentilis fidem accipere voluerit, non eſſet ilicò admittendus, ſed voluerũt eum priùs venire ad valuas templi, ibiq; audire conciones, & verba Seruatoris Chriſti, vt qui priùs ad fidem incitatus ac quaſi arreptus fuit, iugum legis cognoſcat: quod cùm fecerit, vocari poſsit ſemichriſtianus, quanquàm baptizatus non ſit, quemadmodùm Euangelium docet, Qui crediderit, & baptizatus fuerit, ſaluus erit: qui verò non crediderit, condemnabitur. Et eſt etiam moris apud nos, vt mulieres grauidæ ante partus tẽpus ſemper confiteantur, ac vt corpus Dominicũ cõfeſſæ accipiant: & eæ quæ hoc non faciunt, ac puerorum patres, ſi eas ad id non impulerint, habentur

bētur impij & mali Chriſtiani. Præterea ſciendum, apud nos confirmationem, & chriſma, ſiue extremam olei vnctionem, pro ſacramento non haberi, nec in vſu eſſe, vt video hîc ex Romanæ eccleſiæ conſuetudine fieri. Item ex lege Moſi, ac apoſtolorum inſtituto non licet nobis cibos immundos comedere: id facimus ad omnem legis ac ſcripturarum obſeruationem, quarum octeginta & vnū libros, tā veteris, quàm noui teſtamēti annumeramus, ſcilicet ex veteri quadragīta & ſex, et ex nouo triginta et quinque: quem numerum ſingulorum librorum computatione expreſſum habemus ab ipſis Apoſtolis, quibus libris veteris & noui teſtamēti nihil addere, nec minuere licet: quanquàm Angelus de cælo id nobis perſuadere conaretur. Et qui talia auderet tentare, pro anathemate reputaretur. Quare nec Patriarcha, nec Epiſcopi noſtri per ſe, nec in cōcilijs putant, aut opinātur vllas leges ſe condere poſſe, quibus ad mortale peccatū obligari quis poſſit. In ipſis etiā Synodorum libris conſtitutum à ſanctis Apoſtolis eſt, oportere nos confiteri, atq; quam pænitentiā, pro magnitudine ſingulorum peccatorum, à confeſſore accipere debemus. Inſtruunt quoq; nos, quomodo orandum, & ieiunandum ſit, & charitas exercēda. Præterea hoc familiariſſimè vtimur, quòd ſtatim ad pedes confeſſoris, cùm peccatum commiſſum eſt, accurrimus: & hoc faciunt omnes tam maſculi, quàm fœminæ cuiuſcūq; cōditionis ſint.

Et quotieſcunq; confitemur, aſſumimus corpus Domini, & id quidem ſub vtraq; ſpecie, in pane azymo triticeo. Quòd ſi ſingulis diebus confiteamur, ſingulis quoq; diebus accipimus venerabile ſacramentum: & id tam apud clericos, quàm apud laicos in vſu eſt. Et *ſacramẽtum* Euchariſtiæ *non ſeruatur apud nos in templis, vt fit hîc apud* Europæos, *nec ægroti corpus* Dominicum *accipiunt, niſi dum conualuerint: id fit, quoniam omnes tam laici, quàm clerici conſueuerũt illud, ad minus bis in hebdomada accipere, & omnes idem volentes facere templum accedunt. quippe nemini datur niſi in ipſo templo, nec id conceditur* Patriarchæ, *nec ipſi precioſo* Ioãni. V*timur etiam ſemper vno confeſſore, nec alium accipimus, niſi eo abſente: quo reuerſo, ad ipſum redimus.* Et *confeſſores omniũ peccatorum dant nobis ex* Eccleſiæ *poteſtate abſolutionem, nullo caſu* Epiſcopis, *aut* Patriarchæ *reſeruato, quanuis grauiſsimo.* V*lteriùs presbyteri non poſſunt audire confeſsionem eius, cui confitentur.* Præ*tereà presbyteri, & monachi, & omnes* Eccleſiæ *miniſtri, apud nos ſuo labore viuũt.* Q*uippe eccleſia nullas habet decimas, nec accipit: habet tamen prouentus, & agros, quos ipſi clerici & monachi fodiunt, aut ſua, aut aliena opera colunt: & nullas alias habent eleemoſynas, præter eas, quæ gratis in templis offeruntur, pro exequijs mortuorum, & alijs pijs rebus.* Nec *eis licet vicatim mendicare, nec à plebe aliquid eleemoſy*

moſynarum extorquere. Item in noſtris templis ſingulis diebus vna tantùm celebratur miſſa, quam ſacrificij loco habemus, nec plures ex veteri inſtituto celebrare licet. Pro qua quidem miſſa nullum pretium aut mercedē accipimus, in quo miniſterio ſacramentum Euchariſtiæ non oſtenditur, vt hîc video fieri: inibiq́; omnes ſacerdotes, & Diaconi, Subdiaconi, & templum accedentes corpus Domini accipiunt: & nullam pro remiſſione animarum facimus miſſam, ſed mortui cum crucibus & orationibus ſepeliuntur in certo loco, ſuper quos mortuos, præcipuè inter alias orationes initium Euāgelij Ioannis dicimus, & ſequenti die à ſepulto mortuo, eleemoſynas pro eis offerimus: id etiam poſteà facimus certis diebus, in quibus omnibus epulis funebribus indulgemus. De fide ac religione noſtra diximus. Nunc verò quoniam poſtquàm in Luſitaniam venimus, crebras diſputationes, ac contentiones cum doctoribus quibuſdā, præſertim cum Magiſtris noſtris, Didaco Ortyſio, Epiſcopo inſulæ ſancti Thomæ, atque Regis ſacelli decano, & Petro Margalho, de delectu ciborum habuimus, de hac re aliquid dicere non erit incongruum. Primùm ſciendum eſt, nos ex veteri teſtamento delectum ciborum ſeruare, qui delectus ab ipſo verbo Dei conſtitutus eſt, quod verbum poſteà natum eſt ex Maria virgine, & ambulauit atq; verſatū eſt cum ſuis Apoſtolis. Id quoque verbum Dei ſemper viuum, in-

tegrum, inuiolatum ſermonem ac verbum habui. Nec id quod olim ex immunditia prohibuit comedere, poſteà in aliquo ſui Euangelij loco dixit eſſe comedendum. Id verò quod in Euangelio ait, Quod per os intrat, hominem non coinquinare, ſed ea quæ ex ore procedunt, non ea de cauſa dixit, vt frangeret id quod anteà conſtituerat, ſed vt refutaret ſuperſtitionẽ Iudæorũ, qui arguebant Apoſtolos, quòd illotis manibus panem manducarent. Imò nec Apoſtoli id temporis, quando verſabantur cum Domino noſtro Ieſu Chriſto, vnquam vſi ſunt immundis: nec guſtauerunt ea, quæ in lege prohibita ſunt, nec vllus eorum eam tranſgreſſus eſt. Nec ijs tempo ribus, quæ paßionem Domini inſecuta ſunt, cùm Euangelium cœperunt prædicare Apoſtoli, vllis apud nos ſcriptis probari poteſt, eos ediſſe, aut occidiſſe immunda. Verum tamen eſt Paulum dicere, Omne quod in macellum venit, mãduca te, nihil interrogantes propter cõſcientiam. Poſt ea, Si quis vos vocat infidelium ad cœnam, & vultis ire, omne quod vobis apponetur, mandu cate, nihil interrogantes propter conſcientiam. Rurſus, Si quis autem dixerit, hoc immolatum eſt Idolis, nolite manducare propter eum, qui in dicauit, & propter conſcientiã, &c. Omnia hæc dicit Paulus, vt placeret ijs, qui in fide nõ erant admodum confirmati, quoniam inter hos & Iu dæos variæ conſurgebant diſputationes ac contentiones, quas vt ſedaret, Chriſtianis nõdum

ſatis

ſatis confirmatis indulgẽtiùs morigerabatur, & acquieſcebat. Id tamẽ faciebat, non quòd legem frangere vellet, ſed vt plures ita in ceremonijs relaxãdis gratificando ad fidem alliceret. Idem Apoſtolus quoq; ait, Is qui manducat, non manducantem non ſpernat, & qui non manducat, manducãtem non iudicet: quoniam is qui manducat, domino manducat: & qui nõ manducat, domino non manducat. Quamobrem indignum eſt, peregrinos Chriſtianos tam acriter ac hoſtiliter reprehendi, vt ego de hac re, & de alijs, quæ minimè ad veram fidem ſpectabant, reprehenſus fui. Sed multò cõſultius erit, huiuſmodi Chriſtianos homines, ſiue Græcos, ſiue Armenios, ſiue Aethiopes, ſiue ex quauis ſeptem Chriſtianorũ Eccleſiarũ, in charitate & Chriſti amplexibus ſuſtinere, & eos ſine contumelijs permittere inter alios fratres Chriſtianos viuere, ac verſari: quoniam omnes filij baptiſmi ſumus, & de vera fide vnanimiter ſentimus. Nec eſt cauſa, cur tam acriter de ceremonijs diſceptetur, niſi vt vnuſquiſque ſuas obſeruet, ſine odio & inſectatione aliorum: nec commercijs Eccleſiæ ob id excludendus eſt, ſi peregre in alienis prouincijs domeſticos ritus obſeruet. Id prætereà quod in Actis Apoſtolorum habemus, nempe quo pacto Petrus vidit cælum apertum, & vas deſcẽdere quoddam, veluti linteum magnum, quatuor initijs ſubmitti de cælo in terram, in quo erãt omnia quadrupedia, & ſerpen

tia terræ, & volatilia cæli. Cui vox dixit, Surge Petre, occide, & manduca: cui Petrus, Abſit Domine, quoniam nunquàm manducaui omne commune, aut immundũ. Cui vox iterũ, Quod Deus purificauit, tu commune ne dixeris. Quod vbi cùm tertio repetitis vicibus contigiſſet, ſtatim illud vas in cælum receptum eſt. Quibus peractis, ſpiritus miſit eum in Cæſareã, ad Cornelium virum pium, & timentem Deum. Apud quem, loquente Petro, cecidit ſuper omnes, qui verbum Dei audiebant, ſpiritus ſanctus: quo ſpiritu ſancto accepto, Petrus totam familiam Cornelij baptiZari iuſsit. Quod cùm cæteri Apoſtoli ac fratres, qui in Iudæa erant, Corneliũ eſſe baptiZatum audiuiſſent, Petro, quòd dediſſet baptiſmum, & verbum Dei Gentilibus, ſuccenſère cœperunt dicẽtes, Quare introiſti ad viros præputium habentes, & manducaſti cum illis? Qui à Petro tota viſione expoſita, placati ſunt, atq; Deo gratias egerunt, dicẽtes, Ergo & Gentibus pœnitẽtiam dedit ad vitam: & recordati ſunt verbi Domini, quod in cælum aſcendens dixit, Ite per omnem terrã, & prædicate Euangeliũ omni creaturæ: qui crediderit & baptiZatus fuerit, ſaluus erit: qui verò non crediderit, condemnabitur. Tunc Apoſtoli cœperunt prædicare Euangelium per totum mũdum omni creaturæ, in nomine patris, & filij, & ſpiritus ſancti, atq; per omnem teram exiuit ſonus eorum. Et hanc viſionem, in qua munda, & immunda

appar-

apparebant, ita in Aethiopia exponimus, munda animalia fuiſſe populum Iſraël, immunda autem populum Gentiliũ. Ideò verò Gentiles ſunt vocati immundi, quòd idolorum cultores eſſent, & inſeruirent operibus diabolorũ, quæ immunda ſunt. Quod autẽ vox illa dixit, Petre occide, id apud nos in hunc modũ interpretatur, Petre baptiza: & quod dixerit, Petre comede, interpretamẽtũ habet, ac ſi dixiſſet, doce, & prædica fidẽ, et legem Domini noſtri Ieſu Chriſti populo Iſraël, & Gẽtibus. Ad hæc certiſſimũ eſt, nullibi in ſcripturis reperiri, Petrum aut alios Apoſtolos immunda occidiſſe, aut comediſſe, poſt hanc viſionem. Porrò ſciendum eſt, cùm ſcriptura loquitur de pane, non intelligendum eſſe cibum, nec corporale nutrimentum: ſed explicationem ac expoſitionem Chriſti, & ſcripturarũ doctrinæ. Cõſultum profectò eſſet, omnes doctores, & prædicatores de hoc linteo, quod oſtenſum fuit Petro, ſublimia & alta docere, & non illa quæ infima ſunt, & quæ nihil ad ſalutem videntur pertinere: ac non inde documẽta aucupari, quaſi fas & licitum eſſet nobis immunda comedere, quãdo ex ſcriptura id minimè colligere poſſunt. Quid quod ipſi apoſtoli in ſuis Synodorũ libris præceperunt nobis, ne comedamus animalia ſuſpẽſa, ſuffocata, lacerata, neq; ſemeſa ab alijs beſtijs, nec ſanguinem: quoniam Dominus amat munditiam & ſobrietatem, & odit gulam, & immunditiam. Et plurimũ etiam eos Dominus

diligit, qui abſtinẽt à carnibus: & multò magis eos, qui ieiunãt pane & aqua, & herbis, vt Ioãnes Baptiſta eremita vltra Iordanem fecit, qui ſemper vſus eſt herbis. Et *Sanctus Paulus eremita, qui octoginta annis ſemper ieiunans, commoratus eſt in deſerto: atq; Sanctus Antonius, & Sanctus Macarius, ac plurimi alij filij eius ſpirituales, qui nunquàm guſtauerunt carnes. Ideoq; fratres mei, non oportet nos contemnere, neq; inſectari proximos noſtros, quoniã Iacobus ait, Qui detrahit fratri, aut iudicat fratrẽ ſuũ, detrahit legi, & iudicat legem. Paulus quoq; docet, melius eſſe vnunquenq; viuere cõtentum ſuis traditionibus, quàm cum fratre Chriſtiano de lege diſputare. Rurſus, nõ plus ſapere, quàm oportet, ſed ſapere ad ſobrietatẽ, & vnicuique ſicut Deus diuiſit menſuram fidei. Quapropter indecẽs eſt, cum fratribus de lege, aut de delectu ciborum diſputare: quòd eſca nos non commendet Deo: præſertim cùm ipſe Paulus Apoſtolus dicat, Nec ſi manducauerimus abundabimus, nec ſi non manducauerimus, deficiemus. Idcirco altiora, & cæleſtem cibum quæramus, & has infimas & inanes diſputationes omittamus.*

Hæc omnia quæ de traditionibus ſcripſi, non ad diſputationem, nec contentionem ſcripſi, ſed vt meos, quatenus fieri potuit, protegerem, ac defenderem contra acerbiſſimas multorum reprehenſiones, quibus nulla fuit reuerentia, quò minùs potentiſſimũ Precioſum Ioannem, ac nos

eius

eius ſubditos conuicijs proſcinderent, ac Iudæos, & Mahumetanos appellarent: eò quòd circunciſionem ſeruamus, & Sabbatum ſanctificamus, vt Iudæi. Deinde quòd veluti Mahumetani, ad occaſum ſolis vſque ieiunamus, id hominem Chriſtianum minimè decere aſſerentes. Id quoque acerbiſsimè obijciunt, ſacerdotum coniugia, vt laicorum, licita eſſe apud nos. Prætereà nec id ſine morſu omittitur, quòd primo baptiſmo quaſi diffiſi, ſingulis annis rebaptizamur, quòd præter viros etiam mulieres circuncidantur, more nec apud Iudæos quidem recepto. Denique quòd delectum ciborum ſanctiſsimè obſeruatum volumus. Poſtremò, quòd infantes, qui ante baptiſmum Pagani vocari ſolent, Semichriſtianos nuncupemus. Quibus obtrectationibus coactus ſum talia dicere, vt noſtros purgarem ab huiuſmodi calumnijs, & vt Doctores ſacræ Eccleſiæ Romanæ redderem nobis affabiliores. A quibus (neſcio quàm piè) mihi interdictum eſt ſumere corpus Dominicum, poſt quàm in Luſitaniam veni, quod ſpatium eſt ſeptem annorum, & (id quod non ſine dolore ac lacrymis dicam) reputor inter fratres Chriſtianos tanquam Ethnicus & Anathema. De quibus rebus ille, qui omnia vegetat, videat, cuius iudicio omnia committo.

Ego autem non ſum miſſus à potentiſsimo domino meo, Imperatore Aethiopum, ad Romanum Pontificem, & ſereniſsimum Ioannem

Luſitaniæ Regem, ad diſputationum & contentionum rixas: ſed ad amicitiam & ſocietatem contrahendam, non autem ad traditiones humanas vel augendas, vel diminuendas. Sed vt de erroribus Arrij principis hæreticorum diligenter exquirerem, & intelligerem, an Europæi Chriſtiani cum noſtris, ad huius hominis opiniones deuincendas conuenirent. Propter cuius errores Niceæ, ſub Iulio Papa congregatum fuit concilium trecentorum octodecim Epiſcoporum. Ac deinde vt ſcirem, an id apud Europæos Chriſtianos ſeruaretur, quod Apoſtoli in ſuo Synodorum libro præcipiunt, ſcilicet vt ſingulis annis bis in Eccleſia Chriſti concilium celebretur, in quo de rebus fidei rationem habendam ſtatuerunt. Quorum primum voluerunt cogi ad feſtum Pentecoſtes, ſecundum decima die Octobris.

Deinde vt intelligerem, quomodo inter nos cōueniret de erroribus Macedonij, cuius cauſa ſub Damaſo Papa congregatum fuit Conſtantinopoli concilium centum quinquaginta Epiſcoporum. Præterea de erroribus Neſtorij, propter quem ſub Cæleſtino Papa congregatum fuit in Epheſo concilium ducentorum Epiſcoporum.

Poſtremò vt etiam ſcirem de quarto ac magno concilio Chalcedonienſi, in quo propter errores Eutychis, congregati fuerunt ſexcenti triginta duo Epiſcopi, quo tempore Pontificatum obtinebat Romanum S. Leo: ex quo concilio varijs

diſcep

diſceptationibus habitis, & nihil ad cõcordiam Eccleſiæ conſtituto, atq; re infecta, omnes diſceſſerunt, vnuſquiſque ſuam retinens opinionem. Quarum Synodorum libros, & aliarum, quæ poſteà celebratæ fuere, potentiſſimus Dominus *meus* Aethiopum Imperator *penes ſe habet: & de hac Zizania, quam aduerſarius veritatis* Diabolus *ſeminauit inter* Chriſtianos, Dominus *meus plurimùm dolet, vnà cum omnibus ſuis ſubditis* Chriſti *fidelibus. Noſtri certè ab exordio primitiuæ* Eccleſiæ Romanũ Pontificem *vt primum* Epiſcopũ *agnouerunt, cui etiam hodierno die, vt* Chriſti *vicario paremus. In cuius curia frequentiſſimè eſſemus, niſi obſtarẽt magna itinerum interualla, ac multorum* Mahumetanorum *regna interiecta, quæ tranſitum impediũt, ita vt ſuſceptis maximis periculis, nihil tamen efficias. Quanquam prudentiſſimus & inuictiſſimus* Rex Emanuel *felicis memoriæ, qui primus non ſine cæleſti numine itinera* Orientalium Indiarum *ſuis nauigationibus aperuit, magnam ſpem præbuit, id in poſterum commodius futurum. Is enim ſuperato* Oceano Rubrũ *mare ſuis claſſibus edomuit, nihil deterritus magnitudine ſumptuũ, quò &* Chriſti *fidẽ augeret, & ad vſum noſtræ amicitiæ quaſi viam pateface-ret: & id quoniã iam factum eſt, et vtraq; gens alterius opib⁹ vti poteſt, breui ſperamus fore, vt ab* Luſitanis, *vnà cum noſtris armis omnes* Mahumetani, *cæteriq;* Ethnici, *ex toto mari* Erythræo,

thræo, ac vniuerſa Arabia, Perſide, ac India *de pellantur.* Itidem *& illud futurum confidimus, pace inter omnes* Europæos Chriſtianos *cõpoſita, vt etiã ex* Mediterraneis *locis,* Ponto, *aliſq; prouincijs, inimici crucis profligantur, vt ſit iuxta* Chriſti *verba, ſuper faciẽ terræ vna lex, & vnum ouile, & vnus paſtor. Cuius rei oracula duo habemus, alterum ex prophetia* S. Ficato-*ris, alterum ex ſancto* Synoda *eremita, nato in extremis* Aegypti *cautibus, quorum neutrum ab altero diſſentit.* Et *ex quo* Dominus *meus po tẽtiſsimus legatos ſereniſsimi et prudẽtiſsimi* Re*gis* Emanuelis *accepit, videtur fides oraculorum ad euenta properare.* Certè *iam inde noſter prin ceps nihil magis cogitat, conſiliiſque & armis meditatur, quàm vt* Mahumetani *de facie terræ deleantur.* His *de cauſis, aliiſque, quas coram ſereniſsimo* Rege Ioanne Emanuelis *filio expoſui, iſtuc miſſus ſum à domino meo potentiſsimo, non ad friuolas & inanes diſputationes.* At*que vtinam inſtituta atque conatus* Principis *noſtri, pro quibus legatus ſum,* Deus *optimus maximus ad finem optimum, & ad ſuam gloriam perducat.* AMEN.

HIs *omnibus explicatis, obiter & breuiſsimè aliquid de ſtatu noſtri* Patriarchæ, *ac* Imperatoris *exponam.* Primùm *ſciendum, ſolenni ritu* Patriarcham *noſtrum ab* Hie*roſolymitanis* Monachis *noſtris, qui ibi apud*

ſepulc

ſepulcrum Domini habitant, ſuffragijs creari, idque hoc modo: Vita defuncto Patriarcha, ſtatim Imperator noſter Precioſus Ioannes nuntium aliquem expeditum mittit Hieroſolymam ad Monachos ibidē agentes, vt dictū eſt, qui nūtio accepto, ac muneribus, quæ Imperator Dominus noſter ad ſanctum ſepulcrum dono mittit, continuò alium Patriarcham ſuffragijs plurium eligunt. Sed fas non eſt alium quàm Alexandrinum eligere, ac moribus incorruptum. Quo create, ſuffragia ſua obſignant, eáque legato, qui ad id venit, in manibus tradūt. Is ſtatim Cayrum cōtendit: quò vbi ventum eſt, Patriarchæ Alexandrino, qui ibi ſemper ſedes habet, creationem illam legendam porrigit. Cognito autem, quem ex Alexandrinis delegerūt, virum tantis honoribus deſtinatū cū legato in Aethiopiam mittit: qui ex veteri inſtituto Monachus ordinis diui Antonij eremitæ debet eſſe, cum quo in Aethiopiam confeſtim nuntius proficiſcitur: vbi cum magno gaudio & honore ab omnibus excipitur. In quo negotio aliquando annus vnus & alter trāſigitur: interimq; Precioſus Ioannes de prouentibus ipſius Patriarchæ pro libitu diſpenſat. Præcipuum autem Patriarchæ officium eſt, ſacros ordines dare, quos nemo, ipſo excepto, aut dare, aut auferre poteſt. Cæterùm nullum Epiſcopatum, aut Eccleſiæ beneficium in vllos confert: id ſolum ad Precioſum Ioannem ſpectat, qui omnia pro ſuo arbitrio diſpenſat.

Mortuoq́; Patriarcha, cuius ditiones, ac prouentus ampliſsimi ſunt, ex ſolido omnium illius bonorũ fit hæres. Eſt præterea Patriarchæ munus, excõmunicationibus aduerſus contumaces procedere: quarũ tam arcta obſeruatio eſt, vt præuaricatori pœna perpetuæ inediæ vſq; ad mortẽ infligatur. Indulgentias nullas dat, neq; cõcedit. Nec pro vllo delicto, quantumcũque magno, cui quam ſacramenta Eccleſiæ interdicuntur, niſi tantùm propter homicidia. Ipſum nomẽ patriarchatus, noſtro idiomate Abunna dicitur. Cæterùm qui nunc hoc ſolium tenet, proprio nomine, quod ex baptiſmate accepit, Marcus vocatur, vir centum annorum, aut vltrà. Sciendum etiam, apud nos Calẽdis Septembribus annum incipere, qui dies ſemper incidit in vigiliam Ioannis Baptiſtæ. Reliqui dies feſti, vt Natalis D. Paſchæ, aliiq́; deinceps eodem tempore apud nos celebrantur, quo in Eccleſia Romana. Id quoque diſsimulanter prætereundum non eſt, apud nos diuum Philippum Apoſtolum Euangelium & fidem Seruatoris Chriſti prædicaſſe.

Quod ſi libeat ſciſcitari de agnomine noſtri Imperatoris, is ſibi perſuaſum habeat, illum perpetuò appellari Precioſum Ioannem, & non Presbyterũ Ioannem, vt hîc falsò paſsim iactatur. Scribitur enim noſtro ſermone his characteribus [illegible] *quod ſonat Ioannes Belul, hoc eſt, Ioannes precioſus, ſiue altus: & in Chaldaica lingua ſic ſcribitur* [illegible]

ዮሐንስ፡ *quod eſt,* Ioannes Encoe, *id ſi interpreteris, etiam* Ioannis *precioſi ſiue* Alti *ſignificatum habet.* Nec *eſt nominandus, vt* Matthæus *falsò indicauit,* Imperator Abeſynorũ, *ſed* Aethiopum. Matthæus *enim, quoniam* Armenius *erat, non poterat res noſtras perſpicuè ſcire. præſertim eas, quæ ad fidẽ ſpectabãt.* Idcirco *multa coram prudẽtiſsimo fœlicis memoriæ* Rege Emanuele *expoſuit, quæ minimè apud nos habẽtur.* Id *autem fecit, non quòd mentiri voluerit, quippe vir bonus erat, ſed quòd in rebus religionis noſtræ non admodùm erat edoctus.*

Regnorũ *autem* & Imperij *ſucceſsio, non in filium maximũ natu trãſmittitur, ſed ad eum, in quem pater id conferre vult.* Et *is qui modò* Imperium *tenet, ordine naſcẽdi tertius eſt, quod pia quadam reuerentia emeruit: cùm enim filij à patre moribundo in regijs ſolijs ſedere iuberentur, cæteris id facientibus, ſolus id facere recuſãuit.* Abſit, *inquit, id mihi tribui, vt in cathedra domini mei ſedeã.* Qua *pietate à patre circũſpecta, ei regna ac imperiũ tradidit. vocatur is autẽ* Dauid. Cuius *imperij ditiones tam* Chriſtianorũ, *quàm* Ethnicorũ *miræ amplitudinis ſunt.* In *quibus multi* Reges, & *reguli, comites, barones, ac proceres, multaq́; nobilitas ineſt, ad eius mandata obtemperantiſsima.* In *cuius omnibus ditionibus nulla præter peregrinam habetur moneta.* Aurum *verò* & *argentum pondere datur ac accipitur.* Oppida & *ciuitates apud nos per-*

multæ

multæ ſunt, ſed nõ tales, quales hîc in Luſitania videmus: id magna ex parte inde venit, quòd Precioſus Ioannes ſemper in caſtris & tentorijs verſetur. Quæ conſuetudo ideò recepta eſt, vt Nobilitas continuè & perpetuò ſe in rebus militaribus exerceat. Nec illud prætereundum videtur, nos ab omnibus lateribus circundatos eſſe ab hoſtibus noſtræ fidei, cum quibus crebrò confligimus, ſemper ſecundo Marte vſi, quas victorias numinis auxilio imputamus.

Ius autem ſcriptum apud nos in vſu non habetur: nec litigantium querelæ libellis, ſed ore peraguntur: id fit ne lites auaritia iudicum & patronorum in longum protrahantur.

Id quoq; admonitione dignũ videtur, Matthæũ non fuiſſe ab Imperatore noſtro Dauide miſſum, ad inuictiſsimũ potentiſsimumq́; Regem Emanuelem, felicis memoriæ, ſed ab Regina Helena vxore Imperatoris, cognomento Manus Mariæ, qui huius Dauidis, de quo loquimur, auus fuit: quæ tunc temporis, ob tenellã Dauidis ætatem, regnorum gubernacula adminiſtrabat, mulier haud dubiè prudentiſsima & ſanctiſsima. Eadẽ iſta Helena duos cõpoſuit libros ſermone Chaldaico, vt erat doctiſsima. Quorum vnus dicitur EnZera Chebaa, id eſt, Laudate Deum in organis, in quo de Trinitate doctiſsimè diſputat, & de matris Chriſti Mariæ virginitate. Alter vocatur Chedale Chaay, hoc eſt, Radius ſolis, in quo acutiſsimè de lege Dei diſceptationes habet.

Omnia

Omnia hæc de fide, religione, ac patriæ noſtræ ſtatu, ego Zaga Zabo: quod gratia patris interpretatur, Epiſcop⁹ et ſacerdos, ac Bugana Raz, nempe miles, ac Prorex prouinciæ, quæ Bugana dicitur, nec tibi in Chriſto filiolo meo chariſsimo Damiano petenti, nec vlli homini talia flagitanti denegare potui, aut negare licuit duabus de cauſis: quarum prior eſt, quòd in mandatis habeo à potentiſsimo domino meo Precioſo Ioanne, Aethiopum Imperatore, omnibus me interrogantibus de fide, religione, ac prouincia noſtra, ne quid clàm haberem, ſed ex fide veritatem rerum, ſcriptis, & verbis exponerem. Secunda, quòd operæpretium exiſtimarem, mores, ritus, inſtituta noſtra, & locorum ſitus in publicam notitiã venire. Quas res nemini ad hunc vſque diem ſcripſi, nec verbis expoſui, non quòd ad id laboribus meis parcere vellem, ſed quòd nullus Chriſtianorum hominum, poſtquàm in Luſitaniam veni, à me talia cognoſcere appetiuit. De qua re non potui nec poſſum ſatis mirari. Te verò, quem rerum noſtrarum cupientiſsimum multis argumentis iudico, per Chriſti plagas, ac crucẽ oro, vt hanc noſtram fidei ac religionis confeſsionem, in linguam Latinam conuertas, vt per te liceat omnibus pijs Europæis Chriſtianis, ritus ac integritatem morum noſtrorum intelligere.

Porrò ſi tibi inter tuas peregrinationes Romam petere contingat, tunc nomine meo Pontific

tificem, ac venerãdos Cardinales, Patriarchas, Archiepiſcopos, Epiſcopos, cæteroſq́; bonos Chriſti cultores, per Ieſum Chriſtum in oſculo pacis ſalutes, petasq́; ab ipſo Pontifice, vt ad me remittat Franciſcum Aluarez literis illis ſuis inſtructum, quibus Domino meo potẽtiſſimo Aethiopum Imperatori reſpõdeat, quò tandẽ in patriã redeam, meoſq́; lares inuiſam: nimium enim diu hîc detentus fui, vt ante obitum meum, qui ex nimio ſenio pro foribus eſt, mandata perferam: reliquias deinde vitæ, tranſacta hac legatione, Deo conſecrẽ, diuiniſq́; rebus totus vacem. Cæterùm te oro, ſi aliqua in noſtris ſcriptis non fuerint ſatis compoſita, aut ordinata, vt ipſe tu id ad phraſim Latinã coaptes, ſed ita, vt nihil de ſenſu immutes. Poſtremò te obſecro, vt inter vertendũ exquiras diligẽter vetus & nouum teſtamentum, vt intelligas, ex quibus locis meas autoritates excerpſi, quò certius vertas. Quòd ſi omnia non fuerint tam feliciter tractata, quàm forſitã aliquis curioſus, aut ſcrupuloſus exigat, id cõdonandũ erit inopiæ, & penuriæ librorum Chaldæorum, quos penes me non habeo: quos enim habui, iniquitas fortunæ in itinere perdidit. Quamobrem deſtitutus omnium librorũ auxilio, nihil niſi quod recens memoria adferebat, dictare potui, ſed ea omnia certiſſima fide. Vale filiole in Chriſto dilectiſſime. Vlyſſippone, vigeſimoquarto Aprilis, Anno ſalutis noſtræ milleſimo quingenteſimo trigeſimoquarto.

Poſtquàm hæc omnia ſcripſi, venit mihi in mentem locus ille, vbi dico Chriſtũ deſcendiſſe ad inferos, pro anima Adæ, atque pro anima ipſiuſmet Chriſti, quam ipſe Chriſtus acceperat ex ſancta Maria virgine matre ſua. De qua re habemus teſtimonium veriſſimum in libris, quos regiminis vocamus, quos Chriſtus Ieſus Seruàtor noſter Apoſtolis tradidit, in quibus habentur hæc verba, quæ myſteria doctrinarum appellantur. Quorum autoritate & teſtimonio omnes ſine vlla hæſitatione in hac ſententia verſamur. Ego tamen poſtquàm in Luſitaniam veni, deprehendi Theologos diuerſa tradere, contra noſtrûm omnium opinionem, quæ tam certa eſt, vt non hoc ſolùm, ſed etiam omnium hominum animas, ab Adam profluxiſſe aſſeramus, & vt caro noſtra eſt ex ſeminio carnis Adæ, ita quoque anima noſtra, quaſi lucerna in anima Adæ accenſa, originem ſuam & naturam ex Adam trahit. Ex quo apparet nos omnes ſemen eſſe Adæ ex carne & anima.

Hiſce characteribus manu propria ipſius
Oratoris omnia ſuprà ſcripta
ſubſignata erant.

ሰኗ፡ ፈጸመ፡ ሊቀ፡ ካህናት፡ ደጊ፡ ዘአብ፡
ቀስ፡ ሐዊ፡ ዘንጉሥ፡ በዮሐ፡ ሐጺ፡ ወሰኪ፡
ደንገል፡

DEPLORATIO LAPPIANAE GENTIS,

Damiano à Goës autore.

NON *indignũ puto, Pontifex Maxime, in calce huius noſtri opuſculi, quoniam ad fidem, et vnionem Eccleſiæ hæc quoq; ſpectãt, Ioannis Magni Gothi Archiepiſcopi Vpſaliæ in regno Suetiæ (vt ab eo ad miſerandã Lappianam gentem veniamus) aliquam mẽtionem facere. Is autem Ioannes Magnus Gothus, vir eſt optimis parentibus ac diuitibus natus, ſacrarum literarum non vulgariter peritus, probitate vitæ ſpectatiſſimus, Eccleſiæ Romanæ ita addictus, vt eius cauſa ampliſſimũ Vpſaliæ archiepiſcopatum cum prouẽtibus plus minus quadraginta millium aureorum in ſingulos annos, vna cũ fundo paterno amiſerit. cuius dignitatis, ac bonorum iactura, ab fluctibus fortunæ agitatus, in Pruſſia, Gedani diu tenuiter victitans, delituit. Vbi (interim quòd mihi regis mei negotia in illis Germaniæ partibus tractanda erant) cum eo, ac cum Olao Magno Gotho eius fratre, indiſſolubilem contraxi amicitiam. Hos inopinatè poſteà Vicentiæ reperi multò tenuiùs quàm anteà degentes, quẽ locum ex illis vltimis terrarum oris, propter promulgatũ Cõcilium, ex quo nonnihil ſpei ſibi ac ſuis calamitatibus*

tatibus conceperant, adeundum eſſe propoſuerant. Concilio tandẽ intermiſſo, ij boni viri iam à ſuis facultatibus planè deſtituti, quibus dum ampliores eſſent, ſæpius in Aquilonaribus *illis partibus, pro* Romana *Eccleſia pugnauerant, et adhuc (ſi res ſucceſſiſſet) pugnaturi eſſent,* Venetias *emigrant, vel aliena liberalitate, vel ſuis laboribus, præſertim docendo ac inſtituendo, victum quæſituri: nullis enim alijs ſubſidijs niti poterant, niſi quòd in numinis auxilio totam ſpẽ repoſuerãt. quò cùm perueniſſent, ſolùm ab* Hieronymo Quirino *Patriarcha* Veneto, *in ipſo Patriarchatu humaniſſimè accepti hoſpitantur, vbi ad hunc vſque diem dilatũ* Concilium *expectantes hærent.* Sub huius Vpſalienſi *archiepiſcopatu, pars illius vaſtæ* Lappianæ *prouĩciæ habetur. Cuius indigenæ Chriſti Seruatoris noſtri leges minimè norunt, id quidem vt à multis, tum bonis, tum fide dignis viris, dum in illis Prouincijs verſarer, ob turpiſſimum Prælatorũ & nobiliũ quæſtum, ac auaritiã accidere intellexi. Nã ſi Chriſtiani eſſent, liberi eſſent ab illis vectigalibus & tributis, quibus ipſi, vt* Ethnici *multãtur, nobilitas contrà cum* Epiſcopis *diteſcit. Vetant igitur eos Chriſtianos fieri, ne ſubditi ſuaui iugo Chriſti, aliquid lucelli eorum tyrannidi & rapacitati ſubducant, & aliquid ex vectigalibus decreſcat, quibus gens illa miſeranda, ab ipſis* Monarchis *turpiter & inſatiabiliter premitur & torquetur: qui impatiẽtiſſimè*

ferunt, ſi illi Chriſtiani facti, non longè plus ve ctigalium ipſis penderent quàm cæteri Chriſtia ni ſuis principibus pēdunt: ac proinde deformem iſtum & ſacrilegum quæſtum fidei ac religioni Chriſtianæ, contempta tot animarum ſalute, an teponunt: verè habentes claues, quibus nec ipſi intrant, nec alios intrare ſinūt. Auaritiam ſanè inexplebilem, & impietatem intolerabilem, ac à pijs pectoribus, armis & ſcriptis, deniq; totis viribus expugnandam, quam procul dubio ſopi tam hoc tēpore habuiſſemus, ſi hic bonus vir in priſtinum ſuum honorem reſtitutus eſſet: nihil enim magis cupit, nihil acrius meditatur, quàm quo pacto hæc gens ad Chriſti fidem reduci poſ ſit: nihil flebilius deplorat, quàm quòd ſe autore (id quod ſæpe animo voluerat) hæ miſerādæ pe cudes adhuc propter impiā religionem, per Chri ſtianam fidē Chriſti oues factæ non ſint, nec tā queritur ſe ab archiepiſcopatu, vel bonis auitis depulſum, quàm quòd careat neruis, auxilio, et facultatibus, quibus hanc Lappianā plagam, et medicari, & ſub Chriſti iugū mittere, et Roma næ Eccleſiæ cōiungere poßit. Id quidē poſteà mi hi ſæpiùs per literas confirmauit, quibus nōdum ipſe placatus, acrē huius negotij, in fine illius pri mæ Precioſi Ioannis legationis (quā ipſi Ioanni Magno Gotho cōſecraui) mentionē feci: ne tum quidē mihi ipſi in hoc negotio ſatis feci, ſed cum Eraſmo Roterodamo meis literis egi, vt cauſam iſtius rei ſcriptis cōmendaret. Poſtmodū in illius

contub

contubernio agens, quid mihi cum eo Friburgi Briſgoiæ ad quinque menſes fuit, præſens cum præſente verba ſuper eodẽ negotio feci. Quibus rebus impulſus, cõſtituerat de hac re iuſtum volumen emittere, mortis tamen interuentu operis materia, quam iam cõgeſſerat, diſſoluta eſt. Nihilominus in ſuo Eccleſiaſte tam nefandam impietatem non obticuit, que ſanè talis eſt, vt omnes Chriſtianos, quibus potentia, & doctrina à deo conceſſæ ſunt, poſſet quodammodo reos facere, & ab eis in vltimo iudicio coram iuſto Chriſto iudice vindictam petere.

Videant iam Chriſtianorum Monarchæ, quã rationem, quem calculum tantarum perditarum animarum in nouiſsimo die ad Chriſti tribunal, vbi nec gratiæ, nec indulgentiæ locus eſt, nec blandimenta, nec aſſentationes recipiũtur, reddituri ſint. Tu tamen, Pontifex Maxime, is iam ſolus es, qui huic morbo mederi potes. Tu iam is es, qui huic genti vias domini demonſtrare potes, & vt rectè in ijs ambulent, dirigere. Tu ſolus eas de inferno inferiore redimere valebis: per te paruulis Chriſtũ accedere licebit, & in virtute dexteræ tuæ à dæmonum catenis, ac inſidijs liberari, & copioſa Chriſti in hoc, & in alio ſeculo redemptione frui. Vide quam palmam obtinebis, ſi meßis illa multa, te operario, in horreum Chriſti comportetur. Nec dubium eſt, quin comportabis, modò incipias. Sunt hodierno die cum Goſtawo Suetiæ & Gothiæ

rege aliquot Magnates, ab eccleſia Romana recisi. Sunt in ipſis quoq; regnis, qui omnino ex diametro diſſentiũt. poſſis ad vtroſq; literas pro tua dignitate, & paſtorali officio dare, eosq; per Chriſti plagas (hunc enim omnes, quanquam ab ipſa Romana eccleſia diſſentiunt, filium dei, & Seruatorem noſtrum fatentur) obteſtari vt hanc orientalem & occidentalem Lappiã, cum Fimmarchia, Scricfinia, & Biarmia, ampliſſimis prouincijs, quarum maior pars Chriſtum nõ nouit, ad eius ſuauiſſimum iugum venire permittant, ab eiſq; tãtum aucupentur, & extorqueant, quantum alij Chriſtiani principes à ſuis ſubditis, vel iure poſtulare, vel precarijs exactionibus obtinere conſueuerunt. Ad id non tantùm literæ, ſed viri quoque docti, & ſanctitate vitæ probati mittendi videntur, vt hæ prouinciæ Romanæ Eccleſiæ per Chriſti fidem coniungantur. Quibus per te vnà cum Aethiopica gente, ad veram Chriſti legem adductis, & ſi populi iraſcantur, Dominus ſedens ſuper Cherubim regnet, & terra moueatur, ipſaq; exultet, & inſulæ multæ lætentur. Vale Pontifex Maxime in Chriſto Ieſu. Amen.

Ex Louanio Cal. Septemb. Anno M. D. X L.

EIVSDEM DAMIA-NI DE LAPPIAE SITV,
& eius regionis incolis.

LAppia mari Botnico interiecto in orientalem, & occidentalem diuiditur, cuius æquoris extremum, Tornia eſt. Ab oriente lacum album tangit, ad ſeptentrionem varias prouincias amplectens ad incognitum ſe extendit: ad occidentem Iſlandiam reſpiciens, parti Noruegiæ eſt contigua: ad meridiem, ab altera Noruegiæ parte, Suetia, Finlandia, ac ab vtraque Botnia cingitur. Lappia enim orientalis Eccleſiam diui Andreæ in gradu eleuationis poli octogeſimoquarto habet, quæ magnifico & ſumptuoſo templo, ac doctis, & ſacrarum literarum eruditis viris ornatur. Eccleſia hæc Archiepiſcopo Vpſalienſi obedit, & obtemperat, ſub cuius diœceſi ſita eſt. Nihilominus eius circumuicini, ſiue incuria, ſiue auaritia Prælatorum, & Magnatum (vt dictum eſt) Chriſtum nō agnoſcūt. Lappia Latino ſermone interpretatur inepta, ſiue ſecors prouincia. Nomen puto inditum inde, quòd ex nimio & intenſo frigore, ſolum tanquam ſtupidum, minimè aptum ſit, nec ad recipiendum, nec ad procreandum fruges. Indigenæ iſtius prouinciæ neruoſi, & mediocris ſtaturæ ſunt, mirè dexteri & agiles in arcubus & ſagittis vtendis: quam artem iaculandi ab incunabulis ſic exercēt, vt puero à ſcopo erranti

cibus non detur tantiſper, donec in eum rectè ſagittam dirigat. Pellibus non ineleganter contextis loco veſtium præcipuè vtuntur, quibus ſe à frigoris iniuria tutantur: quod ita etiam pati aſſueuerunt, vt dum opus ſit, id ſine aliquo pelliū munimine expugnare valeant. In tabernaculis habitant, nec domus eis alicui vſui ſunt, quippe ſæpiùs hinc inde migrant. Aliam viuendi rationem quàm venationis, aucupij, & piſcationis non habent, in quibus plurimùm præſtāt. Eſt enim prouincia illa iſtarum rerum feraciſſima. Agrum non colunt, nauiculis vtuntur, ſine aliquo ferreo clauo compactis, quibus piſcibus aëre exiccatis, ac pellibus onuſtis ad vicinos nauigant, vt permutatione tantùm annonam & pecuniam, nullo ſermone adhibito, ſed ſolis nutibus agentes, acquirant. Id ſolum accidit ob linguæ barbariem, & aſperitatem, quæ à vicinis nullo pacto intelligitur, alioqui in ſuis permutationibus ſagaces & expertiſſimi ſunt. Gens bellicoſa & animoſa eſt. Loco equorum vtuntur animalibus, quæ Raingi ſuo ſermone vocant, magnitudinem & colorem aſini, vngulas bifidas, firmam atq; cornua ceruorum habentibus, ſed cornua lanugine quadam cooperiuntur, & humiliora, & ramis rariora cerui (vt ipſi vidimus) ſunt. Hæc tantæ ſunt velocitatis, vt ſpatio XII. horarum vehiculum ad XXX. milliaria Germanica proripiant. In quorum progreſſu, lento vel celeri, ex tibiarum ar-

ticul

ticulorum agitatione, ad inſtar nucū colliſionis crepitus auditur. Religio iſtius gentis eſt, & ignem, & ſtatuas lapidéas pro dijs habere. Ex quauis re animata eis mane occurrēte, totius di ei euentū iudicant, & augurantur. Matrimoniū obſeruant, & mirè ſunt Zelotypi. Incantamētis ſic pollent, vt inter multa alia dictu mira quæ prætermitto, naues in medio curſu retineant, ſic vt nulla vi ventorum amoueri poſſint. Quod malum ſolo virginum excremento foris nauium ac tranſtris illitis, curatur, à quo ſpiritus illi, vt ab incolis accepi, naturâ abhorrent.

FINIS.

NESCIT LABI VIRTVS.